

GULLIVERIN MATKA
FANTOMIMIAN MANTEREELLE

VOLTER KILPI

GULLIVERIN MATKA

FANTOMIMIAN MANTEREELLE

ALKULAUSEEN KIRJOITTANUT
VILHO SUOMI

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

KUSTANNUS-
OSAKEYHTIÖ
O T A V A N
KIRJAPAINO
HELSINGISSÄ
1 9 4 4

VOLTER KILVEN JÄLKEENJÄÄNYT TEOS

Kun kirjallisuutemme historia käy kerran riittävän etäältä tutkimaan 1930-luvun kaunokirjalista satoa, niin se varmasti toteaa yhtenä merkellisimpänä ja samalla merkittävimpänä tekona sen eruptiivisen tuotteliaisuuden vaiheen, jolla vanheneva Volter Kilpi painoi leimansa tämän kymmenluvun kirjalliseen elämään. Mies, joka oli pysynyt vaiti vuosikymmenien ajan ja jota jo oli totuttu pitämään kirjallisuudelta menneenä miehenä, astui silloin uudelleen julkisuuteen ja tavalla, joka välttämättä vaati hyvin aktiivista mielenkiintoa. Moni saattoi nytkin — kuten hänen ensimmäisen kirjallisen vaiheensa aikana vuosisadan vaihteen tienoilla — liukua ohi tämän poikkeuksellisen intensiivisen ja rikkaan tuotannon, sillä se ei tosiaankaan koskiskellut suosiota. Läheskään kaikki eivät pystyneet ottamaan vastaan Volter Kilven erikoislaatuista taidetta. Mutta oli myös monia, jotka se sytytti. Ja yksi seikka

pysyy varmana: valikoiduin kirjallinen yleisöimme ei voinut asennoitumatta — joko puolesta tai vastaan — sivuuttaa sitä tekoa, joka sisältyy teoksiin »Alastalon salissa» (1933), »Pitäjän pienempiä» (1934), »Kirkolle» (1937) ja »Suljetuilla porteilla» (1938).

Volter Kilpi luotti itse lujasti tämän työnsä arvoon. Mies hänen mittaansa ei olisi voinutkaan astua taiteelliseen luomistyöhön puolinaisin panoksin. Koko olemuksensa väellä hän sen suoritti. Siitä usko ja korostettu itsetunto, se vankkumaton luottamus oman intuitiivisen näkemyksen oikeuteen, joka ei taipunut korkeimpienkaan kirjallisten makutuomareitten hyvää tarkoittaviin neuvoihin ja opastuksiin. Näin syntyi siis »Saaristosarja», yksi kirjallisuutemme omalaatuisimpia, nerokkaimpia ja rikkaimpia tuotteita.

Sen luomiseen Volter Kilpi käytti liki viisitoista vuotta. Hän aloitti sen v. 1924, parhaissa miehuusvuosissaan, mutta kun se oli viety päätökseen, oli vanhuus jo tavannut tekijän. Uurasituksen kestäessä häntä innoitti luonnollinen tieto siitä, että elämäntyön päätekohta alkoi olla käsissä ja että sille oli luotava kaunis loppu. Ja loppu, joka sisältäisi myös sen viisauden summan, minkä nälkäisesti omaksunut nuoruus, ensimmäiset kiihkeät kirjailijavuodet ja niitä seurannut ulkonaisesti työteliäs ja sisäisesti kypsä ja hiljainen miehuus olivat keränneet. Ja hän tunsikin, että lap-

suuden muistoista kohoava »Saaristosarja» saattoi täysin vapauttaa kaiken kertyneen ja samalla antoi tilaisuuden suurimittaiseen taiteelliseen tekoon.

Vielä ilmeisemmin Volter Kilpi kuitenkin laati kirjallista testamenttiaan viimeisessä teoksessaan »Suljetuilla porteilla». Sehän ei ole enää romaani edes muodoltaan. Ihmisen ikuisimmat ja vaikeimmat kysymykset ovat siinä tiedon tutkaimilla, rehellisen, hartaan ja hellittämättömän pyrkimyksen kohteena. Testamenttiin viittaa myös se kaari, joka tällöin jännitetään esikoisteoksen loppuluvusta »Beelzebubin uni» tämän viimeisen teoksen lukuun »Ja taas näki Beelzebub unta».

Kieltämätön vahinko kuitenkin on, että »Suljettujen porttien» osittain runosäkein rakennettu »paisuva proosa» — kuten Volter Kilpi itse näitä runorivejään nimitti — kulkee kielellisesti niin loitolla totutusta käytännöstä, että alttiinkin ymmärtämisen tahdon on usein vaikea tavoittaa sanojen takana olevaa ajatusta. Tämän seikan totesi myöskin silloinen arvostelu. »Saaristosarjan» kielelliset omalaatuisuudet se oli vielä tajunnut ja osittain hyväksyen, jopa ihailleenkin tunnustanut, mutta »Suljettujen porttien» edessä se ymmärlään laski aseensa: joko pudisti päätään tahi oli kerrassaan vaiti. Vain jokunen uskalikko antautui koko tarmon vaativaan ponnistukseen ja — keräsi runsaan saaliin. Raivio on siten ainakin

hakattu tähänkin luoksepääsemättömältä vaikuttavaan aarnioon, ja ilmeiseltä tuntuu, että jokainen uusi yritys vie yhä suurempien henkisten rikkauksien ääreen.

Se sielunponnistus ja ankara työ, jota tähän teokseen päättynyt luomisvaihe oli edellyttänyt, vaati nyt veronsa. Volter Kilven itsetunto ei tosin kukistunut — sellaista mahdollisuutta ei ollut olemassakaan —, mutta syvä alakuloisuus ja itsesurku ei ollut vältettävissä. Hän oli itse aivan yhtä vilpittömästi ihmeissään kuin arvostelukin: eikö häntä todellakaan ymmärretty. Täydestään hän oli antanut. Ja täyttä hän myös oli odottanut.

Niitä tunteja, joita kirjan ilmestymistä seurannut kevät 1938 oli täynnään, kuvaa kirjailijan kirje tyttärelleen. Hän kirjoittaa 17. IV. 1938:

»Minun rintamaltani ei kuulu mitään uutta. Tärkeintä minun kannaltani olisi nyt vain, että saan alkuun uuden työn, sillä muuten minä rappeudun, syön itseni tyytymättömyyteen. Olen nyt jo eläytynyt kirjalliseen työhön niin, ettei kirjastotyö enää saata antaa tyydytystä minulle — vain kirjallisessa työssä osaan ponnistaa kaikeni, ja tämä ponnistus yksin pitää veret vereinä. — — — Uusi työ siis vain saisi unohtamaan kaiken. Ehkä jotain löydänkin, jos vain voimat riittävät. Mutta mitään niin keskeistä, jota tähän asti olen suorittanut, en enää voi toivoa osalleni,

sillä kyllä minulla on ollut se harvinainen onni, että elämäntyöni ytimet olen saanut työssä toteuttaa. Mutta vielä on perifeerisempiä asioita, jotka myöskin ovat sydämelläni. Jos niihin saan otteen, niin saan taas työn, ja vuosi pari voi olla pelastettu.»

Elämäntyö ei olekaan siis vielä loppuun suoritettu, kehä ei olekaan vielä kierretty umpeen. Viidentoista vuoden aikana luotu tottumus, joka henkisesti merkitsi sielun liikapaineen purkamista ja johon liittyi myös ruumiillisen ponnistuksen terveellinen osuus, vaati jatkamaan aloitetulla tiellä.

Mutta kuten edellä olevasta kirjeenkatkelmasta käy ilmi, hän ei enää toivo saavansa aikaan yhtä elimellistä oman itsensä tulkintaa kuin ennen. On myös otettava huomioon, että kirjailijan mielen-tila ei suinkaan ollut edullisin vapautuneeseen luomiseen. »Korkein työni on kokenut julkisimman kiellon ja sellainen syö kuin lipeä», hän lausuu 21. IV. 1938 kirjeessään allekirjoittaneelle.

Nämä kevätpäivät ovat kuitenkin ilmeisesti olleet Volter Kilvelle intensiivisen etsinnän aikaa, sillä samassa kirjeessä on jo täsmällinen tieto uudesta työstä. Ja hänellä on kiire. On kuin jokin aavistus päivien päättymisestä olisi yllyttänyt häntä mahdollisimman nopeaan toimintaan. Hän ei aikaile aloittamista. Kirjeessä lausutaan:
»Oli minulla tässä pieni sensatio kirjailijahom-

massa. — — — Aihe on vielä niin alullaan, ettei siitä vielä mitään sinään: saattaahan koko ajatus vielä kuivuakin. Mutta heti työn alkuote yllätti minun. Osaanhan fabuloidakin! hämmästyin. En koskaan ole kirjoittanut 7—8 liuskaa aamuotteen. Ja nyt se meni kuin leikiten. Ja toinen takautuva huomio! Minunhan koko tähänastinen työni on tavallisen kertomisen rinnalla ollut kuin moniasteisen yhtälön laskutoimitusta tavallisen yksinkertaisen laskutoimituksen verroilla! Minunhan koko kertomatapani on ollut kuvauksen kerrostamista siten että jokainen lause on hijottu lähettämään valoa melkein epälukuisille tahoille: plastillista kertomista siluetti-kertomuksen sijasta! On taiteellinen omatuntoni velkonut minut yli-inhimillisiin ponnistuksiin, ponnistuksiin, joiden tulosta ei ole edes oikein ehkä huomattukaan, kun paljon vähemmällä olisin tyydyttänyt kymmenvertaa paremmin arvostelijani ja lukijani. — Tämmöinen sensatio minulla on nyt ollut parin päivän työstäni.»

Ja kirjeessä tyttärelle (27. IV. 1938) aihe paljastuu:

»Aion antaa vanhan Gulliverin saapua meidän aikaamme ja kuvata kokemuksiaan. — Miten sitte jaksanen. Aihe on kyllä minulle hyvin lähellä, sillä vain satiirin muodossa saatan lähestyä omaa aikaamme.»

Jo aikaisemmin Volter Kilpi oli tuntenut, että

hän »Kirkolle» kirjan päättäessään sulki itseltään paluun sen sisältämään elämänpiiriin. Se oli ammennettu tyhjiin, samoin kuin aikaisemmatkin kirjalliset aihealat. Ja toistaa hän ei halunnut itseään. Kerran hahmottelemaansa kokonaisuuteen hän ei halunnut eikä voinut enää liittää pieniä rippeitä, jotka eivät hänen omalle kehitykselleen enää merkinneet mitään eivätkä myöskään voineet lisätä piirtoakaan hänen kirjailijakuvaansa. Ja niin Volter Kilpi suorittaa vielä kerran yllättävän muodonvaihdoksen.

Ja kuitenkin »Gulliverkin» niveltyy elävästi ja oleellisesti Volter Kilven kokonaistuotantoon. Valpasta yhteiskunnallista mieltään hän oli jo aikaisemmin osoittanut sellaisissa teoksissa kuin »Kansallista itsetutkistelua» (1917) ja »Tulevaisuuden edessä» (1918), ja »Suljettujen porttien» rivien lävitse huokuu jo vastaamme kritiikki, jolla tämä kuuroutensa yksinäisyydessä elävä henkisimmän sielunkulttuurin julistaja sivaltelee aineellisen kehityksen saavutuksia. Tiettyä tragiikkaa piilee siinä tosiasiaassa, että hän viimeisessä teoksessaan turvaa satiiriin ja tuntee sen ainoaksi aseekseen.

Niin yllättävältä kuin satiiri Volter Kilpeen sovitettuna tuntuukin, meillä ei ole syytä epäillä kirjailijan omaa tunnustusta tässä suhteessa. On kuitenkin aihetta korostaa, että se koskee hänen asennettaan omaan aikaansa, ja ilmeiseltä näyt-

tää, että sitä on juuri hänen viime vuosinaan ruokkinut se vastakaiun puute, jota hänen hartain mielin suoritettu työnsä oli kokenut. Mutta vaikka emme tahtoisikaan vähentää hänen sanojensa painoa, voimme kuitenkin viitata useihin Volter Kilven omiin lausuntoihin, jotka olennaisesti lieventävät äskeistä tunnustusta. Niinpä hän lausuu kirjeessään allekirjoittaneelle 22. V. 1938, siis noin kuukautta myöhemmin:

»Omiin oloihini mennäkseni, niin on mieleni taas asettunut siitä vissistä käymistilasta, jossa 'Suljettujen porttien' ilmestymisen jälkeen elin. Kuten oikeastaan tapahtui sekä 'Pitäjän pienempien' että 'Kirkolle' kirjan ilmestymisen jälkeen, oli nytkin välttämätön pieni podekausi, mutta se alkaa nyt olla voitettu. Uusi työkin heittää hiekkaa kummun ylle.» Suorastaan valoisinkin mielin kirjailija usein viimeisissä kirjeissään puhuu elämäntyöstään. »Valittamisen syytä ei minulla sentään saa olla. Sillä pääasia on, että on saanut tehdä sen, minkä on tehnyt.»

Luonnollisesti emme voi koskaan päästä täyteen selvyyteen siitä, kuinka kärkevää tämän näin alkaneen teoksen satiiri olisi loppuun vietynä ollut. »Gulliverin matka Fantomimian mantereelle» päättyy tässä suhteessa pahimmoilleen, kohtaan, josta »tosin työ» vasta olisi alkanut. Kirjailijalla ei näytä itselläänkään olleen täyttä varmuutta työn laadusta tai yksityiskohdista. Eräässä keskuste-

lussa hän tosin mainitsi, että jokunen naseva isku hänellä oli tarjolla.

Missään tapauksessa Volter Kilven satiiria ei saa käsittää myrtyneen tai epätoivoisen mielen ilmaukseksi. Ryhtyessään jatkamaan Jonathan Swiftin kuuluisaa fantasiaa häntä on varmaan innoittanut sama harras auttamisen halu, opastamisen tahto ja ihmisrakkaus, joka antoi hänen kaukaisen edeltäjänsäkin työlle sen perimmäisen tarkoituksen ja arvon. Ja voimme täysin vakuutautua siitä, että Volter Kilvellä oli paljonkin sanottavaa ja annettavaa, kun seuraamme hänen sankareittensa seikkailuja napajäätiköillä ja heidän ensimmäisiä askeleitaan Fantomimian pääkaupungissa.

Itse asiassa hänen sanomansa ei ole uusi. On hämmästyttävää havaita, kuinka uskollisena Volter Kilpi on pysynyt niille ihanteille, joille hänen sydämensä nuoruusvuosina avautui ja jotka hän kirjallis-taiteellisessa mietiskelyssään omaksui kaiken vaikutuksensa ytimeksi. »Ihmisen syvin ja sisäinen tarkoitus on olla vaan, olla itsensä», hän silloisessa persoonallisuuden-tehostuksessaan julisti. »Ei ole mitään muuta joka totisimmin ansaitsee olla ihmisen vakavan huomion esineenä kuin ihmisen oma mieli.» Nämä samat teesit kuulemme, kun hän »Gulliverissaan» huudahtaa: »Minkälaisten ihmisten pariin olimme siis joutuneet? Ihminen on kummituksellinen olento, kun

ihmisyys on hänessä surkastunut.» Hengen vilu täyttää hänet nykyhetken ihmisten parissa eikä hän tajua heidän mieletöntä rientämistään. »Mikä kiire ja minnekä kiire?» hän kysyy. »Missä on ihmisellä tilaa?» Ja henkisen ylemmyytensä tunnossa Gulliver lausuu: »Näiden taidot ovat verrattomia meidän taitoihimme, mutta taitoina ne ovat vain taitoja, niinkuin nuolen nousukin vain nousua, ja taidon pettäessä ja nousun kaatuessa on suistuminen oleva vain sitä syvempi, mitä ylemmille on saavuttu.»

Volter Kilven satiiri on siis pohjimmaltaan ihmisen henkisimmän laadun puolustamista ja syvimmän sivistysihanteen julistusta. Ilmiöiden kritiikki on vain välttämätön kehys.

Mutta yhtä paljon kuin mieltämme kiinnittää se kritiikki, jonka alaiseksi 20:nneen vuosisadan ihmisyys ja kulttuuri tässä teoksessa joutuvat, yhtä vireätä mielenkiintoa herättävät varmaan teoksen sisäiset syntyvaiheet.

Kovin paljon emme niistä tiedä. Niinpä jää saavuttamattomiin se tieto, mistä Volter Kilpi tavoitti alkuajatuksensa. Ilmeisellä »fabuloimisen» ilolla ja johonkin Jonathan Swiftin aikakauteen hyvin soveltuvalla sirolla eleellä hän tyyllittelee lukijalle kertomuksen vanhasta, meriveden kustuttamasta käsikirjoituskääröstä ja viittaa hauskaasti kirjastonhoitajan ammattiinsa. Gulliverin lähettäminen uudelle retkelle on joka tapauksessa ollut

nerokas ajatus. Ja seikkailu, joka tätä vanhaa merenkulkijaa odottaa, vetää hyvin vertoja Swif-
tin huimalle fantasialle. Ovi satiiriin on avoin.

Vaikein tehtävä oli luonnollisesti saattaa Gulli-
ver vuosisatojen takaa nykyaikaan, meidän ajan-
laskuumme. Volter Kilpi ratkaisee sen tavalla,
joka osoittaa toisaalta hänen mielikuvituksensa
rohkeata liikkuvaisuutta ja toisaalta vankkaa
todellisuuspiirteiden hallintaa.

Napamerien ja napaseutujen tutkimus oli aina
kiehtonut Volter Kilpeä, ja hän oli suurella har-
rastuksella lukenut sitä koskevaa kirjallisuutta.
Kirjastomiehenä hänen ensimmäinen työnsä oli
Helsingin Yliopiston kirjastossa suomalaisen tut-
kimusmatkailijan N. A. E. Nordenskiöldin kirjas-
ton järjestäminen, työ, joka laski pohjan hänen
tämänlaatuiseen kirjallisuuteen syttyneelle mielen-
kiinnolleen. Tämä seikka ei sentään vielä opasta
idean lähteille. Mutta varhaiskevään päivinä 1938
hän oli ottanut uudelleen esille iltalukemiseen
Bertel Gripenbergin ruotsintaman Edgar Allan
Poen kertomuskokoelman »Sällsamma historier»,
ja tämän teoksen ensimmäisessä osassa on novelli
»En nedfart i Malströmmen» (Matka kurimuksen
kuiluun). Se on mielikuvituksellinen kertomus ja
kuvaa erään norjalaisen kalastaja-aluksen joutu-
mista Lofotenin vesillä omituisen merivirran pyör-
teeseen. On aivan ilmeistä, että Volter Kilpi on
saanut tästä tarinasta lähtökohdan, ja lisäämällä

siihen eräitä piirteitä, joista tärkein on se, että laiva kurimuksen kehää kiertäessään tavoittaa aikaa, hän sai ratkaistuksi vaikeimman pulmansa. Omalaatuista nerokkuutta piilee myös siinä taivossa, jolla Volter Kilpi ohjailee laivaansa tuossa napavirrassa, ja kuvauksen perusteellisuus — Volter Kilven laatuun kuuluva yleispiirre — todistaa omalla tavallaan siitä haltioivasta mahdista, mikä merellä oli kirjailijaan.

Kesä 1938 kuluu Volter Kilveltä tällä mielikuvituksen matkalla. Kesähuvilallaan Kustavin Lintukodossa hän työskentelee säännöllisesti aamuisin klo 8—12, ja käsikirjoitus kasvaa hänelle ennen tuntemattomalla vauhdilla. Elokuun loppussa (27. VIII. 1938) hän kirjoittaa tyttärelleen:

»Gulliverin matka onkin edistynyt hyvin kesän mitassa, ehkä 300 uutta liuskaa käsikirjoitusta! Pitemmillä ei G. kyllä vielä ole, kuin alkuvaikeuksillaan Fantomimian pääkaupungissa, mutta ehkä saan jatkoa venymään, jos aikaa annetaan. Toisinaan työ sujuu helposti, hämmästyttävän helpostikin, mutta sitte tulee kohtia, jossa auttamattomasti pyrin putoamaan Suljettujen porttien laduille, ja silloin kasvaa vastamäkeä eteeni...»

Todellakin saattaa panna merkille, että se tyyliuoto, jonka Volter Kilpi tunsikin omimmaksi, pyrkii esiin kertomuksen voimakkaimmissa vaiheissa. Täysin tietoisesti hän kuitenkin koettaa välttää sitä. Se ei ole kuitenkaan perääntymistä

entisistä ihanteista. »Tämänkertaisen tehtävän uusi laatu ei johdu siitä, että tinkisin työssäni, vaan siitä, että tämä tehtävä, vaikka se kiinnostaakin minua, ei ole samalla tapaa elämänkeskeinen minulle kuin edelliset», hän kirjoittaa heti työn alkuvaiheissa (kirje allekirjoittaneelle 21. IV. 1938).

Paluu arkityöhön Turkuun ja osanotto syyskuun alkupuolella Suomen tieteellisten kirjastojen virkamiesyhdistyksen järjestämään Viron-matkaan — Volter Kilven ensimmäinen ja ainoa ulkomaanmatka — keskeyttää kirjoitustyön vähäksi aikaa, mutta se jatkuu kuitenkin, kunnes loka-kuun 6 p:nä vakava sairaus yllättää kirjailijan. Vasta jouluksi hän pääsee kotiin sairaalasta, mutta työtä hän ei vielääkään voi ajatella. Ja helmikuun 28 p:nä 1939 kohtaa Volter Kilpeä halvaus, joka sitoo hänet viimeisiksi elinpäivikseen vuoteeseen ja josta vasta kuolema hänet vapauttaa. Se saapui kesäkuun 13 p:nä illalla kellon lähetessä 11:tä kirjailijan ollessa täydessä tajussaan; sydän lakasi verkalleen lyömästä.

Volter Kilven ruumiinsiunaus tapahtui kesäkuun 20 p:nä Turun tuomiokirkossa, ja seuraavana päivänä hänen ruumiinsa kätkettiin Kustavin kirkkomaahan kotiseudun multiin.

»Gulliverin matka Fantomimian mantereelle» jäi siis kirjoittajalta kesken ja liittyy nyt niihin kirjoihin, joiden nimen yhteyteen kuuluu täytyy-

mättömiä toiveita ilmaiseva määre: jälkeenjäänyt teos. Se ehti kuitenkin valmistua siihen mittaan, että sen julkaiseminen hyvin käy päinsä. Näinkin sen voi katsoa täyttävän tietyt vaatimukset, se muodostaa jopa verraten ehyen kokonaisuuden, ja ennen kaikkea se ansaitsee tulla julkisuuteen erikoislaatuisen aiheensa vuoksi. Suomalainen kirjallisuus rikastuu tämän teoksen ansiosta aivan uudenlaatuisella ja voimakkaan runoilijamielikuvituksen kannattamalla piirteellä. Ja vaikkei teoksen kielellinen ja muukaan asu ole saanut sitä lopullista viimeistelyä, jonka vain kirjailija itse tuotteelleen voi antaa, niin tämäkin teos todistaa verrattomalla tavalla, mikä mahdikas ja persoonallinen taiteellisen kielenkäytön mestari Volter Kilpi oli.

Jokin suunnitelma kirjailijalla oli, jonka avulla hän olisi vienyt Gulliverin ja hänen matkatoverinsa takaisin omaan aikaansa. Viittauksia siihen sisältää se valpas teknillisiin seikkoihin kiintyvä mielenkiinto ja lahjakkuus, jota Cartwrightin poika Ethel, isänsä ilmeiseksi ylpeydeksi, matkan eri vaiheissa osoittaa. Vanhimman poikansa kanssa kirjailija oli keskustellut retkeläisten paluun mahdollisuuksista ja tällöin ilmaissut, että Ethel keksisi sen aluksen, lentokoneen, ja sen tien, joita käyttäen he pelastuisivat tylystä ja mielettömästä nykyhetkestä omaan ihannoituun elämänympäristöönsä. Perille tultua lentokone hävitettäisiin

viimeistä mutteria myöten, ettei se muodostuisi miksikään kiusaukseksi sydämen yksinkertaisuudessa ja rauhassa eläville kylän asukkaille. Tämä paluu siirtäisi retkeläiset siis takaisin omaan ajanlaskuunsa, ja he ehtisivät perille sopivasti juuri ennen Cartwrightin perheessä odotettua iloista perhetapahtumaa, josta teoksen alussa annetaan tieto.

Sairautensa aikana Volter Kilpi kirjoittaa: »Niin, Gulliver! Hänet minun on täytynyt tovereineen jättää ensimmäiselle harhailuretkelle New-Yorkin, Berliinin tai jonkin muun nykyaikaisen suurkaupungin kaduille. Saanenko ikänä enää johdetuksi miesparkoja takaisin, niinkuin oli tarkoitukseni, Blythin hiljaisille kujille 1700-luvulle?»

Tuntuu siltä kuin tähän Gulliverin keskeneräiseen kohtaloon, joka jättää hänet tovereineen orpona vieraaseen aikaan ja ymmärtämättömän ihmisheimon keskuuteen, kätkeytyisi tiettyä vertauskuvallisuutta, joka sitoo sen Volter Kilven omaan kohtaloon. Volter Kilven elämäntyö ei tosin jäänyt keskeneräiseksi, päinvastoin. Mutta hengen erakko hän oli, ja hänen muukalaisuudentuntonsa vain kasvoi hänen viimeisinä elinvuosinaan. Hänen kohtalonsa oli, ettei hän saavuttanut tavoittelemaansa hengen yhteyttä omaan aikaansa ja aikalaisiinsa. Syy ei ollut pelkästään muiden. Aniharvinaisen vaateliias itsetunto, korostettu, mutta syvällinen henkisyys ja ihanteiden

rohkea korkeus nostivat hänet hengen yksinäisyyteen, jonka kauneus ja arvokkuus on kiistämätön, mutta johon tavallisten mittojen rajoittamalla ihmisillä oli vaikea pääsy. Tietä sinne tasoittaa nyt »Gulliver» omalla havainnollisella tavallaan, ja jälkipolvet varmaan tuntevat yhä enemmän omakseen tämän kirjailijan, jonka vilpittömyys oman geniuksensa edessä oli niin kunnioitettavan tosi ja nöyrä.

Vilho Suomi.

GULLIVERIN MATKA
FANTOMIMIAN MANTEREELLE

Olen toimeltani kirjastonhoitaja, ja virkatyö tuo käsiini paitsi painettua sanaa tukuttain muuta-kin paperijätettä. Sattuipa täten kerta vuorolleen muuan tukeva käärepinkkakin, vahvalla vanhan-aikaisella purjenarulla nyörätty ja pahasti pölytynyt. Huomasin kohta, että käärö sisälsi kymmenkunta harmaisiin, hapuriin paperikansiin nidottua vihkosta, hyvin kuluneita ja mustuneita, mutta ilmeisesti sentään verrattain eheinä säilyneitä. Karistettuani pahimmat tomut kääröstä, aloin kirvotella sidenaruja sekä varovasti hellitellä solmuja. Huomiotani kiinnitti kohta, paitsi tavalinen vanhan paperin tunkka, se ominainen haju, jonka paperi imee itseensä, kun sitä kauan on säilytetty kosteassa ja vähän ummehtuneessa laivan kajuutassa. Olen virkatoimissani muun ohella joutunut paljon käsittelemään muinaisten merenkulkijain karttakirjoja ja tunnen tämän jopa jo vuosisatoja sitten paperiin istuneen ja lähtemättömän hajun erinomaisesti. Mielenkiintoni heräsi-kin, varsinkin koska jo lapsuudessa olin kotini vinnillä vanhoja laivajurnaaleja ja merenkulku-

kirjoja penkoessa halusta ahminut samaa tuttua, tupakanhajulla sekoitettua tuoksua sieraimiini. Melkein kärsimättömyydellä siis jo kiskoilin ja kirvottelin pinttyneitä solmupaatumia kääreen ympäriltä samalla kun varjelin itseäni mustanpuhuvilta tomupaakuilta, joita vihkosten välistä pelmahteli esiin.

Tottapa pinkka viimeinkin oli avoimena käsissäni! Kolmin-nelin kerroin se oli ollutkin taurutuna nyöreihinsä, ikäänkuin olisi käärijä joskus halunnut turvata paperinsa turhilta uteliaisuuksilta sekä samalla kuitenkin huolehtia siitä, että ne säilyivät kajoomattomina; ja varovasti oli kirjoitustyö suoritettava, jottei hauras paperi tullut vialle. Kymmenkunta ohuenlaista vihkosta sieltä tuli esille, kuten jo olen kertonutkin, hauraspintaiseen harmahkoon paperiin nidottua ja roomalaisin järjestysnumeroin merkittyä, järjestysnumeroiden muste peräti haalistunutta ja ikäänkuin paperiin imeytynyttä. Vihot tuntuivat olevan täyteen kirjoitettuja hienolla, juoksevalla ja kirjoitustyöhön ilmeisesti tottuneella käsialalla, käsialalla, josta kuitenkin puhui jonkinmoinen pureutunut kärsimättömyyden hermostus, ikäänkuin jokaiseen vetoon olisi istunut ihmisvihan kirpi. Hanhensulalla kirjoitus oli kirjoitettu, sen ilmaisi vedon sujahteleva juoksevuus, mutta kirjoittajan käsi oli selvästi tietänyt kuljettavansa kuin lansetin terää paperilla. Käsialaan tottumattomana

en aluksi ollut perillä muusta kuin, että teksti oli englanninkielistä, siitä puhui jo sanojen lyhyt, piukka, melkein vasaroivasti iskevä tiiveys.

Täten sekä hajamielisesti että tarkkaillen lehtiä käännellessäni säpsähdin kuitenkin yht'äkkiä hyvänlaisesti. Säpsähdys on sentään ehkä liiallinen sana ensi vaikutelmani ilmaisuksi, sillä luonnollisesti en heti ollut perillä lukemani sanan täydestä merkityksestä, mutta hieman kuitenkin sävähdin, kun tekstistä eräältä riviltä selvästi piirtyy silmääni Gulliverin tuttu nimi. Lilliput, Brobdingnag, Laputa risteilevät väläykseltä mielikuvituksessani, ja paperilunttien pinttynyt laivakajuutan haju, joka kohta oli herättänyt huomioni, tunkee kuin uutena aaltona tajuntaani. »Huhtikuun 13 päivänä Herran vuonna 1 × 38 (vuosiluvusta oli vuosisadan numero siten haa-listunut ja häipynyt, että sitä oli mahdoton selvittää) kevitti laivamme ankkurinsa Bristolin satamassa, ja minä, Gulliver, levoton ja maailman merien heittelemä matkustaja, olin neljättä erää elämässäni taaskin aaltojen valloilla» luki hämmästyvä silmäni lauseen kokonaisuudessaan.

Mielenkiintoni oli nyt niin valveilla kuin se yleensä saattoi olla. Nopea ja hätäinen selailu vihosta vihkoon vahvasti todeksi ainakin sen seikan, että kysymyksessä oli seikkaperäinen, päivästä päivään kirjoitettu matkakuvaus oudonnimisissä ja varsin oudoilta vaikuttavissa maissa

ja paikoissa, matkakuvaus, joka yhtenäisenä jatkui vihosta vihkoon. Mutta Gulliverin nimi tässä yhteydessä? Sekin toistui aina tuolloin tällöin. »Minä, Gulliver», aina kirjoitettuna ikäänkuin refränginä, josta soi sanomaton itsesurku ja paleleva orpouden tieto. Mitä oli Gulliverillä tekemistä näiden vihkojen kanssa? Oliko käsissäni todella Gulliverin omakätinen käsikirjoitus, selittämättömällä tavalla tietymättömiin joutunut, ja nyt yhtä selittämättömästi kirjaston tomuista löytyvä? Eihän sinään ollut mitään mahdotonta siinä, että Gulliver myöhemmällä ijällään vielä olisi joutunut uusille seikkailuretkille. Kohtalohan jakaa yleensä osiaan siten epätasaisesti, että kenelle merkillisyyksiä sattuu, häneltä eivät merkillisyydet ehdy. Ja sekin oli luonnollista, että jos Gulliver yleensä vielä oli uusille matkoille joutunut, hän näistä matkoistaan oli, edellisten kokemustensa opettamana, pitävä tarkkaa päiväkirjaa, jottei hänen näkemistään joutuisi mitään hukkaan. Asiassa sinään ei siis ollut mitään kummastelemisen aihetta. Mutta kuinka olivat nämä kellastuneet vihot nyt minun edessäni?

Sitovasti en tietysti voi tätä merkillistä satumaa selittää, ja puuttuvatkin minulta mahdollisuudet käsikirjoituksen vaiheiden ja todennäköisen historian esittämiseen. Mutta eräitä viitteitä saatan kuitenkin antaa, jotka ehkä voivat vastaista tutkimusta opastaa joillekin jäljille käsi-

kirjoituksen mahdollista alkuperää selvitellessä. Käsikirjoituspinkka oli saapunut kirjastoomme osana erään suomalaisen siirtolaisen jäämistöstä, joka miehuudenikänsä oli ollut farmarina Pennsylvaniassa, mutta vanhuuden päivikseen palannut kotimaahan. Olisikohan Gulliver ikänsä loppuvaiheessa ja elämään katkeroituneena kääntynyt kveekariksi ja uskonveljiensä mukana siirtynyt Amerikkaan? Tämä on ensimmäinen hypoteesini, ja toinen on se, että suomalainen farmarimme olisi sattunut saman farmin viljelijäksi, joka joskus oli ollut Gulliverin hallussa, ja että maanmiehemme Suomeen palatessaan oli kolunut asumuksensa ullakot ja tällöin tuonut käsiini sattuneen käsikirjoituspinkankin mukanaan maahamme. Nämä nyt ovat vain olettamuksia ja kysymyksiä, joihin myöhempi tutkimus antakoon selvittävän vastauksen. Minun kohdaltani vain tuntuu vähän kummalliselta ajatella, että solmut, joita tietämättömänä aukoilin pinkan ympäriltä, mahdollisesti olisivat olleet Gulliverin omin sormin solmimia, ja että purjelanka, jonka huolellisesti ja katkaisemattomana käärin vyyhtiin, olisi säikeiltään Gulliverin itsensä pennsylvanialaisella farmillaan kasvattamaa hampua.

Koska tämänlaatuinen harvinaisuus — olkoon sen johto Gulliverin omakätisyyteen jonkinverran hypoteettinenkin — kuitenkin kuuluu lukevalle

yleisölle, niin olen tehnyt kustantajani kanssa sopimuksen käsikirjoituksen julkaisemisesta siinä täydellisyydessä, missä se on säilynyt. Lukijapiirien vuoksi ei käsikirjoitusta kuitenkaan julkaista alkuperäisessä muodossaan, vaan suomenkielisenä käännöksenä.

I

NAPAVIRRASSA

I

Merkillinen tämä ihmisluonto ja ihmisveren ikinä asettumaton levottomuus! Minäkin, vanhe-neva mies, joka jo vuosikymmenet olen rauhassa viljellyt maatilkkuani Gloucestershiressä ja arvel-lut, että minä kohdaltani olen maailmaa kokenut tarpeeksi, ollakseni loppuikäni levossa, mikäs minuakin taas alkaa ikäänkuin nyppiä veressä, kummallinen halu, joka tekee päivät tukaliksi, ellei jotain muutosta tapahdu. Ovat ilmansäät-kin viime vuosina olleet semmoisia, jotka pistävät siemeniä ajatuksiin. Pohjoisilla merillä minä en ole koskaan käynyt, ja ne kiusaavat minua. Nel-jäs talvi nyt jo on menossa, jolloin ei talvesta oikeastaan ole ollut mitään tietoa. Räntää vain ja tihkua, pohjoistuulillakaan ei ilma terästy, vaan lonsottaa vain samaa matalaa, vesivää pilveä taivaille. Olen keskustellut asiasta, tai keskuste-lemme siitä joka kerta kun satumme yhteen ystä-väni ja naapurini Cartwrightin kanssa, valaan-pyytäjä-laiivurin, ja hän arvelee, että syy on meri-

virtojen. Ajavat suvisäät ja poikkeukselliset tuulensuunnat niin rutosti lämmintä vettä pohjoisille leveysksille, että talvi ei pääse oikein hampaisiinsa siellä. Parina viime vuotena, kertoo Cartwright, on hän iltikseen, kun ei enää valaitakaan missään tapaa, niitäkin kait kun läkähdyttää tämä lähtemätön lämpimän sulja meressä, luoviskellut kauas sivu Huippuvuorien pohjoista kohti tapaamatta sensiruista jäänkahvaletta meressä uiskentelemassa, että edes rommipullonsa jäähdykettä olisi onkinut pytsyyn. »Minä luulen, että itse pohjoisnapakin on näissä helteissä hikoillut jäänsä niin tyhjiin, että ties' sen onko talvella enää siementäkään uuteen alkuun!» oli Cartwright viime syksynä turhilta pyyntimatkoiltaan palatessaan purkanut kärsimättömyyksiään.

Juuri tämä Cartwrightin sana oikeastaan on syynä siihen levottomuuteen, josta en nyt tunnu pääsevän. Olenhan minä meriä kokenut, mutta pohjoiseen päin ei matkani koskaan ole sattunut. Entäkö, jos nyt pohjoisnapa todella olisi sulana? Näkisin siis senkin vielä, ja jotakin siis minullekin vielä uutta näkemistä? Nämä ajatukset minua ovat syksystä asti kiusanneet, siitä asti kun Cartwright palasi ja sanoi varomattomat sanansa. Mikä mahdottomuus oikeastaan oli pohjoisnavan saavuttamisessa, jos asiat todella siten olivat kuin Cartwright sanoi, ja oliko oikein olla käyttämättä tällaista ainutlaatuista mahdollisuutta, jota ei

enää toiste ehkä niinkään hevin sattuisi, ainakaan minun elinpäivinäni? Auttamattomasti oli veriini mennyt semmoinen kipinä, joka ei siinä enää sammunut, ja hellittämättömällä huomiolla olen nyt koko talven mitan seurannut sääsuhteiden vaihtelua, sekä erikoisesti haistellut, miltä pohjan-
kuriset tuulet tuoksuivat. Yksinomaan kosteita ovat ne taaskin tämänkin talven olleet, ja mitä talvenmakuista ne ovat kantaneet mukanaan, on ollut vain puiden latvojen paljaisiin varpuihin muodostuvaa kosteata jääkiillettä. Varmasti ei tämäkään talvi ole jäävaroja lisännyt pohjoisilla vesillä!

Cartwright on sisukas, innikäs mies, ja milloin vain hänet tapasin, joko talvisella kyläraitilla kohdatessa, tai kylän yhteisessä kapakassa lasiemme ääressä istuen, noitui ja sadatteli hän tällamoista takaperoista maailmanjärjestystä, joka kääntää vuodenniskatkin nurin ja tekee talven pilaksi. »Minä seilaan ensi suvena Välimerelle valaita pyytämään ja jäitä hakemaan!», uhkaili hän sekä syytti kuningastakin tolkuttomasta hallitsemisesta. »Nauttii palkkaansa vaan, eikä potki ministereitäänkään tuoleiltaan, vaikkeivät mitään saa toimeen!» manaili hän, niin että täytyi luumistella ympärille ja sivuille, jottei kukaan ymmärtämätön kuulisi kapinallisia puheita ja jouduttaisi molemmat hirteen.

»No!» sanoin minä kerta vain näihin purkauk-

siin, kun ensin olin silloinkin varonut ympärille, ettei kukaan ollut kuulemassa. »Mutta entäs, jos me ensi suvena purjehtisimme pohjoisnavalle?» kysäsin äkkipäätä. Cartwrightin kanssa oli menettävä siten: härkäkin on käännettävä vaolta yht'äkkiä, ennenkuin se itse ennättää ajatella omassa päässään mitään. — Cartwrightin jäi aluksi suu auki, kunnes hän toipui sen verran, että joi grogilasinsa tyhjäksi. »No penteleessä, se tehdäänkin, siellä on valaita! Mistäs tuli mieleesi-kään!»

Asia oli tällä päätetty, sillä minä olen niitä miehiä, joilla ehdotus ennen sen tekemistä istuu mielessä jotenkin yhtä lujassa kuin hammasjuuri leukaluussa ennen sen kiskomista, mutta joilla ehdotus sanaksi kirvotettuna myöskin on yhtä selvätekoisesti ratkaistu tapaus kuin hampaan irtautuminen leukajuuriltaan, kun se on tapah- tunut, ja Cartwright taas, hänen ei taaskaan tarvinnut ajatella muuta kuin valaita, ja hän oli valmis vaikka mihin. Tästä päivästä istuimmekin joka ilta grogilasiemme ääressä »Hyvän lykyn» ravintolassa ja järjestelimme asioita. Tämä tapah- tui siinä helmikuun kallistuessa päin maaliskuuta. Minulla, joka olen naimaton ja perheen rasitta- maton mies, ja joka sitäpaitsi jo olin syksystä alkaen, eli siitä asti kuin Cartwright oli sanonut arvelunsa pohjoisnavan jäättömyydestä, hauto- nut ajatusta päässäni sekä varmentunut siitä,

että jos minä yleensä vielä liikkeelle läksin ja uusiin vaivoihin maailmaa nähdäkseni, niin nyt oli lähdettävä, minulla ei ollut merkillisiä päänsänttini kuntoon. Hain kompeistaan, joihin ne olin sulkenut siinä ajatuksessa, etten niitä enää tule elämässäni tarvitsemaan, vanhat meriinstrumenttini, hankasin kiiltäviksi messinkihelat kiikarissani ja sekstantissani, tarkastin nahkaliivini ja nahkahousuni, että saumat olivat pitäviä, merimieskistunikin hain ullakolta ja sulloin tavaran siihen, pohjimmalle pari kääröä hollantilaisia dublooneja, joita vielä olin tallettanut entisiltä matkoiltani. Päällimmäiseksi, että oli käsillä, jos tarvittiin, pistin kistuun vanhan hollantilaisen merikarttakirjanikin, jota kyllä lepovuosinani olin, varsinkin talvikausina, jolloin aika kuluu hitaammin, ahkerastikin selaillut ja katsellut, koska kyllä ainakin on vanhalle merenkulkijalle hupia ja ajankulutusta ajatella mitä meriä ja maailmanpaikkoja jo on nähnyt ja mitä sentään on jäänyt näkemättäkin vielä. Noin jo kuukautta varhemmin, ennen matkalle lähtöä, olikin minulla kistuni jo valmiiksi pakattuna odottamassa lähtöpäivää, ja monet kerat sain avata kannen ja nostaa esille siannahkaisen karttakirjani, koska ajatus haki odotellessa ravintoa ja sormenpää halusi edeltäkäsini pidellä reittejä, joita tultaisiin kulkemaan. Nidoimpa valmiiksi kymmenkunta kirjoitusvihkoakin Britan-

nian kruunun leimapaperista, koska entiseltään tiesin, että on parasta kirjoittaa kohta muistoon, mitä näkee, jottei jäisi mitään, jota sitte perästäpäin turhaan mielestään hakee, kun sen on unoh-
tanut.

Minun valmisteluni siis olivat jo kuukausmäärän odottamassa, kun Cartwrightillä vielä oli hikoilemista ja juoksemista. Hänen viiden vuoden vanha valaanpyytäjäprikkinsä oli tervattava uudelleen, sekä sisä- että ulkopuolelta, purjeet tarkastettava ja vahvistettava joka saumaltaan, että olivat kestäviä, nuorat ja laskuköydet silmäiltävä, että olivat säikeiltään ehoja, naakelitkin ja muut tammipitimet veitsen tutkaimella tarkistettavat, ettei ollut mädän vikaa missään, ankkurikettingit ja pumppuraudat kolkittava ruostevapaiksi ja mastopuut vernissattavat, monesta muusta jokavuotisesta huolenpidosta puhumatta. Tervanhajuisena ja toimenhengessä saapuikin Cartwright joka ehtoo grogipöytämme ääreen, ja vaikeata oli hänen kanssaan saada viriämään mitään järkijuttua pääasiasta, siitä, oliko napaseutu oletettava silkoseksi merialueeksi, jolle taukoamaton ja samaan suuntaan tapahtuva kiertoliike oli vuosituhansien kuluessa keskihakuisesti ahdannut valtaavat, valtamerienkin määrät ylittävät vesimassat, vai oliko se mahdollisuus todennäköisempi, että sama kiertoliike keskipakoisesti olisi ajanut maaperät kuiville ja napamaa

siis kaikki alppiharjut ylittävää vuorenrynkää. Seikka oli yhtä mahdollinen puoleen niinkuin toiseenkin, ja olisi selvyys asiassa ollut hyvin tärkeä meille matkavarustuksia ajatellessa, mutta ei puhettakaan siitä, että olisin saanut Cartwrightin mukaan aprikoimaan tätä minua yöt päivät, voin sanoa, askaroiduttanutta ongelmaa, sillä kohta kun vaan pohjoisnavan nimikin pääsi huultiltani, olivat hänellä kohta mielessä hänen valaansa ja ajatus kehräämässä sitä, oliko sittenkin varattava traanitiinuja ruumaan enemmän kuin tavalliselle valaanpyyntimatkalle. »Muonatarpeita kuitenkin täytyy suolata enemmän kuin tavallisesti matkaa varten, ja silläkin tapaa tulee mukaan varatiinuja enemmän saaliin varalta!» rauhoitteli hän huoliensa. »Mutta kuukautta tavallista kauempaa ei matka saa kestää, sillä syyskuussa syntyy seitsemäs Cartwright, ja silloin minä tahdon olla näkemässä laivurin alkua!»

Valmistahan tuli kuitenkin, ja Swallow Bird — se oli Cartwrightin aluksen nimi — vähitellen toppejaan ja raakapuidensa nuppeja myöten niin siro ja välkitty, kuin mikäkin esipääsky höyhentään ensi lennoillaan keväissä. Huhtikuun 12 p:nä ehtoopuolella juoksikin Cartwrightin vanhin poika, Ethel, jonka piti päästä mukaan ensi matkalleen, luonani tuomassa sanan, että saman päivän illalla minun oli tuotava kistuni laivaan, sekä seuraavana aamuna, jos tuuli oli suotuinen,

oltava itse puurissa kello 3 aamulla, sillä silloin pistetään ankkuripeli käymään.

Koska minulla kuitenkin jo oli kotona kaikki valmiina ja järjestyksessä, niin pidin parempana ja yönkin kannalta rauhallisemmaksi, että saman tien, kun vien kistuni, jään itsekin laivaan ja yövyn kojussani jo kohta ehtoosti. Nostettuani Ethelin avulla kistuni ja matrassi-säkkini rappusten eteen pihalle suljinkin siis kaikki akkunaluukut talosani sekä puomitsin ja lukitsin ovet ja jätin avaimet Ethelille vietäviksi talteen hänen äitinsä huomiin. Yksinhän minä kyllä olin elämässä, eikä kenelläkään asiaa minun talooni, niin että hyvinhän avaimet olisivat saaneet seurata mukanaanikin, mutta tuli minun kuitenkin surku tammiovea, joka sentään niin monet elämäni vuodet oli turvallisesti sulkeutunut takanani, kun vetäydyin yöni ja kotini huomiin, enkä siis suonut, että tämä uskollinen vartija olisi murrettava auki väkivalloin, jos sittenkin tämä matka sattuisi olemaan sellainen, jolta ei enää palata. Oikeastaan rakastin kodissani enimmän tätä ovea, koska se oli telje maailman ja minun välillä silloin, kun ihminen mieluummin haluaa olla ajatustensa kanssa kahden. Annoin Cartwrightin pojan juosta avaimen kanssa pois kotiinsa, sillä kun on suorittanut niin monia ja sellaisia matkoja kuin minä elämässä, niin on uutta matkaa taaskin alottaessaan vähän vakavanlainen, ja vaikei kodista jätäkään

jälkeensä paljoa muuta kuin suljetun oven, niin katselee mieluummin sentään yksin sen saumat-tuja lankkuja. Hevosen olin sentään pojan väli-tyksellä jo tilannut hakemaan tavarani, ja kun kuulin karryjen kolinaa takanani, niin käännyin ja nostimme yksissä ajomiehen kanssa tavarani rattaille sekä ajoimme rantaan. Laivaan tulles-sani oli ilta niin myöhäinen, ja Cartwright myös-kin poissa kotonaan, niin että menin kohta koi-juuni ja valmistin itseni yöpuulle. Paitsi matras-sia ja vilttiviittaa makuusäkistä kaivoin kistus-tanikin ennen maata menoa esille isävainajani vanhan nahkakantisen raamatun sekä päällim-mäisen tyhjistä muistikirjavihoistani, jotka sijo-i-tin yöpöydälle odottamaan huomista päivää. Myöskin Blaeu'n Atlaksen, Amsterodami 1657 sijoitin samalle pöydälle.

II

Tänään, huhtikuun 13 päivänä armon vuonna 1 × 38 kevitti laivamme aamuvartiossa kello 4 ankkurinsa Bristolin satamassa, ja minä, Gulliver, levoton, maailman ja merien heittelemä matkaaja, olin siis neljättä erää elämässäni taaskin aaltojen valloilla. Olin tullut tavaroineni laivaan jo edellisenä iltana sekä asettunut koijuuni levolle, jotta saisin rauhallisen yön. Kuulin kyllä juoksut kannella ja kettinkien kolinat, kun ankkurit kevitettiin, sekä komennot ylhäällä ja ne läiskynät rikissä, kun purjeet päästettiin kääroistään ja laskuköydet kiinnitettiin naakeleihinsa, tunsinpa makuulla ruumiissani senkin tutun nykäyksen, kun alus aluksi ikäänkuin neuvottomana ja löysillään, hapuilevasti kelluttuaan paikoillaan, yht'äkkiä saa hengen itseensä pitkin pituuttaan, havahtuu ikäänkuin, huojuu hetkisen ikäänkuin ei uskoisi todeksi, mitä tapahtuu, mutta huomaa kuitenkin liikkuvansa ja alkaa varmentuvana kehittää suljanlievettä keulan eteen ja alakyljel-

leen, kunnes jo alkaa maistaa purjeissaan semmoistakin makua, että jo rohkenee vähän virkistyäkin ja hieman kallistua. Tämän kaiken kuulin, mutta en halunnut häiritä yörauhaani, vaan jäin levolle sekä ajattelin, että haikeus on suloisempi mielessä, kun näkee Englannin rannat enää vain kuin muistona vaipumassa aaltojen taakse vanavesissä.

Oikeastaan oli mieleni siinä maatessa ja valvoessa omituisesti surunsekainen, vaikka merkittävällä kaljulla tavalla surullinen. Kun on ihminen kokenut ja nähnyt sitä kaikkea kuin minäkin, maailmaa ja elämänoloa, niin ei enää odottele erinomaisia, mutta sittenkin kuroo uuteen lähtiessä mielenjuurta ominainen paineinen sekä jännitys että kavahdus. Taipumuksiltaan askartelee ajatus sittenkin edelleen odotuksissa, vaikka järki kokemuksiltaan sammuttelee turhaa sitä mukaa kuin sitä herää. Nytkin sain myötäänsä kitkoa kuin rikan kärkeä taimimaasta alinomaista ajatuksenitua siitä, mitä ihmeitä navantakaiset merenummet, joita en vielä ollut nähnyt ja joita tieteni mikään ihmisaluksen köli ei tätä ennen vielä ollut halkonut, mitä ihmeitä silmäni ja tietoni niissäkin taas oli kohtaava ja kokeva? Kitkoa kuin rikanhyötyä taimimaasta, sanon, sillä sen verran olin toki kuusissa kymmenissä vuosissani ja menneiltä matkoiltani raitistunut, että tiesin, että merkittävinkin on hyvin tavallista, kun siihen tottuu ja

likeltä tarkastelee, ja että loittouden viehteet ovat ensimmäiset lumeet, jotka läsnäoleva yltään varistaa. Koskas olet vuoren vierteillä tavannut sitä sineä, joka silmääsi liehtoi penikulmain matkoilta? Rosoista vuoren kylkeä vaan ja kaljua sammalta. —

Noin makasin, sekä valvoin ja ajattelin, kuuntelin lipuvaa merta päänaluksen takana aluksen kupeilla, ja ihmettelin, että taaskin siis oli tämä sama tuttu ääni korvissani. On siinäkin omi-
tuista mielen ja ruumiin tunnelmaa, kun on vuosikymmenien yöt oikonut jäseniään taatussa sängyssä vakaan ja turvallisen maakamaran perustoilla, ja näin yht'äkkiä taas kokee lepäävänsä elementin yllä, joka hengittää, joka nostaa, ikäänkuin kantaisi elämän valtarinta aluksen lastua vaikka taivaitten porteille, ja joka laskee, ikäänkuin nielut kölin alla avaisivat kuilujansa syövärien sydämiin. Noin loikoilin ja kummastelin sitä vereni levottomuutta, joka taaskin oli ajanut minun, riittävästi kokeneen miehen ja kyllin elämää nähneen tietääkseni, että horisonttia saattaa vaihtaa ja loitompia taivaanrantoja nähdä sekä uusiin ihmisiin tulla ja uutta ihmisturhuutta ihmetellä, mutta että aina pysyy uusikin horisontti näkemisen rajana ja uudetkin ihmiset aina vaihtumatta samantavajaisina, kummastelin sitä vereni levottomuutta, joka taaskin oli ajanut minun, vakautuneen miehen vakautuneista oloistani näille

häilyville, jotka kuitenkin vain viersivät, eivätkä koskaan vieneet sen enemmille perille kuin missä kulloinkin oli.

Nousin kuitenkin viimein ylös ja puin itseni sekä kapusin kannelle. Oli raikas, puolivahvuinen tuuli ja aluksemme pusersi hyvää takakulmamyötäistä eteenpäin. Ensimmäisenä tuntonani oli avomeren vahva, suolaisesti kirpeä haju, joka melkein läkähdyttävänä vaikka virkistävänä tunki sieraimiin. Oikeastaan virkistyi muutenkin kuin sieraimiltaan, läikähti veriä ja ikäänkuin tukan juuria myöten merkillinen ruumiillisen helpotuksen lämähdys. Kyllä minä sittenkin olin maavuosinani janonnut merta enemmän kuin olin ymmärtänytkään: sen huomasi nyt, kun ajattelmatta taas joi tätä väkevää nahkoihinsa niin ahneesti, että olkapäitä nykäisi taaksepäin, jotta enemmän tuli tilaa kylkiluitten kehiin. Silmäkin haki halusta ja elpyviltä tottumuksilta kohta purjeet, jotka pyyhkivinä pullistuivat raakapuultaan ja melkein kuin lystiksensä tuon tuostakin läp-päyttivät palttinaansa paukahtelemaan ilmoihin ikäänkuin vallattomat varsat potkiessaan ensi loikkiansa kevätlaitumilla. Kyllä tuosta vielä kesytte, kun totutte matkaan! ajattelin, mutta riemastuin kuitenkin vanhoissa merimiesverissäni sekä tunsin poikamaista halua kynnenpäissäni kiskaista köysi löysäksi lähinaakelista, jotta peli purjeissa vielä vilkastuisi.

Missäs Cartwright on? ajattelin kuitenkin järjestyksen miehenä, kun ei ole vielä juoksuttanut poikia tiukkaamaan köysiä joka naakelissa siihen tämmiin, jonka kurissa purjeet eivät enää polskaroi omia huvejansa, vaan lykkäävät silkkaa ja selvää menoa! Vaikka ollaan nyt aluksi huolettomia! karahti kevytmielisyys minuakin niskakarvoihini, kun samassa huomasin Cartwrightin edessäni komentokannella kädet syvällä housuntaskuissa ja niska takakenossa sekä naama naurusta leveänä tähyilemässä ylös mastoihin. »Minulla on tapana aina satamasta lähtiessä antaa jokaiselle miehelle puurissa puolen korttelin ryyppy kurkkuun ja jokaiselle purjeen klipulle mastossa puolen vuoron veto tuukkiin, sillä talven karstat ovat virutettavat kurkuista ja talven tunkat pölyytettävät pultaanista, jotta ollaan silkat toimiin sekä mastoissa että kannella, kun tosi-urakka alkaa! Purjeillakin on mielensä ja tarvitsevat nekin pienen esivirkistystyksen, etteivät kangistu matkalla!»

Cartwrightin silmät siristivät niin pieninä ja ilonsirkeinä punaisessa naamassa, että hyvin ymmärsi, että jos mahdollisesti purjeenläiskillä jotain ilonpitoa oli mastoissa, niin pientä se oli kuitenkin sen läikän rinnalla, mitä mies komentosillalla ja taaskin merihajuja nuustiva valaskapteeni tunsi napitetun nahkaliivinsä pinteissä: pari nappia oli avattukin rinnuksilta. »Siemasee

ahneemmin nahkoihinsa ja riipasee paremmalta sisuksissa kuin parast'ikään nielty rommitulen tuikka!» huohotteli Cartwright sekä kirvotteli kolmannenkin napin auki liivissään. »Ei sitä talven pituuksia ja maapakan ahtauksia käsitä, ennenkuin on taas väljillä ja saa hengittää, minkä kylkiluut mahtuvat ilman pihä ja suolan mahlaa rakoihinsa.»

Cartwright oli kuin uusi mies sillallaan, valaitaankaan hän ei nyt näkynyt muistavan, silmät killuivat vain isällisin suopuuksin purjeissa, kun ne milloin pullistuivat kuin leikillään menoa pyyhkimään ja pusertamaan, milloin taas vallattomuuksissaan läiskyttelivät pelkkää tyhjää huiskutusta. »Antaa varsojen nyt vähän pötkiä pihamaille ja haukotella kavioineen, niin on kaapoissa kurotusta ja jänteret sulina, kun on rekiveto aisoissa ja suitsissa, ja lähdetään porteista niin, että anturat kiljuvat, ei ole näillä taipaleilla kannon vaaraa, vaikka vähän viipottaisiinkin!»

Ymmärsin minä Cartwrightiä ja hänen silmiänsä rikissä, ja tunsin itsekin pientä nousukuria ajatuksissani, vaikka mieleni olikin perimmiltään hämmennetympi kuin hänen. Epäilemättä ja kieltämättä on avaralla taivaankulmalla, jolla ei tunnu olevan rajaa keulapuun torkoilla, vissi ikäänkuin aidattomiin laskeva vaikutuksensa mieleen, ja kernaasti tuntee eräänlaista heittoa ja loiskanhalua aistimuksissaan tukanjuuria ja an-

turapohjia myöten. Mutta omaa, sydänjuuria riipasevaa ja veriä haikeuttavaa voimattomuuden lamaustakin on samalla rajattomuudella ihmistajuun, kun palaa itseensä ja selvittää ajatuksilleen oman ruumismittaisen mitättömyytensä tällaista summattomuutta kasvoista kasvoihin. Mitähän sentään oli aluskaan, jonka vankkalautaisella kannella oli turvassa seisovina, muuta kuin viskeltävä ja saumoissaan vapiseva lastu, jos meri hiukkakin muistutti mahdeistaan, ja mitähän itse oli muuta kuin ainoankin aallon nieltävä ja hukuttama raukka, jos sen valtoihin joutui ihmisruumiineen? Sitäpaitsi oli Cartwright toimen mies pyydön askareissa, jonka järki raittiina jo edeltäkäsikin ikäänkuin pivoin piteli sitä, mitä meri kätköistään oli antava saalista, kun minulla oli mieli levottomammin asioilla kuin käsi ja kuvittelujani puri meren saalien sijasta meren salaisuutten saavuttamattomuus. Valaanpyytäjähän Cartwright olikin ja matkalla napamerille kokoamaan saalista aluksensa ruuma täyteen, kun minulla on osana kokemusten sammuttamaton jano ja Napamerissä äärtä, jota ihmissilmä ennen minua ei ole nähnyt. Mitähän siinä siis ihmettä, että Cartwrightillä huppeli mieli ilona, niinkuin läikkää laine julkisena kohdallaan silloin, kun se on loiskuharjoilla, ja mitähän siinäkään merkillistä, että minun mieltäni veti haikeutten upi, niinkuin imee meri lakeuksissaan kohtuihinsa kaikki nousut niiden

laskuvuorolla: hänhän eli toimesta tämän erän terillä, kun minulla kulki mieli erän ohitse sinne, jossa erät nielee vaelloiltaan tuntemattomuus. Elämähän on elementtiä ja meri myöskin, ja kun toinen sieppaa elementistä omansa, minkä koura kurottaa, niin toiselle sama elementti on saavuttamattomuuden kehää, jonka äärissä on piiriä enemmän kuin mieli eksymättä siiville uskaltaa. —

Noin seisoin ajatuksissani kannella ja kuuntelin suhinaa purjeissa ylhäällä ja meren ääntä ympärillä, sekä jätin silmäni menoille ja katselin taaskin taivaan rantoja rajattomilla äärillään, joilla aina kun uudelleen olen niiden eteen ja niitä vastapäätä joutunut, on ollut ominainen ikäänkuin avaava ja vievä vaikutus mieleeni, sellainen, että entää ikäänkuin oman rintansa kome-roista irti, katselin ja outoilin oloani, tällä erällä taas uutta, vaikka niin ikituttuakin, enkä ollut huomannutkaan, että Cartwright oli jo palannut toimiinsa takasin, puhaltanut ensimmäiset pyrähdykset ja merivirkistykset mielensieraimistaan sekä sirkeänä laivurina häärinyt taaskin aluksellaan. Purjeet olivat nyt jo tasaisessa täysvedossa ilman tyhjiä läpytyksiä ilmoihin ja naakeleihinsa kiristettyinä, alus kallistunut sievään menokenoon ja lykkäämässä raitista vauhtia sekä keulapuu kompassin mukaan tarkasti kurottamassa pohjoiseen. »Eikös pyyhikin astia puhtaasti vettä kyljiltään!» kuulinkin Cartwrightin kehahtelevan

äänen korvani juurilla ja näin vierelläni tanakan naaman, jonka punanruskeata leukapartaa tuuli vilkkaasti turjutteli. »Pyyhkii se, ja ellei napa-akseli paikoiltaan siirry, niin sen nappaa Swallow Birdin keulapuun kärki, kuin sihdattu langanpujo neulan silmän!» Cartwrightin pippuranpienet silmät seurasivat mielihyvin Swallow Birdin todella siroasti kaartuvaa kylkisivua. »Tällä astialla on ennenkin päästy sinne, minne on menty, ja päästään nytkin, ellei valasparvi sitä ennen tule potkimaan eteemme!»

Niinpä, valasparvi! Minua hieman vävähdytti Cartwrightin viimeinen sana, sillä käsitin selväksi, että jos todella valaan selkiä alkaisi vilkahdella Swallow Birdin väylillä, niin Cartwrightin puolesta napa saisi jäädä paikoilleen, missä olikin, ja harpuunit olisivat ainoat asiat, mitä mies enää ajatteli. Mutta minulla oli minun uskoni, ja miten karvaiksi ymmärsinkin pettymykset Cartwrightin kannalta, miehen, joka pelkkää sulaa suopeuttaan ja talviehtoisia pakinahyvyiksiään oli ottanut minunkin mukaansa matkakumppaniksi rehellelle valaanpyyntiretkelle Swallow Birdiinsä, miten karvaiksi siis ymmärsinkin Cartwrightin pettymykset, niin tiesin tunnoissani kuitenkin, että kun minä kerta olin matkassa, niin niin yksinkertaisesti ei retki päättyisi, että tiinut vain sullot-taisiin napameren valaanlihoja täyteen, ja palat-taisiin sievästi takaisin parin sadan tonnin las-

tissa kotosatamaan. Koskas ennen minun merimatkani näin silkasti olisivat sujuneet, ja mikäs minun tähteni olisi vanhuuden päivinäni muuttanut uusille radoille?

Kuuntelin siis Cartwrightin hyväuskoisia puheita puolella korvallani ja tuli pieni surku kelpopintaisen miehen puolesta, mutta silmineni seurasin Englannin rantoja, jotka haipuvana viiruna juuri olivat häviämässä taivaanrannan taakse. Oliko niitäkin rantoja vielä elämässään silmineen näkevä, ja mitä oli tällä erällä varattuna uutta ja ennen kokemattomaa niissä tuntemattomissa, joita kohden taaskin oli matkoilla? Swallow Birdin kokkapuu oli rohkea, kun se virkeänä leikkasi ilmoja, joita se ei tuntenut kärkeänsä pitemmälle, ja turvallinen Cartwrightin askel, kun puukenkä tanakkana paukutteli kannella, jolla ei ollut varmaa allaan kölipuuta syvemmälle, mutta minulla puri mieltä sekä haikea kaipaus, kun katselin taivaanranta, joka takanamme jäi heilumaan tyhjiänsä, että jännittyvä odotus, kun silmineni tungin niihin tuntemattomiin, joita yhtä tyhjä taivaanranta edessämme mahdollisesti kätki outouttensa tuolla puolen.

III

Nyt seurasi viikkoja, jolloin aluksella ei varsinaisesti tapahtunut mitään lukuunottamatta tavallista vahtivuorojärjestystä ja muuta säännöllistä jokapäivä-menoa. Meri pysyi samana kehänä ympärillä ilman, että ainoakaan maantunnun häivä häiritsi näköpiirin rauhallista rajattomuutta. Olimme pitemmän matkanmäärämme vuoksi myöskin liikkeellä varhemmin kuin muut pyytäjät, joten ainoatakaan purjeryhmän keilaa tai rikitoppien tikkua ei silmä noukkinut aavoilta, minne tähysikin taivaan rannoille. Swallow Birdin keulapuuta vain pidettiin tarkasti tähdätynä kompassineulan pohjoiskärkisuuntaan, ja Cartwright itse kävi melkein tunnittain tarkastamassa kompassikopalla, ettei ohjauksessa ollut tapahtunut virhettä, ja että keulapuu hievahtamatta torkotti sinne, minne piti.

Kun, niinkuin sanoin, ei ainoatakaan purjehtijaa ilmennyt näköpiiriin, kuinka teimmekin matkaa hiljaisella myötäisellä viikko viikon jälkeen

ja kääntelimme kajuutassa almanakan lehteä ensin huhtikuun puolelta toukokuuhun ja toukokuunkin kuluttua kesäkuuhun, ja kun aina vaan sama rajattomuus avoi uutta rannattomuutta ympärille, alkoi mieleen tunkea merkillinen tunto siitä, ikäänkuin olisimme jättämässä maailmaa Swallow Birdin peräkeulan taakse minkä eteenpäin ennätimme ja tavallaan aikaakin, vaikka päivä päivältä seura-simmekin almanakastamme päiväysten menoa. Oikeastaan saattaa ihminen ruveta tuntemaan itsensä kummallisesti irtonaiseksi, kun ei enää ole varmaa kiinteätä ympärillä, johon verrata sekä menoansa että itseänsä ja vähän ajankin kulumista. Tietysti Cartwrightillä oli sekstanttinsa, johon hän tuontuostakin kurkistelikin, ja taivaalla tähdet, niin että leveyksistä niinkuin pituuksista-kin hän piti itsensä perillä ja jurnaalin pidossa olivat päivätkin hänellä juoksevalla, mutta minä olin tahallani niistä asioista melkein välittämättä, sillä oli oma viekotuksensa sillä tunnolla, että häilyi melkein niinkuin ulkopuolella kaiken sen, minkä oli jättänyt, ja melkeinpä senkin, missä oli. Olipa vain niinkuin olisi ollut ensimmäinen ihminen niillä ihmisolon alkuosilla, jolloin tietämättömänä kaukaloi tuntemattomissa niitä vaiheita kohden, joita ei ymmärrä odottaa, mutta joiden salaan kyllä aikanansa saapuu.

Cartwrightin oli kuitenkin vähitellen vallannut vissi kärsimättömyys. Päivä päivältä näki

hänen yhä useammin kiikariputki kädessä tähystelemässä milloin laivan kummallakin laidalla ja torkottelemassa tyhjiä ilmanrantoja ympärillä ja edessä. »Ei jään kahvaletta eikä valaan evää koko meren maolla!» saattoi hän tällaisen tähystelyn jälkeen närähtää, kun viimeinkin maltoi hellittää silmänsä putken sihdeiltä. Ehtimiseen viljeli hän jo sekstanttiaankin ja juoksi kajuutassa mittaamassa kartalta astepaikkaa, sekä palasi aina samoin sanoin ja alahuuli yhä nurpeampana naamassa riipuksissa. »Ei Noakkikaan näitä vesiä ole arkkeinensa ruorinut, ja minä hullu olen tullut hakemaan valaita sieltä, minne niitä ei ole kylvetty!» Hän katsoi tällöin karsaasti minuakin, sillä minä hänen päähänsä olin ajatuksen siemenen istuttanut, ja hän muisti kyllä, kuka grogiemme ääressä oli talvi-illan pitkissä maininnut napamerenkin hänen nurinoihinsa siitä, ettei valaista enää nähnyt evään harjaakaan missään.

Cartwright oli kuitenkin itseniskainen mies, niinkuin jokainen, joka on tottunut saamaan asiansa toimeen maailmassa, ja koska kerta oli napamatkalle lähdetty, niin Swallow Birdin keulapuu pysyi kurssissaan. »Ei suinkaan silloin kahtia käsin kulata, kun jonnekin ollaan menossa!» järähti laivurin leuasta yksikantaan, jos joku uskalikompi ja ukkoa tuntematon alkoi nupista ajatuksiaan tästä iänikuisesta pohjan kurssin pidosta. Joka tapauksessa muuttui juttelumme kajuutassa, mil-

loin siellä istuimme, harvasanaisemmaksi, Cartwright melkein kuin kyräili minuun puoleltansa pöytää, ja saattoi joskus vasemmalta suupieleltään Murahdella jotain epäselvää, ei minuun käsin, vaan yleensä ilmoihin ja ikäänkuin seinänurkkiin »mokomista päähänpistoista, jotka ovat kuin touvinpäitä, tauruttuja pelkkiin poskipuheen naakeleihin!» »Ja mitäs semmoinen napa on olevinaan, kukaties vain pyörylää grogilasissa, kun sitä hämmentää lusikanlehdellä!» sanoi hän joskus selvemminkin. Tapahtuipa nyttemmin joskus sitenkin, että hän nousi pöydästä, käänsi minulle selkänsä ja käveli lääkekaapille, sekä kaivettuaan avaimet käsiinsä nouti komeroista rommipullon ja kaasi kulauksen kurkkuunsa, mutta lukitsi kohta kaapin oven taaskin ja upotti avaimet taskuunsa. Alkumatkalla ei siten ollut tapahtunut koskaan, vaan aina kun hänelle tuli asiaa kaapille, nouti Cartwright sieltä telineiltään kaksi lasia ja kaasi minulle myöskin ja juttu kulki pikareja kilistellessä viisi vertaa entistä liukkaammin, valaista silloin riitti puhetta ja napamerestä, vaikka koko vapaavahti. Nyt sensijaan kapusi Cartwright kohta kun oli kaappinsa lukinnut kajuutan takarappuja ylös, ja jos meni jälestä kansipakalle, niin kiikariputkensa takana hänen tapasi taas tähyilemässä tyhjille taivaanrannoille, melkein järjestömästi mille ilman kulmille hyvänsä, mutta ei enää koskaan keulapiikin suuntaan ja pohjoisen

kurille. Ilmeisesti syhyi Cartwrightissä paha ja päivä päivältä paheneva mielenäkä, ja tosi tunnustaen alkoi omakin mielenpuntarini olla melkoisesti laskupäällä. Olivat sitäpaitsi tuulet hyvin mietoja, vaikka peräkulmilta puhaltavia, ja matkanteko samanmukaisesti laiskaa. Oikeastaan ovat merillä ne ilmat harmittavimpia, jolloin tuuli kyllä on lykkäävinään ja liikkeessä ollaan, mutta niin vetelästi, että oma syljenläiskä laivan kupeella melkein pitää puoliensa menosuuntaan. Niska paisuu paksuksi semmoisessa menossa kärsivällisimmälläkin, enkä minä ihmetellyt Cartwrightiä ollenkaan. Itsekin hain kajuutassa almanakan käsiini ainakin kymmenesti päivässä ja ihmettelin tuleeko kustakin päivästä koskaan loppua. Eteenpäin selaillessa näin Cartwrightin sormenjäljet paksuina ja tuhruisina syyskuun lehdellä, ja käsitin siitäkin, että pinteet olivat vakavia Cartwrightin mielessä: montakos kertaa sitä lehden väliä oli käännelty katsottavaksi ja aprikoitavaksi? — Ihminen on sitäpaitsi seuran- ja näkemisenhaluinen luontokappale, ja kun on kuukausimäärät maattu meren maolla, ilman että ainoatakaan maan kärjen särmää tai topin-rikiä on ilmennyt näkyville aina samoilla rannattomilla viljuilla, niin alkaa epäillä, että onko tottakaan, että jotain vielä on olemassa muuta kuin meren vetelää keulakärjen edessä ja peräkulman takanakaan, sekä tulee järjettömästi apeaksi sydämeltään. — Meillä

Swallow Birdissä alkoi mielenilma olla paksua, niinkuin mailla kuukautisen poutapaahdon jälkeen, jolloin taivas tuntuu olevan läähkeillään vaikka mitä painetta, ja jokainen ruohonkärki ja lehdenterä niinkuin luontokappalekin ja ihmisraiska ovat kuin nääntymillään, ellei apua tuossa paikassa tule, vaikkapa sitte ilman pellit lentäisivät halki pieliltään!

IV

Sattuipa sitte eräänä päivänä — olimme jo heinäkuussa eikä jään kahvalettakaan ollut tullut näköpiiriin — että ruorimies ratiltaan kummissaan alkoi ihmetellä, mikä ruoriin oli mennyt, kun ei väkiväelläkään pitänyt keulaa navan kurssissa. »Menee, lempo, karsaaseen vaan, vaikka kuinka penteleesti painaisi ratin kehää vastaväntäkään!» Minä olin jo varhemmin ihmetellyt eräitä omituisia vuolahtelevia pyörähdyksiä vedenpinnassa, pyörähdyksiä, jotka viistoivat aaltojen suuntaa ja viilsivät hyrskähdyksiä kuin kamman harjoja muuten veltosti malehtivaan mereen, ja myöskin Cartwright, jolla aina oli kiikariputki kourassa valmiina silmälle, oli nyt lykännyt sen kainaloonsa ja tuijotteli ällistyksissään meren syöväreihin aluksen kupeilla. »No, jollen minä nyt nähnyt potkasevan meressä kuin olisi valaan pursto hotkaissut pintaan, mutta kadonnut, niin minulla on sipulipari päässä, eikä silmät, ja kas, tuossa toinen, ja kolmas vielä: mikä hemmetti mereen on men-

nyt, kun muljahtelee niinkuin papupata ennenkuin se alkaa kiehua!» Molemmat me käännyimme heti ruorimiehen sanojen jälkeen ja katsoimme kompassilaatikkoon ruoriratin edessä: tosi aivan, neula värisemässä kolmannella piirulla itäpohjaan, ja siirtymässä jo neljännelle piirulle silmäimme edessä, vaikka ratti oli nakattu täyteen vastavetoon ja miesparka ruorissa paitsi molempine kourineen myöskin toisella polvellaan painamassa sarvia kaikkine väkineen yhä tanakampaan vasenviistoon. Cartwright oli silmänräpäyksessä lykännyt kiikarinsa minulle ja hänkin molempine kourineen ruorimiehen apuna ratin sarvissa: turhaa kuitenkin, sillä levoton neulankärki kompassitaululla kiipesi jo viidettä viirua harhaa keula-puun torkotuksesta, vaikka selvää oli, että ruorinlehti nyt kahden miehen voimalla oli kiristetty täyteen vastahuopaan. Hikihelmiä juoksi jo ruorimiehen kasvoilla ja pusertuipa jo Cartwrightinkin otsalle pari kolme suurta karpaloa. Aluksen vauhtikin oli selittämättömästi ja kaikkea sekä tuulen suunnan että tuulen voiman järkeä vastaan kiihkenemässä, äskeisen laiskan kolmen solmuvälin menon sijasta oli vauhti nyt arviolta ainakin jo viisi solmuväliä ellei enemmänkin, siitä huolimatta että purjeet tuntuivat makaavan melkein lotkoina raakapuilta.

»Nyt on piru aluksessa!» pääsi Cartwrightiltä sana kesken ähkymisen. »Mikäs noidanvirta tässä

on, keskellä silkkaa valtameraa ja sitäpaitsi niin raju, että alus vapisee kuin horkassa!» kerkesi hän vielä sanomaan, mutta oli jo viheltänyt komento-pilliinsä ja miehiä saapumassa peräpakalle. Kolme heitä nyt jo oli ruorissa, niin monta kuin rattiin mahtui, ja Cartwright itse tirkistelemässä kompassista keulapiikkiin ja keulapiikistä kompassiin. Neulan kärki osoitti taululla nyt jo pikemminkin itään kuin pohjoiseen.

Koko miehistö oli vähitellen koolla peräpakalla, ja jokainen silmäpari ikäänkuin noiduttuna kompassitaulussa minkä toistensa ohitse tai ylitse näkemään ylettyivät. Hitaasti, mutta varmasti painui neulanpää jokaiselta syljennielemältä kitlaessa yhä selvemmin itään, vaikka kolme miestä kaikkine voimineen ja henkensä edestä oli repelemässä ruoriratin sarvissa ja ruori varmasti huopasi täyttänsä perävanassa. Swallow Bird oli selvästi kulkemassa omin tai meren valloin, minne keula mieli, tai juopa imi, ja ruori enää vain voimaton puuteline vanavesiä haukkaamassa.

Eräs ilmiö johti hetkeksi huomiomme kompassista ja tutisevasta ruoriratista. En ole tullut kertoneeksi, että matkan varrella oli Swallow Birdin rikiin ja raakapuulle vähitellen yhä sakeammin asettunut merilinturyhmiä, missä vain tilaa oli niiden varpaille, istui ja kyykki lintuja köysillä ja raakavaajoilla, ja milloin joku jätti sijansa, oli kohta lukemattomia pyrkimässä tilalle niistä

tiheistä parvista, jotka taukoomatta seurasivat meitä ja täyttivät kirkunallaan ilmat ympärilämmem. Oli kait laita siten, että maattomilla ja jäättömällä merillä ei lintuparvilla ollut ollut kuu-kausimäärin mitään kiinteätä, joilla varpaitansa lepuutella, ja nyt ahneina hakivat edes Swallow Birdin rikissä hetkisen istumasijaa. Paljon vaivaa niistä oli ollut, puhumatta siitä korvia särkevistä räikynästä, jolla ne täyttivät ilmat, ja varsinkin merimiehet vihasivat niitä sen alinomaisen puhdistamisen ja siistimisen vuoksi, johon ne pakottivat kannella, olipa joitakin laukauksiakin tuhlattu niihin, mutta ilman muuta tulosta kuin hetkellinen vihlova räikynä ja meteli mastoissa sekä tilapäinen siipien havittelu, missä siihen oli tilaa. Olimme niihin jo niin tottuneetkin, että niiden yhtämittäinen levoton havittelu ja äänien lakkaamaton merisesti valittava raiku kuuluivat ikäänkuin jokapäiväiseen oloomme.

Nyt tapahtui siten, että ensin eräältä raa'alta ja vähitellen toiseltakin ja lopulta kaikilta lintu sieltä ja lintu täältä jätti paikkansa ja pyrähti lentoon, yhä useampia niitä heittäytyi siiville, muodostui jo poistuvista jonokin, kaikille tarkasti suuntana sivuviistoon meistä etelä, eli se ilman-suunta, joka oli päinvastainen kompassineulamme itsepintaisesti osoittamalle taivaankulmalle. Nyt vasta oikein huomasimme, kuinka tuhottomasti lintuja oli istunut rikissämme, sillä vaikka lennon

havina jo alkoi olla yleistä ja ilma pyrysi poistuvia lintuja päittemme yläpuolella, niin tuntuivat raakapuut vielä olevan kuin täyteen ahdettuina nyt jo yleensä ja kaikkialla kaukojansa kurottelevia ja siipiänsä havittelevia lintuja. Yhä sakeammaksi tiheni lähtevien parvi, jono venyi pitkäksi taajenevaksi pilveksi etelää käsin, ja lopulta oli jo kuin koko riki liikkeessä, kun yhä lukemattomampia heittäytyi siiville. Nyt oli jo raakapuilla niin paljon tilaa, että kaikki mahtuivat havittelemaan siipiään, ja ikäänkuin viimeisetkin empijät vihdoinkin olisivat ratkaisseet päätöksensä, niin humahti rikissä yht'äkkiä entistä vahvempi koha ja samassa olivat kaikki siivillä. Tuntui ikäänkuin koko riki olisi liikahtanut ja lähtenyt haville, sillä niin paksu oli parvi, joka nyt kirvottui jokaiselta raa'alta ja kaikilta touveilta ja hetkeksi peitti ikäänkuin ilmat yltämme, niin ettei taivasta näkynyt. Läiske ja havina ilmassa oli nyt niin ankara, että tuokion ajan olisi ollut turhaa mitään puhua kannella, sillä ääntänsä ei olisi saanut kuulumaan korttelin vertaa huuliansa ulommas. Parvi järjestyi vähitellen, nousi aluksi ehkä liika korkealle, mutta laskeutui sieltä, venyi loppumattomalta tuntuvaksi jonoksi meren ylle ja loittoni suoraviivaisesti etelää kohden. Aluksi erotti vielä kirjavaa siipien vilinää, mutta vähitellen sumeni ja suli elävä meno tummaksi ja muotoa vaihta-

vaksi pilvenlongaksi, joka jätti meitä ja pian oli katoava eteläisen taivaanrannan häipyyn.

Toivuimme tyrmistyksestämme siihen, että touvit ja raakapuut tuntuivat kuin riisutuilta ja että melkein kuin salpasi korvia se yht'äkkinen ja tottumattomiltaan melkein lamaava hiljaisuuden hiiskumattomuus, joka nyt vallitsi rikissä. Oli ikäänkuin elämä jollain merkillisellä tavalla olisi hyljännyt meidät ja jättänyt yksin meren kanssa, joka vei meitä. Siitä ei nimittäin enää ollut epäilystäkään, ettei Swallow Bird nyt olisi ollut täysin meren valloilla. Ruorimiehetkin olivat lintujen muuton aikana ikäänkuin tuntojensa ja aavistustensa halpaamina heittäneet toivottomat yrityksensä ruorin hallitsemisessa sekä hellittäneet ratin käsistään, ja Swallow Bird lensi nyt matkaansa, niinkuin virta sitä kuljetti. Cartwrightkin nyökäytti, kun oli palauttanut silmänsä lintujen menosta, päättään ruorimiehille merkiksi, että hän hyväksyi heidän tekonsa.

Swallow Birdin meno oli nyt melko suistuvaa ja meressä aluksen kupeilla selvät ja kiihtävät virran kourut. Vaikka vauhti oli kovaa ja ilmeisesti yhä kiihtyvää, niin purjeissa ei ollut tuulta ollenkaan ja roikkuivat ne velttoina raa'oilta. Kompassineula torkotti taululla melkein täyttä, vaikkei aivan täyttä itää. Cartwright koputti koppaa kylkeenkin, että se oli kunnoltaan niinkuin piti. Suuntamme oli siis laidakkain pohjoisnapaan,

mutta lievästi kuitenkin itäviistoon, joten emme siis kiertäneet napaa tasakehässä, vaan miedosti ja myötäpäivää suppenevassa kierrekehässä. Cartwright oli upottanut kätensä taskuihinsa ja jäänyt ajattelemaan. »Me olemme napavirrassa ja sen tähden linnut meidän jättivät, viisaammat linnut ensin ja lopulta kaikki», sanoi hän.

V

Nyt seurasi merkillisiä päiviä Swallow Birdissä, päiviä sanon, vaikka se on väärin, sillä päivät menivät meiltä sekaisin. On hyvin kummallista sanoa siten, mutta me purjehdimme, tai ollakseni täsmällisempi, virta kuljetti meitä sivu päivien. Jo silloin kun linnut olivat aluksen jättäneet ja me jollakin tapaa hyhmytyvinä mieliltämme vielä seisoimme kaikki rykelmänä peräpakalla, kiintyi huomioni siihen eriskummalliseen seikkaan, että aurinko, joka vuorokauden ajankohdan mukaan oli puolipäivissä, ei silminnähtävästi enää ollut kulkemassa etelätaivailtaan länttä kohden, vaan merkillisesti, vaikka hitaasti tosin vielä oli painumassa takaperin, itää kohden. Kiinnyin tähän, vaikka olisi ollut paljon muutakin huomioitavana, esimerkiksi meri, meren pinta laivan laidan takana, joka ilmeisesti oli vaihtamassa ikäänkuin hahmoa, vaikken toistaiseksi sitä varsinaisesti huomannut, vain jollakin tapaa ikäänkuin aistimissani tiesin. Aurinko siis kierrollaan oli taivaankannella ilmei-

sesti kulkemassa takaperin, jäämässä vastapäivään itää käsin sensijaan kun sen rata olisi ollut lännen suuntaan, varmistin tämän mieltäni kummallisesti ja melkein kuin vaistomaisesti järkähyttävän havainnon jatkuvasti ja moneen toviin tarkkaamalla kompassineulan osoitusta ja vertaamalla sen torkottamaa suuntaa auringonkerän asemaan taivaan kannella. Me jätimme aurinkoa taaksemme itätaivasta käsin sensijaan että sen olisi päivän järjestyksen ja vuorokauden kulumisen mukaisesti pitänyt siirtyä läntistä näköpiiriämme kohden! Havainto oli niin odottamaton ja kaikkia käsityksiäni mullistava, että minä mieleltäni ikäänkuin noiduttuna, etten sanoisi tunnoiltani jähmettyvänä, jäin pitkäksi ajaksi pelkästään huomioimaan vain kompassineulan ja auringon asemaa yhä kaikkia kokemuksia vastaan riitelevämmäksi ja järkeä hämmentävämmäksi muuttuvaa suhdetta. Ilmiötä en aluksi luonnollisesti voinut ollenkaan selvittää itselleni, ja vasta myöhemmin, kun menoa jatkui ja aurinko yhä nopeammin takautui taaksemme, jopa napa-aurinkona siirtyi idän tietä pohjoista kohden ja sieltä lähenei länsikulmalta vastaamme jäädäkseen myöhemmin ja yhä kiihtyneemmällä ja jo silmin seurattavalla nopeudella taaksemme, selvisi minulle, että virran pyörre kuljetti meitä maapallon kierto liikettä nopeammalla vauhdilla myötäpäivään navan ympäri, ja että me siis, ja yhä yltyväm-

mällä vauhdin kiihkeydellä, ohitimme auringon päiväkierrat taivaan kehillä. Enempää en minä aluksi asiassa ymmärtänyt enkä johtopäätöksiä tehnyt pitemmälle, mutta oli jo tämäkin sellainen toteamus, joka ikäänkuin kulutti maaperää ajatusteni tottumusten alta.

Oli näissä havainnoissa kuitenkin tunkenut toisiakin huomioita tajuntaani. Ensinnäkään en voinut välttää huomaamasta sitä, että näköpiirimme ympärillä oli oleellisesti muuttunut. Taivaanrannat olivat alkaneet ikäänkuin suppeutua ääritään. Rajattomuutensa niillä kyllä vielä oli, koska taivas äärettömyyksineen oli taustana, mutta oli omituista, ennen kokematonta jyrkkyyttä horisontin äärten tavallisissa epämääräisyyksiin häipyvissä rajoissa: oli ikäänkuin näköpiiri olisi kiristynyt renkaaksi, jonka harjapiirun taakse ei enää nähnyt. Ja jos tarkkaan tähysteli merenpintaa, sellaisena kuin se lakeutui napaa kohden, niin se ei enää ollut tasainen tai pikemminkin mahtavasti kupura, niinkuin aava meri rannattomiinsa nähtynä silmään tuntuu, vaan lievästi niinkuin kuopalla, joka aleni, vaikka vielä melkein tasankomaisesti ja silmäntuntumattomin jotain keskipistettänsä kohden, jonka toisella puolella se taas vähitellen ja sielläkin samallaisena alavana ja tasankomaisena nousuna yleni oman näköpaikkamme tasoille. Tätä kaikkea ei aluksi oikein huomannutkaan, ennenkuin selvemmin tar-

kasti, mutta kun sen kerta oli huomannut, niin silmä naulautui siihen, eikä enää saanut katsettansa irti ilmiöstä, jonka kieltämätön todellisuus hetki hetkeltä vakuutti itsensä varmemmaksi. Kiersikö Swallow Bird äärettömän suppilon suulla, jonka kehä toistaiseksi kyllä vielä oli näköpiirin lavuinen, mutta jonka kierrot vastustamattomasti imivät meitä hellittämättömällä voimalla jotain keskipyörrettä kohden, jota emme tosin vielä voineet nähdä, mutta jonka kurut aavisti jossain siellä, jonne ei silmäänsä oikein tohtinut päästää. Eräänlaisesta sanan hiiskumattomuudesta ja korvaa melkein häiritsevystä hiljaisuudesta ympärilläni huomasin nyt senkin, että muutkin kannella olivat samoilla havainnoilla kuin minäkin, ja että jokaisen katse omituisesti lasittuneena, mutta ikäänkuin todellista näkemistä välttären oli vedetty sinne käsin, missä aavisti lakean ja vielä kuin rannattomilla harhailevan kierron supistuyan kiehuviksi kehiksi syvyyksien kuirissa. En sano, että pelko olisi ollut pääasiallisena ilmeenä kasvoilla, vaan yhtä paljon puhui katseista semmoinen epäinhimillinen jähmetyksen jännitys, jolla uskon tornin huipulta suistuneen tuijottavan siihen maakamaran tilkkuun, jolla hän kohta on makaava murskana. Ihmisellä on se onni nimittäin, että mielikuvitus hyytyy silloin, kun tapahtuu enempää kuin se jaksaa omistaa. Eihän taintumisen rajoille lyö-

tykään aluksi iskua tunnekaan, ainoastaan iskun huuman.

En tiedä, kuinka kauan tässä lamauksessa seisomme, sekuntejako, minuuttejako vai tuntikausia. Omasta puolestani tunsin vain samaa koko itseni herpää, kuin Lilliputtien maassa ensi kerran herätessäni, enkä voinut liikuttaa jäsentäkään, en pientä sormeanikaan, vaan makasin vain ja näin taivasta niin kauas kuin katselin. Oliko maailma loppunut ja minä vain jäljellä jäsenettömänä tuijottamassa? Siihen minä tällä erällä virkosin, että tuijotin Swallow Birdin keulapuuhun. Kuin noiduttuna kiiti se edelleen hullua menoansa, huhki riivattuna eteenpäin, hahmi matkaa, ikäänkuin pyrkisisi se puskemaan ilmat puhki kärkensä tieltä. Minne sinulla kiire, koskei meillä muilla mitään hoppua ole! tuli mieleeni tylsä ajatus, sekä sadattelin järjetöntä puuta, ikäänkuin olisi sillä ollut vimmana turmamme.

»Korjatkaa purjeet rikissä ja sitokaa raakoihin, etteivät riepottele ilmoissa!» tunki korvaani käreä käskyääni ja ymmärsin, että Cartwrightkin oli toimissaan taaskin. Ikäänkuin ennallaan hän oli-kin, kun katsahdin häneen, kädet taskuissa taas-kin tai vieläkin, sillä en tiedä, oliko hän välillä kirvottanut ne esille, ja jalat vähän leveästi ja melkein liioitetulla anturuudella kansipalkkeihin tanattuina. Luin minä sentään silmäkatseen visistä teräksisestä piukkuudesta ja hänen leuka-

päänsä tavallistakin itsepintaisemmasta lujuu-
 desta, että Cartwright oli selvittänyt itselleen
 perille asti Swallow Birdin nykyisen menon, eikä
 enempää odotellut kuin mitä tapahtuva oli.
 »Parempi, että menevät tekemäänkin jotain ja
 on kynsillä täytensä mastoissa, niin eivät sillä
 aikaa ajattele tarpeettomia», selitti hän minulle,
 kun miehet ikäänkuin jonkinmoisesta horteesta
 irtautuvina yksi kerraltaan vähitellen lähtivät
 liikkeelle ja pian kaikki käskymääräyksen mukai-
 sesti jo olivat kapuamassa ja muutamat jo ripeässä
 toimessakin rikissä. »On sitäpaitsi siivompaa, että
 kluutit ovat koossa, koskei niillä mitään virkaa
 kuitenkaan ole tällä haavaa muuta kuin läpytellä
 mastoissa. Eikä minun merijärkeni sitäkään tiedä,
 mitä puuskanpusseja tällä kattilan kidalla vielä
 on varassa meitä varten ja olisi ruokotonta jättää
 eheitä ja vast'uutisia purjeita mielettömien ilmo-
 jen revittäviksi! Ja kyllä meillä nyt on ruori-
 miehenä semmoinen poika, joka kurssin pitää vis-
 sinä: minun ei tarvitse sananpuolikasta tai käden-
 viitettäkään tuhlata nykyiselle vahtivuoron pitä-
 jälle!» Huomasin Cartwrightin pitkästä selityk-
 sestä, ettei hänkään kaikesta naamanpitonsa level-
 lisuudesta huolimatta ollut aivan ennallaan, vaan
 että inhimillinen mielen kirvottamisen tarve nyt
 tällä erällä oli hänessä suurempi kuin se piuk-
 kuuden pide, jolla käskijän sekä mailla että eten-
 kin merillä ja komentokannella on vyötettävä

ensin aina mielensä ja sen jälkeen sanansa, jotta hän tiedetään varmaksi ja häntä totellaan kovassakin ja kovimmassakin paikassa. Hän lisäsi vielä ja tarkoitti Swallow Birdiä: »Lentää kuin hullu karkuvasikka laitumilla, menköön vaikka pää menisi mäsäksi lähimpään veräjätolppaan tai jalannappulat poikki kaikki neljä tyhjän kaivo-kuopan pohjissa!» Ilmeisesti alkoi Cartwrightkin olla kärsimätön, koska leukaa noin höllitettiin pinteistä, ja lisäksi näin piukoissa paikoissa, tavallisille jutunpuheen tarpeille.

Mutta syytä olikin, sillä kyllä Swallow Bird nyt oli semmoisessa menossa, jossa sisukkaankin laivurin sekä järjensisukset että merikokemukset alkavat tuntea itsensä sekä hämeiksi että lyhyeiksi. Alus, joka ei tottele ruoriansa, vaan kulkee, niinkuin keulantorko sokeoiltaan viistoo, on jo sinänsä melko arveluttava vehje vesillä, mutta kun lisäksi tulee, että sama alus, niinkuin meillä jo rupesi olemaan laita sen jälkeen kun miehet rikissä vähitellen olivat saamassa työnsä päätteeseen ja purjeet jo melkein jokaista pultaanin palasta myöten olivat koottuina ja surrottuina raakapuihin, että sama alus purjeettominaan ja tuulettomissa yhä lykkää vauhtia kuin vimmatu, entää pyyhkien eteenpäin, minkä keulapuu edestänsä ilmaa ennättää halkomaan, niin silloin alkaa rohkeankin ja matkoja maistaneen merimiehen tiedoissa kummitella epävarma tunto siitä, että laiva-alus on sen-

tään lastun kaarna meren niskojen siepatessa heruudet omikseen, ja mies itse vielä mitättömämpi kolmen kyynärän pätkä saman viskotun lastun kansilaudoilla. »Hornan kattilatko Swallow Birdiä nyt ovat nielemässä?» sanoikin Cartwright hetkellisen mielialansa.

Ja sana oli paikallaan, sillä aivan kuin mahdottoman lavean, mutta väkevään kiertoliikkeen kuohutetun kattilan suilla me olimme kiitämässä. Ylälaidalla kasvoi meri jo, kuin äyrässeinä yllemme ja alalaidan takana kalteni aaltoon jaksamaton, mutta kiihkeätä pyörreliikettä viuhkiva merenpinta yhä selvemmin suppilonomaiseksi syvänteeksi, jonka keskinielu vielä kyllä oli meistä meripenikulmia loitolla ja kauempana yhä jyrkenevän kaltevuuden peitoissa, mutta jonka väistämättömät kourut kaikissa aistimuksissaan vastustamattomasti tunsu ja ikäänkuin läsnä olevina eli. Aurinkokin oli muuttunut merkilliseksi, suureksi sapenväriiseksi palloksi, joka ei enää ikäänkuin jaksanut nousta entisille korkeuksilleen taivaankannella, vaan kiiri takautuvaa kulkuansa vain vähän ylempänä sitä kiristyvää rajaa, joka verkalleen supisti taivaan piiriä yllämme ja ympärillämme: vastakkaisen, ikäänkuin laakeana mäkenä ylenevän suppilopuolen se värjäsi meille ihmeelliseen, melkein kaameaan ja epäluonnolliseen metallikiiltoon. Oli yleensä hyvin aaveellisen tuntuinen tämä maailma, joka nyt kehi ympäril-

lämme ja jota kaikki tointa vailla katselimme, miehetkin, jotka määräykset rikissä suorittaneina taaskin olivat palanneet peräpakalle ja rykelmänä seisoivat takanamme. Jos joku selittämätön voima olisi odottamatta irroittanut Swallow Birdin maapallon vetovoimista ja me laivoinemme yht'äkkiä olisimme huomanneet harhailevamme löysiltään avaruuksien valloilla, niin tunto siitä, että me nyt olimme irrallamme kaikesta, mikä oli jäänyt taaksemme, ei olisi pohjattomampana vallannut mieltämme, kuin sama tieto tällä hetkellä, jolloin jokainen, niin monta kuin silmäparia laivassa oli, kuin noiduttuina tuijotimme Swallow Birdin keulakärjen mielettömään lentoon.

Cartwright oli kuitenkin mies, joka oli tottunut katsomaan asioita silmävalkuaisesta silmävalkuaiseen, ja joka silloin, kun apua ei ollut toimesta, ei pettänyt itseään turhilla toimilla, vaan myönsi tapauksille menonsa, sekä varasi itseään vain sen tilapään tarpeisiin, jolloin auttamaton ehkä oli ohitse ja kouralla niinkuin miehen teollakin taas toimen vuoro. »Meillä ei tässä ole mitään tekemistä nyt, ja on parasta, että jokainen menee koijuunsa. Purjeet ovat korjossa ja peräsimellä se pää, että se itse hoitaa itsensä, eikä meidän vahtaamisemme Swallow Birdin menoakaan paranna, ja jos turma on edessä, niin sen saavuttamme yhtä varmasti nukkuen kuin valvoenkin!» Cartwright oli itse jo todella liikkeessä ja menossa

kajuutan avointa rappuluukkua kohden, mutta kääntyi vielä ovella ja katsoi miehiin, joista ei kukaan vielä ollut huomannut lähteä liikkeelle. »Sen kuin minä olen katsellut ja pitänyt silmää, niin meri on silkkaa alalaidan puolille koko kehässä, ja Swallow Birdillä puhdasta kierrosta huiskittavana, vaikka olisi ahnekin menossaan nukkuessamme», selitteli hän, mutta silmät muuttuivat käskevämmiksi ja ääni tiukentui. »Lepovuorolle nyt joka sorkka, sillä mistä sen tiedätte, ettei vielä tulisi vahtivuoronkin aika, jolloin kysytään, ovatko kynnet virkkuja ja silmät ilman tikkuja! Ja sinä Ethel, tulet täksi yöksi nukkuemaan kajuuttaan!» lisäsi hän vielä pojalleen. »Olet nuorempi juoksemaan kuin minä, jos täytyy käydä kannella katsomassa, kuinka kuljetaan!»

Alas kajuutan luukusta Cartwright nyt hävisikin, jälessään Ethel, ja miehetkin, jotka tiesivät, että kun Cartwright käski, niin sitä oli toteltava, olivat nyt jo toinen toisensa jälkeen liikkeessä, vaikka jollakin tapaa ikäänkuin empivässä ja tahattomasti hidastelevassa: tottumus totteli, mutta mieli ei päässyt irti omistansa. Varsinkin tuntui merellä alalaidan takana, siellä, jossa se reunapuun tuolla puolen levitti loivasti viettävää lakeuttaan alemma ja alemma, olevan vastustamaton vetovoima jokaiseen astelijaan. Ainoakaan jonossa ei näyttänyt muuten kuin vaivoin jaksavan hellittää katsettaan tuosta nieluisen kihelmöi-

västä pyörteestä, joka kiidätti alustamme. Eräät toisinaan aivan pysähtyivätkin, eivät ikäänkuin saaneet jalkaansa siirtymään kannella, vaan lamautuivat hetkeksi askelillaan. Ja tunnustan minäkin, että veriä alkoi vetää kummallinen pyörön kiima, jos hiukkakin kestävämmiin jätti silmänsä siihen kiihtoon, jolla meri laivan lähivierillä ikäänkuin imi itseänsä kurimuksiinsa. Lähin tunto ei ollut suoranaista pelkoa, vaan jonkinmoista järjetöntä aistien halua suistua ruumiineen mukaan elementin päättömään menoon. Tämä huima tai lumous oli niin tavaton, että todella sai koota tahtonsa, jottei jättänyt itseänsä mieliteon huomiin. Ymmärsin nyt, miksi Cartwrightkään ei ollut päästänyt poikaansa miesten mukana, vaan käskenyt Ethelin kajuuttaan. Pari nuorempaa miehistä näinkin kävelevän niin likeltä laitapuuta ja melkein hoippuvan askelillaan, että, vaikken sitä sillä hetkellä vielä täysin ajatellutkaan, mielessä tietämättäni heräsi pelko poikien puolesta ikäänkuin olisivat he jollakin tapaa vaarassa.

Miehet katosivat kuitenkin tällä kertaa vähitellen kaikki kojukanssinsa suojiin, ja kun minullaakaan suoraan sanoen ei enää ollut rohkeutta jäädä yksin kannelle, kapusin minäkin alas kajuuttaan Cartwrightin ja Ethelin seuraan. Yksin jäätyäni en enää ollut rohjennut päästää silmiäni vastakkaiselle tahollekaan sitä suunnatonta kartiota,

jonka tämänpuolista yläreunaa Swallow Birdimme nyt omin valloin kiiti mietöntä matkaansa yhä kiihkenevin menoin, ja jonka kasvavan seinän tiesin synkkänä pysyvän uhkansa patona, katsoinko sitä vai en. Ei ihminen mielellään nosta silmiänsä siihen teilan terään, jonka lähestyvät suhinat hän ilmassa kuulee ennenkuin se katkaisee hänen kaulansa.

VI

Cartwright istui kajuutassa pöydän takana, molemmat kyynärpäät tanattuina pöydänpintaan ja kädet tarrattuina pääläeltä jo hieman kaljunvoittoiseen tukanpohjaan. Ethelin, poikansa, hän nähtävästi oli kohta alas tultuaan lähettänyt koijuun nukkumaan, koska hän oli yksin kajuutassa. Almanakka oli avoimena pöydällä hänen edessään, sitä oli kaiketi juur'ikään lehteilty, koska elokuun puoleinen sivu oli vähän koholla ja ikäänkuin kärsimättömästi pideltynä hieman rypyilläkin, vaikka taaskin käännetty takaisin niin että heinäkuun väli oli jälleen esillä. »Ei muulla niin väliä ole, mutta syyskuu on meille nyt mennävuotista laulua, ja kotohaminassa ei olla silloin, kun Swallow Birdin pitäisi siellä olla ankkurissa!» närähti hän, kun kuuli minun olevan tulossa. »Semmoisessa kiepussa me nyt olemme, että syyskuu saa meidän puolestamme olla minkä lehden välillä hyvänsä almanakassa!»

Cartwright oli selvästi allapäin. Minäkin rii-

suin öljytamineet yltäni ja asetuin istumaan pöydän toiselle puolelle Cartwrightiä vastapäätä sekä aloin minäkin ajatella. Nuttua riisuessa olin katsonut kelloakin ja huomannut, että kuusi tuntia me olimme tätä tovia viipyneet kannella. Kun palasin mieleeni, niin muistin myöskin, että kaksi kertaa minä sillä aikaa olin laskenut Swallow Birdin sivuuttaneen auringon kerän sen kuin se kiersi rataansa niillä kehillä, joita näki. Minunkin silmäni alkoivat venyä almanakkaan sellaisena kuin se oli avoimenaan pöydällä edessä. Mitäs päivää me nyt siis tällä haavaa elimme? Kuudes oli päivämäärä silloin kun me vielä olimme ajassa, mutta mikäs päivä heinäkuuta nyt oli, kun me kahdesti olimme jättäneet auringon taaksemme, kuudesko vieläkin, vai joko kahdeksas? Ajatus jollakin tapaa vähän huimasi päätäni, hieman samalla lailla kuin äsken aikaisemmin oli tapah- tunut kannella, jolloin silmäni myöskään ei oikein ollut kestää katsomista meren kiihtoon Swallow Birdin kupeilla. En tällä erällä kuitenkaan vielä takertunut mieleni sen paremmin asiaan, tai tarkimmin puhuen, väistin jonkinmoisessa hetken pelkuruudessa päästämästä ajatuksiani siihen samalla lailla siis kuin juurikään olin väistänyt silmäni meren menosta. Sen kuitenkin tein, ja senkin lähimmin ilman selvää tarkoitusta, että vedin taskustani esiin kääntöveitseni ja avoin sen, sekä vedin, tarkistettuani sitä ennen vielä

kerran kajuutan seinäkellosta sen osoittaman tiimamäärän — viisarit osoittivat täsmälleen kello yhdeksää — vedin pöydän kanteen kuusi piirua sillä päätöksellä, että aamusti herätessä vedän seitsemännen. »Täytyy tietää, mitä kello sanoo vuorokauden kulumisesta, koskei auringosta tällä erällä ole siinä suhteessa mitään apua!» selitin Cartwrightille, joka silmineen oli seurannut toimituksiani.

En tiedä kauaksiko aikaa Cartwright jäi tuijottamaan piiruihini pöydän kannella, mutta siihen havahduin, että hän oli noussut seisomaan ja lähtenyt kävelemään makuukoijunsa ovea kohden. »Parasta mennä sänkyyn ja nukkumaan, niin pää ajattelee huomenna paremmin ja tietää selkeämmin», sanoi hän, käsi jo ovenrivassa, sekä karisti hartioitaan, ikäänkuin olisi pudistanut jotain niitä painamasta. Hän oli kuitenkin pysähtynyt ja silmä kuin tahtomattaan hakenut kellon seinällä. Hän palasikin ovelta vielä takaisin, käveli permannon poikki ja kiersi kellon uuteen vetoon. Tämä oli epätavallinen teko tähän vuorokauden kohtaan ja kellon osoittamaan aikaan, sillä Cartwright oli säännöllinen mies ja kajuutan kello vedettiin aina täsmälleen päivällä päivävahtin alkaessa kello kaksitoista. Kuuluikin tällä hetkellä melkein aaveelliselta kellonvieterin nariseva ääni, kun Cartwright sitä varovasti ja verkalleen kiristi täyteen vetoon. En ollut ikinä ymmärtä-

nyt, että kellon vetäminen on niin tärkeä teko, kuin miksi sen nyt tunsin, enkä myöskään ole koskaan nähnyt sitä toimitusta suoritettavan sillä vakavuudella, jolla se nyt Cartwrightin käsissä tapahtui.

Kuluikin hyvä aika — Cartwright oli jo aikoja sitte kadonnut koijuunsa — ennenkuin sain korvani irroitetuksi siitä tasaisesta nakutuksesta, jolla kello seinällään mittasi ajan menoa. On jotain juhlallista sekunnin hetkessä, kun alkaa kuunnella sitä sekä ajattelee, että aika aina kuluu eikä koskaan palaa takaisin. Kello nakutti ja jokainen nakutus kuulutti, että taas oli mennyt hetki: mihinkä, olemattomiinko häviten vai jäljettämiinkö haihtuen rajattomuuksiin, jotka eivät tunne suhteita eikä mittoja? Kumpi oli oikeassa, kelloko, joka tasaisesti nakutti seinällä hetkiänsä, niinkuin teräsvieterin jännitys käski, vai aurinkoko, jonka kierrot kehillään Swallow Bird lentävin keulapuvin jo kolmatta erää oli ohimassa? Olin jäänyt taaskin tuijottamaan piirtoihini pöydän pinnassa, ja etten tajujeni hämäyksessä alkaisi järjettömästi uurrella uusia piirtoja puuhun, nousin minäkin paikoiltani, ja läksin minäkin, niinkuin Cartwright, koijuuni.

VII

Aamulla kojussa herätessäni oli ensimmäinen tuntoni se, että makuutilani samoin kuin koko kojuni oli jollakin tapaa ikäänkuin lievästi kallellaan, samalla lailla kuin silloin, kun laiva hyvässä menossa kallistelee kylkeään tuulen painaessa sivukulmilta. Mutta tällä kerralla kiinnitti huomiotani se, että tämä kallistuminen oli merkillisen liikkumatonta, sanoisinko hengetöntä, ilman sitä hengittävää nousun ja laskun vuoroa, jota alus elää riuskan laitassen painaessa purjeita ja kylkisivun noudatellessa meren roiskahtelevia notkumia. Olin, ihme kyllä, nukkunut sikeästi kuin tukki siitä kun maata mennessä vuoteeseen olin päässyt, enkä aluksi muistanut eilisestä, eli siitä, mitä oli tapahtunut ennen nukkumista, mitään, mutta yht'äkkiä olin pystyssä sänkyni vieressä ja hahmimassa vaatekappaleita ylleni, minkä kerkesin. Swallow Birdin kallistuminen oli nyt seisossa niin ilmeinen, että tarkasti sai liikkuessaan ja kiirehtiessään varoa, ettei horjahtanut alamyö-

tää päin, mutta tässä kallistumisessa oli myöskin juuri sen hievahtamattoman tasaisuuden ja vaarumattomuuden vuoksi jotain semmoista, joka selittämättömällä tavalla puistatti tai melkein jähmetti tuntoa.

Sainkin viimein itseni puetuksi, vaikka tuntui-kin kuin olisi aikaa kulunut ajattomasti siitä kun ensimmäisessä ajatuksen säikähdyksessä olin vuoteeltani poukahtanut siihen kun nyt olin hoppuni jälkeen valmiina lähtemään kannelle. Juuri ajattomasti kulunut, sillä kummallisena löysänä tuntonani oli, ikäänkuin olisi ajan taju hälvenemässä tiedoistani. Syöksyinkin kajuuttaan ja ensimmäisenä tekonani piirsin pöydän kanteen sen seitsemän piirun, jonka maata mennessä olin päättänyt. Laskinkin vielä uudelleen, että piiruja nyt oli seitsemän. Vasta sen jälkeen huomasin, että kajuutta jo oli tyhjä ja sekä Cartwrightin että Ethelin koijujen ovet avoimina: he olivat siis jo kannella. Sen vielä silmäsin, että kello seinällä kävi sekä nakutti aikaa, mutta sen jälkeen olin jo parilla harppauksella juossut viisi-rappuiset portaat kajuutan takaseinämässä sekä minäkin peräkannella.

Ensimmäinen havaintoni oli, että maailman hahmo, tai näköpiirimme hahmo oli taaskin olennaisesti muuttunut siitä, mitä se eilen, tai ennen kajuuttaan kapuamistamme oli ollut. Ylälaidan yllä kohosi nyt selvänä vieru seinämä viheriän

kiiluvaa merta, jonka rajaviivaa taivasta vastaan sai melkein niskaa kangottamalla kurkistella pari kolme laivan korkeutta ylempänä meitä. Alalaidalla oli vietto jyrkentynyt ja yhä selvemmin kiehuvana kehänä kiertävää ja näkymättömissä olevaa keskipistettänsä kohden kaventuva suppilon suuta muistuttava. Jylhin oli kuitenkin näky vastakkaisella sivulla sitä kartiota, jonka yläreunaa nyt Swallow Birdin mukana yhä yltyneellä menolla ja ikäänkuin mielipuolisesti kiihdimme. Seinä siellä tuntui ulottuvan ikäänkuin taivaaseen asti ja oli sen kuiluinen viheriä lähinnä mustaa, koska aurinko juuri oli kiitämässä sen reunaharjan takana taapäistä menoaan, eikä enää valaissut omaa puoltaan kartiotamme, vaan jätti sen uhkaavaan varjoon sen sijaan valaakseen meidän ääripuolemme kartion suppiloa epätodellisella mutta omituisesti valaisemattomalla hohdon huikalla. Sen menokin, siellä kun se kiirivänä tulipallona uikotti silmään mustan ja äkkijyrkästi piirtyvän seinämän yltä, oli kummallisesti vauhkoavaa, melkein kuin hätäisesti pakenevaa, kun Swallow Birdimme sitä aaveellisesti jätti peräkokkansa taakse, ja taaskin ikäänkuin huimien kohdemme syöksyvää, kun Swallow Birdin keula lennoiltaan alkoi kaartaa sitä vastaan.

Minun täytyi vissillä tavalla karaista mieltäni, ennenkuin melkein kuin väkipakkoa tehden, saa-

toin siirtää silmäni jylhästä näkymöstä, joka kaikilta ilman rannoilta saartavana piiritti meitä, siihen piskuiseen ihmisparveen, jonka yhteen ahtautuneena tunsin ja tiesin vierilläni Swallow Birdin kapealla peräpakalla, Swallow Birdin, joka nyt, niinkuin mielettömäksi vauhkoutunut varsa, syöksyi ja suistui ohjatonta menoansa kylkikupeet vavahtelevina kuin elävällä eläimellä. Rykelmänä me seisoimme kaikki yhdessä, minäkin tietämättäni muiden limissä, tungettuina toinen toiseemme niinkuin kuvittelen navetossa lammaislauman likistyvän yhteen karsinansa loitoimpaan nurkkaan, kun ilves on ilmestynyt seinäluukkuun ja valmistele loikkaansa. Kaikki me nyt olimme koolla pakalla, niinkuin luulin, vaikka myöhemmin huomasin, että joukosta puuttuivat ne kaksi nuorempaa poika-ikäistä miestä, joiden empivää ja viivyttelävää liikkumista keulakanssia kohden olin edellisenä iltana ajattelemani silmineni seurannut. Vain Cartwright oli erillään muusta ryhmästä, hän oli taaskin naputtelemassa kompassilaatikkoa sekä tirkistelemässä neulan osoitusta. »Samalla piirulla kuin ehtoosti, vain hiukka likempänä idän poskea: kiertopyörteet tiivistyvät renkailtaan ja Swallow Birdin kurssi on kohtisuoremmin itään!» selitti hän, vielä uuden kerran havaintonsa tarkistettuaan, mutta kysäsi samaan meenoon, ikäänkuin johonkin varhaisempaan huomioonsa palaten ja ikäänkuin olisi helpompi puhua,

kun kerta oli avannut suunsa: »missäs jungmannit ovat, minä en näe heitä täällä?» — Vaitiolo oli pitkä tämän kysymyksen jälkeen, ja huomasi miesryhmän ikäänkuin liikahtavan paikoillaan. Kun hiljaisuutta jatkui ja oltiin tovi kuin haudassa, kuului viimein pursimiehen, Higginsin ääni joukosta. »He katosivat kanssista yöllä, ensin nousi Johnny ja meni kannelle, ja kun hän ei palannut, meni Willy hänen jälkeensä. Jättivät kanssin ovenkin auki jälkeensä, niin että minun oli käytävä sulkemassa se: katselin silloin kannella ympäri, mutta siellä oli tyhjää. Olivat kai liika nuoria, eikä pää kestänyt: lintukin tippuu siiviltään, kun sitä pyöritetään. Minä luulen, että ensin hyppäsi edeltä toinen yli laidan, ja hänen jälkeensä toinen. Minä suljin oven, etteivät toiset heräisi. Johnnyllä on vain äiti elossa ja Willy meni keväästi naimisiin.»

Swallow Bird kiiti nyt jo varjon puolella kartiota, emme enää nähneet aurinkoa meren harjan takana yllämme ja merkillinen tuhanvärinen kalve levisi ympärillämme. Vastakkainen kartion puolisko sen sijaan melkein häikäisi silmät sokeoiksi huikaisevalla, mutta kummallisesti valoheikolla hohdollaan. Higginsin sanat vain tuntuivat vielä ikäänkuin riippuvan ilmassa eikä kukaan kannella näyttänyt rohkenevan katsoa toistaan silmiin. Vain Cartwright oli siirtynyt pari askelta lähemmäs muita ja tullut Ethelin viereen, jonka

ranteimeen hän nähtävästi huomaamattaan oli tarttunut kädellään.

Minäkin, jolla ei muuta ollut kuin itseni maailmassa, tunsin väristävää vilua jäsenteni verissä. Kutka meistä, jotka tässä kannella seisomme, vielä huomenna, jos kerran vielä nukumme ja heräämme, ovat olevat jäljellä laskemassa toistemme lukua, sekä kangistumassa tunnoissaan niiden puolesta, jotka ovat poissa, ja vielä enemmän itsensä ja niiden muiden puolesta, joilla vielä oli tapahtumaton edessään ja elivät? Viimasi mieltä melkein mielipuolinen viha Swallow Birdiä, tajutonta alusta vastaan, ikäänkuin olisi se järjellä varustettu olento, joka nyt tahallaan ja tekonsa tietäen hulluin riemuin ja turmaamme ilkkuen syöksyi ja suistui sokeata kiertoaan kauhujen kuiluilla. Varsinaista pelkoa ei oikeastaan tuntenut, tai jos tunsikin, niin sitä ei ennättänyt ajatella. Ajattelemiseen tarvitsee ihminen nimitäin jonkinmoista ajan viipyä, ei kyllä kellon hetken mitattavaa, mutta senvertaista kuitenkin, että hetken huomaa läsnäolleeksi, kun se on ohitse. Sellaiseen huomaamiseen ei nyt kuitenkaan enää ollut mitään tilaa ja mahdollisuutta, sillä pelkästään Swallow Birdin menokin oli tällä haavaa jo niin syöksyvää, että samalla tavalla kuin silmä ei enää millään saattanut tarttua meren esineelliseen pintaan laivan lähikupeilla, vaan oli katse luotava kiihdoista kauemmas, jotta

näkemisellään vielä tavoitti jotain kiinni, samaten alkoi ajanmenokin huumia tunnon ohitse siten, että läsnäolevaa ei enää oikeastaan täysin tajunnut, vaan se ikäänkuin katosi aistittavilta, livahti huomion ohitse sellaisella nopeudella, että ajatukselle jäi hetkestä omaksi vain hetken vinhi. Jos yleensä enää jollakin tapaa koetti mielineen pysyä ajan kulumisen verroilla, niin kiinnepisteeksi oli otettava eilinen tai huomina, jotta ajatus sai näköalaa ja enää mitään oivalsi ajan menosta.

Ja nyt minun on merkittävä paperille vaikutelma merkillisestä aistimusten tai tuntemusten sekaannuksesta, joka sekä kylmäävällä että kiihottavalla tavalla yhä vastustamattomammin vähitellen alkoi mielessä turruttaa kaikkea inhimillistä tajua ja todellisuuden tietoa. On kaikei laita siten, että ihmisaisteilla ovat vissit tarkat rajansa, joiden ohitse ne eivät enää jaksa tajuta ja omistaa tapahtumista. Kuvittelen, että pedon kynsissä raadeltu ei enää tiedä ruumiistaan mitään, että se hetki, jonka kestäessä ihminen putoo tuhat jalkaa vuoren jyrkänteeltä kuilun pohjia kohden, on putoojalle ajan olemattomuutta ajan ulkopuolella, että meren valloissa viimeisine voimineen hengestään kamppailevalla enää ainoastaan käsi liikkuu, vaan ei enää mieli ja ihmistaju. Ja on onneksi, ettei kaikki tieto mahdu ihmiseen. Mitähän mekin poloiset Swallow Birdin kannella, parikymmentä voimatonta ihmisolentoa ohjattomassa

aluksessa ja maapallon napakuilun pyörteiden tempaamina, olisimme hirvittäviin tuijottaneet tietoinemme, ellei armahtava tunnottomuus olisi alkanut kääriä tajujamme hämyillään?

Ensimmäisesti ihmettelin itsessäni kylmää mutta kiihkeätä uteliaisuuttani, joka vaikutti, että vaikka jokainen tuokio Swallow Birdin kannella oli peruuttamatonta entoa sellaista kohden, jota ei voinut kutsua muuksi kuin varmaksi turmaksi, oli koko huomioni kiristetyllä tarkkuudella, tai sanoisinko omaa pelkoansa paeten kiinnitetty asioihin, joilla ei ollut mitään suoranaista tekemistä tämän selvän turmamme kanssa. Ihailin asiallisesti Swallow Birdin tasaista, miksen sanoisi sileätä menoa, tai pikemminkin lentoa sen supilon yläreunamilla, jonka pyörteistä vapautumisen näin ilmiselvästi inhimilliseksi mahdottomuudeksi. Tarkastin, silmäni kauemmas ja niin pitkälle Swallow Birdin keulapuun ohitse tähdästen kuin katseeni kiinnittää saatoin, ja seurasin vinhan hetken sen kuin kerkesin kiehuvaa ja ikäänkuin kiitävää veden seinää vierillämme sellaisena kuin se nousi vasemman laitamme yllä ja yläpuolella sekä ikäänkuin silmät mukanaan vieden katosi taaksemme, enkä voinut olla tuntematta eräänlaista huumaavaa mahtavuutta siinä nieluisessa pyörteessä, jonka valtaan virran kierrevoima oli vesien valtaavat paljoudet temmannut: ikäänkuin tiiveyksiinsä vyötetty muuri vinhi

padottu seinä taaksemme nopeammin kuin taju käsitti ja omisti. Ja jos paadutti tuntonsa siinä määrin, että päästi silmänsä valloilleen ja vaeluksille alareunan laidankin tuolle puolen, niin, vaikka mieltä jähmettikin, niin jonkinlaisessa suistumisen hurmiossa tuijotti lumoutuvin aistein siihen kurimukseen, joka penikulmaisena kitana nieli ja nieli, ei ikäänkuin yksin meitä, vaan kaikkea olevaa, aikaa, maailmaa, tietoa tajuin käsittämätöntä syvyyttä kohden. Oikeastaan oli tässä ympäröivässä suuruudessa ja kammottavuudessa ainoaa epätodellista ja järkitiedon vastaista vain meidän läsnäolomme, ihmisrykelmän, joka Swallow Birdin kannella vaivaisena vapisi oman värjyisen olemisensa puolesta, vaikka todellisuus oli meitä kasvoista kasvoihin paljaampana kuin ikinä elämässä tätä ennen. En ole koskaan elävämmin kuin tänä hetkenä Swallow Birdin kannella tuntenut, että ihmisoleminen on kummituksellista maailmassa, jossa ei ole muuta irrallista tapahtumista kuin ihmismielen aineeton ajatus.

Huomioitsin sitäpaitsi muutakin, kuten esimerkiksi sen erikoisen seikan, että seisoin kannella jonkun verran vinoviistosti kallellaan ilman, että vähimmästikään horjuin tai tunsin tarvetta tanata jalkaani tueksi sivulle ja nojosuuntaani käsin. Swallow Bird kulki nimittäin nyt selvästi samassa määrässä kallellaan kuin sen merisuppilon reuna, jota se kiiti, nyt jo pintoineen vietti keskisyvän-

nettä kohden, mutta tämä seikka ei näyttänyt vaikuttavan mitään meidän seisomiseemme, vaan huomasin, että kaikki muutkin ympärilläni olivat yhtä huolettomasti kuin minäkin ja ilman vähintäkään ruumiinsa vastapinnistystä siinä oudossa nojo-asennossa, joka syntyi, kun jalat vakavina seisoivat kohtisuorasti kallistuneeseen laivan kanteen, mutta yläruumis ei enää pystysti tähdännyt taivaskehän keskipistettä kohden, vaan samaan viistoon kuin Swallow Birdin mastojen nupitkin. Jäin kotvaksi aikaa aprikoimaan tätäkin näennäisesti epäluonnollista ja painolakien vastaista ilmiötä, ennenkuin ymmärsin, että Swallow Birdin vauhti oli nyt jo niin kova ja suistuva, että kaikki sen kannella, mekin, jotka seisoimme, nyt jo keskipakoisesti olimme tämän vauhdin viipoissa samalla lailla kuin esimerkiksi heilutetussa vesikannussa vesi limittyvänä pakenee kannun pohjiin ja pysyy vauhdin paineissa siellä viuhkokoon kannu vaikka ylösalaisinkin. Kiidimme nyt siis Swallow Birdin pyörtävän menovauhdin keskipakoisissa kehäpaineissa emmekä enää maapallon vetovoiman määrääminä seisomisessamme, ja siitä johtui jalkatanamme luonnoton varmuus, vaikka silmämäärä selvästi todisti meille, että asentomme olisi vaatinut meitä hoippumaan.

Muutakin kokemuksen vastaista keksi huomio. Olen jo kertonut, että tuulta ei tuntunut olevan ollenkaan siinä suppilossa, jonka uomissa Swallow

Birdin mukana kiersimme. Ei edes Swallow Birdin huima syöksy eteenpäin tuntunut minään ilman vastavirtana kasvoillamme, vaan oli ikäänkuin olisi ilmakin lähikiepoilla imaistu samaan myötäpäivä-pyörteeseen, jona merikin kehiten kiiti. Oli siis ollut ikäänkuin olisi ilmakehä rientänyt mukamme ja me näköjään liidelleet liikkumatonta menoa. Tässä suhteessa oli nyt tapahtunut ällistyttävä muutos. Ilma oli alkanut viuhua korvisamme, mutta ei edestä käsin vastaamme painaen, niinkuin menomme vinhuudessa olisi ymmärtänyt luonnolliseksi, eikä myöskään siten vaakatasoilta puuskutellen kuin tuuli tahoiltaan tavallisesti puhaltaa, vaan saapui tämä ilmanveto meille ikäänkuin puhkoen uraa itselleen alhaalta ylöskäsin. Erikoista tässä ilmanvedossa, paitsi sen alasuuntaa, oli myöskin se, ettei se ollut pysyvää ja yhtäjaksoista, vaan ikäänkuin pelmahtavaa, tuokioksi hyvin väkevänäkin puuskahtavaa ja sen jälkeen taas katoavaa olemattomiin palatakseen kohta takaisin entistä tempovampana. Ajattelin kauan tätä kummallista ja epäturvallista ilmiötä, ennenkuin luulin rupeavani ymmärtämään sen syitä. Nähtävästi oli laita siten, että suppilomme sulkemassa ilmakartiossa oli vaikuttamassa kaksi vastakkaista pyörresuuntaa, joista toisen, meitä lähemmän ja sen, jossa me kuljimme, synnytti meidät valtoihinsa siepanneen merenpyörteen imuvaikutus, joka vauhtinsa suun-

taan kiehtoi lähimmät ilmakerrokset mukaansa omaan kiertoliikkeeseensä, toisen, ja ilmakartion keskuksissa vaikuttavan vastakkaisen virtapyörteen taas se, että suppilon vähitellen kavetessa alaspäin ja myötätempauneiden ilmavirtojen tukkoutuessa sen pohjia kohden suppilon perillä oli saman liikunnan rajattomasti jatkuessa täytynyt kehittyä sellainen ilmaruuhka, joka luonnonlain välttämättömyydellä purkautui ylitihentyneen ilman vastavirraksi ylöskäsin. Tämä yläsuuntaan ja ilmeisesti kartion keskuksissa tapahtuva ilmojen vastaliike nyt nähtävästi paikoitellen puhkoi meidän mukanamme kulkevan myötäpyörteen seinät, jotka vähäisemmän tiheydensä vuoksi luonnollisesti olivat heikommat. Tuli mieleeni, että mitä alemmaksi joudumme ja mitä kapeammaksi kehämme kutistuu, sitä ahdetumpaa oli ylöskäsin purkautuvan ilmavirran tiheysvoima oleva ja oman myötävirtamme vastateho samassa määrässä kuluneempi ja ohentunut, sekä ihmettelin, mitkä puhurit silloin olivat pyyhkivät kannellamme, sellaisetko, jotka katkoivat Swallow Birdin paljaat mastot kuin kuivat tikut ja veivät kieppojensa pyörteisiin kaiken, minkä irti sieppasivat.

Oikeastaan oli tämä kaikki valtaavasti sekä tuntoa kiihoittavaa että tuntoa jännittävää. En todella saata sanoa, että huomioitteni teossa olisin ollut varsinaisesti kammon hyytämä, vaan pikemminkin olin jollakin tavalla itseni ulkopuolella,

eräänlaisessa huumassa, joka teroitti aistimiani, mutta siirsi asiat minulle semmoisiksi, jotka eivät minua tosi teossa liikuttaneet. Saattanen ehkä sanoa, että katselin tapahtumia oman olemiseni vierestä, ja että minun olemisellani ja tapahtumilla ei ollut sitä ehdotonta suhdetta toisiinsa, mikä muodostaa ihmisen tavallisen elämäntunnon. Kun sekä ajankuluminen on jollakin lailla riistäytynyt tajunnan käsityksistä omille valloilleen ilman mittasuhdetta mihinkään, joka määräisi päiväykset, että tilatajukin järkähtänyt sijoiltaan siten, ettei enää jalkoineen seiso maapallon varmuuksilla, vaan huimii kuin itsevaraisena irtopalasena silmittömän kierteen viippoomilla, niin kadottaa tavallaan aika- ja paikkatietoisuutensa ohella myöskin otteet omaan itseensäkin sekä joutuu irralleen niin pyrkimystensä suunnilta kuin tahtohalujensa perustuksiltakin ja jää vain kiinnostomien huomioidensa häilyyn. Kuvittelen, että kuoleva ihminenkin, kun aika hellittää hänestä ja jättää hänet virrastaan ja hänen ruumiiltaan häipyä paikan tieto ja olon taju, elää viimeisen tuokionsa vain itsettömin valveuksin. Oikeastaan olin siinä tilassa, että yhtä hyvin ja yhtä kylmin tiedoin, kuin nyt seisoin ja huomioin Swallow Birdin kannella, yhtä tyvenesti ja ehkä viekoitetummin olisin saattanut jättää itseni aluksemme laidan tuolle puolenkin, ja että hetki oli samantekevä, elikö sitä edelleen vai loppuiko tähän.

VIII

Havahduin ajatuksistani siihen eriskummallisuuteen, että kuulin puheääntä. Eriskummallisuuteen juuri, sillä niin luonnottomalta tuntui tässä, kesken sen, mitä silmiensä edessä näki ja mihin mielensä ajatuksin tuijotti, ihmisäänen kuuleminen. Ja vielä kummallisempaa oli Cartwrightin näkeminen: joku siis vielä toimitteli jotakin ja piti silmää! »Kompassineula osoittaa paria hiuksenkarvaa likemmäs idän piirua kuin eilen, mutta ei vielä makaa tasa-idässä: pyörteen kierre on suppeutunut tiiviimmäksi, vaikka kiehuukin kiukkuisemmin ja Swallow Birdin kurssi on hitaampaa alassuuntaan, mutta solmuvauhti eteenpäin, jos sen mittaisi, kahdenvertaista eiliiseen.» Cartwrightillä oli kiikariputkikin kädessään, vaikka hän edelleen toisella kädellään piti Etheliä ranteimesta. »Padan tuolla puolella, vasta-äyräällä näkee limit, kuinka vesi kiertää kuin ruuvissa, ja semmoisen ruuvin limin Swallow Bird kerrallaan painuu alemmas joka kierroksellaan.»

Ymmärsin, että Cartwright padalla tarkoitti kuri-musta, jonka valloissa Swallow Bird lensi, mutta veriäni jähmetti, että kukaan näissä oloissa vielä kylmänä tirkisteli kompassitaulun merkkeihin ja viljeli jopa kiikariputkeakin tarkistaakseen pyörrelimien uurrevälit kuoleman nieluissa. Olin virvonnut vallan valveilleni Cartwrightin äänen naris-tessa korvissani, ja huomasin nyt, että muukin miehistö, koko pieni ihmisrykelmämme Swallow Birdin kiitävän peräkannen häkissä oli samalla lailla kuin minäkin tuntojensa tyrmistyksistä kiskaistuna tuijottamassa Cartwrightin peräti todelliseen laivurihahmoon ikäänkuin näkisivät ilmes-tyksen edessään. Nähtävästi selveni Cartwrightin sanojen sisältökin vähitellen jokaiselle, koska ensin Higginsin ja sen jälkeen jokaisen muunkin silmä-pari vaistomaisesti kääntyi kompassitauluun, ja siitä, minkä huomioineen selvisivät, ensin Swallow Birdin keulamenon syöksyyn ja sen jälkeen pyörre-suppilomme vastakkaisille vaakatasoille.

Minäkin palasin taas niin paljon paikan tie-toihini ja ajan tajuihini, että otin Cartwrightin kädestä kiikariputken ja kohdistin sen tähtäimilleen sinne, minne Cartwright osoitti sormen-päällään. Totta oli aivan, niinkuin Cartwright oli sanonut: meri kiersi vastapuolella meitä selvinä limirenkaina, kiihtoi pyörrettä samoin uurtein kuin mahdottoman avaran ruuvimutterin sisä-reuna, vuoluvälit syöksyn sinisinä, kiehkuroiva

vaahtoketju kunkin limivuolun kiehuvana, kuo-
huvana rajaviiluna. Niitä oli laskematon määrä
päällekkäin, rengastavaa kiertoa rengastavan kier-
ron yllä ja alla loputtomiin, ylempänä, siellä,
minne silmä vielä ylti suppilon reunamille ja
missä Swallow Bird siis jo oli kiertomatkinsa suo-
rittanut, ties, monenteenko kertaan, olivat juol-
teet vielä ikäänkuin rauhallisempia, leveitä ja
laveasti solahtelevia, melkein huomaamatta ja
tyveniltään virtailevia, tihetäkseen ja tiivistyäk-
seen sitte vähitellen, kiihketäkseenkin kunnes
meidän vaakatasoillamme meno jo oli melko hui-
maa ja pyörrekierto siten taajentunut ja likistynyt,
että Swallow Bird yhdellä kierroksellaan enää,
jos sitä yleensä saattoi arvioida, aleni enempää
kuin korkeintaan parin kolme, raakavälinsä mittaa
syvyyksiä kohden. Alemmas suppilon nieluihin
oikeastaan kaihti tähtäämästä kiikariputkea, sillä
meren paljoutten kouru kiihti siellä todellakin
niin pyörreittävässä ja yhä pyörreittävämmässä
menossa, että aistinsa ikäänkuin menetti, jos sil-
mänsä sinne jätti. Sen verran vain rohkenin huo-
mata, että limi limiltä pyörteet kapenivat ren-
gastavassa vihurissa ryöppyäkseen alempana mel-
kein pystysuoraksi viettyvänä siloseinänä, joka
viippon katosi silmistä ja tajuilta näkymättömiä
syvyyksiä kohden. Oikeastaan oli näky kokonai-
suudessaan mahtava, jopa sellainen että, kun sitä
katseellaan seurasi kurimuksen nieleviltä ja peni-

kulmien lavuisena avartuvilta suilta alkaen — suilta, jotka nyt jo yläpuolellamme liekkuiivat reunoineen melkein kuin taivaitten tasoilla — kun katseellaan seurasi tätä hitaasti ja valtaavana keskipistettänsä kohden lakenevaa jokatahoista kalletta myöten siihen asti, kunnes se meidän kohdallamme ikäänkuin kääntyi niskoiltaan sekä alkoi verkkaasti vuoltuen kuvettua yhä pystymäksi pyörrekuiluksi, ikäänkuin napaisi ja vannehtisi valtameri voimiaan imeäkseen itsensä pohjattomuuksiinsa, kun tätä katseineen seurasi ja ihmistuntoineen itselleen selvitti, niin jollain tapaa huumautui tai paremminkin vielä lumoutui, lasitui tajuissaan sekä ajatteli, että sama asia se, mitä meille tapahtuu, Swallow Birdille ja minulle ja muille, kunhan tämänkin nyt elää ja näkee.

IX

Jäin eilen — niin, eilisestä ja huomisesta vielä puhun, vaikka mitä sillä tarkoitan, siitä en nykytilassani toden totta ole paremmin perillä, kuin sokkona ja ikkunattomassa huoneessa pökerryksiin saakka pyöritetty ilmansuunnan osoituksista, vaikka saattaakin puhua idästä tai lännestä — jäin eilen siis, eli paremmin sanoen sen jälkeen, kun olimme Cartwrightin ja Ethelin kanssa palanneet kannelta takaisin alas kajuuttaan, ja Cartwright vetänyt kellon, joka taas osoitti yhdeksää, sekä minä kellon mukaisesti kaivertanut kajuutan pöydän kanteen kahdeksannen piiruni merkitsemään kahdeksannen päivän heinäkuuta olevan loppuansa kohti kulumassa, jäin siis; ensin tosin taaskin tuokion istuttuamme, Cartwright ja minä, kajuutan pöydän kummallakin puolella, ennenkuin erosimme kojuihimme, jäin muistiinpanoisani siihen, kuinka kummittelevasti mielentunnot alkoivat turtua ja tyytyä siihen, mitä tapahtui itselle ja meille kaikille. Kirjoitin nimittäin kohta,

kun olin kojussa yksinäni ja hakenut paperini esille, ennen maata menoa sen, mikä edellä on kuvattu. Nyt olen valveillani taaskin ja herännyt, ja aamu siis, tai se, jota tottumuksiltaan kutsuu aamuksi, taaskin nähtävästi käsillä, ja kirjoitan, ennenkuin lähden kajuuttaan ja palaan takaisin kannelle, sen mikä eilisestä vielä jäi kertomatta. Oikeastaan ei siinä kuitenkaan enää mitään kertomista olekaan, vaikka aikaa kuluikin, sillä Swallow Birdillä oli nyt kulkunsa semmoinen, ettei se siitä hievahtanut, eikä meillä kannella muuta tekemistä, kuin sen näkeminen, että tavoitimme aurinkoa nyt jo aika nopeasti, kun sen kerä ylhäällä aivan kuin merien upilla jo ja kurimuksemme partaita hipoen, oli kierimässä Swallow Birdin keulasuunnan tähtäinsuunnassa, ja että yhtä nopeasti sitä jätimme taaksemme, kun Swallow Bird oli mennyt sen ohitse ja sitä katseli peräkeulan kulmitse. Senkin saattoi laskea, että montakaan kiertoa ei Swallow Bird enää tarvinnut, ennenkuin aurinko kokonaan oli vajonnut meidän näkyviltämme ja jäänyt peittoon meren äyräsharjojen taakse, ja että sen jälkeen saatoimme päätellä sen kulut taivailla enää vain siitä, mikä puoli kartiosuppilomme suita kulloinkin oli valaistu, mikä taas vaipunut varjojen peittoihin. Cartwright olikin sanonut vähää ennen kuin jätimme kannen ja läksimme kojuihimme, että takaperin tästälähin aurinkoa on peilattava ennen-

kuin sen asemat määrittelee kompassin piiruihin. Tämmöinen laivurin sanakin melkein alkoi kääntää ajatuksia pyörälle päässä, ja näin minä miehistä, kun he erotessa lähtivät keulakoijua kohden, tällä kerralla jo jollakin lailla kuin yksi erältään, vaikka yhdessä kulkivatkin, ja toisistaan ikäänkuin tietämättöminä, eikä enää, kuten edellisenä päivänä, yhtenä menorykelmänä — niitä paria nuorempaa lukuunottamatta, jotka eivät enää olleet mukana — näin miehistä, että kullakin alkoi olla täysi ajateltava itsestään, ja että tämä ajateltava ei ollut ollenkaan selvää. Cartwrightin kanssa me taas olimme painuneet peräkoijun aukonsuista alas, ja huomiotani oli kiinnittänyt se, että Cartwright ei enää ainoastaan taluttanut Etheliä ranteimesta, vaan tarpeettomalla tavalla melkein kuin kiskoi häntä mukanaan, vaikka ei poika suinkaan osoittanut mitään vastaan hangottelemisen merkkejä. Alhaalla kajuutassa, kun olimme istuutuneet taaskin kummallekin puolelle pöytää, ja Ethel lähetetty makuulle, ei keskustelu maistunut ollenkaan Cartwrightin ja minun välillä, vaan istuimme vaieten ja tuijotimme kumpikin pöydän pintaan edesämme. Oli sitäpaitsi siinä erikoista näkemistä, joka kohta oli alkanut kiinnittää huomiotamme. Edelliseltä päivältä oli almanakka jäänyt avoimeksi pöydälle, ja miten silmä sattui sen lehtiin, niin kieltämättä huomasi niissä erikoista

värähtelevää liikettä, ikäänkuin olisi joku levottomasti sorminut vihkosta kääntääkseen lehden, vaikkei vielä sitä tehnyt. Huomio oli selvä, mutta samalla niin erikoinen, että siitä ei silmiänsä irroittanut, vaikka yrittikin. Ilmeisesti oli lehti-aukeama almanakassa elossa ja koko heinäkuu kaikkine kolminekymmenine yksine päivineen kuin horkan ravistuksissa.

En minä ole taikauskoinen, mutta kyllä minua kuitenkin värisytti, kun lehti samassa silmäimme edessä ensin verkalleen nousi ja sitten ikäänkuin näkymättömän käden hoitelemana tasaisesti, mutta varmasti kääntyi siten, että elokuun aukeama asettui eteemme. Huolimatta siitä, että ilmiön selitys oli hyvinkin lähellä ja luonnollinen, meillä kun kattoakkuna oli avoimena laessa, ja siitä luultavasti oli sieppautunut kajuuttaan joku harhakierre sitä tempoilevaa yläsuuntaista ilmavirtaa, josta jo olen kertonut ja joka aika-ajoin tunkeutui meitä seuraavan ja alasuuntaan imeytyvän ilmakerroksen lävitse, huolimatta siitä siis, että tapaus ja almanakan lehden kääntyminen näin ollen oli hyvinkin luonnollisesti selitettävissä ja ilmanvedon aiheuttama, oli asia kuitenkin meidän olosuhteissamme ja meidän mielentiloissamme siksi merkillinen ja salaperäiseltä tuntuva, että kesti kukaties kuinka pitkä tovi, ennenkuin sai silmänsä ja mielensä kirvotetuksi siitä almanakan lehdestä, joka nyt oli käännetty avoimeksi

eteemme ja joka edelleen vähän haavanlehden tapaisella värinällä vavahteli paperissaan, ikäänkuin se ei enää lepoihiin aikoisi asettuakaan. Minä puolestani aivan tarpeettomasti ja jollakin lailla ikäänkuin omia ajatuksiani paeten laskin päivä päivältä elokuun kaikki 31 päivää niinkuin ne olivat lehtiaukeamalle painetut ja ikäänkuin tarkistin, ettei tähän elokuuhun ollut tullut joku päivä lisään tai joku päivä jäänyt pois, kummas-telin kyllä samanaikaisesti sitäkin, oliko aamusti herätessämme jo oleva almanakassa syyskuu avoi-mena, vai vieläkö silloin oltiin elokuussa. Vilkaisinpa vähän aiemmin kaivertamaani päiväpiiruun-kin pöydän kannessa, ja sain tälläkin erällä, kuten edellisenä ehtoonakin, kiristää koko tahdonlujuu-teni, jotten alkanut mielipuolisesti viillellä piirua piirun viereen kanteen: ainakin 31 piirua! viekot-teli minun ajatukseni vierestä joku toinen ajatus, joka väkivoimin pyrki minun varsinaista ajatus-tani vahvemmaksiksi. Sain sentään käännetyksi veit-seni linkkuun ja lykätyksi taskuun.

Vasta Cartwrightin ääni minut virvotti. »Kello on 10 ja meidän on mentävä nukkumaan!» En ole koskaan kuullut kenenkään kiskovan sanaa niin työläästi itsestään, kuin Cartwrightin nyt, ja vaikka jälkeinpäin ajatellen en ymmärrä mitään merkillistä hänen sanoissaan, niin koskaan ei ole ihmislausuma minua perinjuurisemmin järkyttänyt. Oli ikäänkuin olisi jostain ajattomilta tullut

taas temmaistuksi takaisin johonkin, joka oli läsnä. Silmäni menivät tahattomina kelloon, ja viisarit osoittivat todella kymmentä. Kello oli todella seinällä ja nakutti aikaa, kajuutan seiniä oli neljä ja ne piirittivät meitä, pöytä oli välilämme, ja me istuimme kumpikin puolellamme sitä toisiamme vastapäätä. Swallow Birdin kajuutassa me istuimme ja Swallow Bird siellä ulkona lensi menoansa. Vasta tämän jälkeen, kun olin ikäänkuin paikallistanut ja ajallistanut itseni taaskin, palasi tajuntaani Cartwrightin äskeinen sanakin, tai ei hänen sanansakaan, vaan se väkivoima, jota hän ilmeisesti oli tarvinnut sanojensa sanomiseen. Ymmärsin, että hänen mielensä oli almanakan lehteä katsellessa vaeltanut samanlaisissa laakson pohjissa kuin minunkin, ja että, jos minä olin tarvinnut kaiken lujutteni sulkeakseni veitseni linkkuun ja upottaakseni sen taskuni pohjiin, hän oli koonnut ja kiristänyt mielensä vielä kovemmin, jotta ajatus selkeni kellon ajan tietoon ja toimi terästyti määräämään, koska oli mentävä nukkumaan. Cartwright kasvoi minun tunnossani miehuudessa, ja kun minä totellen nousin istuimeltani ja Cartwrightin esimerkkiä noudattaen lähdin kojuni ovea kohden, ajattelin minä mielessäni, mikä onni kuitenkin on, että Cartwright on Cartwright, ja hänellä sellainen pää, joka ei huido ajatuksineen tarpeettomissa, vaan on siitä tiivis, että hänellä on silmä hakana lähimpään,

ja koura valmiina asioiden sarveen siellä, missä sellaisesta sarvesta enää on tynkääkään tartuttavaksi. Enhän minä ollut saanut hänen ajatuksiaan irti valaistakaan silloin kun meillä vielä oli se aika, että järkitoimena miehellä oli valaan tähystäminen näköpiiristä, ja mikäs oli nytkään luonnollisempaa kuin se, että me menimme koijuumme nukkumaan silloin kun muu oleminen kuitenkin vain oli turhaa ajattelemista. Kunnioitan Cartwrightin kaltaisia miehiä, sillä ruoka tarvitsee suolansa ja ihmistoimi sitä tietoa, joka katkaisee ajatukset mielessä ennenkuin pää menee pyörälle tyhjää kiertäessään. Ei napakeinussa matkoja tehdä, vaan kierretään kehää, ja hoiper-telemattomampana nousee se keinulta ja seisoo taas jaloillaan maakamaralla, joka on istunut napanappulan juurilla eikä viiponnut laudan päissä, ja samaten pääsee ihminen sitä raittiimpana ajatustensa viipoilta, mitä visummin hän ymmärtää pitää mielensä koossa turhilta hengen huhkimilta. Ehkä Ethelkin ja se ranteimen otto, jonka muistin, oli Cartwrightillä mielessä, ja pidätti häntä hetkeä pitemmistä ajatuksista. Joka tapauksessa kunnioitin Cartwrightiä ja tunsin itseni turvallisemmaksi, vähän sillä tavalla kuin jos upilla ollen ja uppoomaisillaan taas olisi tuntenut jotain pohjan kovaa jalkainsa alla.

Rauhoittuneempana meninkin koijuuni, ja kirjoitin vielä ennen maata menoa paperille, mitä

päivällä olin kannella kokenut, sekä paneuduin sen jälkeen nukkumaan. On kyllä omituista asetua pitkäkseen vuoteeseen, joka tasaisesti ja hievahtamatta pysyy lähes 45 asteen kaltevuudessa, mutta jonka laidan yli ei kuitenkaan vierähdä, vaan joka pitää ikäänkuin kummallisella kiinteällä keveydellä ruumista puitteissaan. Hyvään uneen vaivuin kuitenkin nähtävästi sieluntilani raukaisemana kohta, enkä herättyäni muistanut nähneeni vähimpiäkään unia koko yöhön. Ja aamustikin tarvitsin pienen tuokion, ennenkuin taas muistin, missä olin ja huomasin epätodellisesti kallistuneen kojuni sekä paperini, jotka eivät varissee pöydältä, vaikka pöydän pinta minusta nähden oli sellaisessa viistotasossa, että kaiken irtonaisen olisi siltä pitänyt liukua alas lattialle. Nousin nopeasti ylös ja puin ylleni, mutta en kuitenkaan kohta lähtenyt ylös kannelle, vaan kirjoitin sitä ennen muistoon, mitä edellisenä ehtona oli tapahtunut kajuutassa Cartwrightin kanssa istuessa. Arvelin nimittäin, että kannella taaskin oli oleva jotain semmoista näkemistä, joka vaatisi kirjoittamisen, enkä halunnut jättää eilis-ehdoiksiakaan kertomatta semmoisina kuin ne vielä olivat vereksinä mielessä. Vasta siis, kun olin valmis ja korjannut paperini laatikkoon, menin kajuuttaan ja aioin kavuta kannelle. Kajuutta oli tälläkin kerralla jo taas tyhjä ja sekä Cartwright että Ethel siis jo taaskin kannella, mutta

kelloon katsahtaessani säpsähdin. Miten aluksemme oli ollutkin kallistuneena, oli kello tähän asti aina riippunut seinällä seinäasennon mukaisessa vinossa, kiinnitetty kun se oli paikalleen paitsi riippumisnaulastaan, myöskin sivupitimillä, jottei se heiluisi merenkäynnissä edestakaisin. Heilurittomana laivakellona ja vieterivetoisena se tietysti oli riippumaton asennostaan, mutta nyt oli Cartwright nähtävästi kuitenkin jonkinmoisesta liikahuolellisuudesta päästänyt sen irti sivupitimistä, niin että se ei enää riippunut naulastaan kiinteästi lattiavinon mukaan, vaan vapaasti aluksen kallistumisviistoon. Asia kiinnitti huomioni uutuuksensa vuoksi, mutta hymähdin kohta toimenpiteen tarkoituksettomuutta, vaikka samassa ymmärsinkin Cartwrightin ajatuksen juoksun. Cartwrightin järki ja terve tunnollisuuden taju ei nähtävästi ollut kärsinyt sitä, että kello, joka nykyoloissa oli ainoa kiinteä tietomme ajan kulumisesta ja joka tunnossa tästä syystä oli muuttunut meille melkein kuin elolliseksi olenoksi, että tämä kello riippuisi luonnottomassa ja riidallisessa asennossa niitä painovoimia vastaan, jotka nyt vallitsivat oloamme. Hymähdin, sanoin, mutta tulin vakavaksi kuitenkin kohta, entistäkin vakavammaksi, sillä tuntoni vahvisti Cartwrightin toimenpiteen, ja minäkin erotin silmäni melkein kunnioituksella kellosta. Luulenpa, että jupisin jotain ääneenikin elottomalle esineelle

seinässä, ennenkuin läksin kapuamaan kannelle, esineelle, joka entisen vaarumattoman asenteensa sijasta nyt noudatti samoja kallistumisen lakeja kuin minäkin. »Käy sinä vaan ja nakuta aikaa, niin tiedämme jotakin!» Loin minä sentään, ennen lähtöäni kajuutasta, vielä silmäyksen pöydällekin, jossa almanakka edelleen oli avoimena. Sen lehdet värisivät yhäkin, mutta nyt oli avoimillaan syyskuun lehtiaukeama. Olemmeko siis yön kuluessa Swallow Birdissä kiertäneet yksi neljättä kertaa auringon ohitse, ajattelin, vaikken tajunnut ajatustani enkä tunnustanut ajattelevani.

X

Kannella oli maailman näyssä taas tapahtunut olennainen muutos. Ensimmäinen vaikutelmani oli, että sukeltelimme — sukeltelimme, sanon, sillä muuksikaan liikkumisen muodoksi en enää voinut kulkemistamme Swallow Birdissä kutsua — sukeltelimme kummallisessa vihreässä kelmeydessä. Taivaan aukko yllämme oli nyt ahtautunut merkilliseksi mittamattomaksi, en enää sano korkeudeksi, vaan syvyydeksi jossain tavattoman loitoilla, sillä silmä pikemmin suistui kuin nousi sen sinisesti väkeviin pohjattomuuksiin. Ympäriämme taas rengasteli meri, niinkuin kuvitteli, melkein pystysuorana juoluna vihrivänä, kiihtävänä seinänä, jonka menoa silmä ei melkein tavoittanut, vaan jonka sileä kiito hilviten saapui ja katosi katseelta vastapäisillä reunaman pystyillä. Swallow Birdin meno tapahtui nyt jo niin suppeassa pyörrössä ja kierron vauhti oli niin hui-mivaa, että jaloissaan selvästi tunsu, kuinka laivan kansi ikäänkuin imi anturapohjia lautoihinsa ja

että melkein sai käyttää voimaa siirtääkseen askeliaan, jos eteenpäin liikkui. Arvioin Swallow Birdin kallistumisen nyt jo ainakin 70 asteeksi, ja sen kuin ihmistunnoiltaan rohkeni silmää lähettää laivan alalaidan, tai merinimitysten mukaan ylälaidan taakse, huomasi, että meren kaltevuus yhä jyrkkeni alaspäin ja että syvyys avoi siellä nieluissaan mustaa pohjattomuutta rajattomamin, kuin mielen pakeneva taju tunnustaa halusi.

Erästä seikkaa minä erikoisesti hämmästyin, suorastaan jähmetyin itseni ja kohtalotovereitteni puolesta, kun siihen ajatuksineni kerkesin. Enhän kannelle saapuessani ollut oikeastaan huomannutkaan, tai jos huomasinkin, niin mitään varsinaista huomiota en ollut kiinnittänyt siihen kurjaan ihmisrykelmään, joka kourallisena ja ikäänkuin toisistaan turhaa turvaa hakevana yhteen-tunkeutuneesti taaskin seisoivat Swallow Birdin kiihtävällä peräkannella, tänään kuitenkin melkoista pienempänä kuin eilen, oliko heitä sitte taaskin vähemmän vai seisoivatko ahtaammassa. Kasvoista kasvoihin kaikkeen siihen, mitä taas oli näkemässä, ja mikä ikäänkuin putosi kaikkiin aisteihin, joilla tajuta jaksoi, oli tämä vaivainen ryhmä aluksi jäänyt ikäänkuin tunnoilta oheen. Nyt kun viimeinkin huomasi ja silmiinsä nieli piskuisen parven mielettömän aluksen viimeisellä nipukalla, särki ihmistietoa ensimmäisenä niin tavaton parkuuden tunto, että melkein menehtyi

jäsenissään. Seuraavana tuntona oli järjetön tahto rientää joukkoon, likistyä yhteen, limittyä sinne, missä vielä elettiin sekä kätkeä itsensä kaikelta. Pelko, niin perinjuurinen ja alkuvoimainen, että kaikki järki katosi, hyyti silmänräpäykseltä jokaisen jäsenen, minkä omaksensa tunsu. Elämäämme vapisevia eläimiä, parempiako olimme kukaan, kun luonto oli ottanut vallan, ja ihmishitu oli yhtä vahva kuin karsi, juuriltaan nyhdetty, tuulen kiepoissa? Melkein tiedottomana siitä, mitä tein, olin minäkin lähimpäin vaistojeni ajamana loikkannut pari hyppäystäni ja likistynyt ruumiini siihen lyytyyn, jossa yhteisesti vapisimme kauhun lyömää osaamme. Oli todella kammottava oma voimattomuutemme siinä suunnattomuudessa, mikä aistittavaksemme tunki. Syvyyttä syöverinä silmiemme edessä tunnon tajuamattomiin, vesien seinää paljoutten patoumana katseen kiivettävänä näkemisen putoamiin, taivaskin yllämme korkeuttensa kuiluissa kauhun kadotumiin pakeneva, me itse aluksemme lastulla itsemme suistuissa elämän viskeinä. Oli ihmettä jo pelkästään sekin, että enää pysyimme tässä, olimme ihmisiä ja Swallow Birdin kannella ja pidimme toisistamme kiinni, emmekä jättäneet, hellittäneet kaikesta, toisistamme niinkuin itses-tämmekin, ja menneet menoon niinkuin kaikki oli menossa, Swallow Bird, meri, koko maailman kuilu. Lamaus tai lumous tai tuntojen hämään-

nys oli todella niin tavaton, että nyt kun kylmitäni kirjoitan tätä paperille ja koetan pöytäni ääressä jäljestäpäin sanoin kuvata sitä mielen jähmettä, mitä elin tai elimme, ennenkuin herpa taas laukesi ja ajatuskyky palasi sijoilleen, niin ihmettelen suuresti, ettemme koko joukko, niin monta kuin meitä enää oli jäljellä Swallow Birdin kannella, yhtenä miehenä ja hetken sekauksessa lähteneet liikkeelle ja menneet laidan ylitse. Ettei täten kuitenkaan tapahtunut, ja Swallow Bird jäänyt yksin, on kokonaan Cartwrightin ja hänen kestävän päänsä ansio.

Kesken kaikkea nimittäin ja kun me jokainen olimme jollakin luonnottomalla tavalla ikäänkuin irti itsestämme tai seikkallisemmin sanoen ikäänkuin itsemme vieressä itsemme sivulla, kuuluu joukosta Cartwrightin ääni, niinkuin tavallisestikin kärehtelejänä, mutta tällä erällä vielä tavallista ruosteisempänä, ikäänkuin olisi hänen ollut työstä päästä äänen alkuun. »Hernerokka pitäisi olla valmiina jo kanssissa: mennään aterialle!» sanoi hän vain. Eiväthän sanat merkilliset olleet, mutta merkillisiltä ne kuuluivat ja merkillisesti ne koskivat korvaan, kun ensin selitti ne itselleen. Ikäänkuin jostain kummallisesta lovesta, jonka vetäviin pohjattomuuksiin tietämättään oli ollut painumassa, ne yht'äkkisellä tavalla kiskaisivat mielen, ravistivat hereille, niin että taas tunsin hetken ja itsensä ja seisoit tajuissansa ja jaloil-

lansa Swallow Birdin kannella. Näлкänsäkin huomasi ja tunsi ja vaistomaisesti lähti kohta kävelemään. Jokapäiväinen sana tämä nimittäin oli ollut Cartwrightin huulilta Swallow Birdin kannella siitä asti kun kaikki muu järjestys oli muuttunut laivassa, tarkalleen aikanansa hän oli muistuttanut aterian ajasta, ja silloin oli kohta toteltu ja menty syömään. Tällä kerralla oli vain merkillistä se, että Cartwright nytkin siis oli jaksanut sanoa määräyksensä, vaikka olo ja aika muuten oli ollut katoamassa meiltä kaikilta muilta.

Joukkona liikahdimmekin nyt siis ja lähdimme kävelemään keulakanssia kohden kaikki, mitä meitä enää oli jäljellä Swallow Birdissä — nyt vasta huomasin nimittäin laskea senkin, että paitsi meitä kolmea kajuutassa ja Higginsia, mukana enää oli vain kolme muuta, ja senkin laskemisen suoritti vain kuin ohimennen ja sillä tapaa toden, että ovat siis hävinneet laidan yli samalla tapaa kuin edellisenä yönä kaksi ensimmäistä ja heikoimpaa päältään. Taisin kävellessämme ajatella sitäkin, että oikeastaan astelimme siten erillämme toisistamme, kuin olisi lasikehä jokaisen meidän välillämme, emmekä tositeossa enää tietäisi toisistamme paljoa mitään muuta kuin että jokainen liikuimme. Astelemistammekin ihmetelin, sillä se oli erikoista. Kukaan ei enää nostanut jalkaansa ja siirtänyt sitä eteenpäin taval-

lisella tavalla ja luonnollisesti. Esimerkiksi Cartwright raskaissa saappaissaan kiskoi kuin voimalla anturansa irti kannesta ja nakkasi askeleensa korkealta eteenpäin niin pitkälle kuin sääri ulotti, kun taas Ethel keveästi ja ikäänkuin salaa hiihtämällä livahdutti jalkaa kantta myöten eteenpäin. Omasta astumisestani ymmärsin syynkin tähän omituiseen kävelemiseen. Swallow Birdin pyörtömeno piuvaavassa kehässään oli nyt niin kova ja limitti meitä niin lujalla keskipakoisella paineella kanteen, että tavallinen astuminen oli mahdotonta ja että kunkin oli keinoteltava itsensä omalla tavallaan eteenpäin.

Tämä päivittäinen matka peräkannelta aterialle keulakanssiin oli, vaikka en muun lähemmän ja pakottavamman kertomisen vuoksi ole tähän asti siitä mitään maininnut, kuulunut järjestykseen siitä päivästä asti — joka päivä kyllä, vaikka se ajassa tuntui olevan kaukaisissa etäisyyksissä, ei kuitenkaan ollut pitemmällä meistä kuin toissapäivänä — jolloin Swallow Bird oli napanieluihin joutunut ja Cartwright huomannut, että kokkimme oli vaikeata, ja muuttuneissa olosuhteissa, jolloin ei mitään vahtivuoroja enää ollut, tarpeetontakin järjestää eri ateriatilaisuuksia peräkajuuttaväelle ja kanssimiehistöille. Aterioimme siis yhdessä nyt, vaikka vain kerran päivässä, koska kokilla askareiden vaikeutumisen vuoksi oli tästä ainoasta ateriasikin huolta tar-

peeksi, ja tälle ateriamatkalle oli Cartwright meidät nyt pannut liikkeelle.

Kokkimme oli erikoinen mies, joka koko matkan aikana ja myöskään viimeisinä parina päivänä ei ollut jakanut huomiotaan mihinkään muuhun, kuin että ateriat olivat aikansa valmiit ja keittokapiisi ruokottu. Ateriaamme nähden aivan turvallisina keinottelimme nytkin siis siten kuin kukin parhaiten taisimme kanssin ovea kohden, joka oli avoimena ja josta todella lemaheteli ilmaan kypsän hernerokan haju. Huomiotani kiinnitti kyllä yksinäinen puukenkä kannella alapartaan juurella, mutta en sen johdosta enempiä ajatellut, vaan kamppailin minäkin muitten mukana ja tavalla, minkä vuoroin jalkaani eteenpäin nakkaamalla, vuoroin tasavisusti anturaa kantta myöten hivutellen eteenpäin pääsin, kanssin ovea kohden. Seitsemän rokkakupposta — Jim, se oli kokin nimi, oli siis näyttänyt tietäneen, montako meitä vielä oli jäljellä — seitsemän, vielä höyryävää rokkakupposta oli järjestetty riviin kapiisin avatun seinäluukun kannelle, kukin kupposen vieressä leivänpalanen ja lusikka, mutta kapiisin puolelta ei kuulunut mitään liikkettä ja kun kurkisti luukusta, oli kapiisi tyhjä. Jim on kai hakemassa vettä, ajattelimme, sekä otimme kukin rokka-astiamme laudalta ja aloimme aterioida. Jimiä ei kuitenkaan alkanut kuulua, ja Higgins, joka jo oli tyhjentänyt kupposensa

ja halusi lisään, alkoi lusikalla kalistella astiansa syrjään. »Missäs kokki on juoksemassa, kun ei ole kapiisissa aterian aikana ja ruokaa antamassa!» virkahtikin hän melkein kärsimättömästi ja nuristen. Cartwright oli kuitenkin jo kappaleen aikaa käsitellyt lusikkaansa melko hitaasti ja huomattavin väliajoin sekä tuontuostakin vilkaissut avoimesta kanssin ovesta ulos kannelle. »Mitäs se oikeastaan merkitsi, Jimin yksinäinen puukenkä kannella?» sanoikin hän ja lasi puoliksi tyhjentyn rokkakupposen kädestään kapiisin luukulle: hänkin oli siis huomannut puukengän laitapartaan juurella. Cartwright olikin jo ulkona kanssista ja tähysteli kannella eri tahoille, katosipa hän näkyvistäkin ja kävi kait kanssin takanakin tarkastamassa keulapiikin puolustaa laivaa. Kun hän palasi, oli hän entistä vakavampi kasvoiltaan ja selitti, että pytsytelineeltäkin puuttui yksi pytsy, käväisipä hän laitapartaankin ääressä sillä kohdalla, jolla puukenkä seisoi kannella, ja kurkisti siellä laidan taakse Swallow Birdin sekä keulaettä peräsuuntaan. Me muutkin olimme jo ulkona kanssista ja aloimme ymmärtää, että Jimiä taisi olla turhaa odottaa enää. Emme sentään kukaan muu kuin Cartwright menneet laidan ääreen katsomaan, sillä luonto kielsi menemästä kurkistelemaan sinne, jossa tiesi näkevänsä pelkkää tuihivaa syvyyttä. Cartwright oli nostanut puukengänkin paikaltaan ja palasi se kädessään jouk-

koomme. »Jim ei ole omaehtoisesti ja jalat edellä hypännyt laidan taakse, sillä silloin olisivat joko molemmat puukengät riisutut jaloista ja jätetyt kannelle, tai molemmat Jimin mukana, vaan hän on suistunut päistikkaa pytsyn mukana mereen: käynyt noutamassa astiain pesuvettä ja viskannut epähuomiossa pytsyn Swallow Birdin vastasuuntaan eikä karkusuuntaan ja silloin on virta pytsyn mukana siepannut Jiminkin, ja toinen puukenkä varissut jalasta!»

Palasimme kyllä vähitellen kanssiin takaisin, mutta ruoka ei enää maistunut kenellekään, ei edes Higgins käynyt kapiisissa täyttämässä astiaansa uudelleen, vaikka oli napissut nälkiänsä ja Cartwrightin kupponen jäi puolityhjennettynä luukun kannelle sellaisena kuin hän sen oli sille laskenut ennen menoansa ulos. Olimmehan jo tosin tottuneet siihen, että joku joukostamme aina hävisi, eikä tunto siihen paljoa sanonut, koska tiesimme, että kysymys oli vain vuorosta. Tällä erällä oli kuitenkin laita hiukka toinen. Ensinnäkin olimme juuri lusikoineet suihimme ruokaa, joka lämpimänä oli ollut meitä odottamassa, vaikka se, joka ruuan oli meille keittänyt ja kupposimme valmiiksi kauhannut, jo oli poissa joukostamme. Sitäpaitsi hipaisi tietoa sekin ajatus, että ainoa, jolla enää oli jotakin tehtävää omilla menoillaan olevassa aluksessa, oli kokki, joka valmisti meille muille ruuan niin kauan kuin

sitä tarvitsimme, ja kukas nyt oli mies siihen toimeen. Erikseen oli vielä se seikka, että Jim elonpäivinään oli ollut todellinen kokin malli, joka ei koskaan sekautunut laivassa muihin kuin kapiisiin asioihin, ja joka nytkin viimeisenä toimenaan ja ennen menoaan oli järjestänyt ateriamme lämpimänä eteemme ja niin täsmälleen, että nurinan sijaa ei voinut olla kenelläkään. Cartwright sanoikin, että niin kauan kuin hän oli ollut laivurina, oli Jim ollut hänen kokkina, ja ateria ollut valmiina joka vahtiin. Cartwrightin tämä sana järähti niin juhlallisesti, että me muutkin otimme lakit hetkeksi käteemme ja paljastimme päämme.

Ei meillä kiirettä ollut minnekään, sillä tiesimme, että Swallow Bird kyllä itse hoiti menoansa, ja niinpä jäimme kanssin lavitsoille istumaan kukin ajatuksiimme. Minä ajattelin, ja ehkä muutkin, edelleen Jimiä, ja tuli mieleeni, että hän oli yhtä yksinäinen mies kuin minäkin, ja että maissa ei kukaan jäänyt häntä suremaan muuta kuin mitä me nyt häntä kokkina surimme. Kukas nyt hänen sijastaan astiatkin viruttaa ja pesee puhtaiksi? ajattelin ohimennen ja ihmettelin, kuinka lyhyt jälki ihmisen olemisella kuitenkin on, vaikka tehtävänsä täyttääkin eläissään niin todesti, ettei sijaa käsittäisi korvattavaksi. Umpeen juoksee Swallow Birdinkin takana vanavesi kohta, vaikka kuinkakin kiihtää menoa nyt! ajattelin.

Ethel nämä mielentuomat keskeytti. Hän oli mennyt kapiisiin puolelle, korjannut astiat luukkukannelta pesupaljuun ja käynyt hakemassa pytsyn telineeltään sekä solminut köyden pultaani-pytsyn sankaan. Ennen kuin kukaan huomasi kieltää, Cartwrightkaan, oli poika laivan reuna-partaan vieressä, napannut taitavasti Swallow Birdin menosuunnassa pytsyn mereen ja noutanut äkkivetäisyllä pytsyn takaisin puolilleen täynnä vettä.

»Sepäs taitavasti kävi!» pääsi Higginsiltä, joka lähimpänä ovea oli ollut juoksemisillaan estämään poikaa, ja jo oli liikkeessäkin, mutta jäänyt paikalleen, koska ymmärsi, että enää olisi voinut ainoastaan häiritä poikaa ja kukaties hämmentää juuri tärkeimmässä tingassa siten, että Ethelkin pytsyineen, ja suin päin kuten Jimkin olisi tempaistu laidan yli ja suistunut mereen. Minäkin huoahdin helpotuksesta, ja Cartwrightillä, järeällä miehellä, joka ei koskaan ilmaissut liikutustaan, vavahti selvästi kämmen polvella, jolla hän sitä piti. »Hel» pääsi häneltä vain sana ja hän alkoi pyyhkiä nahkahousujensa pintaa polvilta peiteläkseen kämmenensä juurikäistä liikahdusta, jonka hän itsekin kait oli huomannut. Leukakin laivurilla hetkeksi ikäänkuin petti ja pehmeni sara-noillaan, ja silmiin lensi värinä, joka ei sentään mitään veden karpaloa pusertanut lautojen rakoon. »Poika saa ruveta kokiksi Jimin jälkeen!» sanoi

hän, vaikka ääni vähän järähteli, ja tarkoitti Etheliänsä, joka jo vesipytsy kädessä oli palaa-massa kapiisiin. Huomasin vissistä lomahduksesta Cartwrightin hartiapäissä, ettei tapaus kuitenkaan suinkaan ollut ollut mikään pieni hänelle, ja että häneltä, paitsi sitä, että poika selvitti tämän asian, oli pudonnut hartioilta joku toinenkin taakka, joka jo varhemmin oli rasittanut häntä. Ja ajatellen asiaa, ymmärsin minäkin, että Ethelille oli onneksi, että hänellä nyt oli toimittamista käsien täydeltä siten, ettei hänellä enää ollut aikaa ja tilaa mihinkään semmoisiin mielen tuijottelemisiin, joihin hän ijässään vielä oli liian hento, jos ihminen koskaankaan on tarpeeksi vahva niihin. Kapiisin puolella kalisivatkin astiat nyt yhtä rivakasti kuin koskaan Jimin aikoina, ja meillä muillakin oli ikäänkuin huolettomampi olo sitä kuunnellessa. Varsinkin Cartwright oli ilmeisesti ikäänkuin pahoista pinteistä päästetty, sytyttipä hän pitkistä ajoista taas kerta piip-punsakin, eikä pitänyt mitään kiirettä peräpakalle palaamisellakaan, jossa, kun asian perimmilleen ajatteli, meillä nykyoloissa ei kellään ollut mitään tekemistäkään. Oli sitäpaitsi kanssissa, jossa ei nähnyt ympärilleen paljoakaan enempää kuin mitä kanssin avoimesta ovesta laivan kannesta ja reunapartaista oli edessä, tavallaan levollisempaa-kin, ajatuksetkin jäivät hetken lomissa vain kuun-telemaan Ethelin toimekasta häärinää kapiisiin

puolella, eivätkä lähteneet turhille retkille minnekään, jossa ei kuitenkaan mikään auttanut. Ihminen on sentään mukautuva olento, jota auttaa pahimmassakin, ellei muu, niin se, että väsyvä olemasta tilansa huipuilla.

Vasta kun kapiisissa alkoi olla hiljaista ja Ethel enää vain nosti puhdistetun kattilan kylmenneelle kamiinalle sekä kuului pyyhkivän käsiänsä kuiviksi, virkosimme merkellisestä levostamme, ja Cartwright koputti piippunsa tuhat korkoansa vastaan kanssin lattialle, Ethelkin ilmestyi hieman nokisena kasvoiltaan kanssin ovelle. »Mitäs tässä muutakaan tekemistä on, mennään nukkumaan nyt, niin huomenna nähdään, missä olemme!» virkahti Cartwright, sekä nousi lavitsalta ja lähti liikkeelle. Minäkin nousin ja jätimme kanssimiehet kanssiin, sekä lähdimme kolmisiin, Cartwright, minä ja Ethel peräpakalle päin. Cartwright ei enää taluttanut Etheliä ranteimesta, vaan vapaasti kuljimme kaikki kolme nyt peräkanaa saman matkan ja yhtä estetyllä tavalla kannen mitan peräpakalle kuin olimme sieltä tulleetkin. Meri ympärillä ei myöskään ollut muuttanut muotoa, vain vähän jyrkemmin kaartein ehkä ja melkein tasakallellaan kiersi Swallow Bird kehäänsä, suisti kuin sukkulan syöstävä ympyräänsä, ja auringon valorengas ylhäällä supilon reunapartailla vilahti milloin vasemmalta milloin oikealta puoleltamme. Niin kierrämme

kuin vangittu orava pyöräkehrässään! ajattelin ohimennen kylmän ja ikäänkuin itseni ulkopuolella tapahtuvan ajatuksen, ajatuksen, josta huomasin, ettei se minua kammottanutkaan enää. Peräpakalla emme enää katsoneet mitään ympärillämme, vaan painuimme kohta kajuuttaan, vain Cartwright kopahutti ikäänkuin vanhasta tottumuksesta ohimennessä kompassikoppaa kylkeen: neula osoitti hievahtamatta hiuksen hienon vajaasti suoraan itään. Kajuutassa lepatteli almanakka edelleen avoimena lehtineen pöydällä, mutta sen lehdet olivat nyt vielä villimmässä elossa kuin eilen. Emme enää siihen oikein kiinnittäneet huomiota: mitäs paperista, antoi sen leuhkia, koska se oli vedossa! Minä vain vedin uuden piiruni pöydän kanteen ja Cartwright veti kellonsa, joka nyt lepäsi melkein vaakasuorasti vinoon seinässä, ja sen jälkeen menimme kaikki kolme kojuihimme, Cartwright kuitenkin vasta sen jälkeen, kun Ethel oli sulkenut oven takanaan. Kojussa oli taaskin merkillistä, niin kuin koko liikkuminenkin itsessään oli merkillistä kojussa, jossa kaikki lepäsi jotenkin tasavaa'assa kallellaan, oli merkillistä asettua pitkäkseen sänkyyn, jonka reunapuu selvästi ja tavallisten painosuhteiden mukaan oli suoraan minusta alaskäsin ja jonka kehissä kuitenkin varmasti ja taattuna pysyi.

XI

Kun seuraavana aamuna hyvän ja ihmeellistä kyllä virkistävän unen jälkeen ja ensin kirjoitetuani paperille eilispäivän tapaukset, taaskin palasin kannelle, ei siellä enää ollut tapahtunut niin olennaisia muutoksia eiliseltä kuin edellisinä päivinä. Ilma oli kyllä kelmeämmästi viheriä kuin eilen ja sellainen, ettei mitään varjoja syntynyt missään, oli se myöskin ikäänkuin valottomampi, vaikka kaiken kyllä selvästi näki. Olimme nyt jo niin syvällä juolussa, ettei taivaasta näkynyt kuin kapea kehän reikä yllämme, ne suppilon reunatkin, joista vielä eilen näki jotain viiruja, joille aurinko vuoroin miltäkin puolelta valoi epäluonnollisesti huikaisevaa hohdetta, olivat nyt kadonneet sen kurun reunan syrjien taakse, jonka seinämällä Swallow Bird kiersi noiduttua kehäänsä. Sanon seinämällä, sillä niin pystysuorasti putosivat nyt suppilokuilun parrasäyräät ympärillämme alaskäsin tietymättömiin syvyyksiin, että parhaimman kuvan niistä antaa, sanomalla niitä sei-

niksi. Vihaisesti viheriöitä nämä seinät olivat ja vesimassojen kierto niin väkevää, että pisaran sirpalettakaan eivät ne itsestään hellittäneet, vaan kiitivät kuin silattuna pintana ylt'ympäri sellaisella nopeudella, että ellei Swallow Birdin menosta olisi vauhdin huimutta huomannut, olisi saattanut kuvitella, että kaikki ympärillämme oli padottu liikkumattomaksi. Swallow Birdin meno oli nyt nimittäin jo sellaista, että melkein luuli silmiensä kehäämiltä ja aistiensa harhalta näkevänsä aluksen ylösalaisin mastontopit suoraan meitä kohden tähdättyinä vielä vastapäisellä suppilon seinämällä, kun me tosiasiasa kuitenkin jo kiidimme omalla puolellamme samaa suppiloa. Ilmeisesti emme enää sanottavasti alentuneet kierros kierrokselta, vaan pysyimme melkein tasapinnoissa, ainakaan ei suistu yllämme tuntunut nähtävällä tavalla kasvavan korkeuteen käsin. Vesimäärien rengasteleva kierto oli huimistuessaan kaiketi myöskin siinä määrin tiivistynyt ja pakautunut piukemmaksi, että pudotus alaskäsin jo oli niin hieno, että aistien taju ei enää voinut sitä tarkata, varsinkaan, koska ei mitään sellaista kiinnettä ollut, jonka perusteella olisi saattanut vertailemalla määritellä mahdollisen alenemistemme kierretasoissa. Mitään hienointakaan limiä ei nimittäin enää erottanut pyörteessä, vaan oli juolu kauttaaltaan yhtä ainoata vuolun kiertoa, pelkkää viheriätä nielua.

Pelkäsikö ihminen tällaisissa, ihmiselle sentään peräti oudoissa olosuhteissa? Sitä en osaa sanoa, aistit olivat vain jollakin tapaa ikäänkuin tyrmistyneet tajutakseen juuri muuta kuin tapahtumisen, ja tapahtumisenkin vain ulkopuolisena tapahtumisena, joka ei perimmältään ikäänkuin ulottunut omaan itseensä asti. Käyttäisinkö vertausta? Kun on istunut pitemmän ajan epämukavasti ja siten, että jalka on puuntunut, niin, ennenkuin taas veret ja tunnot pääsevät luonnollisella tavallaan toimimaan jäsenissä, saattaa joksikin aikaa tuntea jalkansa ikäänkuin vieraaksi kappaleeksi ruumiissaan, joka ei omaan itseensä kuulu. Minä luulen, että tuntojen suhde koko omaan itseensä puuntui juuri tällä tavalla meissä: näki kyllä ja huomasi, mutta kaikki mikä tapahtui, tapahtui kuin sivulliselle. Oli nostettu itsestään, niinkuin ovi, joka on nostettu saranoiltaan: saranoiltaan nostettunaankin ovi vielä kyllä on edelleen ovi, mutta ei se ovena toimi. Sitäpaitsi taitaa olla laita siten, että ihmisen aisteilla on vissi mittansa, vissi astiamittansa, jonka rajoihin ne täyttyvät, mutta kun tämä mitta on ylitetty, niin juoksee ylimäärä partaitten ylitse ilman, että ihmisaistit enempää kuin muukaan astia enää omistaa tätä ylimäärää omakseen. Joka tapauksessa en osaa sanoa, oliko mielessä oheellisena pelkoakin, kun täten, lienen sen jo aiemminkin sanonut, aisteiltaan jollain tapaa lasittuneena tarkkaili ympäril-

lään sitä, jonka käsissä tiesi elämänsä olevan ilman, että itse sille mahtoi mitään. Mahdollisesti on sitenkin, että ihminen on sillä tapaa elämästään kiinnipitävä luontokappale, että hän vaarassakin, ja varmimmassakin vaarassa, kun vaara kuitenkin ei ole aivan tämän täpäran asia, tarrautuu täysine oloineen edes siihen hetkeen, joka hänellä vielä on läsnä, tapahtukoon sitte seuraavana mitä hyvänsä.

Ainakin olin tällä hetkellä huomioineni tavattoman vireä, luonnottoman vireä, sanoisi ehkä joku, ja vaikka olisi ollut täyttä ajateltavaa omasta lähimmästä olostamme, hahmottui minulle nyt kuitenkin perki eläväksi ja selväksi sen pyörremuodostuman luonnollinen rakenne, jonka nieluissa olimme. Aivan seikallisesti ymmärsin nyt, että tämä maapallon napapyörre, jonka valtoihin olimme joutuneet, oli suiltaan tavaton valtameren malja, ääriltään aluksi ainoastaan pintakerroksiltaan liikkeessä, ja niin miedossa, hitaassa menossa, että nähtävästi olimme jo kauan aiemmin kulkeutuneet sen aluepiireissä ja tietämättämme halkoneet sen virtailua ennenkuin veto saavutti sen syvyyden ja imupaineen, että se alkoi viedä Swallow Birdiä mukanaan ja suuntaansa. Muistinkin nyt, että jo paljoa varhemmin kuin olimme alkaneeet huomata lintujen tulevan levottomiksi raakapuillamme ja vähitellen jättävän rikimme ja viimein koko joukkona poistuvan Swallow Birdistä, että

jo tuntikausia aikaisemmin jokunen lintu siellä täällä oli odottamatta jättänyt istumasijansa ja lähtenyt yksinäiselle ja eräiselle lennolle etelää kohden. Käsitinkin nyt, että nämä siis olivat olleet valppaimpia ja kokeneimpia eläimiä, jotka vaara-alueille tullessa olivat kohta ymmärtäneet jättää aluksen, ja että jos me olisimme olleet yhtä tarkat ja valppaat huomioissamme, me siinä vaiheessa vielä olisimme kyllä saattaneet pelastaa-kin itsemme, koska Swallow Bird silloin vielä totteli ruoriansa. Ääretön valtameren malja, sanoin. Sen olimme huomanneet vasta, kun jo olimme sen parraspyörteissä. Nyt vieläkin lamasi aistimiani muisto tämän ensimmäisen näkymme valtavuudesta, tai oikeastaan oli tämän näyn valtavuus sen täydessä lamaavassa suuruudessa selvänä minulle vasta nyt, kun olin perillä sen pyörremaljan koko laadusta, joka silloin avautui eteemme. Valtameri kupuamassa itseänsä maljaksi! Lepposana näköjään, laveana vielä, taivaanrannan laajuuksilta kourua kooten ja tyynein kaltein vyörtöä navaten oli edessämme liikkumassa merien kaikkeus. Laitaa ymmärsi tarvittavan, kun meri muovasi astian, jossa itse pyörähdellä, ja laitaa näimme ympärillämme niin lavealle, kuin silmä todeksi jaksoi käsittää. Tai jaksoimmeko käsittää? Pyörrettä näimme virvillään, mutta mikä vasta oli äyrästä kuroillaan, sen uskoimme jo kurimusten kuiluiksi, vyörtöä näimme uomillaan,

mutta mikä vasta oli tasankoa luisuillaan, sen luulimme jo nielujen kidoiksi. Kivettyneet olisivat aistimme, jos jo alussa olisimme tajunneet täyden. Nyt vasta aloin käsittää niiden laitojen komeuden, jotka meri silloin oli navannut nähtäviksemme, ja ymmärsin, että suurinta silmämme olivat elämässä olleet näkemässä, kun maapallo kierroillaan avaruuksien kehissä patoi vesien paljoudet napansa viuhuun ja silmiemme edessä muovasi astiata, jonka reunojen oli kaarruttava nielemään kaikkeuksien vinhaa. Käsitinkin nyt, että loivien piti pyörremaljan laitojen olla, ja maapallon valtaisuuden vertaiset, jotta syvyydet verkalleen lähtisivät liikkeelle, valtaavampi saisi valtoihinsa valtaavat ja maapallo kierroillaan tempaisi meretkin sisuksissaan huimuunsa. Käsitin senkin, että tuhatvertaisen täytyi voimapatouman olla kerrottuna ja ahdettuna maapallon kehiltä sen suppilon kuiruksi, jonka seiniä Swallow Bird, ja me sen mukana, nyt mielettömänä viuhki. Kuinka syville tämä kuiru kairautui, sitä en tiennyt, enkä halunnut tietääkään, ajatukseni kieltäytyi, suorastaan epäytyi sitä ajattelemastakaan, mutta ymmärsin sen koko luonnon ja laadun, ja tunnustin tahtomattani ilmiön yhtä mahtavaksi ja ihmistajut ylittäväksi, kuin miksi tietoineni jo tiesin napamaljan suun ensimmäiset levittyvät kaartumiset.

Vaihtelevassa elämässäni olen monesti joutu-

nut kokemaan ja ajattelemaan ihmisolemisen tavatonta turhuutta ja voimattomuutta, mutta koska en ole tätä tietoaani elävämmin elänyt kuin nyt ihmishiukkasena napamaljan syvyyksiä Swallow Birdin mukana suistuessani; ja mitatessani niitä voimia, joiden viskaamalla ihminen on elämässä sieluineen ja ruumiineen, olemmeko sitten navan kuiluissa, vai luulotellussa turvassammeko vuoteessamme kotimme seinien sisäpuolella. Ainahan vain vinhimme maapallomme myötä tunteuttomiin hetkiin.

XII

En ole enää moneen päivään kirjoittanut muistoon päivän elämyksiäni. Mitä kirjoittamista olisi ainaisesta samallaisesta, olkoon se kuinka erikoista hyvänsä, niinkuin meidän matkamme kieltämättä kyllä oli. Swallow Bird vajosi päivä päivältä alemmas kierroillaan, Cartwright veti ilta illalta kelloaan, minä yhtä säntilleen piirtoni pöytään. Käytän sanoja päivä päivältä, ilta illalta. Mutta mitä nämä muuta ovat kuin sanoja? Piirron uurtoko pöydän kanteen ja kellon pikku viisarin kulkeminen kahdesti ratansa taulun kehällä, nekö säättäisivät ajan kulumisen? Hymähdin minä joka kerta, kun minä piirtoni uursin, hymähdin harmaammin jokaiselta uudelta kerralta, mutta suoritin tekoni kuitenkin joka kerta ennen maata menoa uudestaan. Ja huomasin, ettei Cartwrightkään enää suorittanut kellon vetoaan sillä samalla elämän ja kuoleman hartaudella kuin ensimmäisinä kertoina, vaan enää vain jonkimmoisena ulkopuolisena askareena, johon nyt kerta oli tot-

tunut, ja jonka suorittamisen suorittamatta jättäminen olisi turhasti jäänyt kiusaamaan mieltä ja ollut kuin jonkin semmoisen asianhaaran tunnus-
tamista, jonka tunnustamisen kuitenkin mieluum-
min lykkäsi luotaan, tai ainakin tuonnemmaksi,
ainakin siltä kerralta vielä, jolta kelloansa juuri
veti. Oikeastaan alkoi tuntoineen upota samalla
tapaa aikaan, kuin Swallow Birdin mukana olimme
katoamassa tiloihinkin ja menettämässä käsityk-
sen siitä, että muuta enää oli olemassakaan kuin
kiertojen loputtomuus. Olimme joutuneet ulko-
puolelle, suistetut ulkopuolelle, tai miksei yhtä
hyvin vajonneet sisäpuolelle, uponneet sisiin kai-
ken sen, jota kutsutaan tilaksi tai ajaksi, ja olivat
aika ja tila meille nyt jotakin olematonta ole-
vaista, jonka mitat olimme menettämäisillämme,
mutta jossa kuitenkin elimme. Almanakkamme-
kin oli meiltä mennyt, ensin se muutaman päivän
oli huidellut lehtiään edestakaisin pöydällämme
ilman, että oikein enää ilkesi silmää lainata sen
lepatuksille — Cartwright oli kärsimättömänä
kerta jo aikonut repiä sen palasiksikin, ettei se
olisi kiusaamassa silmää ja ajatuksia, mutta minä
olin kieltänyt: paperia se vaan on ja veto laki-
ikkunasta mellastelee lehdillä, olin selittänyt —
mutta eräänä kertana se sitte, kun taas tunti-
kausia sanaa vaihtamatta, kuten nyttemmin jo
tavallista, olimme istuneet vastapäätä puolil-
lamme pöytää ja tuijotelleet pöydän pintaan, oli

ensin noussut koholleen ilmaan, kierahdellut siinä kerran pari, kunnes veto nielasi sen silmiemme edessä ylös laki-ikkunan kautta ilmoihin, jonne se hävisi, iltikseen vielä mennessään rieputellen lehtiään ja kieppuen yliympäri kuin hullu. Oli kait se ylöskäsinen ilmavirta, josta olen ker-tonut, ja jonka olimme huomanneet vallitsevan sen suppilon keskusosissa, jonka seinillä Swallow Bird suoritti matkaansa, viskannut tavallista väkevemmän liepeen itsestään kajuuttaamme ja vienyt almanakan edestämme pöydältä. Vaikka tapaus siis oli hyvin luonnollisesti selitettävissä, karmasi huomio kuitenkin kumpaakin meitä selkätimiä myöten ja Cartwrightiltä pääsikin taikamielinen sana. »Noinkos meiltä nyt vuosia kieputetaan, että almanakkakaan ei enää kerkiä kuu-kausiansa laskemaan, vaan viskelee kuperkeikat ilmassa täydeltä lehtiensä tusinalta!» sanoi hän ja oli niin totinen, että minuakin jäädyytti. Ilmanvedon pyräystähän tämä vain oli, mutta semmoisen tunnon tapaus mieleen jätti, ikäänkuin olisivat aika ja vuodet nyt lopullisesti ja toden teolta ratkaisseet päätöksensä ja menneet ohitsemme sekä jättäneet meidät siihen, missä olimme.

XIII

Samaa menoa nyt siis meillä oli päivien tai päivättömyyksien kulku. Sanon tällä tapaa, koska välistä alkoi tunkea mieleen sekin epäily, tarvitsiko piirujen luvun, joita joka päivä uursin pöydän kanteen, ja joiden luku jo läheni kolmattakymmentä, tarvitsiko tämän luvun, vaikka jokaiselta makuulle menoltamme sen säännöllisesti vedin, ja kello seinällä niinkään todisti samalla aikaa vuorokauden ajan taas kuluneeksi umpeen, tarvitsiko tämän kaiken silti merkitä, että elimme heinäkuun loppupuolta kohden, eikä yhtä hyvin vain sitä, että kello vain oli nakutellut ja minä piirrellyt ja aika juossut ajattomiansa sillä aikaa ilman mitään päiväystä. Päivät siis, tai päivättömyydet, kuten sanoin, kuluivat samaa menoansa. Se muutos vain oli tapahtunut, että Cartwright, joka tähän asti aina oli päiväkaudet laivurin tottumuksiltaan oleskellut peräpakalla, jossa hänellä kyllä nykyään ei ollut muuta toimittavaa, kuin tarkoituksettomasti tuontuostakin

napautella kompassikoppaa kylkeen, ikäänkuin tarkistaakseen, että se toimi rehellisesti alinomaista itäänsä tai lähes itäänsä osoitellessaan, että Cartwright nyt, kun Ethel oli siirtynyt häärimään kapiisissa ja hoitelemaan kokin tehtäviä, oli hänkin muuttanut päiväolonsa päästään lähes yhtämittaiseksi maleksimiseksi kanssissa, jonne kuului askareen hälinä kapiisista ja astioiden kalina. Tästä oli seurauksena, ettemme enää muutkaan paljon viihtyneet peräkannella, vaan istuimme muutkin enimmäkseen aikamme kanssin lavitsoilla ja kistujen kansilla aterialla odotellen tai muuten vain päivän menoa kulutellen. Sanon muut, vaikka meitä lopulta alkoi olla niin harvoja, ettei meitä enää istuskellut kanssissa muita kuin Cartwright, minä ja Higgins. Ne kolme viimeistä jäljellä olevista miehistä, joista kerta mainitsin, olivat nimitäin hekin vähitellen hävinneet joukostamme, yksi kerraltaan aina jonakin päivänä, niinkuin varhemminkin poistuneet, niin että lopulta enää olimme vain kolmisin jäljellä sekä Ethel kapiisissa. Sinä huomeltaina, jolloin viimeinenkään heistä ei enää ollut joukossamme, oli Higgins hyvin totinen kanssissaan, kun sinne saavuimme tavallisen työlään, ja jo aikaisemmin kuvaamani milloin hiihtelevän, milloin poukkivan kävelymme jälkeen aluksen perältä. Liidunvalkoinen oli Higgins ollut kasvoiltaan, kun hänet tapasimme yksinään kanssissa, ja kappaleen aikaa oli hän ikään-

kuin koonnut itseänsä, ennenkuin suu muodosti puheen kaltaista. »Nyt on Hinkekin mennyt, ei ole kestänyt kauempaa, ja minä olen yksin kanssissa. Heille jäi kuusi lasta, hänelle ja Heddielle, ja tyttäreni ja hänen lapsilaumansa turva on nyt minun varassani. Hinke oli kelpo poika ja hän piti perheestään hyvän huolen. Viimeisenä hän joukosta kestitkin, ennenkuin helppasi elämästä. Nyt on minun oltava mies, ettei Heddie jää joukkoineen yksin!» Oli kummallista kuulla puhetta, jonka lauseet lähtivät miehen suusta, kuin erikseen rautakangella väännettyinä ennenkuin pääsivät liikkeelle. Mutta sen tunsii äänen järähtelystä, että Higgins ainakaan ei ollut jättävä Swallow Birdiä ennen sitä tinkaa, jolloin Swallow Bird itse jätti itsensä. Ellei sitä ennen olisi tietänyt, niin nyt tiesi, että hänen tahtonsa oli ankkurissa: ellei muun vuoksi, niin tyttärensä ja hänen orpolastensa vuoksi oli Higgins nyt elämässä kiinni, niin kauan kuin hänen kätensä siitä kiinni jaksoivat pitää. Ihmettelin siinä kuitenkin sitä Higginsin uskoa, joka vakuutti hänet niissäkin olosuhteissa, joissa me tällä haavaa kukin kohdalamme olimme, yhä vielä pitämään itseänsä kenenkään, tyttärensäkään ja tämän isättömien lasten turvana ja tukena. Ihmisen usko elämäänsä lie nee lopultakin se, joka hänessä sittenkin lujimpana istuu ja viimeisenä horjuu.

Cartwrightin nähtävästi kuoli sydän Higginsin

puolesta, joka nyt oli jäänyt yksin kanssissa olemaan, ja hän sanoikin Higginsille, että tämä paremminkin nyt voisi siirtyä meidän mukamme kajuutan puolelle eikä jäädä yksin kanssiin. »Otat matrassisi ja järjestät makuutilasi sinne, niin olemme siellä yhdessä ikäänkuin tiiviimmästi ja kestämmeparemminkin!» selitti hän, sekä kourasi kädellään ikäänkuin tuen merkiksi Higginsia hartiainkin taakse. Se oli kömpelösti suoritettu liike, mutta liikuttava, niin että minunkin sydäntäni hetkeksi pehmitti, vaikka niissä oloissa, joissa elimme, olikin jollain tapaa kadottanut tuntokykynsä, tullut siihen tilaan, että kaikki mikä tapahtui, ei enää koskenut itseä. Higgins näkyi kyllä tajuavan Cartwrightin myötämielen, hänen silmiinsäkin herahti jotain semmoista, jota olisi voinut kutsua kyyneleeksi, mutta selitti kuitenkin, että hän mieluummin jää kanssiin. »Täällä olimme viimeiset yöt Hinken kanssa kahden ja puhelimme kotioloista, ja sitäpaitsi ajattelee paremmin ja rauhassansa yksin.» Higginsin sulivat kasvot tätä sanoessa pieneen häiväänkin, jonka ymmärsi kiitollisuudeksi Cartwrightin osoittamasta myötämielen tarkoituksesta, ja hänkin puolestaan rauhoitti Cartwrightiä. »Kyllä minä varsa-taudit jo olen ijässäni sairastanut itsestäni, ja pelonkin siis, niin että minä hyvin tulen yksinkin toimeen täällä keulapäässä.» Kanssiin Higgins siis jäikin siksi yöksi ja samaten seuraaviksi, mutta

Ethelin hän saattoi aina peräkannelle ehtoisin, ellei Cartwright itse ollut häntä noutamassa kajuuttaan ja koijuun. —

Samaa siis olivat päivämme Swallow Birdissä, Swallow Birdin kairatessa itseään yhä syvemmälle ja syvemmälle niihin upiin, joita suppilomme kehäili ympärillämme. Tavattomasti syvemmälle ei tämä kairautuminen kuitenkaan tapahtunut siinä vuorokauden mitassa, jonka kellomme kulloinkin vuorokausi kerrallaan meille ilmoitti, mutta syvemmälle aina kuitenkin, mikäli tätä syvemmyyttä joistakin erinäisistä merkeistä saattoi päätellä. Paras tuntomerkkimme oli valon verkkainen vaihtuminen ympärillämme, mikä ei tapahtunut niin nopeasti kuin olisi uskonut. Joka kerta kun heräsimme ja taas palasimme kannelle, oli kuitenkin ilmeinen himmenemisen sävy huomattavissa valosuhteissa. Aluksi, kun auringon viimeiset heijastelut olivat häipyneet näkyviltämme suppilon suilla, olimme kulkeneet kummallisessa kuultoisessa valohämyssä, jossa päivän valo taittuneena taisteli sen viheriän hohdon kanssa, jota meren kuiluileva putous seiniltään säteili, ja joka kai myöskin oli päivän heijettä, vaikka meren kurun metallisen nielun itseensä imemää ja sitomaa. Vuorokausittain nyt tiheni ja ikäänkuin pakseni tämä ilmatilan vehreys, muuttui kauttaaltaan sellaiseksi läpinäkyväksi, mutta opaalisesti verhotuksi vehreyden kuulloksi,

jota olisi uskonut melkein sorminensa voivan pidellä, mutta tapahtui tämä muuttuminen, kuten jo sanoin, niin hitaassa tahdissa, että jo siitä yksin saatoimme päätellä, että Swallow Bird vuorokauden kuluessa ei voinut kovin paljoa vajota alas-päin niiltä lähteiltä, joilta valo siilautui kuiluumme. Olikin mahdotonta tämä nopeampi alasluisuminen, sillä niin tiivistynyt oli pyörrekiertojen rengasvirtailu että Swallow Bird makasi melkein vaakasuorassa asennossa, maston topit jotenkin tarkalleen kohtisuoraan kuilun vastakkaista seinäpuolta tähdäten, kellommekin kajuutan seinällä riippui edelleen melkein kohtisuorasti kajuutan lattiapintaa vastaan, vaikka lattiapintamme taas luonnollisesti oli Swallow Birdin mukana jotenkin pystysuorasti alas viistoon kallistuneena.

Syvennemmälle siis ja päivä päivältä yhä alempiin kerroksiin oli Swallow Bird kairautumassa siinä suppilon nielussa, jonka pyörteissä kuljimme. Tietysti oli vaikeata tästä tiedosta päästä ja sammuttaa mielessään sitä kysymystä, mikä lopuksi oli tuleva, vaikka eräänlaisessa ajatuksen silmää ummistavassa itsesäilytysvaistossa kokikin niin vähän kuin suinkin askarrella mielineen sinne käsin. Kuinka siis välttikin ja väistikin, niin alinomaa tapasi ajatuksensa samoilla jäljillä sekä tuijottamassa siihen kysymykseen, miksi tämä kartion kuilumme vielä oli muuttuva, kun olimme saapuneet tarpeeksi syville. Valo meiltä tietysti

oli vähitellen häviävä, sen ymmärsi, sillä eiväthän valonsäteiden heijastelut saattaneet rajattomiin tunkeutua alaskäsin. Mutta entä sen jälkeen? Oliko ilmakin loppuva meiltä, ennenkuin pohja oli saavutettu? Ja oliko kurimuksen pyörre imeytyvä vuoren särmiin saakka jossain rajattomien syvyyksien pohjissa, vai oliko se kiehuva umpiin itsensä, Swallow Bird jauhettuna lastun liisteiksi sen hornan silmässä?

Cartwrightin kanssa emme yleensä enää melkein sanaa vaihtaneet keskenämme, molemmatkin nähtävästi keskustelua välttären, koska tunsijokaisen sanan vaaralliseksi ja sellaiseksi, ettei tietäisi, mihin asti puheessa joutuisi, jos suunsa avaisi. Heikolla jäälläkin koettaa liikkua siten hiljaa, ettei vahingoltakaan satuta sitä pintaa, joka vielä kuitenkin pysyy koossa. Eräänä ehtoona Cartwright kuitenkin teki poikkeuksen. Olikin sillä tapaa ahdistavan hiljaista kajuutassa meidän kahden vaietessa puolellamme pöytää vain tuntien kuluessa ja kellon nakutellessa seinällä, että mieli alkoi kasvaa ikäänkuin kiveä sisällään, ja että minäkin jo monet kerrat olin ollut avaamaisillani suuni, tapahtukoon sitte mitä vaan. »Luu-letko sinä, että tämä kuilu on maapallon reikä navasta napaan ja että valtameret nielevät itseään maapallon puhki navasta toiseen?» kuulin minä kysymyksen pöydän toiselta puolelta. En minä ensin kysymyksen sisältöä niin paljon säikähtä-

nyt kuin ihmisääntä, sillä todella olin vajonnut vaikenemisiin niin syvälti, että jo pelkkä puheen sanan kuuleminen nosti mieleni ikäänkuin jostain pohjattomilta, joihin se oli vajonnut. Käsitin minä vähitellen Cartwrightin sanojen merkityksenkin ja selvisi minulle, että hänenkin mielensä oli tuijottamassa samoihin kuiluihin kuin minunkin, mutta toimekkaammalla tavalla, niinkuin hän kaikessaankin oli toimenteon mies. »Minä olen aina karttaa katsellessani ihmetellyt sitä, että mitä varten ovat maapallolla meret ja manteret jaetut sillä tapaa epätasaisesti, että eteläisellä puoliskolla ovat meret vallalla, kun pohjoisella puoliskolla taas on kuivaa maata enemmän. Oliko järjestetty siten, että pohjoisnapa maailman alusta asti on niellyt meriä kitaansa ja syytänyt niitä sitten napaonkaloa myöten maapallon puhki etelänapaa kohden, jossa ne taas valuvat valtameriksi? Minä ymmärtäisin järjestyksen hyväksi.»

Cartwright jäi tuokioksi aprikoimaan omaa ajatustaan, ennenkuin jatkoi, ja minullekin jäi aikaa hiukan tointua omista, niinkuin nyt huomasin, koko lailla toisilla urilla kulkeneista ajatuksistani ja mielialoistani. Oikeastaan ymmärsin nyt vasta täysilleen, että mitä ajatuksen ruutia Cartwrightillä oli päässään, sitä ruutia säilytettiin kuivana, ja että hän, missä tilassa vain, oli mies yrittämään järjeksi sitä, mitä näki. Ellen minä ennen olisi kunnioittanut Cartwrightiä selkomie-

henä, niin tämän jälkeen se asia olisi ollut minulle uskonkappale. Sillä aikaa siis, kun minä olin sukellut ja uiskennellut ties missä ihmismielen kammoissa ja perikadon upilla, oli hän selkeäksi sorvatussa päässään säikinyt järjestyksen lankaa siitä, mikä minulle oli ja jäikin sekavyyhdiiksi. Kunnioituksen sekaisella ällistyksellä kuuntelin-kin siis Cartwrightin enempiä selvittelyjä, kun hän kerta alkuun päästyään levollisesti kehitteli ajatuksiaan edelleen sekä hyväksyi maailman rakenteen järjestykset sellaisina kuin hän ne käsitti.

»Sitä minä aina olen ihmetellyt, mistä niitä virtoja riittää, joita minä pyyntimatkoilla olen huomannut sekä kotovesissä että Islannin rannoillakin ja Norjan puolella, ja jotka aina tuovat Atlantilta uutta vettä, joka huljii lämpimältä, mutta nyt minä seikan ymmärrän. Maapallon järjestys näkyy olevan semmoinen, että vesien pitää olla liikkeessä, jotta meret pysyvät raittiina, ja tämä juoponratti, jossa Swallow Bird nyt on, ja jota voisi luulla hornan kidaksi, on se kurkku, joka nielee liikavedet pohjoisnavalta ja ajaa ne etelänavan kautta ulos taas, jotta ne sieltä juoksisivat takaisin valtameriin. Niinkuin jo sanoin, näkee kartaltakin, että koko eteläinen maapallon puolisko on tämän alinomaisen yliveden peitoissa niin, ettei siellä ole mannerta paljon ollenkaan ja vajoovat vedet sieltä sitte omin painoin vähi-

tellen pitkin maapallon eri sivuja ja tulevat niille kohdille maapallon kylkiä, joilla aurinko taas alkaa niitä vahvemmassi lämmitellä pinnoilta. Tarpeeksi virrattuaan ja päiväntasaajankin alitse kulkeneina saapuvat vedet takaisin taas maapallon eri kyljiltä meidän pohjoisemmille leveyksillemme, mutta lämmentenä nyt ja semmoisina, että täällä, jossa on mannertakin enemmän, säät säilyvät lauhkeampina ja ihmisille niinkuin eläimillekin ja muulle sekä meren että maan riistalle otollisempina. Valaatkan ja muut lihavat merieläimet tulevat toimeen parhaiten juuri tällaisissa ja tällä tapaa sekoitetuissa vesissä, joissa liika ilman helle ei hiota eikä rasita, mutta joissa kuitenkin on lauhkeutta tarpeeksi, jotta niilläkin on ruokansa ja ovat pyydystettäviä. Järjestys on erinomaisesti harkittu, ja paremmin en ymmärrä, että maapallo, jolla kuitenkin täytyy olla sekä kylmät että lämpimät paikkansa, voisi olla laitettu, jotta meillä olisi merestäkin, ja niin lähelämme, että sen voimme saavuttaa, kaikki se hyvä, minkä se voi meille antaa, sekä meillä tilamme ja elämänvara sillä maapallon nurkalla, jolla elämme, ja jolla ihmisillä on paras sija. Sitä minä vain ihmettelen, että aikamoisen pitää kurkun olla nielläkseen kaikki ne valtamerien määrät, jotka maapallon eri kyljiltä tänne vuotavat, ja että on maapallon napojenkin vinhittävä, jotta tämäkin viske toimii ja meret juoksevat järjes-

tyksessä. Sitä kuitenkin kummastelen, ja olen kummastellut koko ajan, kuinka Swallow Bird, vaikka lujasti onkin rakennettu ja tiiviimmistä vuoriperä-tammesta, nämäkin pitelyt kestää ja on kestänyt. Olen minä ennenkin tästä astiasta pitänyt, mutta nyt, kun minä oikein näen, kuinka se asiansa toimittaa, niin minä tiedän, mihinkä se kelpaa, ja olisi suuri vahinko, jos tämä nyt on sen meno!»

Niinä kaikkina vuosina, joina olin Cartwrightin tuntenut, ja niitä on sentään monta, en ollut kuullut Cartwrightin suusta noin pitkää puhetta, ja jo tämä seikka olisi riittänyt minua hämmästyttämään. Sillä oli sentään luonnollisena selityksenä se päiväkautinen vaikeneminen, johon olemisessamme jo olimme jokainenkin paatuneet ja ikäänkuin vajoksissa, ja joka kerta katkaisutuna ja ikäänkuin padoista päästettynä ymmärrettävästi saattoi viekoitella kenen hyvänsäkin vaikka kuinka pitkään suun pitoon. Enemmän minua kuitenkin ällistytti itse ajatuksen juoksun sisältö Cartwrightin puheessa. Ensinnäkin se, että joku meidän olosuhteissamme vielä kylmin järjin selvitteli itsellensä maailman rakennuksen järjestyksiä ja hyväksyi niitä. Toiseksi se, ilmeisessä perikadossakin ihmisen ajatus yhä kiertää ihmis-hyödyn navoilla ja näkee kokonaisuudet minä-itsestään käsin siten, ikäänkuin olisi maailma asetettu navoilleen, jotta tällä minä-itsellä olisivat

otolliset valaanpyyntitilaisuudet. Kolmantena ällistyksenäni oli Cartwrightin sanoissa se hänen ajatustensa perillä ilmeisesti elätetty heikko tapahtumisen mahdollisuus, että Swallow Bird sittenkin, ja me sen mukana, vielä selvittäisi tämänkin matkansa ja vahinko jäisi tapahtumatta. Tarkemmin ajatellen ymmärsin, että nämä ällistykseäni aiheet lähtivät kaikki samoilta juurilta, ja että ihmisluonnon, niinkuin kaikenkin, joka elämänosin on elämään kytketty, on säilymisensä ijät oltava itsensä navoilla elämässä, ja että muuta näkökulmaa ja kiinnepistettä ei ihmisen ajatuksella ole kuin näkökulma oman olemisen kiinnepisteestä, kuinka selkoisena ja järkiavoinena tämä ajatus onkin työskentelevinä.

Itseenikin mennin, oli minun tunnustettava, että aivan samanlaista kehäkiertoa, jonka ymmärsin ahtaaksi ja itseensä palaavaksi Cartwrightin esittämänä, kulkivat omatkin ajatukseni, ja etten itsekään todenteolla missään sitä ympyrän kehää ulommas ajatuksineni riittänyt, jonka olemiseni tajunnalleni asetti. Jaksoinko esimerkiksi perimiltäni olla selvillä varmasta tuhostani Swallow Birdin menossa? En, vaan elätteli mieli itseänsä ikäänkuin loppu olisi tajun ulkopuolella ja minua koskematon. Cartwrightilla, selvä kuolema silmien edessä, on mielessä Swallow Birdin säilyminen, minulla kukaties pelko siitä, etten vain kastuisi merisessä lopussa. Cartwright, käytännön

miehenä, selvittää itselleen maailmanjärjestykset valaanpyytäjän näkökulmalta, minä, elämän katsojajana, urkin itseni kolosta, pidätkö elämästä kiinni, mutta itsemme navalla pyörimme kumpikin mielinemme ja vain itseämme kehää pyrkivinkin ajatuksemme.

Totta puhuen, en ajatellut loppuani, vaikka loppu oli selvä; väistin tätä ajatusta, vaikka se oli minulla silmäterästä silmäterään, ja ajattelin sen sijasta muuta, esimerkiksi sitä, syömmekö vielä huomenna ateriamme ja hernerokanko Ethel huomiseksi valmistaa vai lihakeiton, tai esimerkiksi sitä, kuinka lyhyt ihminen kuitenkin oli kaikeltaan, minä itekin, tynkä mitalta, jos seisoi vähänkin vartevamman puun juurella, puhumatta siitä että olisi alkanut otsakulmansa alta tirkistellä taivaan tähtien korkeuksia, turhanpalanen mieleltä, jos sitte oli selvitettävä miten kalkki-kuorinen muna haudottuna kehittää ruskuaisistaan piipivän kananpojan, tai yletyttävä aivoomaan maailman kerät navoilleen. Minä luulen, että ihminen on niin vahvasti elämää käsin käännetty, ettei hän jaksakaan elämänsä ulkopuolella ajatella kuolemansakaan edessä, vaan väistää viimeisiinsä saakka varmintakin, ja elää viimeisen hengenvetonsakin, ikäänkuin olisi koko elämä yhä alkamattomana hänellä edessä. Siten ainakin minä tunsin tilani, ja käsitin Cartwrightin sanoista, että hänenkin laitansa oli sama. Eikä siinä ole mitään

ihmeteltävää. Luontokappale elää täyttänsä, ja mitä hän elää, se on hänen maailmansa: mitä olisi hänellä tämän hänen täyden maailmansa ulkopuolella? Onhan ihmisellä silmänsä hallussa kaikki, minkä hän näkee, onhan ihmisen mielellä esteetön kulku, minne vain ajatus ajaa, onhan ihminen hetkensä helmoissa, minkä hetki elämää sulkee: mitä siis jäisi ihmiselle ohi tilan, mielen ja ajan, joka on hänen? Itsen keskiö maailmansa kehissä: mihin ihminen ulettuisi muuhun?

Virkoinkin mieliltäni viimein Cartwrightille hänen maailmanselityksiinsä, että meidän ajatuksemme vain hoipertelevat. »Mennään nukkumaan, niin sillä aikaa emme ajattele, ellemme silloinkin näe unia!» sanoin vain. Olin kärsimätön itselleni ja sentähden olin kärsimätön Cartwrightillekin, vaikkei hän tosinkaan ja meidän tilassamme ollut aiemmin liioilla puheilla vaivannut minua eikä ketään muutakaan. Mutta minua kiusasi se, että täytyi ajatella niitä asioita, joita muuten oli välttänyt. Minä tunsin Swallow Birdin perikadon nyt varmemmaksi kuin koskaan ennen. Ei ihminen ajattele semmoisia, joita minä olin ajatellut, muuten kuin kuolemansa varuilla.

XIV

Eräänä aamuna sitte — en enää laskenut päiviäkään, piiruni kyllä vieläkin vedin pöytään joka ehtoo ennen maatamenoaa, mutta en enää pitänyt lukua päivistä — tulee Cartwright koijuuni. Olin kyllä jo ollut hereilläni kauan sitte, mutta mitä oli tekemistä kannella enempää kuin koijussakaan, ja venyttelin itseäni sängyssäni yhtä hyvin kuin jos olisin seisoskellut kannella tuijottelemassa alati samana siilaavaan kuiluun, jonka pysty sekä ylöspäin että alaskäsin nyt jo oli melkein yltämustaa seinää, sen verran vain vihreän heijettä kummittelemassa pinnoilla, että kammotti. Cartwright siis tuli koijuuni minun vielä loikoessani makuulla, mutta hän ei ollut tavallisen näköinen, hän hieroi käsiään, hieroi kämmentä kämmeneeseen, ja vähältä piti, siltä ainakin näytti ja siten hän liikkui, ettei hän, alituisen tasamielen mies, olisi oikopäätä ja niine kämmenineen käynyt minua hartioihin ja ravis-tellut minua kuin olisin minä ollut tukki, joka oli

herätettävä. Säikähdinkin ensi hätään pahanpäiväisesti ja ajattelin, että nyt on Cartwright juonut viimeiset viinamme kaapista tai tullut mielipuoleksi kauhusta, sekä nousin istualle maakuultani.

»Nyt minä sen keksin, olen valvonut koko yön sängyssäni ja ajatellut, mutta nyt minä sen keksin viimeinkin!» puuskutteli Cartwright sekä turjutteli todella toisella kädellään minua hartioista. »Me käänsimme ruorimme hullusti silloin kun Swallow Bird jo oli virran juoluilla, mutta kuitenkin vasta sen ensimmäisissä pyörteissä. Meidän olisi silloin pitänyt nakata ruori päinvastaiseen asentoon kuin tavallisesti ja pidättää sitä tiukasti siinä, niin takaa lykkäävä virran paine olisi viistänyt ruorin lehteä vastaan ja Swallow Birdin keula pakosta alkanut yletä uloskäsin pyörteen renkaista ja kiivetä kurimuksesta pois. Me teimme tasan päinvastoin emmekä mahtaneet ruoreinemme mitään: virran paine Swallow Birdin koko kyljen pituutta vastaan oli tietysti väkevempi kuin meidän ruorinlehtemme huopa! Mutta se hyvä siitä yrityksestä oli, että virta, vaikka se silloin vielä oli nykyistä heikompi, ärtyi meidän kiskomisistamme, ja nakkasi vastapingaltaan ruorinlehden, kun viimein hellitimme ratista, makamaan oikean käden viistosuuntaan, ja sieltä, paineen kiihtyessä, yhä likemmäs Swallow Birdin takakyljen oikeanpuolista poskea vastaan. Juok-

sin kannella juuri ja tarkastin ratin asennon sekä ruorikettingit, jotka tunnen joka renkaalta, ja niin tiiviisti likistettynä makaa ruorinlehti nyt virran painamana Swallow Birdin oikealla kylkipielellä kuin sikeimmän nukkujan poskipää sängyn pieluksella. Tämä on onnenpotkaus meille, sillä ikinä emme me olisi miehiä vääntämään väkinemme ruorinlehteä ympäri virtaa vastaan toiselta puolelta toiselle, jos se nyt sattuisi makaamaan Swallow Birdin vasenta kylkeä vastaan, eikä oikeata, jossa se nyt lepää ja jossa sitä tarvitsemmekin, jotta pelastumme! Sinä et taida ymmärtää tätä, mutta se on selvä asia, ja minä olen sen päässäni ajatellut!»

· Cartwright oli oikeassa: minä en täysin ollut perillä siitä, mitä väyliä Cartwrightin ajatukset nyt oikeastaan kulkivat, ja varsinkin puhe pelastumisestamme hämmensi minulta kaiken, mutta sen kuitenkin käsitin, että hän oli oikeassa siinä, mitä hän puhui peräsimestä ja siitä, että meren virran paineen ollessa laivan omaa vauhtia väkevämmän ja Swallow Birdin kulkiessa tämän virran ajoilla, peränpidon lakien piti muuttua päinvastaisiksi kuin tavallisesti. Sanoinkin ja tokaisin hölmistystäni peitelläkseni jotain, että entä jos eivät kettingit sieraakaan. Olin lykännyt sääreni esiin peiton alta ja istuin nyt sänkyni partaalla, mutta en vielä ollut älynnyt ruveta hakemaan vaatteita ylleni.

»Sieraa? Oma pääsi ei näytä sieraavan eikä järkesi myöskään!» Cartwright oli melkein äkästynyt innoissaan. »Vetäisit edes housut sääriisi, ennenkuin puhelet! Mikäs kettinkien sieratessa, kun ne ovat voidellut: minä ne jo voitelin ensimmäiseksi kun kannella kävin! Me rupeemme toimiin kohta, ja pikemmin kuin sinä kerkiät housuihisi! Ethel ja Higgins ovat jo kannella: käsken Ethelin hakemaan Higginsin!»

Nyt minäkin ymmärsin, että Cartwright oli kapteeni taaskin, ja ettei enää keskusteltu merien juoksuista maapallon kyljillä ja muista maailmanjärjestyksen viisauksista, vaan että nyt oli kouran toimi tärkeämpi kuin järjen kynnen viljely, ja että Swallow Birdissä nyt tarvittiin kaikki ne neljä käsiparia, jotka enää olivat aluksessa käytettävissä. Nopeammin kuin itsekään äkkäsin, olin pukeissa ja niin pikaan Cartwrightin jäljessä kannella kuin valmiiksi kerkesin. Senkin huomasin kohta, ettei siellä oltu tuumittu ja tekemisiä arveltu, vaan suoraan käyty kourin siihen, mikä oli lähintä. Cartwright siellä jo, Ethel ja Higgins apunaan, oli ruoriratin kimpussa, ja kiskoivat kaikki kolmisiin, minkä jaksoivat, ratin sarvista, ratin kehrän kuitenkaan hievahtamattakaan. Minäkin olin nopeasti neljäntenä mukana, mutta kuinka repelimmekin, painoimme koko vaa'alamme tai nyskimme yhtenä miehenä äkkiryntyäksin, ruorinratti seiso i liikku mattomana kuin seinä.

Hikisinä huohotellen ja otsiamme hihoihimme pyyhkien seisoimme tuontuostakin vähdistämme puuskutellen, mutta alotimme aina uuden puskemisen taaskin, Cartwright aina itsepintaisena ensimmäisenä, mutta joka kerta yhtä turhan: ruori ei ollut meistä tietävinäänkään, ei edes ratti rytissyt rynnistyksissämme.

»Vahva ratin kehrä ja piukasti saumattu!» pääsikin Higginsin suusta viimein ehdoton tunnustus, kun kerta taaskin olimme puskeneet kaiken väkemme tyhjiin ja taaskin levähdimme turhista punnaamisistamme. Nämä olivatkin ensimmäiset sanat, mitkä yleensä kukaan meistä oli koko painiskelumme aikana puhunut, sillä Cartwrightkin oli ollut hiiskumaton kuin kuolema, iskenyt vain joka kerta, kun taaskin oli keuhkoihin huohottu riittävät ilmat, uudella vimmallalla sarviin. Higginsin sanat näyttivät nyt kuitenkin hellittävän hänessäkin taas puhekyvyn. »Taljat tänne, kyllä minä penteleen liikkumaan opetan, vaikka peli lentäisi kappaleiksi!» melkein niiskutteli hän, selvästi ilmihurjana. Oli nähtävästi käynyt liiaksi lujan miehen luonnolle se, että tie nyt näytti nousevan pystyyn, vaikka juuri luuli parhaansa keksineensä. Minäkin säikähdin, mutta enimmänsä nyt Cartwrightin harvinaista maltittomuutta, sillä, tosi tunnustaen, oli Cartwrightin ajatus alkanut minussakin ottaa juurta ja minussakin ruvennut sarastamaan se usko, että sittenkin voisimme vielä

pelastua. Oliko nyt Cartwrightinkin menetettävä päänsä ja suoritettava hurjia? En kuitenkaan keksinyt mitään ja katsoimme Higginsin kanssa toisiamme silmiin ikäänkuin kysyäksemme toisiltamme, mitä nyt oli tehtävä.

En tällä aikaa ollut huomannutkaan, että Ethel oli ruvennut erikoisella tarkkuudella silmäilemään ruorikettinkejä sellaisina kuin ne kietteiltään ruoriakselin navan ympärillä pitimiään myöten kannen pintaa pitkin kumpaakin laitaa käsin katosivat lyykoistaan alas laivan kupeita kohden ruoriin. Ethel oli nopsa ja juokseva poika järjeltään, sen olin matkalla jo monessa asiassa päässyt huomaamaan, ja hän nyt tokaisee, että kytketään taljat kiskomaan suoraan kettingin silmukoista, niin ei tarvitse ruorin kehrän kautta niitä kuljettaa: isän sanat taljoista kaikesti olivat hänelle tämän ajatuksen tuoneet mieleen.

Oli merkillistä nähdä Cartwrightin kasvojen ilmeen ja silmäinkatseen muuttumista. Omalta sydämeltänikin oli pudonnut kuin kivi, kun kuulin Ethelin sanat ja kirkkaalla pojan äänellä lausutun selvän järkiseikan, mutta Cartwrightissä tapahtui vielä muutakin: koko järeä mies ikäänkuin järkähti koko ruumiiltaan, karheille kasvoille valahti semmoinen pehmeyden häivä, jommoista en ennen koskaan niillä ollut huomannut, käsi suoritti kummallisen pidätetyn liikkeen nutun rinnuksilla, ikäänkuin olisi jotain silitellyt, vähän avutto-

masti ja tottumattomasti kyllä, ehkä tihuvaa ja pehmoisesti käden alla taipuvaa poikasen päätukkaa, mutta silmät, jotka juuri olivat kimoilleet vaarallista, vaikka niissä epätavallista mielen hurjapäisyyttä, vävähtivät hetkessä ikäänkuin kosteiksi, palatakseen kuitenkin kohta tavalliseen teräksiseen kiintoonsa takaisin. Etheliin ei kuitenkaan luotu kuin yksi ainoa katse, jota olisi voinut kutsua kiitolliseksi, ellei toimi olisi jo asunut siinä niin terävänä, ja sen jälkeen kuului levollinen komento. »Higgins hakee taljat esiin ja Ethel auttaa, pujotatte touvin sieraamaan kahden plockiparin kautta, kiinnitätte pään ankkuriksi, sekä viskaatte köyttä muutaman kieroksen vääntöpaalun ympäri ja tuotte sen jälkeen juoksupään kynsiplokkeineen laivan oikeata sivua kanssin vieritse ja kantta myöten tänne peräpakalle, niin kytkemme kynnen ankkurikettingin renkaisiin ja nähdään, lähteekö peräsin liikkeelle!»

Loppu Cartwrightin komennosta oli jo puhuttu minulle yksin, sillä sekä Higgins että Ethel olivat jo puolivälissä kantta keulaa päin Cartwrightin sanojen vielä pajatessa ilmassa. He olivat kait kumpikin, Higgins kokeneena merimiehenä ja Ethel valpassilmäisenä pojanvesana kohta ilman tarkempia selvityksiäkin, perillä tarkoituksesta, ja Cartwright taas oli tottumattomiltaan nyt taas niin paljon komentamisen hengessä, että puhua piti ja käskeä, vaikkei kukaan olisi ollut kuule-

massa. Ja totta puhuen, niin virkisti minunkin mieltäni uskomattomasti, kun Swallow Birdin kannella taas oli ikäänkuin elämä alkamassa ja kapteeni pitämässä ääntä.

Nopeasti Higgins ja Ethel suorittivatkin tehtävänsä, ja ennenkuin huomasikaan, olivat he jo palaamassa ja kaksisin kiskomassa paksua touvin köyttä kantta pitkin peräpakkaa kohden. Cartwright oli sillävälin jo katsonut sopivan loitolla olevan kettingin renkaan, ja kolmisin olivat he kohta tunkemassa vetoplokin kynttä lyykkaa lähinnä olevaan kettingin renkaaseen. Minä katselin toimitusta, jota suoritettiin sellaisella hartauudella, ettei sanan pukahdusta vaihdettu, mutta ihmettelin omassa mielessäni, mikä peräsin sitä painetta oli kestävä, jos me nyt neljänä miehenä kahden plokkiparin ja ankkuripelin väellä todella saamme lehden nousemaan laivan kupeelta ja napavirta puskee koko voimansa vaivaiseen lankkukyhään.

Virkoinkin, kun toiset olivat saaneet työnsä valmiiksi ja hetkeksi jäivät katselemaan laitetaan, virkoinkin ja sanoin ajatukseni. »Entä, jos meri nyt rynkäsee peräsimen sijoiltaan, tai taittaa kuin lastun?»

Higgins, joka ensimmäisenä oli äkännyt sanani, veti suutansa vähän nauruun, sillä hän tunsi aluksen, mutta ei sanonut mitään. Cartwrightiin sensijaan meni epäilevä kysymykseni kuin tuli tap-

puroihin. Hän melkein tiuski minulle. »Valaanpyytäjä minä olen ja valaanpyytäjän laivaksi Swallow Bird on rakennettu! Vai peräsin heltiämään! Ennen Swallow Bird peräsimestään heltiää kuin peräsin Swallow Birdistä! Sinä olet välskäri, mutta tulepas kiskomaan hammasta minun leukaluustani, niin huomaat, että leukaluulla ja leukaluulla on eroa, ja että hammas ei heltiä minun leukaluustani, ellei leukaluu ja mies mukana. Minä tunnen Jäämeren ja mitä jäät peräsimitä kysyvät, ja Swallow Birdin peräsimen pitimet ovat sillä tapaa panterin runkoon pultatut ja niin lujatuumaista rautaa, että yhdessä mennään, sekä laiva että peräsin, jos perikatoon on mentävä, eikä peräsin itsekään ole mikään haavanlehti, joka värisee vaikkei tuulekaan, vaan tammen visaa, yhdeksän tuumaa läpimitaten ja lankunsaumat kankiraudolla vahvistetut joka kolmen tuuman päästä. Ei sitä limppua pirukaan kämmenissään taita, vielä vähemmän me, neljä miestä taljoissa! Mutta siinä poika oli oikeassa, että ratin me olisimme särkeneet rikki, kuin hullu puuvarsilusikan, jos sillä alkaa häränluuta rusikoida lautasella!»

Ethel siis viimeinkin sai tunnustuksensa sekä vilkauksen isän silmäkulman alta, jossa oli sekä ylpeyttä että kätkeytyä rakkautta, mutta minun ajaton, vaikka mietokin epäilykseni oli saanut sen sanan, jonka se hyvin ansaitsikin. Häpesinkin

itseäni, että minä muiden olkansa takaa uuras-
taessa yhteiseksi pelastukseksi olin joutilai-
suuksissani päästänyt suuni pelkille pakinoille,
sekä jauhanut lorua ajatuksilla silloin kun vain
koura oli ainoa tosi kapine, jota tarvittiin. Olin-
kin tämän jälkeen vain neljäs mies muiden kol-
men joukossa sekä osaltani vääntövasojen kim-
pussa, kun kaikkien esivalmistusten päätyttyä vii-
meinkin kolmisin olimme ankkuripakalla ja jokai-
nen voimiemme mukaan kiskomassa ankkuripeliä
valjaissaan kääntymään navallaan. Sanon kolmi-
sin, sillä Ethel oli asetettu hoitamaan vaaka-
akselin veiviä ja kokoomaan tukille sekä kiintoon
sen, minkä me muut jaksoimme kiskoa köyttä
liikkeelle pystyakselin napaan, ja oli meitä muita
siis vipuvasojen varsissa vain kolme, Cartwright
ja minä sekä Higgins.

Ensimmäinen ja toinen nyskäys olivat suhteel-
lisen helppoja, sillä ne kiristivät vain touvien
kimpaa ja hampasivat ne piukkaan, mutta kol-
mannessa oli jo väki kysymyksessä, ennenkuin
aaholttirauta siirtyi seuraavaan pykäläänsä. »Nyt
peräsimen lehti alkaa irroitaa itseänsä Swallow
Birdin kupeilta!» lohdutteli ja rohkaisi meitä Cart-
wright, »mutta perhanan piukassa se tuntuu istu-
van!» lisäsi hän kuitenkin, kun emme ensi yrityk-
sellä saaneet mitään toimeen. Vielä uuden ja sen-
kin jälkeen uuden kerran saimme rynnistää, ennen-
kuin aaholtin hammas taas putosi uuteen pykä-

lään ja saimme huohotella vääntövasojemme varsiin nojaten: Ethel oli kohta sierannut piukkaan vaaka-akselin ympärille sitä mukaa, minkä me olimme köyttä voittaneet sisään sekä lukinnut tanan taakse. »Piukkaa tuntuu pitävän ja kyllä virta puoliltaan tappelee kaikkine kynsineen vastaan, mutta irti peräsin nyt on Swallow Birdin kyljiltä, vaikka mahtaa vesi nyt muljata pirullisena sen syrjitse!» paukahti Cartwrightin suusta melkein voiton ilkulla, kun hän oli pahimmat hengästykset huohotellut keuhkoistaan, ilmeisesti työskentelivät hänen ajatuksensa tällä haavaa yksinomaan peräsimessä ja sen kamppailuissa kölipuun päässä meren sisuksissa ja virran temmellyksissä. Emme sentään kauan levähdelleet, ennenkuin alkoi uusi punnaus taaskin ja tällä kertaa entistäkin tuimempi, ennenkuin lopulta uusi pykälä oli taaskin voitettu. Vieläkin kerran tämän jälkeen ajoi Cartwrightin hellittämättömyys meidät uuteen yritykseen, ja vaikka tällä erällä selkä melkein alkoi pettää ja käsivarret niinkuin jalanjäsenetkin tuntua ruumiissa puulta, niin voitto saavutettiin vieläkin, ja aaholttirauta putosi taaskin uuden pykälähampaan taakse, vaikka asia viime tinkaan saakka tuntuikin mahdottomalta ja vaikka saavutuksen jälkeen ruumis olikin ikäänkuin loppu siksi päiväksi. Cartwright päästikin meidät tämän jälkeen vapaiksi ja Ethel sai lähteä valmistamaan aterialla. Aterian aikana

ei virkattu paljoakaan, siihen olimme liiaksi väsyneet, mutta Cartwright arveli kuitenkin, että peräsimen nyt piti olla kolmen korttelin verran irti Swallow Birdin rungosta, ja että eikös virta jo mahtanut nenässään tuntea, että Swallow Birdin keulaa oli alettava nostaa ylöskäsin. »Vaikka kyllä peräsin vielä on niin paljon viistossa, että ohi menee vielä paljon voimaa turhaan!» virkkoi hän viimeksi.

Seuraavana päivänä saimme vielä yhden pykälän punnatuksi lukkoon, kuitenkin sillä neuvoin, että Ethel tuli neljänneksi apuun, koska akselin uutta lukitsemista ei tarvinnut lähitingassa varoa, ja hänellä oli aikaa kyllä juosta hoitamassa akselin vääntö, kun pidätiniikka napapaalussa vain oli saatu napsahtamaan uudelle sijalleen, mutta uutta pykälää emme sinä päivänä enää saavuttaneet, vaikka kolmeen eri erään vielä yritimme kaikkine väkinemme. Jälkeisenä päivänä voitimme monen yrityksen jälkeen vielä yhden pykälän, mutta sen jälkeen eivät kovimmatkaan ponnistuksemme enää auttaneet, vaikka päivä päivän jälkeen niitä uudistimme, vaan pysyi peräsin hievahtamatta siinä asennossa, johon sen olimme pusertaneet. Cartwright arvelikin, että taitaa riittääkin, kun peräsin on viiden korttelin viistossa, ja että on ehkä parempikin, ettemme saaneet peräsintä täyteen tasakulmaan virtaa vastaan, vaan viiltää hiukka vinoon, joten vesille jää kulkunsa, eivätkä

makaa kaikella tuhottomalla painollaan puuteli-
nettä vastaan, joka ajan oloon ehkä masentuisi
puolimäsäksi sellaisessa puristuksessa.

XV

Nyt seurasi jännittäviä päiviä. Meillä ei tietysti ollut mitään kiinnekohtaa, jonka nojalla meidän olisi ollut mahdollisuutta päätellä, vieläkö Swallow Bird yhä vajosi alempia kerroksia kohden napakuiluissa, vai oliko aleneminen pysähtynyt, tai olimmeko ehkä jo sellaisessa nousussakin, jota Cartwright oli edellyttänyt peräsinjärjestelyllään. Sen ainakin olimme kokeneet, että valtaava oli se paine, jolla virta nyt lepäsi peräsintä vastaan, sen näimme jo köysien pingoittuneesta kiristyksestä taljoissammekin, mutta oliko tämä paine riittävä, jotta Swallow Bird keuloineen jaksaisi puskea noususuuntaan sen yläkylkeä painavaa vesimassaa vastaan, siitä ei meillä ollut mitään merkkiä ja varmuutta. Sen huomion kuitenkin teimme jokainen, ettei ilma enää ympärillämme pimennyt ja kadottanut yhä heikempiä valontuikkeitaan, kuten siihen asti oli päivä päivältä tapahtunut, ja ettei myöskään se onkalon suu, jonka seinäkuilumilla Swallow Bird suoritti mana-

laista kiertoansa, enää loitonnut meistä yhä ylemmäs ja ylemmäs ja samaa mukaa ikäänkuin kaventunut mitoiltaan niinkuin aikaisemmin, vaan että taivaantilkku yllämme ainakin pysyi samankokoisena, elleipä se päinvastoin kasvanut hiemasen laajemmaksikin.

Tämä nyt saattoi kuitenkin olla vain toivomme virittelemää näköharhaa ja luulokuvittelea, sillä niin pieni ja hienonhieno oli muutos tässä suhteessa, jos sitä yleensä ollenkaan oli tapahtunut. Mutta eräänä päivänä väitti Ethel kiven kovaan huomanneensa veden kuulujen kierroksissa kuin hiuksen hienon valojuonteen, joka kyllä kohta oli kadonnut hänen silmistään, mutta jonka hän vannomalla vakuutti vilahtaneen viheriältä. Emme uskoneet poikaa, koska kaikki viheriän kuulto jo kauan oli kadonnut meren mustilta ympärillämme, mutta seuraavana aamuna oli meidän jokaisen tunnustaminen, että juovittain jo näimme viheriää siellä täällä nielun juopilla, viheriää, joka kyllä silmänräpäyksessä sammui takaisin mustuuksiin, mutta vain sukeltaakseen joltain toiselta kohdalta heijeen vilkahduksena silmään.

Juoksi kuin elämä jollain väkevällä tavalla sydämeen. Nyt oli ilmeistä, että Swallow Bird sittenkin oli nousemassa, hitaasti tosin ja vaivalla, mutta kiipeemässä kuitenkin, viistävässä kierteen viemiltä kierteen viemiin, mutta aina kierrosta ylemmäs aivan kuin Cartwright oli laskenut.

Voiko kutsua sitä rakkaudeksi, kun tuntee kiitollisuutta hengetöntä alusta kohtaan, joka täyttää tehtävänsä? Oikeastaan silmä helli Swallow Birdiä koko sen joustavalta mitalta, kun se tiedottomassa uljuudessaan kamppaili meidän henkemme edestä. Minä en ole tietänyt olevani elämässä niin kiinni kuin tänä hetkenä, jolloin sydämeni vapisi Swallow Birdin puolesta, että se kestäisi. Cartwrightinkin huomasi, enkä minä ole nähnyt hänen silmissään sellaista ylpeyden ja rakkauden väkevää liikutusta edes hänen Etheliä katsoessaan vaikeimmissakin tiloissamme, kuin nyt kun hän katseineen melkein nieli Swallow Birdin jaloa työtä sen uupumatta puskiessa elementtiä meidän pelastukseksimme.

En kerro päivä päivältä, mitä tapahtui, mutta järkyttävä oli se elämys, kun ensi kertaa taas aloimme nähdä auringon valon vilkutukset vesien harjoilla ylhäällä napakuilun suilla. Oli ikäänkuin olisi elämää kerrallaan suistunut vastaamme sellaiset määrät, ettei ihmisvoiman kehissä ollut tilaa sitä kaikkea sulkemaan. Emme me tiedä, jotka joka päivä elämme, mikä armon tulva taivailamme aurinko on, mutta meille, jotka nousimme synkeyksistämme, oli se, vaikka sen valosta silloin kajasti silmiimme vasta vain kaukainen kangastava lieve vesien harjoilla, kuin vast'uutisena lahjoitettu elämän almu ja olemisen aine, jota kohden me kuin pakanoina, jotka palvelevat hengettömiä tai-

vaankappaleita, kuroitimme käsivarsiamme, Cartwrightkin, joka oli kovauskoinen puritaani. On tosi tuo, että ihminen on luontokappale, ja elämä hänen ainoa todellinen omaisuutensa.

Niin paljon virkistyimme, ja niin vahvasti kiihkeni elämän toivo meissä, että melkein kuin vaistoiltamme, ja kenenkään käskemättä, Cartwrightinkään, kaikki yhdessä taas monesta aikaa riensimme keulapakalle ja aloimme kiristää peräsintä jyrkemmälle entisestä asennostaan. Pyörrevirta olikin väljetessään nyt nähtävästi sen verran heikentynyt paineeltaan, että tällä kerralla saimme mekin peräsimen taas liikkeelle ja kaksi pykälänväliä piukemmas, mutta tähän keskeyttikin Cartwright ponnistelumme, koska hänen laskujensa mukaan peräsimen lehden nyt piti olla jotenkin vaakasuorasti virran työntöä vastaan ja siis täydellä tehollaan nostamassa Swallow Birdin keulaa uloskäsin kurimuksista. Ilmeisesti ja silminnähtävästi viistimmekin nyt pikaisemmin kierrepyörteeltä kierrepyörteelle, vaikka kaarrosmatkamme luonnollisesti alkoi laveta säteeltään, mitä ylemmäs Swallow Bird pääsi kapuamaan suppilon reunoilla. Parin päivän kuluttua aloimme jo nähdä auringonkehränkin taas kiitämässä vastapäistä kulkuaan merivuorien reunamilla.

Uusi, ikäänkuin elämänkäänne tapahtui meille silloin, kun auringon vastakiidon vähitellen hidastuessa ja viimein muuttuessa melkein olematto-

maksi, yht'äkkiä teimme sen havainnon, että me Swallow Birdissä emme enää jättäneet aurinkoa taaksemme, vaan että päinvastoin aurinko taivaalla ilmeisesti, kun ilmiötä pitemmän aikaa tarkkasi, kulki edellemme ja jätti meitä. Merikin oli taas muuttumassa tasaiseksi lakeudeksi ympärilämmme, ei tosin vielä siksi kuvukkaaksi rajattomuudeksi, jona se avaruudessaan tavallisesti näkyy silmään, mutta tasangoksi, jossa ei mitään kallistumista enää havainnut keskipistettä kohden.

Saatan kuvitella, että jos joku epämääräiset ajat olisi pudonnut ja aina vain pudonnut pelkkiä ilman syvyyksiä tai avaruuksia, ja hän yht'äkkiä loukkautumattomana tuntisi putoamisensa pysähtyneeksi ja jalkainsa alla kiinteän pohjaperän, hänen ensimmäisenä vaikutelmanaan olisi tärähdys, ei tosin aineellinen tärähdys, koska pysähtyminen tapahtuisi loukkaantumattomasti, vaan kaikkien hänen aistimustensa tärähtäminen. Jotain sellaista tapahtui nyt, niinkuin luulen, kaikille meille muillekin, mutta ainakin minulle. Oli tajuntani aluksi melkein tunnoton, en suorastaan käsittänyt, mitä oli tapahtunut, olin vain kiitollinen, sivu kaikkien ajatusteni rajojen kiitollinen, eläimellisesti, luontokappaleellisesti onnellinen, sellaisen olemuksellisen hurmion valloissa, jolta puuttuvat sekä sanat että käsitteet. Oლისin saattanut ruveta mielettömästi hyppimään, tai viskelemään kuperkeikkoja kannella, kiskomaan hiukset irti

päästäni tai repimään vaatteet yltäni, tekemään mitä hyvänsä, jos vain pieninkin vihje tai esimerkin ärsytys olisi sattunut tajuntaan ja tartuttanut tekoni sekä päästänyt elämäntunnon alkuvilleydet irti minussa. Emme me ihmiset niin peräti loitolla ole niistä, joita kutsumme järjettömiksi eläimiksi, ja on elämän tiloja, joissa valta itsemme ylitse helittää meiltä.

Niinpä, merkillinen ja perimpää itseä paljastava oli elämys palata varmasta perikadosta elämään takaisin. Kuinka varmaksi todella tämän perikatonsa oli uskonut, sitä ei oikeastaan ollut tietänyt, tai jos oli tietänytkin, niin oli kätkenyt sen tiedoltaan salannut väkivoimalla ajatuksiltaan, ennenkuin nyt, kun pelastus jo alkoi olla ilmitotena silmien edessä. Kuten silloin, kun on perinjuurin joutunut palelemaan, jähmettynyt viluun joka jäseneltään ja sen jälkeen taas päässyt lämpimään ja saanut sulatelluksi kohmoaan, vasta silloin täysilleen alkaa huomata, kuinka julmaa hänen vilunsa todella on ollut ja kuinka kylmä vasta tällöin oikein hiipii hänen tietoonsa, samaten tunsi, ja tunnusti itselleenkin, vasta nyt, kun syvänteitten kuilujen sijasta merien laakeudet taaskin avartuivat eteen, kuinka syvälti kammo ja kuoleman pelko olivat syöneet kaikkea sitä, mikä ihmisessä on elämän tajua, ja kuinka nyt jälkipäisästi vasta täysilleen jaksoi jokaisessa tunnonsa säikeessä väristä sen itsen puolesta, joka

sitä oli joutunut kokemaan, mitä omaksi osaksi oli sattunut.

Näistä tunnoistani ja mielialoistani jouduin kuitenkin heräämään, kun huomasin, että Swallow Birdissäkin oli jo vironnut uusi elo. Jos nimittäin Cartwrightilläkin oli jotain sentapaisia ajatuskuluja liikkunut mielessä, joita tässä kuvasin, niin oli hän laivurina ja toimenvastuisena jo karistanut ne itseänsä häiritsemästä ja teonterillä taas-kin. Tietämättäni oli hän jo tarkkaillut virran kuruja ja veden vuolun laimentumisia Swallow Birdin sivuilla sekä huomionnut Swallow Birdin kulkusuunnan muuttumisia ja lähettänyt Higginsin ja Ethelin keulapäähän hellittämään taljoja pinteiltään sekä päästämään ruoria vapaaksi. Itse hän taljapinteen höllyttyä nopeasti kytki auki ja irroitti plokinkynnen ruorikettingeistä, sekä oli samassa jo itse kourineen ruoriratin sarvissa ja huusi minutkin mukaansa.

Nyt oli koetettava, riittivätkö meidän kahden voimamme hallitsemaan ruoria ja pidättämään sitä edelleen siinä tanassa, että ruorin lehti yhä kuitenkin pysyi siten kääntyneenä, että virran nyt jo paljon miedontunut voima edelleen työnsi Swallow Birdin keulaa ulossuuntaan virranpyörteestä. Onnistui se, vaikka käsivarsissamme kylläkin ryskäsi ensimmäinen tempaus, ja kun Higgins ja Ethel keulapäästä ennättivät avuksemme oli otteemme varma ja Swallow Bird taaskin ihmis-

käsin ohjattavissa, vaikka ruoria edelleenkin oli pidettävä päinvastaisessa huopaamisasennossa kuin tavallisessa purjehduksessa.

Vähitellen viesti Swallow Bird virran kierroilta kuitenkin yhä ulommas ja ulommas samalla kun virran takapaine ruoria vastaan heikkenemistään heikkeni. Swallow Birdin oma vauhti oli kuitenkin nyt melkein tyrehtynyt ja alus ruoria tottelematta alkanut ajettua sivuttain sen miedon virran mukana, joka enää vaikutti vain meren päällimmissä pintakerroksissa. Oli kuitenkin vähän tuulta ilmassa, jonka Cartwright taas pitkistä ajoista kompassiakin tarkaten määritteli puhaltavan luoteesta, ja lähetti hän kohta Higginsin ja Ethelin mastoihin päästämään raa'oilta irti sen verran purjetta kuin me harvalukuisina saatoimme hoitaa. Kiitos Cartwrightin neuvokkuuden ja Higginsin ja Ethelin ripeän toimekkuuden olikin pian Swallow Birdin kummassakin mastossa sen verran purjetta levitettyä ja nopeasti naakeleihinkin pingattuna, että Swallow Bird taaskin alkoi maistella tuulta ja menoa ja peräsinkin taas siepata ohjaa.

Pian olimme kaikki neljä koolla Swallow Birdin peräpakalla ja Cartwright itse peräsimen ratissa. Oli ihmeellinen vapahtunut tunto mielessä, kun Swallow Bird nyt pusersi omaa menoansa taaskin purjeet, vaikka harvalukuisetkin, yksi kummassakin mastossa, lykkeessä, keula hal-

komassa vesiä edessä ja napavirta jäämässä vana-
veden taakse.

Swallow Bird totteli peräsintään ja me olimme
pelastuneet! Pelastuneetko?

II

FANTOMIMIAN MANTERILLA

I

Olen nyt kertonut sen merkillisen vaiheen, jonka kautta Cartwright ja minä sekä Ethel ja Higgins jouduimme matkoillemme Fantomimian manterilla ja ajassa. Kun Swallow Bird siis oli päässyt vapaaksi napavirran otteesta ja taas totteli peräsintään sekä Cartwright ensi toimekseen laskenut, että olimme suunnilleen Englannin pituusasteella, ohjattiin Swallow Birdin kulku suoraan etelään. Jo nostamiamme kahta purjetta enempää ei Cartwright arvellut viisaaksi levittää rikkiin koska harvalukuisuutemme vuoksi — meitä kun vain oli kaksi kummankin vahtivuoron varalta, ja toisen näistä sitäpaitsi aina oli oltava ruorissa — emme kuitenkaan voisi hoitaa kahta purjetta enempää. Toistaiseksi emme enempää tarvinneetkaan, koska Swallow Bird näinkin nyt oli vauhdissa, ja sitäpaitsi sattui puhaltamaan hyvä peräntakainen tuuli, joka nopeasti loitonsi meitä napavirran vaarallisesta lähipiiristä.

Emme kuitenkaan olleet kauvaakaan purjeh-

tineet, ehkä korkeintaan tunnin pari, jona aikana emme edes me, minä ja Higgins, jotka Cartwright oli määrännyt hoitamaan seuraavaa vahtivuoroa, hänen itsensä ja Ethelin jäädessä hoitamaan tätä ensimmäistä, olleet ennättäneet pelastumisemme ensimmäisessä, vähän levottomassa mielentilassa jättää kantta ja mennä koijuihimme varsin tarpeelliselle levolle ennen oman vahtivuoromme alkua, ennenkuin kaikki melkein samanaikuisesti, Cartwright kuitenkin ensimmäisenä, koska hän tähtäili kaukoputkella, teimme havainnon, joka sekä odottamattomuudellaan yllätti meidät, että laatunsa vuoksi kerrassaan masensi kaikki virvonneet pelastumisen tunnot mielissämme. Huomasimme nimittäin nyt, kuten jo sanoin, ehkä noin parin tunnin purjehtimisen jälkeen vapaassa vedessä, että olimme lähenemässä jääkentän reunaan, joka yhtenäisenä valkeana syrjänä jatkui sivuilla käsin niin kauas kuin silmä kummallakin puolella kantoi. Lähemmälle saapuessa huomasimme, että jäätikkö etelään käsinkin ulottui edessämme katkeamattomana lakeutena niinkauas kuin näköpiiriä edessämme avautui. Jääpinta osoittautui sitäpaitsi harvinaisen rosoiseksi ja epätasaiseksi sekä sillä tapaa röykkiöiseksi ja kasautuneeksi, että ilmeisesti täytyi päätellä sitä ikivanhaksi.

Tämä havainto oli meille, kuten jo sanoin, täydellinen ja jyrkällä tavalla vaikuttava yllätys.

Niinkuin olen kertonut, olimme saapuessamme purjehtineet täysin jäätöntä napamerta. Nyt olimme, käsityksemme mukaan, olleet napavirran kateissa napaseudun parhaimman kesävaiheen ajan, jonka kestäessä ja auringon lakkaamatta, vaikkapa matalaltakin kehältä ja kelmeähkönä säteillä taivaalta, ei olisi uskonut olosuhteita otollisiksi vast'uutisille jäämuodostumille, ainakaan missään merkittävämmässä määrässä. Epäämättömästi oli nyt kuitenkin edessämme kiinteä jääalue, jonka koko laatu todisti ikivanhuutta ja joka ryhmyisine harjoineen peitti edessämme meret näköpiiriä myöten.

Cartwrightkin oli niin järkytetty, että hänen malttinsa ensi kerran koko matkalla hetkeksi petti. Hän oli ensi tyrmistyksessään jääreunaman edessä nakannut Swallow Birdin ruorin niin jyrkkään vastahuopaan, että alus keuloineen kääntyi takaisin suoraan napavirtaa kohden. Sekä Higgins että minä olimme molemmat jo käymäisillä lämmen ratin sarviin, ja vasten kaikkea laivakuria ryhtymässä vääntämään rattia kapteenin käsistä järjellisille tolille takaisin, sillä selvää oli, että sula vesi oli vain napavirran jäättömäksi kirnumaa ja että napavirran hirmuille jouduimme takaisin, jos sinne päästimme Swallow Birdin.

Ennenkuin kuitenkaan olimme ennättäneet päättömään tekoomme, joka varmasti olisi ärsyttänyt itsepäisen Cartwrightin hurjuuksiin, oli Cart-

wrightillä itsellään mieli palannut päähän, hän oli seisonut hetken kuin silmät auki reväistynä kasvoissa, mutta samassa oli hänen katseensa sattunut Etheliin ja sen jälkeen painoi hänen kou-ransa ruoria uuden kerran; mutta tällä erällä takaisin siitä, mihin hän sitä oli rutistanut. »Me tappelemme sittenkin viimeiseen saakka elämästä!» kuuli hänen huultensa nupisevan, samalla kun Swallow Birdin kurssi kääntyi kulkemaan jää-reunan syrjän suunnassa länteen.

Vilahti tiedossani tunto, että tämänkin silmän-räpäyksen täpärillä taaskin olimme sivuuttaneet suuren vaaran, ehkä suurimman koko matkalla, sillä tunsin Cartwrightin ja hänen mielensä niskat, sekä ymmärsin nyt, että Swallow Bird oli tahtoen käännetty napakuiluihin takaisin ja että Cartwright oli vastoinikäymisten tyrmäyksissä ollut suistumassa mielineen. Kun mies nyt on nostanut itsensä näiltä tahtonsa kuiluilta, niin nostaa hän vielä itsensä ja meidät mukansa muustakin! tunki mieleeni järjestakainen turvantunto, sekä olin hetkessä melkein enemmän rohkaistu kuin järkähdetty mieleni perustuksilta.

Sanoin vastoinikäymisten tyrmäyksissä. Ja kylläpä oli todella tämä Jäämeri jäätyneenä edes-sämme tyrmäystä kerrakseen edellisten kokemus-temme jälkeen! Swallow Bird viisti nyt Cartwrightin varman käden ohjaamana länsi-suunta-kurssia — tuuli puhalsi koillisesta — noin puo-

len penikulman etäisyydessä jääreunan syrjästä, mutta minkäänlaista railoa tai aukeamaa ei jää-louhikko kyljissään paljastanut, vaan jatkui jää samana kiintonaisena jonona penikulma penikulmalta, kuinka purjehdimmekin ja tähystelimme. Higginsin ja minun vapaavahtini kului näissä olosuhteissa aivan turhaan, sillä kannelta ei malttanut lähteä, vaikka kuinkakin jäsenissään tunsii, että hetkenkin lepo olisi virkistänyt. Eipä Cartwrightkaan, vaikka hän Ethelin lähettikin koi-juun, kun heidän vapaavuoronsa alkoi, poistunut kannelta, vaan jäi kiikareineen tirkistelemään ja urkkimaan reunamaa eteläsivullamme, tarjoutuisiko missään pienintäkään ratkelmaa, joka lupaisi läpikulkua.

Turhaa kuitenkin oli kaikki tähyily ja tähtäily, jäämaisemakin sulan veden takana pysyi samana rosoisena ja kuhmukkaana sekä etelää käsin loputtomasti jatkuvana jäätikköaavikkona, jonka jo tunsimme. Cartwright arvelikin, että olisi ehkä ollut viisaampaa yrittää etsiä läpikulkua itäsuunnan puolelta, mutta se oli mahdotonta, koska silloin olisi tuulen vuoksi täytynyt luovia, mikä napavirran läheisyyden vuoksi olisi ollut vaarallista ja sitäpaitsi heikon purjemäärämme vuoksi vaikeatakin, ellei aivan mahdotontakin, niin hyvä purjehtija kuin Swallow Bird olikin.

Tämäkin vahtivuoro siis kului, edelleen länttä kohden laskiessamme, ilman että mitään mahdoli-

suutta avautui Swallow Birdille tunkeutua etelää kohden, jonne pyrimme, ja kun taas tuli Cartwrightin ja Ethelin vuoro — Ethelin oli Cartwright käynyt noutamassa kajuutasta ennen heidän vahtivuoronsa alkamista — olimme me Higginsin kanssa niin lopen uupuneet, että me paikalla painuimme vapaavuoromme alkaessa kajuutetaan, tapahtui sitte, mitä tapahtui, sekä heittäydymme siellä pitkäkseen kajuutan kummallekin seinälavitsalle ja vaivuimme kohta sikeään uneen.

En tiedä, kuinka kauan olimme nukkuneet, enkä kerjennyt edes kellosta tarkistamaan aikaa, kun vahtikello vimmatusti oli alkanut kilistä ja sekä Higgins että minä puolittain vielä unenpöpperössä kumpikin suinpäin syöksyimme kannelle. Emme muuta kerjenneet kuin Cartwrightin käskystä väljäämään purjeet naakeleista uudelle länssille, ja vasta sen jälkeen käsitimme, että Swallow Birdin keula oli kääntymässä suoraan jäätikön reunaa kohden sekä huomasimme, että jääpatoumassa oli ehkä noin puolen meripenikulman avauma, joka etelää kohden tuntui lavenevan vielä avarammaksi sulan veden juovaksi. Sinne, jäärykkiöiden sisään ohjasi Cartwright nyt Swallow Birdin, ja sen, minkä näimme, jatkui juopaa sinisenä luikertavana rihmana harmaan jäätikön halki ainakin niin pitkälle kuin silmä tunkea jaksoi ja kantoi, ja mikä lupaavampaa vielä, että juopa paikoitellen näytti lavenevan melko ava-

raksikin järven silmäksi jäärykelmien keskellä. Käsitimme kohta, että Cartwrightin päätös lähteä tälle retken yritykselle oli rohkea, jopa uhkarohkea, sillä kuka takasi, etteivät jäät ehkä kiristyisi yhteen taaskin ja paluutie olisi meiltä suljettu, mutta senkin ymmärsimme, että päätöksen teko oli ollut välttämätön, todennäköisesti enää ainoana pelastuksen mahdollisuutena meille. Ilman intoa, mutta Cartwrightin päättäväisen teon terästäminä siihen tietoon, että koetettava oli sitä, mikä koetettavissa oli, palasimme, kun olimme vahvistaneet purjeköydet nykyisen vetosuunnan mukaisesti naakeleihin, Cartwrightin luokse peräpakalle — Ethelin hän oli lähettänyt kapiisiin valmistamaan pitkästä aikaa hyvin tarpeellista ateriaa meille.

Cartwright oijensi minulle kohta kiikariputkensa ja minäkin varmensin jo silmännäkemältä saamani tiedon siitä, että sulaa vettä todella kiilui mutkittelevana, milloin kapenevana, milloin lave-nevana juoponjuovana halki jäärykkiöiden niin kauas etelää kohden kuin näki. »On uskallettava epävarmaankin varman sijasta, jos varma on varmaa perikatoa ja epävarman takana ehkä piilee pelastus!» selitti Cartwright miehuullisesti.

Murkinoimme nyt yhdessä Ethelin valmistaman aterian sillä tapaa, että yksi vuorostaan aina oli peräsimestä muiden aterioidessa. Peräsimen hoito olikin mutkatonta, koska tuuli oli tasaista

ja miedonpuoleinen voimaltaan ja väyläkin jäälohkelmien välissä siksi avara, että Swallow Bird siinä mukavasti kulki. Aterian jälkeen saimme Higginsin kanssa melkein pakottamalla taivuteuksi Cartwrightin siihen, että hänkin meni koijuun nukkumaan, koska oman lyhyen unemme virkistyksestä ymmärsimme, että hänellekin pieni lepo oli tekevä hyvää.

Jäätyämme Higginsin kanssa kannelle kahden — Ethelin olimme myöskin kapiisiaskareitten jälkeen lähettäneet levolle, jotta molemmat olisivat seuraavan vahtivuoron varalta virkeitä — keskustelimme asemastamme ja tunnustimme, että niin oikein kuin Cartwright oli menetellytkin, ohjatessaan Swallow Birdin tähän eteemme avautuneeseen jääkentän railoon, pelastumisemme mahdollisuudet olivat peräti heikot. Olimme nimittäin pian huomanneet, että jäämassat sivuilamme olivat alinomaisessa liikkeessä, jonkinmoisessa hengittävässä elossa, puristaen väylää välilään milloin ahtaammalle, milloin taas väistyen melko loitollekin, niin että kuljimme joskus kuin avarampaa salmen selkää. Kaiken aikaa olivat röykkiöt vierillämme samalla kuin ne olivat alinomaisessa liikuntatilassaan, kuitenkin melko korkeitakin, paikoitellen monen sylen korkuisia vedenpäällisiltä kerroksiltaan, ja ymmärsimme, että jos ne missä sattuisivat ahtautumaan niin lähelle toisiaan, että ne nipistäisivät Swallow Birdin väliinsä,

niin Swallow Bird, niin vahvasti rakennettu alus kuin se olikin, oli oleva kuin lastun rusementu karsi niiden likistyksissä. Toistaiseksi ei kuitenkaan mitään tämmöistä tapahtunut, vaan sujui matkamme onnellisesti niissä railon sulissa, jotka ikäänkuin loppumattomina avoivat eteemme kummallisen väkevää meren viheriäänsä hohtaviksi valkaistujen tai harmaasti uhkaavien jääsärmien lomitse.

En oikeastaan tiedä sanoa, kumpi vaikutti aisteihin lamaavammalla voimalla, aikaisempi kieppuminenkö napapyörteen sokeoilla kuiluilla, vai tämä tietymätön pujottelemisenkö Jäämeren railoissa, joiden kita koska hyvänsä saattoi sulkea aluksemme musertavien ratkojensa puserruksiin. Ainakaan en mene sanomaan, kumpaan olisin vaihtanut tilamme, toiseen tai toiseen, jos se olisi ollut mahdollista, ja melkein vihaten kuljetin silmää niillä julmilla lakeuksilla ympärillämme, jotka lohkareineen ikäänkuin kiristelivät jäähampaitaan meidän turmamme varalta. On luonto oikeassa luonnossaan oikeastaan hirvittävän julma meille ihmisille, jotka osaamme kuvitellakin elämisemme ohella.

II

Oli Cartwrightkin unensa jälkeen — hän oli nukkunutkin hyvin kolmen tunnin ajan — taas palannut kannelle, ja olikin oikea hetki, sillä juuri silloin kiristyivät jään syrjät kummallakin puolella Swallow Birdiä odottamatta kiinteästi toisiaan vastaan. Sanoin odottamatta, sillä mitään sellaisia ilmiöitä, jotka ennakoita olisivat varoitaneet meitä aavistamaan, mitä tapahtuva oli, emme olleet huomanneet, vaan oli jäätikkö viime hetkeen näyttänyt aivan rauhalliselta, kunnes se yht'äkkiä ummisti rakonsa. Mitään Swallow Birdin kääntämistä paluusuuntaan takaisin rai-
lostakaan emme siis olleet ehtineet ajatellakaan, ja olisi kääntymisen ollutkin aivan turhaa, jos se olisi voinut onnistuakaan ahtaassa uomassa, sillä sekä takanamme että edessämme niin kauas kuin peräpakalta näimme, olivat jääkentät yht'aikaisesti likistyneet yhteen, ja pelkkää kiinteätä jäätä oli näköjään nyt koko näköpiirimme.

Cartwright oli kohta kannelle saavuttuaan

tajunnut asemamme, sekä kilisti silmänräpäyksessä Ethelin kannelle. En kerkiä oikein kertoamaan järjestyksessä, mitä tämän jälkeen tapahtui. Kuulimme kyllä rytinää Swallow Birdin rungossa, mutta joku sattuma, ehkä jonkun vankemman ja jyrhärakenteisemman jäälohkareen osuminen poikkiteloin Swallow Birdin keulan eteen pidätti jäälauttoja välittömästi litistämästä Swallow Birdiä reunojensa väliin. Cartwright olikin kohta käskenyt — hän kiljui nyt, eikä enää komentanut — jokaisen meistä viskaamaan, mitä kerkesimme Swallow Birdistä jäälle aluksen vieressä. »Ruokatarpeet ensin!» huusi hän, »ruokaa, mitä lajia löydätte ja käsiinne saatte, leipää, lihaa ja vesitiinu ja viinalekkeri, kaikki jäälle, ja vaatetta myöskin, vaatekertoja ja peitettä!» Itse oli hän kuin pyrynä kajuutassa ja hetken perästä tuiski sieltä ovi-luukusta peräpakalle mitä vaan, laivajurnaali, lammasnahkaturkki, kajuuttakellokin, se sentään varovasti asetettuna erikseen kannelle, mitä vain, kaikki sekaisin. Higgins oli Ethelin kanssa puolikannen alla ja kohta oli leipäsäkkejä, avaamaton voipytty, palvattuja naudanreisiä ja muuta,*mitä kiireessä käsiin oli sattunut sokin sokin kannella ja sieltä nopeasti hiivattuna ja viskeltynä laidan taakse jäälle. Minä olin Cartwrightin jäljessä kajuutassa, ja korjasin koijustani, mitä silmäni osui, muistiinpanovihkoni pöydältä, vanhan taskukelloni seinältä, jota koko ajan olin pitänyt

vedossa samoin kuin Cartwright kajuutan seinäkelloa, vilttini, matrassini ja nahkatakkini, pengoin rahanikin kistun pohjalta ja sulloin taskuuni, otin järjettömästi Blaeu'n Atlaksenkin, sekä kannoin kaiken sylin täydeltä ulos kannelle ja viskasin sieltä suoraan yli parraskaiteen jälle.

Kaiken aikaa vapisi ja rytisi Swallow Bird koko rungoltaan, niin että korvissa ja tunnossa oli ääni kuin vuoteellaan viskelevän valittavan ja vaikeoivan lapsen kuolemansairas voihe, mutta kesti alus kuitenkin yhä. Jäällä näkyi nyt jo olevan ruokatarpeiden lisäksi köysiläjiä ja purjerykelmä ja laahasivat Higgins ja Ethel paraikaa kanssista esiin laivan entisen timperin työkalukistua, Junkersin, joka oli jättänyt Swallow Birdin viimeisten joukossa miehistöstä. Higginsillä oli kainalossaan hänen oma purjekankainen pursimiesreppunsa, ja molemmat, sekä kistun että repun he vielä ennätivät hiivata laitareunan yli jälle, kun samalla Swallow Birdin ruumasisuksista kuului sellainen rytinä ja murtumisen ryske, että jokainen kohta ymmärsimme panteriniskojen nyt katkenneen, ja pelastimme paljaan henkemme loikkimalla jokainen niin nopeasti laivan laitapartaan ylitse jälle, kuin kukin kohdaltamme kerkesimme. Seuraavana hetkenä olikin Swallow Birdin sijasta edesämme rusentunut puumurtuma, jonka sekasorosta torkotti esiin pari kallistunutta mastoa ja katkenneita lankunruotoja. Vain peräpakka puoli-

sortuneine kajuutan jätteen oli putkahtanut railon rutistuksista jään kannelle.

Me, neljä miestä napameren jäällä seisoimme viskelemämme tavararöykkiön keskellä siten huumattuina, ettemme hetken aikaan luultavasti ymmärtäneet mitään muuta kuin sen ehkä, että olimme pelastaneet henkemme. Vain Cartwrightin kasvoilla ja karheilla partajouhilla huomasin juoksevan vesikarpaloita ja kuulin hänen jupisevan jotain puhettakin huuliltaan. »Jalo alus, Swallow Bird oli jalo aluksen astia!»

Pian kuitenkin palasimme siihen järkeen, että huomasimme meillä nyt olevan muuta tekemistä kuin tilamme ajattelemisen. Cartwright oli jo kämmenensä takapuolella pyyhkinyt kasvonsa kuiviksi sekä katseli nyt Higginsin ja Ethelin viimeksi pelastamaa timperikistua, nyökäyttipä hän päätänsäkin Higginsille ja Ethelille hyväksymisen merkiksi. »Meidän on nyt kiskottava lautaa ja lankkua, minkä puunruotoa jäistä irti saamme, jotta saamme kelkan tavaroitamme varten!» sanoi hän sekä katseli jo Swallow Birdin peräpakan jätteitä. »Laivan kompassikin on jäljellä, niin että saamme senkin kiskoa irti!» sanoi hän ja näytti jo toivokkaammaltakin, jos nyt sitä sanaa voi käyttää meidän silloisessa tilassamme.

Me muutkin aloimme jo olla toimissamme. Higgins, joka oli kätevä mies muuhunkin kuin pursimiehen toimiin, oli jo avannut timperikistun

säpestään sekä haki esiin työkaluja, minäkin, joka huomaamattani olin seisonut suurella hollantilaisella juuston kehrällä, jonka Higgins ja Ethel muiden ruokavarojen ohessa olivat vierittäneet jälle, astuin koholtani alas sekä sain Higginsiltä käteeni kirveen ja pian olimme kolmisin miehin katkomassa tai sahaamassa puuainetta kelkkaamme varten Swallow Birdin jätteistä, Cartwrightin hääritessä peräpakan raunioilla irrottamassa kompassia telineeltään sekä katsomassa, oliko hänen kistunsa, jossa hän säilytti rahavaransa, mahdollisesti pelastunut kajuutan muun rykelmän peitoissa.

Tiesimme, että meidän oli kiire, sillä mitään varmuutta ei meillä luonnollisesti ollut siitä, etteikö juopa, joka juuri oli sulkeutunut joidenkin meille kätkeytyjen merivirtojen voimasta, taaskin samojen voimien vaikutuksesta avautuisi ja revetessään nielisi meitä tavaroinemme ja elintarpeinemme syvyyksiinsä. Ahkerasti olimmekin siis toimessa, ja kun Cartwrightkin oli löytänyt rahansa sekä pelastanut peräpakalta muutakin sellaista, mikä meille meidän oloissamme pelastamisen arvoista oli, tuli hän neljänneksi apuun työhömme, ja nopeammin kuin uskoimmekaan oli meillä kelkkamme valmiina köysittynä ja naulattuna liitoksilleen sekä varustettuna sekä etu- että takapuoliltaan vetoköysillä, takapuoliltaan senvuoksi, että jo laivasta olimme

huomanneet jääkentän, jota jouduimme kulkemaan, peräti epätasaiseksi ja röykkiöiseksi ja ymmärsimme, että kelkkamme helposti tarttuisi rykelmien väliin sillä tavalla, että sitä oli kiskottava takaakin irti, ennenkuin sen sai liikkumaan. Kelkkamme pohjaksi käytimme kajuutan ovia, jotka olivat säilyneet, ja jalasraudoiksi sopivat pelastusveneiden pidinkäyrät, jotka kiskoimme paikoiltaan, pelastusveneiden jo aikoja sitte huuhtoutuessa napapyörteen kuiluihin. Paljon puuhaa meillä oli kelkkamme lastaamisessa, sillä olimme ennättäneet viskoa jäälle tavaraa enemmän kuin kelkkaamme sopi lastata, ja syntyi meille paljon kinaakin siitä, mikä oli niin välttämätöntä, että se oli otettava mukaan, mikä taas sellaista, että sen saatoimme jättääkin kuormasta. Ruoka- ja vaatetavaran otimme sentään kaiken paitsi hollantilaista juustoa, josta hakkasimme kirveellä vain kahvaleen, sillä päättelimme, ettemme kuitenkaan niin kauan elä, että sen kaiken söisimme. Neljä laivapyssyäkin, jotka Ethel sekä ruuti- ja luotitarpeet niitä varten, oli huomannut pelastaa pakomatkaamme varten, lastasimme kelkkaamme. Blaeu'n Atlaksesta oli minulla paljon vaivaa ennenkuin sain Cartwrightin taivutetuksi niin, että se otettiin mukaan, ja Junkersin timperikistusta, jonka Higgins olisi halunnut sellaisenaan mukaan, otettiin ainoastaan tarpeellisimmat aseet, jotka arvelimme tarpeellisiksi, jos kelkkamme tarvitsi

korjaamista, mutta muuten pakattiin kistu täyteen ruokatavaroilla.

Olisimme ehkä kinastelleet kauemminkin, mutta alkoi kuulua niin epäilyttävää pakoilemisen ja halkeilemisen riitelyä jäärailon saumoissa allamme, että meidän oli jätettävä, mitä sitte jäikin taaksemme jäälle, sekä kiireimmästi lähdettävä kiskomaan kelkkaamme niin loitoille kuin voimme niiltä vaarallisilta alueilta, joilla ymmärsimme jäänalaisten merivirtojen saattavan taas alkaa ratkoilla peitettänsä milloin hyvänsä. Olimme nykyoloissamme nimittäin sellaisia kurjia, joiden ainoana pyrintönä enää saattoi olla vain sen lähimmän vaaran välttäminen, joka kulloinkin oli uhkaamassa, kohdatkoon meitä sitte myöhemmin, mikä kohtasi.

III

Tietymätöntä oli nyt edessämme, kun nelisin ja päämäärästämme täysin epävarmoina kiskoimme huppelehtivaa ja raskaasti kuormitettua sekä jäätöryltyä jäätöryllylle milloin melkein päistikkaa syöksyvää, milloin taas kuin kiusalla kaikkea tenäänsä ja vastahankaansa yrittävää kelkaamme yli jääkentän, jonka muodostumisen ainoana lakina tuntui olleen, että odottamattominta oli aina oleva varassa, milloin törmä, jolla oli särmänsä kuin räystäänä sulkemassa meiltä tietä, milloin suoraan suistuman alla ja peitoissa väijymässä petollinen sulan veden silmä valmiina nielemään sekä kuormamme että meidät itsemme, milloin taas tasansiloinen iljanne lasinliukasta nuorta jäätä, jolla jalka ei kissankynsinkään olisi löytänyt, minkä varassa varvasta olisi eteenpäin ponnistanut. Matkanteko oli sanomattoman uuvuttavaa, ja vain henkemme puolesta kamppaillessa sekä niin väsyneinä, että tuskin jaksoimme enää jalkaa tai jäsentäkään liikuttaa, tarvoimme me

eteenpäin, ruumis niin yltäyleensä hiessä, että me melkein uimme puvuissamme, vaikka jäätiköillä puhalsikin kylmä ja melkein kuin ytimiin pureva viima. Joskus me tosin läähötimme hetken, haukasimme särvintä, mitä kuormastamme löysimme, joimme vettä kuivuvien kurkkujemme kostukkeeksi sekä kulautimme viinaakin sisuksiimme luontomme karaisuksi, mutta vaara-alueilta oli päästävä niin kauaksi kuin suinkin ja matkaa taas jatkettava, vaikka jäsenet aluksi, kun niitä taas oli siirrettävä, tuntuivatkin kuin olisi rautaa liikuteltava. Ethelin uljuutta minä enemmän ihmettelin, sillä hän oli yhtä kiinteästi köysissä kuin me muutkin, vaikka hyvin näki, kuinka nuoruuttaan vielä hintelä ruumis hoippuen vapisi, kun epätasaisella taipaleellamme alinomaa kompastellessamme aina uudestaan, oli sitkeästi nous-tava pystyyn ja taas roikuttava nuorissa, minkä olantaka kiskoa jaksoi. Cartwright kyllä oli sovit-tanut paikkansa vetotaljoissamme siten, että hän kiskoi Ethelin vieressä ja lähimailla, ja että hän pahimmissa paikoissa ja kuormamme kynnistel-lessä julmimmin vastaan, saattoi kuin huomaa-matta lainata kouransa Ethelinkin köyteen, jos juuri sillä kulmalla vastus tuntui niskoittelevim-malta.

Tietysti meidän vihdoin oli pysähdyttävä yöpymään, kun jäsenet lopultakin kieltäytyivät enemmistä ponnisteluista, suorastaan sanoivat

ikäänkuin tenänsä: me emme liiku enää, vaikka katkeaisimme. Valitsimme leiripaikaksemme erään jäätöyryn juuren, jossa noin kolmen syllän korkeuksiin kohoova, sinenvihreä ja melkein katosräystäänä yllemme kaartuva jäälohkare tarjosi meille törmänsä takana hyvän suojan sitä koillisviimaa vastaan, joka yleensä pyyhki aukeoilla. Kirvotimme köydet kuormamme ympäriltä sekä nostimme ruokatarpeet jäälle sekä levitimme ensin seilipultaanit sekä sen jälkeen muuta mukanamme olevaa vaatetavaraa ja matrassia alustoiksi sekä kelkan pohjiin että jäälle kelkan vieressä ja asetuimme sen jälkeen levolle, Cartwright ja Ethel kelkalle, minä Higginsin kanssa kelkan viereen. Päällemme tupoimme, mitä vaatetavaraa meillä vielä jäljellä oli, ja saimme itsemme koko hyvään suojaan kylmältä.

Odottamattoman hyvin nukuimmekin tämän yön, neljätoista tuntia yhteenmittaan, niinkuin minä jälkeinpäin tarkistin, mutta mitään ihmettä ei siinä ollut, sillä kyllä olimmekin väsyneitä ja levon tarpeessa sekä edellisen päivän taivalluksen vuoksi, että sitä edeltäneiden jännitysten ja osaksi unettomien vahtivuorojen jälkeen Swallow Birdissä. Herätessämme olimme tietysti vähän kangistuneita, sillä kylmä oli kuitenkin vaatepeitoista huolimatta päässyt tunkemaan likellemme, mutta virkistyneempiä olimme kuitenkin kuin ehtoosti, ja hetken juoksenneltuamme ja verrytelyämme

jäseniämme, murkinoimme hyvässä rauhassa ja hyvällä ruokahalulla. Sen ikävän huomion teimme kuitenkin, että olimme laiminlyöneet ottaa kuormaamme mitään ylimääräistä puunjätettä, emmekä nyt siis voineet lämmittää mitään ruokaa itsellemme, vaan oli särpimemme syötävä kylmiltään. Samasta syystä emme luonnollisesti myöskään voineet valmistaa mitään nuotiota itsellemme ruumiimme lämpimäksi. Pahoittelimme aluksi tätä seikkaa, vaikka tarkemmin ajatellessa selvisikin, että enempää kuormaa kuin meillä oli, emme kuitenkaan olisi jaksaneet kuljettaa.

Kun olimme rakentaneet kuormamme uudelleen ja muutenkin valmiit, lähdimme jatkamaan matkaamme, vaikka tällä kerralla, kun jo pidimme, että olimme jääraillon vaara-alueilta tarpeeksi loitolla, kuitenkin melkoista epätietoisempina siitä, miten suunnata matkaamme, kuin eilen. Cartwright arveli kuitenkin, että luonnollisinta oli ohjata matka etelän suuntaan, vaikka minä epälinkin, ja sanoin epäilykseni julkikin, että oliko yleensä mitään järkeä siinä, että jätimme nykyisen suhteellisen turvallisen suojapaikkamme, jossa ainakin olimme turvassa nykyiseltä tuulelta. Oli nimittäin alkanut syödä mieltäni se tunto, että tällä haavaa ja meidän asemassamme napameren jäällä etelä oli jotenkin yhtä tyly ilmansuunta meille kuin pohjoinenkin tai mikä hyvänsä taivaankuri, ehkäpä vaarallisempikin, koska siellä

jäät alkaisivat ehkä rakoilla ilman, että mitään apua kuitenkaan oli mahdollisuuksissa. Huomasin näistä sanoistani ja muustakin mielentilastani, että minussa alkoi toimen ote herpautua, ainakin masentua, ja että minä enää vain halusin pidentää elämäni niillä hetkillä, jotka enää ehkä olivat siitä jäljillä, sekä ne mieluimmin siinä levossa, joka oloissamme oli mahdollista. Cartwrightillä oli kuitenkin toisellainen mielenitu ja mielenmeno — hänellähän oli Ethelkin ja syyskuiset elämän-odotuksensa, niin epämääräisiä kuin ne nykyhetkellä olivatkin — ja etelää käsin kulki matkamme, kun liikkeelle lähdimme.

Tämän päivän vaiheista ei minulla ole paljon kertomista, tai oikeastaan ei mitään, sillä ne olivat jotenkin tarkalleen samat ja samanmukaiset kuin eilenkin, jäätikkö pysyi samanlaisena kuopakkaana ja vaikeakulkuisena kuin eilenkin, murkinalevähdyksemme suoritimme niinkuin eilenkin, kylmänviima jäilläkin pysyi samanlaisena ja samansuuntaisena kuin edellisenäkin päivänä, ainoana erona tämän päivän matkassa oli ehkä se, että tänään suoritimme matkaamme maltillisemmin ja tottuneemmin, emmekä enää sillä tapaa henkemme edestä paeten, kuin eilen, vaan paremmin voimemme mukaisesti ja itseämme säästellen. Lopen uupuneita olimme kuitenkin, ja mielissämme jollakin tapaa autioituneempia — kai eilisen päivän välitön vaara oli ollut jonkinmoisena elämänvirik-

keenä, mikä virike nyt, kun suoranainen hetken tuho ei enää ollut kuin kantapäillämme, oli lauen-
nut — uupuneita siis ja autioita mieliltämme
olimme, kun ehtoosti taas leiriydyimme vähän
samanlaisen jäälohkareen turviin kuin edellisenä-
kin iltana. Yökin kului entisellä tavalla, vaikka
uni ei nyt ollut yhtä sikeätä, minä ainakin heräsin
moneen toviin ja käärin vaatekappaleita ylläni
tiukemmin ympärilleni. Ajatus alkoi myöskin yhä
hellittämättömimmin askarrella siinä, mikä tästä
oli lopuksi tuleva, ja sekin piti unta loitolla sil-
mistä. Higginskin vierelläni käänteli kylkeänsä,
ja Cartwrightin kuulin pari kertaa mumisevan
unissaan jotakin Ethelistä. »Kyllä pojasta sitten-
kin pitää tulla maamies!» kuulin kerta selvästi
hänen sanansa.

IV

Seuraavana aamuna heräsin huonon unen jälkeen merkilliseen surinaan, joka jostain loitoilta tunki korvaani, mutta jonka alkuperästä en aluksi päässyt selville. Työnsin peitoiksi käärimäni vaatekappaleet ja pultaanikerrokset päältäni sekä karasin pystyyn ja aloin säikähtäneenä tähystellä ympärilleni. Toisetkin olivat liikkumiseni vuoksi heränneet ja saman surinan kuultuaan myöskin pystyssä. Kuinka koetimmekin tähyillä, emme kuitenkaan huomanneet mitään, joka olisi selittänyt surinan, vaikka ääni koko ajan keskeyttömällä itsepintaisuudella jatkoi ilmeisesti yhä tui-menevaa melun pitoansa. Äkkiheränneinä olimme kaiketi vielä sen verran unen pauloissa ja ehkä myöskin ilmiön odottamattomuuden pelästyttämiä, ettemme kohta äkänneet ruveta tarkkaamaan äänen suuntaakaan, vaan pälyilimme vain ympärillemme, kuvitellen vaaran, mikä se sitte olikin, uhkaavan meitä vain jääkentiltä käsin. Mikä sitte johtikin minua, ehkä äänen yhä läpituokevam-

maksi muuttuva äkeys, mutta nostinkin melkein ajattelemattani katseeni ylöskäsin, ja näin siellä melko korkealla kolme peräkkäisin lentävää lintua tulossa etelästä käsin jotenkin suorassa jonossa sitä paikkaa kohden, jossa me seisoimme. Muutkin, katsomiseni ja ehkä saman äänenkin ohjaamina, joka minutkin oli saanut katsomaan ylöskäsin, tuijottivat nyt saapuvia petolintuja kohden, suunnattoman suuriksi kotkalinnuiksi täytyi meidän nimittäin ensi säikäyksessämme käsittää siivet vaajallaan lähenevät tulijat. Kummallisen hengetöntä niiden lento kyllä oli, ei edes sitä pientä siipien vaajahtelua, jonka huomaa liitelevän ja laatelevan kotkan liikunnoissa, taivaan laella sen tähyillessä korkeuksiltaan saalista maanpinnalla, jonka niskaan syöksyä, vaan pysyivät siivet kuin peltisinä suorassa liikkumattomassa ojossaan, samalla kun petojen ääni siinä hiljaisuudessa, johon korvamme olivat tottuneet, yhä yltyi melkein helvetilliseksi meteliksi. Pedot olivatkin nyt melkein tasan päittemme yläpuolella, ja Cartwright, sen kuin hän äänensä kuulumaan sai korvat kuurouttavassa melussa, käski meidän nyt pysymään niin hiljaa ja hievahtamatta alalamme jokaisen kuin suinkin, jotta vaakalinnut eivät ehkä huomasi meitä lennoltaan.

Veremme jähmettyi kuitenkin samassa, sillä ilmeisesti olivat petojen vaanivat ja hakevat silmät keksineet meidät jäältä, miltä vaivaisilta iti-

koilta lienemmekin näyttäneet heille heidän korkeuksiltaan. Suurin ja etumainen oli alkanut kaarrella yläpuolellamme ja samaa jälkeä kohta kaksi pienempää laveissa kierroksissa. »Ne tarkastavat meitä, ennenkuin syöksyvät!» arveli Higgins, joka tällä kerralla oli kylmäverisin, niin kylmäverinen, että sanat värisyttivät meitä muita, ikäänkuin jättikotkan tai sen poikasten kynnet jo olisivat iskemässä niskoihimme. Totuudenmukaisilta Higginsin sanat kuitenkin tuntuivat, sillä niin selvästi tapahtui aarnipetojen kaartelu ja lavea laskeutuva liikehtiminen juuri sen kohdan yllä, jolla me seisoimme jääkentällä, että juuri meidät ja ainoastaan meidät ne olivat tähynneet saaliikseen: ja mitä muuta tavoteltavaa ne oikeastaan olisivat voineet keksiäkään niillä autoilla ja elottomilla lakeuksilla, jotka matkaltamme tunsimme? Niiden pitämä äänen meteli olikin nyt jo niin hirmuinen ja korvia särkevä, että minä saatoin sitä matkamuistoiltani verrata vain hevosten hirnuntaan ihmisjättiläisten maassa Brobdingnagissa, sillä erotuksella vain, että tämä oli yhtenäistä ikäänkuin ne eivät hengittäisikään välillä ja ilmeisesti hirveimmästi julmistuneiden petojen hurjistunutta karjuntaa.

Cartwright käskikin meidän nopeasti jokaisen hakemaan kuormasta pyssyn käteemme sekä lataamaan järeimmillä, jääkarhuja varten varatuilla kuulilla. Olimmekin pian valmiina kaikki neljä

ja odotimme vain, koska pedot ovat niin lähellä, että aloitamme ampumisen. Ne olivatkin nyt jo ehkä kolmen neljän kirkontornin korkeudella meistä ja selvästi hahmoiltaan näkyvissä. Mitään sulkia ei siivissä erottanut, vaan olivat ne kuin jättiläislepakon, tai vielä jättiläisemmän korentohirviön siipiä, mutta liikkumattomia ja jäykästi suorina, ikäänkuin olisivat ne raudasta tai jostain muusta metallisesta aineesta. Vielä ilmeisemmin oli niiden ruumis korenon ruumista muistuttava, mutta peloittavan paksu ja mahtuva, niin täytyi ymmärtää niiden olevan hyvin ravinnonahneita. Pursto niillä oli, mutta mitään silmiä en keksinyt, elleivät silminä olleet niinkuin kärpäsellä sen etukärsän yllä, vaikka näillä etukärsän kahden puolen ne kaksi pyöreätä esinettä, jotka tarkemmin katsoen näyttivät pyörivän ja pyörtivätkin kumpikin, huimivat kuin vinhin ratas akselillaan. Minulla oli pyssyni torkolla niinkuin meillä muillakin, ja tähystin, missä niiden ruumiissa olisi semmoinen pehmeä paikka, johon luodin olisi uskonut tehoovan, mutta merkkiäkään sellaisesta en keksinyt: koko ruumis oli panssaroitu kuin raudalla, kun sen näin lähempää näki. Lentäviä krokotiililiskoja, joilla ovat hampaat hyrräävinä rattaina suupielien vieressä, jotta uhri jauhetaan murskaksi ennenkuin se niellään, välähti mielessäni kauhistuttava ajatus, kunnes keksin eräässä lukuksessa tai jonkun reunan ylitse kurottelevan jäse-

nen, joka liikkui ja selvästi muistutti ihmisen päätä, vaikka silmien sijasta sillä olivat mustat tuijottavat renkaat, ikäänkuin paksureunaiset silmälasit päässä. Kohotin jo pyssyä ja ajattelin painaa liipasinta, kun mieleeni tuli Laputa ja lentävä saari siellä ja nopeasti laskin pyssyni suun alas. Entä, jos tässäkin oli kysymys lentävistä ihmisistä meille selittämättömissä vehkeissä ja meillä kuitenkin vielä joku pelastumisen mahdollisuus? Nopeasti palasin järkiini ja parhaaksi onneksi kerkesin vielä lyömään vierelläni pyssyn suun alas Cartwrightin käsissä, jonka sormi jo oli liipasimella ja paraikaa laukasemassa. Hänkin oli huomannut samaa kuin minä ja nopeampi-toimisena oli hän jo ampumassa.

Cartwrightin luoti oli nyt siis viistänyt vain jähän ja hän julmistuneena katsomassa minuun. Selitin hänelle pikaan ja niin lyhyesti kuin taisin, arveluni, sekä käskin Ethelinkin ja Higginsin laskemaan pyssynsä ja toistaiseksi vartoomaan, mitä tapahtui.

Näyttivät lentäjätkin säpsähtäneen Cartwrightin laukausta, jonka pamahduksen he luonnollisesti olivat kuulleet, sekä lähteneet kohoomaan taas, mutta nähtävästi oli huomattu minunkin toimenpiteeni sekä se seikka, että olimme kääntäneet pyssyjemme suut alaskäsin jättä kohden, sillä hetken kuluttua alkoivat he taas aleta ja laveoin kaarrosliikkein laskeutua jälle vähän

tuonnempana, jossa mekin näimme tasaista jääpintaa.

Me puolestamme olimme edelleen kyllä varuillamme, mutta ihmettelymme alkoi kuitenkin olla suurempi kuin pelkomme, kun linnuissa, jotka vähitellen ymmärsimme koneiksi, avattiin luukut maon sivuilla ja sieltä laskettiin laivan laskuportaita muistuttavia telineitä jälle. Selvästi huomasimme myöskin, että olennot, jotka alkoivat laskuportaita myöten kavuta alas jälle, olivat ihmisiä niinkuin mekin, vaikka vahvoihin ja vieraskuosisiin turkispukuihin puettuja. Kolme heitä tuli kustakin kojeesta esille, suurimmasta neljäkin ja alkoivat he liikkua meitä kohden jäällä.

Mekin lähdimme vastaan, edellä Cartwright, joka kuitenkin oli uudelleen ladannut pyssynsä, ja noin kahden sadan askeleen päästä leiristämme kohtasimme toisemme. En osaa sanoa, oliko varovaisuuden vaistomme suurempi — varovaisuutemme, joka oli luonnollinen sekä asemamme ja kokemustemme että sen luonnottoman tavan vuoksi, jolla tulokkaat olivat ilmestyneet luoksemme — vai oliko vielä suurempi se melkein läkähdyttävä ilo, joka väkisinkin alkoi vallata mielen, kun silmä varmentumistaan varmeni siitä, että vastaantulijamme selvästi olivat ihmisiä niinkuin mekin. Cartwrightkin, joka ei suinkaan ole mikään herkkämielinen mies, kadotti siinä määrin kaiken tavallisen malttinsa, että ensi teokseen,

kun viimein tultiin yhteen ja kohdattiin, lykkäsi pyssyn kädestään Ethelille, ja karasi, vanha laivuri ja valaanpyytäjä, kaksin käsivarsin halamaan ensimmäistä vastaantulijaa ja rutistelemaan tätä turkiksissaan nahtatakkiansa vastaan sellaisella tempauksella, että tällä, joka ei ollut odottanut mitään tällaista, oli täysi työ silmälasiaan pidellessä, etteivät ne pudonneet paikoiltaan.

Minä, joka matkoillani vieraila mailla ja vieraisissa maanosissa olin tottunut siihen, että muukalaisia kohdatessa oli varmintä yrittää keskustelua ensiksi espanjan tai portugalin kielellä, koska niitä osataan ympäri maailman, aloitinkin kohta selitellä vieraille espanjaksi keitä me olimme ja millä matkoilla. Kukaan joukosta ei kuitenkaan näyttänyt ymmärtävän puhettani, vaan kuulin erään nuoremman selvällä, vaikka outokaikuisella englannin kielellä selittävän silmälasiherralle, joka ilmeisesti oli joukon johtaja, että nähtävästi olimme espanjalaisia merimiehiä, jotka olimme joutuneet haaksirikkoon, pukummekin kun olivat niin outoja, että ehkä olimme baskilaisia.

Kuultuani, että tulijat osasivat englantia, vaikka murteellisesti, riemastuin kovasti sekä selitin, että olimme Englannista kotoisin ja napatkella. »Blythistä Northumberlandissa ja valaanpyyntimatalla, vaikka laivamme meni hukkaan.» »Swallow Bird», täydensi Cartwright asiallisemmin minun selitystäni, joka ensi riemastuksessa oli

hänen mielestään ollut ehkä liika hätiköivä ja ylimalkainen.

»Naparetkellä? Mitä tekemistä teillä navalla on ollut ja kalastelemassa päällepäätteeksi?» kivahti silmälasiherra melkein nopeammin kuin Cartwright oli lopettanut selityksensä, hän oli ilmeisesti sekä ällistynyt että levoton. »Me ensimmäisinä pohjoisnavan olemme sekä tarkistanee että mitanneet kartalle, eikä teillä ole mitään tekemistä sen asian kanssa. Lontoon Geodetical Club matkamme on järjestänyt ja me olemme tehtävämme suorittaneet, me enää vain risteilimme tarkastaaksemme jäätikkövyöhykkeen la-veutta, kun keksimme teidät! Ja ensimmäisinä me navalla kävimme!» Silmät silmälasien takana olivat peräti tiukat.

Cartwrightkin oli närkästynyt. »Valaanpyytäjiä me olemme, emmekä mitään sillin tai turskan kalastajia!» torjui hän ensiksi arvoamme alentavan erehdyksen. »Ja navasta me tulemme, navan sisuksista, ja pelastimme Swallow Birdinkin sieltä, vaikka se sitte musertui, kun jouduimme jättien puserrukseen.»

»Navasta? Navan sisuksista?» tyrmistyi kyselijämme aluksi, mutta räjähti sen jälkeen sellaiseen nauruun, ettei olisi uskonut hänen laihaan rintakehänsä semmoista ääntä lähdeköivän: yskänkohtaukseen nauru päättyikin. Hänen seuralaisensakin olivat yhtyneet esimiehensä nauruun, niin

valtoimesti, että oli ikäänkuin olisivat he saapuneet iloa pitääkseen napajäällä.

Kun esimies oli sen verran voittanut yskänsä, että ääni taas kulki, kysäsi hän, vakavaksi tekeytyen, muka tiedonhaluisesti, mitä instrumentteja meillä oli ollut napaa etsiessämme, ja navan paikkaa määritellessämme:» harppuunan harallako haalasitte itsenne paikalle, ja pystytitte saman harppuunan jäähän navan merkiksi?» uteli hän ilmi-vakavissaan muka. Uusi naurun vyöry seura-laisten joukossa palkitsi kysymyksen.

Cartwright oli nyt tosissaan närkästynyt, koska huomasi koko kysymisen meidän pilkaksemme. »Sekstanttini minulla on ja laivakompassini, niin kuin jokaisella laivurilla, ja järki sitäpaitsi mukana päässä ja silmät kasvojen etupuolella, vaikka ilman lasikansia!» närähti hän äänellä, jonka tiesimme Cartwrightin karvaisimmaksi. »Ja sitäpaitsi, ellette löydä meidän harppuunamme, niin menkää pystyttämään oma seipäänne siihen navan rakoon, jossa me olimme!» lisäsi hän ärtyen hänkin puolestaan puhumaan koiran leikkiä koiran leikissä, sekä sirrasi silmänsä siihen kahden kynnärän sauvaan, joka esimiehellä oli kourassaan hoippuvien sääriensä tueksi epätasaisella jäätiköllä.

Oli minuakin loukannut tulijoiden merkillinen ylimielisyys meitä kohtaan, jotka haaksirikkoisina olimme ilmestyneet heidän näkyviinsä napajään

elämänhylkäämissä autiuksissa, ja ihmettelin, että saattoiko ihmissydän todella surkastua tuommoiseksi, ettei lähimmäisen kurjuus enää sille puhunut omaa velvoittavaa kieltään. Selitinkin, heidän tuntojaan kolkuttaakseni, että olimme olleet aluksinemme napanielun virtapyörteissä kuukauden päivät, mutta että ihmeeltä ja Cartwrightin neuvokkuuden ansiosta olimme siitä kuitenkin pelastuneet, vaikka laivamme sitte kyllä oli haaksirikkoutunut jäissä ja me nyt avuttomina heidän edessään.

En tiedä, mitä vieraat mielessään ajattelivat sanojeni johdosta, mutta ainakin he hetken vaikenivat ja katselivat meitä neljää avutonta miestä. Esimies oli kuitenkin alkanut siirrellä silmälasejaan, ottanut ne silmiltään sekä alkanut hangata lasit puhtaiksi taskuliinallaan. Ihmettelin oikeastaan, miten turhanpäiväiseksi ja neuvottomasti hapuilevaksi hänen katseensa muuttui, kun lasit olivat poissa, kun se lasien ollessa paikoillaan taas oli merkillisen itsetietoinen ja varma. Kun lasit olivat hangatut ja taas paikoillaan, katsoi hän uuden kerran tarkkaavasti meitä ja erikoisesti minua, joka viimeksi olin puhunut.

»Napanielun virtapyörteissä kuukauden päivät!» toisti hän sanani, mutta sillä äänellä, jota käytetään, kun lapsen puheita ja mielikuvituksia kuunnellessa ja toistellessa ollaan niitä uskoviinaan, vaikkei uskotakaan. Kääntyen seuralai-

siinsa selitti hän ja käytti nyt ranskaa. »Kalastajat ovat pyyntimatkoillaan noudattaneet kompassin viittausta ja joutuneet magneettisen navan seutuihin jossakin Canadian pohjoisrannoilla, jossa pohjoiseen laskevien virtojen vaikutuksesta ehkä muodostuu sulia läikkiä jäätikön railoihin, ja joissa vesi mahdollisesti on virtaavassa liikkeessä, ehkäpä pyörylöitäkin kehitellen, jotka kouluuttamaton mielikuvitus käsittää napavirran pyörteiksi, selitti hän seuralaisilleen, jotka kaikki nyökäyttivät ymmärtävästi päätään katsellen meitä neljää, tällä erää surkutellen, ilmeisesti ei kuitenkaan tilaamme, vaan tietämättömyyttämme. »He eivät ole navalla käyneetkään, luulevat vain!» lisäsi esimies vielä selvästi rauhoittuneena, sekä katseli hänkin nyt meitä, tällä kertaa melkeinpä hyväntahtoisesti, jos nyt voi kutsua hyväntahtoisiksi silmälasien takaa tirkisteleviä silmiä.

Koska tiesin, etteivät muut meistä ymmärtäneet ranskaa, enkä halunnut enempää pahoittaa Cartwrightin mieltä, en selittänyt heidän puheitaan muille, mutta sen päätin kuitenkin, että en enää sanallakaan hiisku meidän kokemuksistamme näille ihmisille, ja että sopivassa tilaisuudessa varoitan tovereitanikin olemaan vaiteliaita. Tiesin nimittäin, mitä olimme kokeneet, ja tiesin myöskin, että Cartwrightin peilaukset sekstantilla olivat niin varmoja kuin kenenkään merenkulkijan, mutta senkin ymmärsin, että meidän puheemme

oli oleva puhetta kuurolle sellaisille, jotka nähtävästi olivat tietävinään kaiken. Olinkin tämän vuoksi vaiti esimiehen sanojen jälkeen, sekä varoitin silmäniskulla ja pään pudistuksella toisiakin varomaan suutansa. Cartwright kylläkin murahti, mutta ilmaisi hartiaain kohotuksella, että hän oli käsittänyt tarkoitukseni.

Esimies oli nahkankuiva mies, ja englantilaisena hän nähtävästi oli puritaani, koska juonet hänen kasvoissaan olivat sellaiset, ettei sopinut olla toista mieltä hänen kanssaan. Kuulin jostain maininnasta, että häntä nimitettiin professoriksi, ja ymmärsin tämän jälkeen hänen silmälasinsakin. Hän olikin silmälasiansa takaa teroittanut uudelleen katseensa meihin, sen jälkeen kun hän seurueelleen oli selittänyt meidän matkamme perättömyydet. »Oletteko jäätiköillä osuneet jonkun tuhoutuneen retkikunnan muinaiselle leiripaikalle?» kysäsi hän kiinnostuneesti, sekä kävi, mieheen katsomatta, sormin hypistelemään Cartwrightin nutun hihoja, käänsipä hän, kaikki säälliset ihmistävät laiminlyöden, Cartwrightin kaksin käsin käsipuolista siten, että näki hänen nuttunsa selkäpuolenkin. »Selviä seitsemäntoistasataluvun alkupuolen pukuja!» julisti hän voitokkaasti seuralaisilleen, sekä silmäili meitä jokaista kuin esineitä. »Onko leiripaikka, josta nämä puvut ovat joutuneet käsiinne, lähelläkin?» kysäsi hän samaa päätä kuin tutkintotuomari, jolle on vastattava,

»Selvissä seitsemäntoistasataluvun pukimissa, jokaikinen!» toisti hän uudelleen huomionsa seuraalaisilleen ikäänkuin meitä ei olisi läsnäkään. »Olen valmistuksissamme tutkinut koko napamatkojen historian, ja tiedän vaateparretkin: tämä tässä on saumattu selvällä seitsemäntoistasataluvun tikkauksella!» Professori oli tällä haavaa tirkkaamassa Higginsin nutun hihan saumoja. »Lähelläkö leiripaikka oli, niin menemme kohta sinne, ja tutkimme tieteellisellä tarkkuudella paikan sekä määrittelemme maantieteellisen aseman!» Professori oli niin innoissaan, ettei sitä olisi uskonut hänen kuivista jäsenistään. »Mielenkiintoinen tapaus: joku seitsemäntoistasataluvun retkikunta on siis tunkeutunut näin korkealle pohjoisilla pituuksilla, vaikka on täällä tuhoutunut!» tulkitsi hän tovereilleen, jotka näyttivät olevan yhtä inteissään. »Napahistoria ei tunne entuudeltaan tätä tapausta ollenkaan: löytömme mullistaa koko napatutkimushistorian!» Professori tuntui yhä yltyvän. »Ja päällepäätteeksi ovat retkeilijät olleet englantilaisia: vissit kuosipiirteet puvuissa viittaavat siihen, samoin kuin kankaan laatukin, jonka minä museosta hyvin tunnen!»

Me neljä olimme tällä hetkellä tyyten unohdetut, sellaisina kuin seisoimme ryhmänämme jäällä. Minä käytin tätä tilaisuutta kaikilla ilmeilläni varoittaakseni tovereitani siitä, että nyt oli oltava varovaisia: pistin peukaloni poikittain suullenikin

merkiksi, että nyt oli parasta pitää suu piukassa ja sana hampaan takana. Oikeastaan olin melko lailla hätkähtänyt professorin alinomaisesta seitsemäntoistasataluvun jauhamisesta sekä itsekin kiinnittänyt huomioni tulijoiden hyvin erikoislaatuisiin pukimiin, esimerkiksi kantapäihin asti ulottuviin housunlahkeisiin, jotka lähimmin muistuttivat irokeesi-indiaanien sääripukimia, joita olin kuvissa nähnyt. Myöskin se seikka oli alkanut arveluttaa minua, että ilmeisesti olimme, paitsi professorin, muidenkin seurueen jäsenten erikoisesti vilkkaan huomion esineinä, huomion, joka niinkään ei näyttänyt kohdistuvan siihen inhimillisesti hädänalaiseen ja sääliittävään tilaan ja asemaan, jossa olimme ja jossa he olivat meidät tavanneet, vaan meihin muuten vain ikäänkuin ällistyttävänä, odottamattomina ilmiöinä. Eräs esimerkiksi, joka parhaiten huvitettuna näytti tarkastelevan meitä, ja jonka olin tuntevinani samaksi, joka oli kurkistellut lentolinnun maha-luukusta meitä ja jota kohden jo olin tähdännyt pyssyäni, vaikka sitte laskinkin pyssyni suun alas, oli kävellyt Ethelin luokse ja poikaa ensin eri puolilta ikäänkuin ihmeotusta tarkasteltuaan, ottanut pyssyn hänen kädestään sekä alkanut sormiella sitä, karistettuaan kuitenkin ensin sytytysruudin sytyttimeltä jälle. »Tälläkös kapineella sinä minua äsken tähtäilit, kun minä kurkistelin, mitä itikkoja jälle oli ilmestynyt!» naurahti hän

— hän oli ilmeisesti erehtynyt minusta ja Ethelistä, samanlaisissa pukimissa kun olimme — sekä käänteli asetta kädessään, kuitenkin sitä siten kätevästi pidellen, että huomasin hänen olevan perillä kojeen laadusta. »Jos sinä olet tarkkasilmäinen poika, niin olisit sinä tälläkin jotain toimeen saanut, vaikka avuton tämä kapine kyllä on!» puheli hän, kun oli tarpeekseen ja selvästi huvitettuna tarkastellut asetta. »Mutta mitäs poika arvelee tällaisesta kojeesta!» sanoi hän samassa, sekä veti takataskustaan kapineen, joka lähimmin muistutti pistoolin puutukkia, sen jälkeen kun siitä on taitettu piippu irti ja ase on tynkä jätetty lapsille leikkikaluksi. Räti-räti-räti — räiskytti koje hänen kourassaan ja silmäimme edessä näimme parinkymmenen askeleen päässä meistä jäänpinnalle pusertuneen suuren jääkahvaleen, johon hän tähtäsi, särkyvän pirstoiksi. Olin varhemmin huomannut, että Cartwright, kun vieras oli Etheliltä ottanut hänen aseensa, oli arveluttavasti liikutellut pyssyä kädessään, mutta toistaiseksi kuitenkin pysynyt rauhallisena. Läpyttelinkin nyt, tapauksen jälkeen, pari kertaa silmälautaani hänelle, että hän ymmärtäisi malittaa mielensä, varsinkin sen jälkeen, mitä nyt olimme nähneet.

Yleensä oli vieraiden suhtautuminen meihin sellaista, että minun tuli elävästi mieleeni kokemukseni jättiläisten maassa, jossa totisintakin, mitä minä yritin, katseltiin naurussa suin, ja jossa

hengenvaarakin — muistin tällä erällä erikoisesti ampiaisen pörinän, — joka minua uhkasi, ensin viritti iloisuutta, ennenkuin huomattiin käydä minua pelastamaan. Koska miehet kuitenkin, niinkuin näytti, eivät jäseniltään olleet millään tavalla meitä jättiläisempiä, vaan päinvastoin ehkä hintelämpiäkin, ja niinkuin jäällä liikkumisesta selvästi voi päätellä, ruumiillisesti avuttomampia, pidin parhaana, ettemme millään tavalla, enempää kuin pakko oli, paljastaisi mahdollista tietämättömyyttämme ja ällistystämme nykyisissä olosuhteissa, sekä jättäisi itseämme naurunalaisiksi, vaan tekeytyisimme kaikki, ikäänkuin olisi kaikki, mitä tapahtui ja mitä tulimme näkemään, luonnollisia asioita meille. Varsinkin meidän kokemuksemme napakuilussa ja mahdollisesti koko aikaisempi olomme oli tarkimmasti salattava vierailta, jotka ilmeisesti olivat hyvin sydämettömiä, pilanhaluisia ja ihmisoloa ymmärtämättömiä olentoja, vaikka täysin ihmishahmoisia. Päilylinkin nyt enää vain tilaisuutta voidakseni vieraiden huomaamatta selvittää tovereilleni käsitökseni ja havaintoni sekä varhaisempien elämänkokemuksieni opettaman varovaisuuteni. Olin nimittäin muistanut Swallow Birdin kierrot aurinгон edelle napavirran pyörteissä ja almanakkamme merkilliset viskelyt pöydällä ja kuperkeikat ilmassa, ennenkuin ilmavirta vei sen meiltä, sekä alkanut epäillä, missä ajassa oikeastaan nyt

elimme. Varsinkin professorin merkilliset hämmästelyt seitsemäntoistasataluvun alkupuolesta olivat virittäneet minussa eloon nämä minua jo aikaisemminkin vaivanneet epäilyni, ja ymmärsin, että jos mitä nyt oli salattava, niin ainakin oma todellinen aikamme. Kaduin jo kovasti sitäkin, että olimme ilmoittaneet olevamme kotoisin Blythistä Northumberlandissa ja päätin vastaisesti yrittää sekottaa sitäkin, jos jonkun mieleen kuitenkin olisi tarttunut muisto niistä sanoista.

Lähin vastus ja ensimmäinen selvitettävä oli nyt kuitenkin siitä, että professorin mielenkiinto tällä haavaa niin ylenmäärin oli kohdistunut meidän ulkonaiseen olemukseemme, siihen, kuinka olimme puetut ja mitä kannoimme yllämme. Miehestä mieheen kulki hän meitä, toisen luota toisen luoksi, piteli ja hieroi sormenpäineen pukujemme kangasvaatetta, ja oli niin valtaavasti kiinnoissaan, että jos me hänen hypistellessään olisimme liikahtaneet ja osoittautuneet elollisiksi olennoiksi, hän ilmeisesti olisi ollut tavattomasti yllätetty. Cartwrightillä hän oli avannut pari ylempää nahkatakin nappiakin, päästäkseen pitelemään nutun verkkaa ja liivin säämiskää, vetipä hän esiin siekaleen paidan palttinaakin, sormiaksensa sitäkin melkein nuustimalti: Cartwrightin naamaa oli hauskaa katsella tässä likitöisessä toimituksessa: laivurilla poltti kämmenpohjissa selvästi valmis korvapuusti huudittoman tungetteliän varalle,

mutta merillä opittu ja veriin mennyt järjen varovaisuus neuvoi yrittämästä mielettömiä silloin, kun malttavaisuus oli viisaampaa. Professorilla oli nyt jo silmälasiansa lisäksi suurennuslasikin sihdattuna nahkanutun luunappiin. »Käsityönä tehty ja veitsellä uurrettu sarvinappi!» julisti hän kuin merkillisenä kummana, ei meille, vaan seuralaisilleen. »Joka-ainoa vaatteen tilkku 1700-luvun valmistetta ja harvinaisen hyvin säilynyttä», päätti hän tarkastuksensa. »Kangastavarakin säilyy jäässä turmeltumattomana vuosisatojakin!» opetti hän seuralaisilleen, jotka nyt olivat koottuna ryhmänä hänen ympärillään ja Cartwrightin edessä. Meidän olemassaoloamme ei kukaan enää näyttänyt muistavankaan, meidän vaatekappaleemme vain olivat tarkan huomion esineinä. »Mistä nämä kalastajat lienevät nämät tavarat löytäneet, joihin he ovat pukeutuneet?» kysäsi eräs, jolla oli huomattavan terävä ja uteliaalta vaikuttava nenä.

Taaskin siis »kalastajat», ja huomasin Cartwrightin kasvoissa pahan venähdyksen. Ei Cartwrightiltä kuitenkaan mitään purkausta tullut, hän vain nielaisi ikäänkuin olisi saanut suuhunsa lusikallisen pahanmakuista lääkettä: eihän Cartwrightin kylmäverisyys ollut pettänyt napanielun kuiluissakaan! Professori silmälasiansa takana sensijaan oli saanut kuin sysäyksen. Oppineista havainnoistaan herätettynä muisti hän nyt meidätkin, ja Cartwrightiin luotiin katse jopa silmä-

lasien ylitse pelkillä ihmissilmillä. »Miltä leveydeltä ja pituudelta nämä vaatekappaleet ovat löydetyt?» kysäsi hän ja nyt terävästi kuin tutkintotuomari. »Blythistä ne ovat ja oma kyläräätelimme ne on jokaiselle meille ommellut!» täräytti Cartwright, jonka maltin varat nyt nähtävästi olivat loppuun kulutetut. »Me olemme valaanpyytäjiä» — terävänäiseen luotiin tätä sanoessa karsas mutta oikoova katse — »emmekä ruumiinryöstäjiä ja omissa vaatteissamme me kuljemme!»

Nyt oli siis Blythin nimi uudelleen mainittu ja Cartwright liiallisessa rehellisyydessään lisäksi mennyt vakuuttamaan sellaista, jota meidän olosuhteissamme olisi ollut parasta olla vakuuttamatta. Peläten myöhästyneeni riensin kuitenkin koettamaan auttaa vikaan saatettua asiaamme. »Kapteenimme tarkoittaa sitä, että olemme rehellisiä miehiä, emmekä mitään ruumiinryöstäjiä», ehätin siis ensi selitykseksi, ja muistaen, mitä professori oli olettanut, että pyyntiretkillämme olisimme eksyneet Canadian pohjoisrannikolle, sepitin jotain juttua siitä, että olimme Labradorin rannikoilta ottaneet suunnan pohjoista kohden, mutta mihin sitte olimme joutuneet, kun aluksemme oli musertunut jäissä, emme tiedä, emmekä ole voineet määritellä, koska kaikki instrumenttimme menivät laivamme mukana hukkaan ja me vain pelastimme itsemme ja vähän ruokavaroja, jotka lastasimme kelkkaan, minkä saimme

kokoon laivamme jätteistä. »Pari päivää harhailtuamme jääkentillä osuimme sitte paikkaan», selitin, »jossa näimme kekäleitä, ja kun tarkemmin kaivoimme ja pengoimme jääkahvaleita, löysimme sieltä nämä puvut ja tavarat, jotka nyt näette yllämme ja mukanamme. Mitään ruumiinryöstäjiä emme ole, niinkuin Cartwrightkin, kapteenimme, äsken sanoi, sillä mitään ihmisluita emme paikalla tavanneet, mutta koska omat pukumme olivat haaksirikossa pahasti turmeltuneet, niin pukeuduimme löytämiimme vaatekertoihin ja otimme tavaraa mukaamme, minkä kelkkaamme saimme mahtumaan. Ajasta en tiedä, kuinka kauan sen jälkeen olemme harhailleet jäillä, sillä napapäivistä ei osaa pitää lukua, mutta kauan on kestänyt ja paljon kurjuutta olemme kärsineet ennenkuin nyt viimeinkin olemme tavanneet ihmisiä, ja mahdollista on, niinkuin professori arveleekin, että napavirrat ovat jättien mukana kuljettaneet meitä hyvin loitolle niiltä merialueilta, joilla laivamme joutui haaksirikkoon.»

Juttuani ladellessa oli Cartwright aluksi tuijottanut minuun ikäänkuin minä olisin ollut ihminen, joka olin pudonnut kuusta hänen eteensä, mutta vähitellen oli hän alkanut päästä perille minun tarkoituksistani sekä samaa mukaa piukistanut huuliansa niin, että ne lopulta olivat kuin tikatut umpeen. Higginskin ja Ethel olivat aluksi ällistyneinä kuunnelleet tarinaani, mutta olivat

hekin nähtävästi lopulta älynneet, että minulla täytyi olla joku syy aluttomaan laverteluuni sekä pysyivät hekin vaiti.

Professori oli juttuni kehittyessä alkanut näyttää yhä pettyneemmältä, vaikka minun vetoosiini hänen olettamuksiinsa ilmeisesti häntä hie-
man lepyttikin. Huomasin hänen silmänvilkauksistaan sivuilleen, että hän vartioi sitäkin, huomasivatko hänen seuralaisiensakin asianomaisissa kohdissa sen, kuinka oikeita hänen ennakkopäätelmänsä sittekin, vasten meidän omia aikaisempia puheitamme, olivat olleet meidän matkamme todellisesta kulusta. Nämä ihmiset ovat kuitenkin turhamaisia, vaikka he eivät muuten olekaan inhimillisiä, ajattelin mielessäni.

Professori näytti siis pettyneeltä, ja hän sanoi-
kin, että muinainen napaseutuinen leiripaikka, jolle kalastajat — professori puhui nyt jo yksinomaan seurueelleen —, »jolle kalastajat nähtävästi olivat osuneet, ilmeisesti oli vaikeasti määriteltävissä, sitäkin vaikeammin, koska asianomaisten tiedot ja tiedonannot valitettavasti osoittautuvat hyvin häilyviksi ja epämääräisiksi». Mekin saimme tällöin professorin silmälasien takaa katseen, joka tulkitsi meille meidän mitättömyytemme, ja Cartwrightkin katsoi melkein pitittävästi minuun, ikäänkuin olisi hän halunnut sanoa, että siinä kuulit, mitä loruistasi arvellaan; hän pysyi kuitenkin vaiti, sillä katsannosta päättäen ei hän

professorinkaan jutunpitoa merkilliseksi mitannut.

Professorin äänessä oli kuitenkin pieni katku, kun hän jatkoi. »Tiedonantojen häilyväisyyden ja tiedonantajiemme ilmeisen tieteellisen kouluuttamattomuuden vuoksi on meidän nyt siis luovuttava tehtävästä, joka hetkeksi häämötti edesämme, ja joka tieteellisellä tarkkuudella suoritettuna ehkä olisi saattanut luoda arvokasta valoa siihen napaseutuhämärään, jonka varjoihin varhaisempi napaseutututkimus meidän silmiltämme kätkeytyy, ja jonka suoritus kunniakkaalla tavalla olisi kruunannut retkikuntamme muut tähänastiset suuret saavutukset napaseutujen valtaamisessa tieteellisen tutkimuksen ja ihmistiedon piiriin.»

»Hyvät herrat!» — professori oli omien sanojensa vaikutuksesta muuttunut sana sanalta yhä juhlallisemmaksi, ja hänen seurueensakin, joka oli huomannut äänikerran vaihtumisen esimiehensä esityksessä, oli järjestynyt kunnioittavaan kehään hänen eteensä. »Hyvät herrat, olemme nyt suorittaneet lopulleen sen kunniakkaan tehtävän, jonka 'British Geodetical Club' suoritettavaksemme on uskonut. Olemme ensi kertaa tieteen historiassa paikalla määritelleet ja kartoittaneet maapallon maantieteellisen navan, olemme geodeettisin mittauksin varmentaneet, että se on paikallaan, olemme hydrografisin havainnoin todenneet, että napameri on jäätikköä, ja että jään

kristallisoituminen tapahtuu täällä samojen pakkasilmöiden perustalla kuin muuallakin maapallolla, olemme zoologisten ja botanististen erikoistutkijaimme väsymättömien huomioiden nojalla tulleet siihen tulokseen, että sekä faunistiset että floristiset ilmiöt ovat täällä samojen biologisten lakien alaisia kuin muuallakin ja senvuoksi napalosuhteisissa mahdottomia, olemme geologisen asiantuntijamme, jolle ei ole tarjoutunut mitään vuoriperää tutkimukselleen, syvähakkausten nojalla jääkerroksissa tulleet siihen mielenkiintoiseen tulokseen, että jäässä ei voi todeta mitään juratai projurakerrostumia, kemistimme on määritellyt jään ominaispainot ja ainespitoisuudet samoiksi kuin jäämuodostumissa muuallakin, meteorologimme on kojeineen huomionnut, että ilma täällä kulkee vaihtelevina tuulivirtoina, milloin se ei lepää täydessä tyvenessä ja että tuulivirtojen samoin kuin ilmavirtojen yleispaine on mitattavissa samoin yksiköin kuin muuallakin, olemme yleensä kaikilla tutkimuksen aloilla päässeet siihen positiiviseen tulokseen, että mitään negatiivista ei täällä esiinny siihen, mitä ennakolta oli oletettavissa.

Näihin tietemme voittoihin ja suuriin saavutuksiin liittyy se kansallisesti kohottava tekomme, että Britannian lippu nyt liehuu sillä tangolla, jonka pystytimme sille jäälohkareelle, jonka sillä hetkellä olimme geodeettisesti, astronomisesti ja

kellolyömällisesti määritelleet sijaitsevan tasan maapallon pohjoisnavan kohdalla, kuinka virrat sitte myöhemmin lienevätkin jäätikkökantta työllenneet ja siirrelleet. On valtakuntamme ja British Geodetical Clubin ikikunniaksi, että Britannian lippu minun kohottamanani on ensimmäisenä ihmisvaltauksen merkinä liehuttanut kangastaan pohjoisnavan yllä!

Hyvät herrat! Kun nyt, suoritettuumme viimeiset kierroksemme napameren kolkkojen jääkenttien yllä, ja viimeisen laskumme niille, olemme aikeissa kohottaa, ankkurimme, sanoivat esivanhempamme, siipemme, sanomme me nykyiset, palataksemme kunnialla verhottuina ja nimemme maapallon tutkimushistoriaan ikiajoiksi kaiverrettuina takaisin arkisiin tehtäviimme tieteen vainoilla ja siunatun Fantomimiamme armotettuihin kulttuurihelmoihin, käytän tätä omissa elin-vaiheissamme, ja, rohkenen sanoa, koko fantomimisen tietämisen loputtomassa voittokulussa ainutlaatuista tilaisuutta kiittääkseni teitä, tutkijatoverini, jokaista erikseen ja kaikkia yhteisesti omasta ja yhteisen fantomimisen tutkimuksemme puolesta siitä itseuhrautuvasta uurastuksesta, jolla te, kukin kohdaltanne ja nimiä erikseen mainitsematta, olette lunastaneet nimillenne kuolemattomuuden sen retkikunnan nimettöminä osanottajina, joka tutkimuksen aikakirjoissa on kantava minun, Fantaswrightin, nimeä. Eläköön,

kauan eläköön se tutkijahenki, todellinen fantomiminen tutkijamieli, joka itsensä unohtaen ja nimeänsä tavoittelematta on meidän tekonamme vallannut tieteelle sen maapallon kolkan, joka enää oli ainoa, jota tieteellinen ambitio ei ennen meitä ollut saavuttanut. Kunniamme on kuolematon: pohjoisnapa on tempaistu hämäristään, sen jäät kartoitetut ja viimeinen Thule salkuisamme matemaattisina diagrammeina, tieteellisesti tarkkoina preparaateina ja valaisevina valokuvafilmeinä! Saatamme tehtävämme täyttäneenä hyvin omintunnon aloittaa paluumatkamme jättääksemme raporttimme maineikkaalle toimeksiantajallemme, British Geodetical Clubille, jonka kutsuttuja jäseniä meillä on kunnia jokaisen olla.»

Professori yskäisi nyt, ja se oli kai sovittu merkki siitä, että puheen juhlallinen osa oli päätynyt, koska koko seurue ikäänkuin käskystä yhtähaavaisesti pudotti hartioiltaan jonkun näkymättömän taakan, ja muuttui silmänräpäyksessä taaskin aivan luonnolliseksi ihmisryhmäksi jäällä, siirteli taas jalkojaankin ja jäseniään, ikäänkuin ne olisivat olleet hieman puutuneita sekä muuttui muutenkin hälisevämmäksi ikäänkuin koululuokka, kun kello on kelistänyt välitunnin; koko löyhtyminen muistutti elävästi sitä helpotuksen kohtausta, joka tapahtuu seurakunnassa, kun presbyteriaani on päässyt saarnassaan ameneen ja puri-

taanit kuiskauksiltaan taas ovat ihmisiä. Meitä ei koko puheen aikana oltu huomattukaan siellä kun me muitten takana seisoimme omana ryhmänämme ja kummastelimme sitä, mitä korvamme kuuli. Ällistyimmekin sen vuoksi aika lailla, kun professori yskäyksensä jälkeen vielä rykäsi itsensä ääneen, vaikka nyt aivan toiseen äänilajiin, ikäänkuin uruissa, joissa rekisterikertaa on vaihdettu, ja ihmeeksemme huomasimme, että nyt oli puhe meistä.

»Nämä kalastajat, jotka jäävirtojen mukana ovat selittämättömästi Labradorin rannoilta joutuneet tänne, ja jotka tähystäjämme keksivät jäältä, on meidän kuitenkin inhimillisyyssyistä pelastettava heidän haaksirikkoisesta asemastaan, ja pyydän senvuoksi herroja, että eri koneissa järjestetään tilat heille viedäksemme heidät Englantiin. Kuten sanoin, inhimillisyyssyyt velvoittavat meitä, vaikka raporttimme British Geodetical Clubille tämän vuoksi vähän viivästyy, ja vaikka kalastajat eivät ole mitään varteenotettavaa voineet meille ilmoittaa omien huomioittemme lisäksi napajäillä sitä tosin mielenkiintoista seikkaa lukuunottamatta, että he Labradorin rannoilta ovat napavirtojen mukana nähtävästi Grönlannin pohjoispuolitse kulkeutuneet tänne, minkä seikan pyydän hydrografimme merkitsemään muistiinpanoihinsa, koska se melkoisesti tukee havaintojemme nojalla tehtyjä var-

haisempia olettamuksiamme. Minä puolestani koetan arkistotutkimuksin päästä perille olisiko todella joku minulle tähän asti tuntematon napa-seuturetkikunta 1700-luvun alkupuolella, kuten kalastajain löytö ja heidän tapaamansa pukujäänökset aiheuttaisivat olettamaan, Labradorista käsin tunkeutunut kauas pohjoisille pituuksille, mitä seikkaa en kuitenkaan pidä todennäköisenä enkä edes mahdollisenakaan, niin tarkkaan kuin minä tämän retkemme esivalmisteluissa olen muun ohessa tutkinut ja läpikäynyt kaikki saavutettavissa olevat arkistomateriaalitkin. Luultavasti on kysymys vain jostakin samanlaisesta pyyntiretkilään eksyneestä ja tuhoutuneesta kalastajaryhmästä kuin tämä löytämämmeekin tässä, ja jonka matkat ja harhailut jäätiköillä ennen sen lopullista tuhoa eivät tieteelle tarjoa muuta mielenkiintoista kuin sen sinään kyllä huomioonotettavan asianhaaran, että kalastajiemme löytämä vanha leiripaikka esineiden iästä päätellen on vuosisadat pysynyt suhteellisesti puhuen lähes paikoillaan vasta myöhemmin joutuakseen siihen jääalueiden liikuntavirtaan, jonka mukana meidänkin kalastajamme paria vuosisataa myöhemmin pyyntimatkalleen lähteneinä ovat heidän puheistaan päätellen Davisin salmen kautta ja Grönlannin pohjoispuolitse ajautuneet näille varsinaisille napa-alueille. Tämä on, niinkuin sanoin, todella huomioonotettava asianhaara, sillä se

todistaa, että jääalueet vuosisatain näkökulmalta katsoen eivät ole tasaisesti samansuuntaisessa ja samanvahvuudessa liikkeessä, vaan että merivirrat napa-alueillakin, kuten muuallakin maapallolla vaihtelevat sekä suuntaan että voimaan nähden. Hyvät herrat, minä pyydän, että kiinnitätte vakavaa huomiota tähän merkilliseen seikkaan, joka vakuuttavasti vahvistaa minun koko tiedemies-tekoni ajaman teorian siitä, että maapallon rakenteen staattisuus olennaisesti perustuu kaikkien sen sekä elollisten että elottomien ilmiöiden epästaattisuuteen, joka sääntönä resultoi vastakoh- tansa, eli staattisuuden. Hyvät herrat, tämä toteamus, jonka tietämättömät kalastajat tietämättö- myydessään ovat meille lahjoittaneet, on sinään jo tulos, joka palkitsee meille kaikki tiedemies- vaivamme ja matkamme vaikeudet!»

Professori oli tälläkin kerralla lopettanut puheensa sekä yskäissyt, ja seurue, joka nähtä- västi pelkäsi, että professori voisi vielä aloittaa kolmannenkin puheen huolimatta siitä koko kyl- mämästä viimasta, joka puhalsi jäällä, alkoi merkil- lisellä kiireellä olla hommastelevinaan jotakin, jotkut juoksivat muka hoitelemaan heidän lintu- koneitaan, jotka kyykkivät jäällä kuin jättiläis- heinäsirot, toiset rupesivat suorittamaan jotain luonnollisia ihmistarpeitaan, joita heilläkin näkyi olevan, ja jotkut kiinnittivät ihmeeltä huomionsa taas meihinkin keräytyen ryhmäksi ympärillemme,

Me neljä olimmekin, suoraan sanoen, luultavasti koko lailla katseltava ryhmä, tupertuneita kun olimme sekä professorin puheista, että muustakin, joka näin äkkiodottamatta oli yllättänyt meidät. Tietysti oli aluksi, kun olimme huomanneet tulijat todellisiksi ihmisiksi, pelastumisen huuma ollut tavaton mielissämme, mutta tämä huuma oli kyllä alkanut asettua verissä, ja sijaan tullut vähitellen todelliseksi mielenankeudeksi muuttuva epävarmuuden tunto joko oman järkemme tilasta tai tulijoitten ihmisellisestä laadusta. Cartwright vilpittömyydessään pyöritteli etusormen päätään ohimollaan merkiksi minulle siitä, että jotain nyt täytyi olla epäkunnossa joko omassa päässä tai vieraitten, Higgins piteli kaksin käsin ylöspäin käännetyistä pyssynpiipustaan, ikäänkuin olisi sen rautaputki enää ainoaa varmaa, jota osasi pidellä, ja Ethel, joka poikaikäisessä viattomuudessaan ehkä parhaiten oli säilyttänyt mielenmalttinsa, näytti olevan epä-tietoinen siitä, oliko lupa niin uteliaasti tirkistellä ja tarkkailla lentokummituksia jäällä kuin mieli teki. Minun, joka edellisillä matkoillani jo olin oppinut kokemaan mitä hyvänsä, oli kukaties helpompi kuin toisilla olla ylenmäärin hämmästyttäviä siitä, mitä kuulin ja näin, mutta toisaalta olivat nämä samat kokemukseni myöskin varoitamassa minua siitä, että alku ihmeellisyyksissä ei tavallisesti vielä ole kummallisinta siitä, mitä

on näkevä, vaan että on varattava itsensä siihen, että on valmis vielä odottamattomampiinkin. Minä siis pidin mieltäni varuilla ja koetin säilyttää järkeni siten kahdella kantapäällään seisomassa, ettei se hämmästyisi mistään. Sen kuitenkin tunnustan, että ällistyin sitä nopeutta ja valmiutta, jolla professori minun puheitteni perusteella oli kyhännyt kauaskantoiset päätelmänsä, ja joiden vertaista varmuudessa ja terävyydessä en matkoillani muista tavanneeni muualla kuin Lilliputtien tiedeakatemiaan annaalijulkaisuissa. Ällistykseni oli sitäkin vilpittömämpi ja kunnioittavampi, koska itse tiesin omassatunnossani tiedonantojeni täydellisen perättömyyden. Kummastelinpa hieman sitäkin, kuinka professorilla, jolle ilmeisesti oli peräti tärkeätä saattaa mullistavat havaintonsa niin nopeasti kuin suinkin ja ennenkuin ne vanhenevat perille British Geodetical Clubille, oli malttavaisuutta uhrata kallista aikaansa pitkässä puheessa selvitteläkseen napaseudun jäille seikkoja, jotka koskivat vain meitä, haaksirikkoisia kalastajia ja hänelle ilmeisesti melkein olemattomia olentoja. Sanon napaseudun jäille, sillä huomasin, että ainakaan hänen seurueensa ei korviansa lainannut hänen puheelleen, ja jos sitä siis joku kuunteli, niin olivat kuuntelijoina juuri napaseudun jäät sekä meidän vaivainen ryhmämme, joka tiedemiehen silmällä nähtynä ja tiedemiehen perustelujen vastaanottajana

oli tuskinpa edes jääkahvaleen veroinen sielullinen objekti. Mitään aiheellista ihmettelemisen syytä ei minulla kuitenkaan aikaisempien kokemusteni perusteella olisi pitänyt olla enempää puheen laatuun ja pituuteen kuin puheen kuuntelijoihinkaan nähden, sillä olen ollut kerta läsnä Lilliputtien Keisarillisen Tiedeakatemian istunnossa, vaikka en varhemmissa matkakertomuksissani ole muiden huomioitteni runsauden vuoksi siitä tullut kertoneeksi. Lilliputiassa olivat nimittäin tiedemiehet kansallisen pienoiskokonsa ja siitä aiheutuvan aistimiensa luonnottomasti kehittyneen pikkutarkkuuden vuoksi jokainen, niinkuin he itseään kutsuivat, suuria spesialisteja, ja koska akatemian tapa oli, että erikoistutkijat akatemian yhteisissä istunnoissa esittivät erikoistutkimuksensa tuloksia toisilleen, mutta kukaan erikoistutkija taas ei käsittänyt akatemiatoverinsa erikoisalasta mitään, niin oli akateeminen kutyymi Lilliputiassa kehittynyt siihen, että jokaisessa istunnossa aina kuudelle akatemian jäsenelle oli varattu lilliputtituntinsa, jonka kestäessä asianomainen sai esittää omat tutkimustuloksensa, muitten akateemikkojen sillä aikaa laskiessa sormiansa lukua pääsemättä kuitenkaan tässä laskussa koskaan enempään kuin kymmeneen, koska sormia ei ollut enempää kuin kymmenen. Tässä tilaisuudessa havaitsin, että ainoina todellisina esitelmien kuuntelijoina akatemian istunnoissa oli-

vat akatemian pähkinäpuiset lilliputtituolit selkämyksineen, jotka totisina ja torakahtamattomina säilyttivät hievahtamattoman tarkkaavaisuutensa, mitä ainetta esitelmä käsittelikin. Kohtuuden vuoksi on kuitenkin huomautettava, että tuolin selkämysten tarkkaavaisuuskyky on luonnollisesti selitettävissä, koska ne, paitsi sitä, että ne olivat puuta, olivat monen ikäpolven istuntojen läsnäolijoina perehtyneet vaikka minkä tieteen erikoisalaan hyvänsä, kun akateemikot taas istuivat niillä vain omat nopeasti kuluneet ukkopäivänsä. Tämän kokemuksen perusteella ei minulla siis olisi ollut mitään syytä ihmetellä, että professoria tyydytti napameren kärsivällisten jääkahvaleiden tarkkaavaisuus hänen esitelmänsä kestäessä, mutta kyllä minä sittenkin häntä ihmettelin, sillä oli kulunut liika pitkä aika siitä, kuin minulla oli ollut kunnia olla läsnä Lilliputtien Keisarillisen Akatemian istunnossa.

Oli kyllä ollut minun puoleltani epäasianmukainen ja epäkunnioittava teko muistella professorin puheen aikana ja professorin edessä Lilliputtien akatemiaa, koska hän kuitenkin oli British Geodetical Clubin jäsen ja ihminen minun kokoani, ellei pitempikin, mutta tiede on tiedettä kuitenkin, eikä se miehen kokoa katso, vaan miehen sitä lajia, joka jauhaa, vaikkei hampailla olisi mitään jauhettavaakaan.

Kun kirjoitan tätä — kirjoitan tätä muistos-

tani ja Lontoon Emigrant-hotellissa, sillä Swallow Birdin tuhoutumisen jälkeen ja vaiheittemme aikana napajäillä samoin kuin lentokoneessa, kun jo olimme pelastetut, en luonnollisesti ole voinut jatkaa muistiinpanomerkitöjani — kun siis kirjoitan tätä, olen jo jonkin verran saavuttanut kokemuksia ja tehnyt havaintoja Fantomimian olostä ja elöstä — Fantomimian, jonne kohtaloni siis tällä kertaa oli minut viskannut, tällä erällä vielä lisäksi kohtalo- ja onnettomuustoverien seurassa — olen siis jo jonkin verran ennättänyt, en perehtyä tietenkään, mutta sentään jossakin määrässä hahmoittaa käsityksilleni tätä tajuilleni oikeastaan vielä yllättävämpää elämänpiiriä, kuin mitkään varhaisemmilla matkoillani tapamani. Tunnustan kuitenkin, että vaikka kaikki myöhemmät huomiomme tähän asti ovat olleet sellaisia, että ne jokainen erikseen, elleivät ne olisi olleet yhteydessä keskenään ja siten ikäänkuin omalla mahdottomuudellaan valmistaneet mieltä toistensa mahdottomuuteen, olisivat mullistaneet meiltä kaikki saavutetut ajatustottumuksemme, tunnustan tästä huolimatta kuitenkin, että tämä kohtaaminen napameren jäillä, jolloin ensimmäisen kerran jouduimme silmästä silmään fantomimisen tieteen kanssa, sittenkin oli ainakin minulle kaikista tähänastisista inhimillisistä kokemuksistani järkyttävin. Jos professori ja hänen seuralaisensa, niinkuin Lilliputian tiedemiehet, oli-

sivat olleet lilliputtikokoa, niin en tietysti olisi, enempää kuin Lilliputiassakaan, älynnyt muuta kuin huvitettuna tarkkailla pikkumiesten toimiteluja, mutta kun nämä edessäni napameren jäällä olivat omakokoisiani olentoja ja ihmishahmoisia, niin näin heidän laatunsa ikäänkuin suurennuslasin lävitse ja huvittuneisuuden sijasta oli lähimpänä ihmistuntonani vilpítőn kammostuminen. Ajatelkaas, että muurahainen pysyisi luonnossaan, mutta olisi ihmiskokoinen ja ihmishahmoinen ja harjoittaisi tiedettä! Professori edessäni: ruumistani puistatti! Minkälaatuisten ihmisten pariin olimme siis joutuneet? Ihminen on kummituksellinen olento, kun ihmisyyys on hänessä surkastunut.

V

Olemme nyt siis, kuten edellisessä jo ohimennen mainitsin, kaikki neljä Fantomimiassa Emigrant-hotellissa. Seikkailumme napajäätiköillä päättyi nimittäin kuitenkin lopulta siihen, että British Geodetical Clubin retkikunta, vaikkei tehtävä kuulunutkaan retkikunnan varsinaiseen ohjelmaan, ja vaikka sijoituksemme lentokoneisiin — siten kutsutaan niitä kojeita, joilla retkikunta oli laskeutunut luoksemme jäätikölle — tuottikin vaikeuksia kertyneen runsaan tutkimusmateriaalin vuoksi, että British Geodetical Clubin retkikunta kaikesta tästä huolimatta sittenkin pelkistä yksinkertaisista inhimillisyyssyistä sekä sen asiahaaran vuoksi, ettei todennäköisesti kukaan muukaan sattuisi paikalle meitä, kalastajia pelastamaan kurjassa asemassamme pohjoisnavan jäillä, elleivät he sitä jalomielisesti, ja tutkimustensa tulosten parituntisen myöhästymisen uhallakin British Geodetical Clubilta, tehneet.

Professorin siis lopetettua puheensa ja seu-

rueen hetkisen neuvoteltua keskenään — tästä neuvottelusta, joka meidän vuoksemme suoritettiin ranskaksi, juuri kuulin, mitä tieteellistä uhrausta heille merkitsi se heidän raporttinsa parituntinen myöhästymisen Geodetical Clubille, jonka he arvioivat sijoituksemme järjestelyn heille aiheuttavan: eräs seurueen jäsenistä esittikin, että juuri pelastustyön jouduttamisen vuoksi vain kalastajat sinään sijoitettaisiin lentokoneisiin ja heidän tavaransa niineen jätettäisiin jäätikölle, mutta tämän ehdotuksen epäsi professori kohta, koska, sanoi hän, juuri tavaroilla oli verrattomasti suurempi tieteellinen mielenkiinto kuin kalastajilla itsellään, ne kun mahdollisesti kuuluivat sen 1700-luvulla tuhoutuneen matkueen jäämistöön, jonka kalastajat jäätiköillä olivat puheittensa mukaan löytäneet, seurueen siis hetkisen neuvoteltua keskenään, alkoivat pelastustyöt välittömästi.

Edeltäneellä neuvottelulla oli kuitenkin ollut se meille edullinen puolensa, että mekin olimme hetkeksi jääneet sivulle seurueen huomiosta. Paikalla olivat meidänkin päämme yhdessä ja meilläkin neuvottelu käynnissä. Higgins oli kyllä aluksi turmelemaisillaan koko tilaisuuden heti ensi hätään, ja ennenkuin kukaan muu meistä oli ennättänyt ääneen, purkamalla koko pakahtuneen mielentilansa. »Jumalattomia ihmisiä!» sanoi hän niin vilpittömästi sydäimestä, että veriä karmi,

ja niin kovalla äänellä, että jokainen sävähdimme ja ensi teoksemme kurkistelimme ympärillemme, olivatko vieraatkin kuulleet hänen rehelliset sanansa. Minä olin kuitenkin ennättänyt peittämään kämmenellä hänen suunsa, eivätkä vieraatkaan nähtävästi olleet mitään huomanneet, koska heidänkin neuvottelunsa oli kiinteimmillään. Seltin nyt niin nopeasti ja lyhyesti seuralaisilleni kuin tilapää vaati, että hiiskauksellakaan ei kukaan nyt saanut puhua siitä, mitä ja keitä olimme ja mistä tulimme ja mitä olimme kokeneet, kaikkein vähimmän napavirrasta. »Minä olen matkustanut paljon», vakuutin, »ja joutunut tekemiisiin vaikka minkälaiden ihmisolentojen kanssa, mutta näin tunnottomien ja pelkästään tietohullujen ihmisten pariin en tätä ennen vielä ole joutunut, ja tiedän, että jos mikä meidät vielä pelastaa, niin se, että nämä tietävät meistä niin vähän kuin suinkin. Ole, Cartwright, kertakin elämässäsi epärehellinen, sillä henki on kalliimpi kuin rehellisyys!» ennätin lopuksi vielä varoittaa, ennenkuin seurue jo oli lopettanut neuvottelunsa ja professori joukossamme.

Tämän jälkeen tapahtuivat asiat nopeasti, vain kuormamme kirvottaminen aiheutti enää viivytyksiä. Tultuamme kelkkamme luokse ja avattuamme köydesiteet tavaraimme ympäriltä, muuttui professorimme nimittäin entisekseen, ja mitä esinettä vain tuli kuormastamme esiin, niin pidet-

tiin puhe kohta. Minun Blaeu'n Atlakseni oli päällimmäisenä, ja siihen iski professori kohta kuin haukka. »Tässä näemme todistuksen!» hän enemmän vinkui kuin huusi ja vapisi sellaisessa mielenliikutuksessa, että hänen oli vaikeata käsi-
neen ripustaa silmälasit nenälleen. »Amsterodami MDCLVII» luki hän tittelilehdeltä. »Olettamukseni oli oikea, retkikunta 1700-luvun vaiheilta, pikemmin vähän aikaisempi kuin myöhempi!» julisti hän seuralaisilleen. Atlakseni oli kuitenkin jo heitetty jälle, sillä professorin silmä oli sattunut Cartwrightin sekstanttiin, joka nyt oli tullut esiin. Kapinetta tarkasteltiin likinäköisesti eri puolilta. »Sekstantti juuri sitä tyyppiä, joka vielä puuttuu minun kokoelmistani, ja jota minä turhaan olen hakenut kaikista Lontoon antiikkikau-
poista. Kirjallisuudesta tiedän, että tyyppin pitäisi esiintyä, mutta kaikki etsintäni ovat tähän asti olleet turhia. Mestari on eräs newcastlelainen instrumenttimaakari: hänen initiaalinsa ovat kai-
verretut tähän» — professori osoitti pieniä nimi-
kirjaimia sekstantin kulmakilvessä — »hänen työpajansa on määritelty työskennelleen New-
castlessa vuosien 1690—1704 välillä, mutta kaikki hänen teoksensa ovat tähän asti pysyneet tuntemattomina! Kekseliäs ja neuvokas tyyppi: pitipä minun suorittaa naparetkeni, jotta tämä harvinaisuus tuli käsiini!» Professori oli niin innoissaan, ettei ollut huomannut Cartwrightin liikehtimisiä.

Tämä oli nimittäin ilmestynyt professorin viereen, siepannut sekstanttinsa professorin käsistä, sekä korjannut kojeen omaan kainaloonsa. »Sekstantti on minun, minä olen perinyt sen isältäni, ja se on minun omaisuuttani kolmen yhtyneen kuningaskunnan kaikkien lakien mukaan!» selitti hän ällistyneelle professorille jyrkästi. Minä, pelästyen Cartwrightin pikaisen toimenpiteen seurauksia ja etenkin hänen varomattomia sanojaan, olin rientänyt hätään selittäen, että Cartwright tarkoitti sekstantin olevan vanhaa sukuperintöä hänen perheessään ja että hän oli perinyt sen isältään, joka oli valaanpyytjä niinkuin hän itsekin ja valaanpyytjäasukua polvesta polveen niin pitkälle kuin tunnettiin. »Se on hänelle suuri kalleus, koska hän pitää sitä valaanpyytjä-onnensa takeena, ja hän kuljettaakin sitä aina mukanaan, vaikka kapine nyt jo onkin niin vanha ja kelvoton, ettei sillä meritoimissa enää ole mitään virkaa», selitin minä kylmäverisesti valehdellen, vaikka Cartwrightin julmistunut katse melkein söi minut elävälti. »Haaksirikossammekin pelasti hän tämän turhan sälän, hyppäsi vajoavaan aluksen hylkyyn ja nouti kojeen henkensä kaupalla kajuutasta, vaikka me muut kuinka kiljumaltakin koetimme kieltää!» vahvistin vielä tarinaani, koska muistin, että olin professorille varhemmin kertonut, että olimme haaksirikossamme pelastaneet vain paljaan henkemme. »Turhan sälän?» Se oli profes-

sori, joka tässä tingassa odottamatta tuli Cartwrightin avuksi minun puheitani vastaan. Professori oli suorastaan närkästynyt, ja minä sain häneltäkin katseen hänen silmälasiansa takaa, joka suorastaan viskasi kelvottomana tuhkana minussa syrjään sen, joka minusta enää mahdollisesti oli jäljellä Cartwrightin murhaavan katseen tulilta. »Laivurin koje on hienotekoisin sekstantti, mikä Englannissa on tarkistettu 1700-luvun alkuvuosina, ja mikä valtamerihöyryn kapteeni voisi turvallisena vielä tänä päivänä, kolmattasataa vuotta myöhemmin käyttää sitä astemittauksissaan! Vai sälä?» Minä sain silmälasien takaa uuden katseen, joka lopullisesti ikäänkuin lakaisi minut tietämättömyksineni jäältä. Cartwrightin omistusoikeus sekstanttiin oli nyt siis kuitenkin tunnustettu ja samalla minun varhaisempi kertomukseni haaksirikostamme saanut epäsuoran vahvistuksen, joten minäkin mitättömyydessäni sain olla tyytyväinen. Professorin silmistä olin minä kuitenkin tämän jälkeen kadonnut ja kadotettu mies.

Tämän välikohtauksen jälkeen sujuivatkin pelastustoimenpiteet jäällä mutkattomammin. Sekä professori että Cartwright olivat ilmeisesti saaneet toisistaan edullisemmän käsityksen, professori Cartwrightistä sekstanttiharvinaisuuden omistajana, Cartwright professorista hänen sekstanttinsa arvostajana. Ei Cartwright sentään minulle-

kaan tuntunut kantavan kaunaa minun halventavien sanojeni vuoksi hänen sekstantistaan, sillä professorin sanat hänen sekstanttinsa ikivanhuudesta, vaikka olivatkin kunnioittavia, olivat kuitenkin nähtävästi sävähdyttäneet häntä, ja hän alkanut niiden valaistuksessa ymmärtää syyn minun julkeaan valehtelemiseeni: hän itsekin oli tämän jälkeen selvästi hyvin varovainen kaikessa, mitä hän sanoi tai teki ja katsahti tuontuostakin minuun kysyvästi. Sekin hyvä seuraus oli Cartwrightin kireästä omistusoikeutensa puolustamisesta, että tämän jälkeen, vaikka kaikki esineet kelkkakuormassamme herättivät seurueen vilkasta huomiota ja aiheuttivat professorin taholta erinomaisen asiantuntevia, vaikka meitä ällistyttäviä selityksiä, mitään epäselvyyttä tai erimielisyyttä ei enää syntynyt siitä, etteivätkö ne olisi meille kuuluvia: nähtävästi tunnustivat he löytäjä-oikeutemme esineisiin riidattomaksi. Eritoten, kun tulivat esiin meidän rahakäärömmä, oli huomio yleinen, minun floriinini, guldenini ja dubloonini, jotka olin eri matkoilla koottuina ottanut mukaan, jotta olisi erillaista rahaa, mihinkä sitte tulimmekin, varalta mukana, herättivät, vaikkei niitä paljoa ollutkaan, elävää mielenkiintoa, ne kiersivät miehestä mieheen ja kaikki tarkastivat vuosilukuja ja hallitsijain kuvia, Cartwrightin englantilaiset punta-rahakääröt kulkivat myöskin kädestä käteen ja niitten vaakaa punnittiin

kämменellä vuoron perään. Vielä melkein suurempaa huomiota herättivät kuitenkin Higginsin hopeashillingit ja kupari-pencet, jotka kaivettiin esiin sukanpohjilta kuormassamme, ja joista jotkut näkyivät vahvasti kiinnostavan professoria. »British Museumilla täytyy olla etuoikeus näiden esineiden lunastamiseen, koska joukossa tuntuu olevan paljon sellaista, jota tietääkseni ei entuudeltaan tunneta», virkahtikin hän, mutta lisäsi lauhkeasti, silmäten Cartwrightiin, jonka tiiveyttä omistusasioissa hän nähtävästi oli oppinut kunnioittamaan: »löytäjinä ei teillä tietenkään ole mitään sitä vastaan, että arvokkaat esineenne tulevat julkiseen talteen!» sanoi hän ja ääni oli melkein suostutteleva. »Hukkaan menneen alukseenne hintakin tulee ehkä korvatuksi!» sanoi hän ensimmäiset inhimillisesti kehoittavat sanansakin meille, tai oikeammin Cartwrightille. Arvomme oli nähtävästi muutenkin noussut näiden ihmisten silmissä sen jälkeen kuin oli huomattu ja professorin sanoista varmennuttu siitä, että emme olleetkaan enää pelkästään haaksirikkoon joutuneita pyyntömiehiä napajäillä, vaan että tavaramme oli kauttaaltaan arvotavaraa, ja me sen mukana varteenotettavia ihmisiä. On näillä muitakin inhimillisiä vaistoja kuin tiede, rupesin ymmärtämään, ja aloin puolestani tulla vähän rauhallisemmaksi kohtalomme puolesta. Olen nimittäin matkoillani tullut siihen kokemukseen, että jos vain arvo-

käsityksissä päästään johonkin molemminpuolisesti käsitettävään yhteisymmärrykseen, niin ihmislaatuisten olentojen välillä kyllä aina syntyy siedettäviä vaihto- ja kunnioitussuhteita. Minun kultarahani esimerkiksi olivat lilliputeille valtaavimpia todisteita minun ihmisarvostani, kun samat rahat jättiläisten maassa tuskin kelpasivat leluiksi lapsille. Me arvokuorminemme napaseudun jäällä olimme kuormamme tarkastuksen jälkeen ilmeisesti aivan toisia miehiä löytäjiemme ja pelastajiemme silmissä kuin sitä ennen.

En malta, vaikka se vie tilansa muistiinpanoisani ja viivyttää pelastuskuvaustani, olla kertomatta sitä huvittavaa seikkaa, että juustonkahvaleemme, jonka olimme lohkaisseet hollantilaisesta juustostamme matkamuonaksemme, herätti varsinaista hilpeyttä — hilpeyteenkin siis nämä ihmiset kykenivät! — seurueessa. Juustosta oli tullut lohkaistuksi sellainen syrjä, että sen perusteella saattoi määritellä koko kehrän ympärysmitan, ja koska valaanpyytäjät tavallisesti matkansa varalle ottavat mukaansa mahdollisimman suuren juuston, niin näytti juustomme alkuperäinen mahtavuus yllättävän pelastajiamme. Leikillisesti kyllä — professori ei sentään ollut mukana tässä leikissä — asettuivat he ensiksi kehään siten että heidän piirinsä jotenkin tarkalleen entisti heidän silmiinsä juustomme alkuperäisen koon. Sen jälkeen oli jokaisen saatava maistaakseen viipale

juustoamme — Higgins heille leikkasikin kullekin viipaleen — ja hyvällä maulla he maiskuttivatkin kukin palastaan, professorikin, vaikka hän ilmeisesti huonolla omallatunnolla, koska juustoakin hänen tunnolleen tietysti pyhitti sen, hänen tietonsa mukainen, museoikä. Seurueen kemisti haisutelikin viipalettaan, ja selitti hän, että se kemiallisesti tuoksui aivan verekseltä. »Tässä ei kyllä ole tapahtunut samaa herkullista mätänemisprosessia kuin Roquefort-juustossa, mutta maku ja tuoksu on aroomiltaan vielä valikoidumpaa, aiheutuen tämä todennäköisesti siitä, että bakteerimuodostuma on jäätikköolosuhteiden hidastuttamana kahden vuosisadan aikana vielä intensiivisemmällä tiiveydellä kuin Roquefort-juustossa, ennättänyt kyllästyttää tämän juustoaineuksen kaikki poreet. Tämä on parasta juustoa, mitä minä eläissäni olen tutkinut ja maistanut!» tunnusti tämä lihavahko herra, sekä pyysi Higgin-siltä vielä viipaleen lisää. »Ja jätitte suurimman osan juustosta pelastamattomana leiripaikalle?» kysyi hän melkein syyttäen Cartwrightiltä, sekä katseli jopa kaihomielisesti sitä kehäpiiriä, jonka hänen retkitoverinsa muodostivat ja joka suunnilleen vastasi alkuperäisen juuston kehää.

Ymmärsin tästäkin pelastajamme hyvin inhimillisiksi laadultaan sekä kehoitin silmänvilkauksella Higginsia leikkaamaan hyvän palasen lisää vieraillemme kullekin, mutta nyt tuli professori

väliin, ja kielsi ehdottomasti kaiken enemmän juuston kuluttamisen. »Tämä on todennäköisesti vanhin säilynyt juusto maailmassa ja minä retkikunnan päämiehenä omistan sen British Museumin Natural History-osaston varalle sillä edellytyksellä, että arvoisat löytämämme löytäjät ovat suostuvaisia kohtuullisesta korvauksesta luovuttamaan sen tieteelle!»

Juustopidot napajäällä päättyivätkin professorin päättäväisen ja, kuten olin huomaavinani, itseuhrautuvankin määräyksen vuoksi tähän, ja juusto samoin kuin muutkin tavaramme viimeistä ripettä myöten korjattiin jäältä lentokoneisiin sen jälkeen kun ne vaakansa mukaisesti olivat erittäin huolellisesti sijoitetut eri koneisiin niiden kantokyvyn mukaan. Vain kelkkamme jätettiin jäälle, sen jälkeen kuin senkin puujätteiden vuosisyymuodostumat ja maalauspeite oli tunnontarkasti suurennuslasein tutkittu sekä otettu, niinkuin he sanoivat, valokuvalevyille. Vain kellosepän-verstaassa olen nähnyt tehtävän työtä sillä likinäköisellä tarkkuudella ja värähtämättömällä huolella, millä pelastajamme kukin kohdaltaan naputtivat ja koputtivat kelkkaamme, tutkivat naulan kannatkin sekä raapustelivat ja nuustivat irkeneviä vernissapaakaleita. Sanon kukin kohdaltaan, sillä ilmeisesti olivat tehtävät heidän välillään tarkasti jaetut ja kemisti ei välittänyt puusta mitään, vaan ainoastaan väripeitteestä, josta hän

otti näytteitä talteensakin, kun taas se, jota kutsuttiin botanistiksi, oli silmineen ja suurennuslaseineen kuin isketty jokaiseen puusyyn kiemuraan. Nyt minä näen lilliputit suurennuslasin kautta! ajattelin, kun katselin harrasta aherrusta. Vaikka nyttemmin jo olin monella tavalla tullut kokemaan pelastajiemme inhimillisiäkin luonnepuolia, sain melkein väkipakolla torjua mielestäni sitä käsitystä, etteivät häärijät edessäni sittenkin olleet ihmismuotoisia muurahaisia.

Olimme lopulta valmiit, tavaramme siirretyt koneisiin ja me miehet enää vain jäällä. Nyt pääsin huomaamaan sen, että professori ei ollut unohtanut halventavia sanojani Cartwrightin sektantista, sillä kun Cartwright ja Ethel otettiin professorin omaan, retkikunnan suurimpaan ja parhaimpaan koneeseen, ja Higgins sijoitettiin toiseen, niin minut määrättiin kiipeämään viimeiseen, joka oli sekä pienempi kuin muut että miehitettykin vain nuorimmilla ja ilmeisesti alempiasteisilla retkikunnan jäsenillä.

Koneet olivat, nyt kun niitä oli lähempää nähnyt ja tarkemmin katsonut, rakennetut jostain minulle tähän asti tuntemattomasta metalliaineesta, sameampaa kuin hopea, mutta vaaleampaa ja jo tuntumiltaan kevyempää kuin teräs, niillä olivat pitkät ja jäykät, sudenkorentojen lentovehkeitä muistuttavat siivet ja niiden rungotkin muistuttivat lähimmin sudenkorenon ruu-

mista, vain paksentuneena ja mahoittuneena ja päättyen jäykkään kalanpurstoon. Ne koneen osat, jotka lentäjien saapuessa olimme kuvitelleet ulkoneviksi silmiksi kahden puolen kärsää, olivat nyt liikkumattomia rataspyöriä, jotka torkottivat kumpikin kolmea vähän väännettyä peltilehteä ilmoihin. Yleensä olivat kojeet nykyisessä liikkumattomuudessaan jollakin selittämättömällä tavalla kaameita. Kun muisti niiden hirnuvan, vonkuvan, kaarestelevan saapumisen, ja nyt näki ne kuin hengettöminä, avuttomina, kömpelöinä jättiläiskärpäsinä jäällä, niin oli tässä jotakin semmoista puistattavaa, joka aina on kaikessa, joka riitelee luontoa vastaan. Enkä voinut torjua mielestäni sitäkään kummallista ja perimmiltään myöskin puistattavaa ajatusta, että, miten inhimillisiksi jo olinkin monissa kokenut pelastajamme, nämä kuitenkin olivat olentoja semmoisesta mailmasta, jossa tuommoiset kojeet olivat todellisuuksia ja siis mahdollisia. Olikohan esimerkiksi professorin selvään inhimilliseen turhuuteen ja turhamaisuuteen liittyvä ajatusoikeisuus ja järkeysyyden yksisilmäinen puritaanisuus inhimillisesti katsoen vähemmän luonnotonta kuin se, että hengetön metalliaine levittää siivet ja lähtee lentoon? Minä sanoin, että ajatus oli puistattava, ja minua puistattikin mieleni perimpiin. Mihinkäs ja minkälaisten olentojen pariin oli kohtaloni tällä kertaa taas kuljettava minut, ja minun mukana minun syyttömät osatoverini?

VI

Oli kummallinen tuntemus, etten sanoisi elämys, kun jäät helppasivat altamme, tai me helpasimme jäiltä, kumpaan päin vain sanoisikin asian, ja yht'äkkiä eli sen, että me, me itse ja koko kuormamme ja metallinen kojeemme, joka kantoi meitä, että kaikki leijailimme ilman väessä, mutta ei painottomina, niinkuin olisi kuvitellut, jos olisi olettanut tapauksen ennakoita, vaan raskaalla jytinällä. Jytinä oli todella kova, korvat salpaava, ja metallikotelomme tutisi ja vapisi ikäänkuin se olisi ähkinyt. Tietysti tuntui meno kevyeltä, irralliselta, kun nousten ja nousten kohosimme ylemmäs, lähdimme liukuun, ilkuimme kuin kaikelle, mikä jäi allemme ja allamme, ja kurotimme kulkua ilmojen vilhuessa sivuillamme, mutta kaiken aikaa piti kone meteliä, ikäänkuin olisi hengetön metalli liitoksissaan tietänyt riitansa julmaksi kaikkea sitä vastaan, mikä oli luonnonmukaista. En osaa sanoa, kumpiko tunto oli väkevämpi, se huumako, että ihminen voitti ilmoja

tällä vapaudella, vai se ahdistusko, että ihminen riisti itseltään elämän aisteja tällä väkivallalla. Minä nimittäin ilmetysti olin haltioitumiseen saakka riemuissani tämän menon huikaavasta tavattomuudesta, siitä ikäänkuin olemattomuudesta, jolla suistimme matkaamme, mutta vielä likemmälle minua tunki se melkein olemuksellinen säikähdys, että minulta riistetään minun aistimiani, ja että elämää petetään minulta menomme huimuuksissa. Saanko hetkistäni kiinni, tai siitä mitä koen, tai edes itsestäni, kysyin.

Jää todella jäi allamme, kun kurkisti akkunasta — niin, jäätä, jäätä silmäkantamiin jätimme allamme, jäätä, jäärykkiöitä, jäälakeutta milloin huikaisevan valkeata kuin taivaanrannan lavealti levitelty hohtava hursti, milloin jyrkästi, epätasaisesti harmaata, kuin lohkoisin hampain, sidotun elementin purtua uhkaa irvistävä, milloin viheriästi vilhuvien railoviilujen ratkoomaa, kuin julmasti raadeltu maailmojen kansi. Jätimme allamme, sanon, sillä kulkemista ei meidän menomme ollut, vaan jättämistä, olimme irti vain ja jätimme taaksemme, silmittömästi taaksemme kaiken, mikä jäi. Mitä oikeastaan meitä koski jää, elementti, mikään: me lensimme! Higginshän yksinkertaisuudessaan sen oli sanonut: nämä ovat jumalattomia ihmisiä! Kenen luvalla oli kenelläkään oikeus kiittää, ikäänkuin olisi ihminen koteloitavissa luonnon lakien piiristä? Minä katselin

seuralaisianikin metallikotelossamme, kotelomme riehuessa hengetöntä menoansa ilmojen halki. Kestivätkö nämä ihmiset — sillä ihmisiä he ilmeisesti olivat — kestikö ihmisluonto näissä olennoissa tämän koetuksen, tämän hirvittävän koetuksen, joka jollakin raa'alla tavalla ikäänkuin pirstoi hajalle minun ihmisolemustani, kulutti minun itsetajuani, kutisti minua elävänä ihmisenä. Olenko minäkään tämän kotelon metallihinkalolle hituistakaan enempää kuin jäät ja elementtiänsä elävä meri, jota tunnottomasti jätämme allamme? kysyin itseltäni sekä tarkastelin seuralaisiani, imin silmiini heidän olemustaan ja koetin päästä perille, oliko heidän ihmistuntojensa järkytys sama kuin minun.

Miten nyt kuitenkin tarkkailinkin kaikkia kolmea seuralaistani ja koetin tunkea silmineni heidän kasvoihinsa tai muuten päätellä heidän mielen-tilaansa, niin työskentelivät he kaikki kuin tavallisimmissa askareissaan ilman mitään merkkiäkään siitä, että menossamme oli heille mitään tava-
tonta. Edessämme kotelomme ulkopuolella istui koneen etuosassa, lasiseinän erottamana meistä muista, nuori mies, joka ilmeisesti oli kojeen ohjaaja, koska hän käsitteli ruorintapaista rattia sekä alinomaa siirteli milloin mitäkin nappulaa edessään: hän hoiteli tehtäviänsä aivan yhtä luonnollisena asiana, kuin ruorimies Swallow Birdissä peränpitopuuhiansa silloin kun Swallow Bird vielä

liikkui vapailla vesillä ja totteli peräsintään: tämä vain ilmaa raskaamman kojeen ruorimiehenä ilman niskoilla menoa tenäten, kun Swallow Birdin ruorimiehellä oli meri noudateltavana ja tuuli toteltavana. Kotelon sisäpuolella istui edessäni etuistuimella toinen nuori mies, joka herkeämättä hommasteli erään kojeen parissa, joka ehkä oli tärkeäkin, mutta minulle selittämätön. Hänen askareenaan oli vuoroin pitää eräänlaista torvea korvallaan, vuoroin taas lähentää huuliaan erästä hänen edessään riippuvaa ja valkoista arpakuutiota muistuttavaa esinettä likelle: ilmeisestikin hän vuoroin kuunteli, vuoroin puhui jotain, vaikka minä en voinut päästä perille ketä hän tässä metelissä kuunteli tai ketä hän puhutteli, sillä sekä ruorimies että minun vieressäni, takaistuimella istuva kolmas seurueen jäsen, eivät näyttäneet kiinnittävän mitään huomiota hänen pakiemiinsa, vielä vähemmin keskustelevan hänen kanssaan, mikä olisi ollut mahdotontakin koneen pitämän tavattoman metelin vuoksi. Kolmas seuralaiseni, joka, kuten jo olen sanonutkin, istui takaistuimella minun vieressäni, oli retkikunnan kemisti, niinkuin häntä juuston tarkastelussa olin kuullut nimitettävän, ja oli hän syventynyt merkitemään muistiinpanoja papereihinsa — visseistä suupielten mielihyväsistä nykähtelyistä hänen naamassaan sekä joistakin kurkistamistani sanoista hänen paperillaan huomasi, että juuri

juustomme olikin hänen muistiinpanojensa tärkeänä kohteena, juustomme, jonka makua nyt muistin hänen jo jäällä ihastelleen; hänen jonkinvertainen lihavuutensakin tuli nyt uuden kerran mieleeni, koska meillä oli hieman ahdasta yhteisellä istuimellamme.

Miten nyt siis tarkastelinkin kolmea seuralaistani ja koetin päästä perille, järkyttikö heitäkin niinkuin minua tämä nykyisen kulkumme ja kulkuneuvomme melkein rienaava tunnottomuus, etten sanoisi mielettömyyttä lähentelevä turtuus — juuri turtuus, eräänlainen aistien paatumus, sillä se oli minun elävin vaikutelmani luonnottomasta menostamme — kuinka siis urkinkin ja tarkastelin seuralaisiani, niin pienintäkään kasvojen elettä en heissä havainnut, joka olisi ilmaissut minkäänlaista inhimillistä tyrmistymistä. Päinvastoin: levollisempänä ja arkisempänä ei viljele suutari pukillaan vuoroin naskalia vuoroin vasaaraa anturoitavaansa kuin ruorimies milloin nosti milloin lasi lentolaatikkoamme läpäisevissä ilmoissa; likinäköisempänä ja tirkkaavampana ei hääri räätäli neuloineen saumalla vuoroin sihdaten vuoroin kiskoen kuin kuulomies kojeissaan vuoroin tyhjiin kuunnellen vuoroin tyhjiin puhuen; tylsempänä ja hyvinvoipaampana ei sullo makkarantekijä makkaraansa vuoroin ruokaa täytesarven suuhun sotkien vuoroin sitä syvemmälle suolen varsiin soljutellen kuin sommitteli kemis-

timme juustoselostustaan milloin ainestietojansa kynänkärjin harkiten, milloin mauntuntojansa mielenmuistoin herkuttaen! — Ihminen pysyy mielentoimiltaan käsityöläisenä, vaikkapa taivaan Pietarinakin ja paratiisin ovisaranain voitelijana, ajattelin minä hetken ja halveksin, en niinkään seuralaisiani kuin ihmiskuntaa yleensä.

Olimme nyt jo jättäneet jäät alapuolellemme, ja edessä ja ympärillä laajeni ja lainehti meri allamme vapaata valtavuuttaan niin kauas kuin silmä taivaanrantoja korkeuksilta ylti. Olen kokenut valtamerien aavaa aluksen keulan kuukausi kuukaudelta viistäessä matkaa, edessämme vain meri, ikisesti samana, yllämme taivas, korkuussissaan aina kohdallamme pysyvä, ympärillämme taivaan rajaton ranta, alati edestämme pakeneva, ja olen lastumme kaukalossa, meren poven valloilla ja valtavuutten saarroissa polvistanut ihmisni elämän suuruuden edessä sekä nöyryntyt turhuuteeni. Nyt, tuhanten jalkain korkeuksilla lentolaatikossamme kiitäen ja samat aavat taaskin edessä, näköpiiri kerrattunakin korkeutemme mukaisesti, mutta avaruudet yllä ja ympärillä nyt ikkunakehystemme rautapuitteiden tylästi tyypistämänä, nyt, teräslintumme täristäessä remuavaa menoaan ilmojen rajattomissa rauhoissa, vaikkei sillä, hullupäällä, äänenvaltaa liennyt ratastensa jytinää pitemmille, nyt, ihmiskeinoin mielettömästi ilmojen halki syöksevä, en ollut tun-

noissani nöyrytyvä enää, suurempani valloissa kohotuksia kasvava, vaan kutistuva vain, surkastuva vain, järkensä lankoja elämänlankojen sijasta sormiva ihmisitikka!

Katsoin nyt uuden kerran naapureitanikin, seuratovereitani teräskotelossa, joka kummituksellisesti riehui matkaansa ilmojen harjoitse, me ihmiset, neljä vaivaista ihmistä tuhoutuvassa ihmisruumiissa sisuksissaan. Olivatko toverini ihmisiä niinkuin minä, joilla aisti vapisee, kun tavatonta tapahtuu? Tuhat jalat tyhjää ilmaa allamme on todellisuutta, mutta onko todellisuutta koneemme kuormattu liito? Vai olikohan Swallow Birdin kuvuttu runko lopultakaan sen vähempi ihme vesillä kuin tämä rautakyhä ilmoissa, ja Swallow Birdin levitetyt purjeet liidättäjinä merillä vähemmän merkilliset kuin kurottava siipipari koneemme sivuilla ja ilmoja imevät hyrrät kojeemme edessä? Onkohan ihminen lopultakin vain olento, jonka toimena on rakentaa olonsa irti luonnosta, ja joka irrallisissaan menettää luontoa aistimiltaan sitä mukaa kuin hän luontoa valjastaa voimiksi palveluksiinsa? Minäkin ja me Swallow Birdissä, luulimmehan merta ja tuulia voimiksemme, niin kauan kuin ne keinojamme tottelivat, ja nämäkin, joilla on ilma valjaksissaan, niinkuin me luulimme meret valjastaneemme, mitähän olemme lopulta kuitenkin herruudessamme ja varmuudessamme kumpikaan muuta, kuin ihmisitikoita,

hämähäkki-itikoiden vertaisia, joiden verkot puiden oksilla ja heinäkön karsilla tuskinpa lienevät sen hauraampaa ainesta kuin meidän keinojemme lumekudelmät elämän ja elementtien niskoilla! Mitähän olimme me olleet napakuilujen pyörteissä muuta kuin haltiattomia ihmisparkoja keinojemme jättäminä ja itsemme varassa Swallow Birdin kannella ja mitähän olisivat nämäkään keinojensa pettäessä muuta kuin ilmojen pudottamia ihmisolentoja, joille rautakoneessaan enää olisi ainoata todellista vain niiden silmänräpäyksien kiitävä elämä, jotka vielä olivat jäljellä ennenkuin kaikki suistuimme syvyytten nielevään hautaan? Ja silti olimme kaikki rauhallisia, he ja minä, ikäänkuin olisi elämämme ikisesti jatkuva arkisessa nykyisyydessään, he vielä rauhallisempia kuin minä, koska tämä, joka ihmiskeinona oli minun aistemilleni uutta ja kokemattonta ja siksi vielä luonnollista elämäntajuani värisyttävää ehkä järkyttävääkin, heille jo oli elämäntottumuksiin omistettua ja tavaksi kulu nutta. Kun vuodattaa sulatettua talia veteen, niin vesi jähmettyy luonnoiltaan ja asettuu liikkumattomaksi pinnaksi niin kauas kuin tali levittää läikkäänsä. Onko ihmiskeinojen teho ja tenho tämän taliläikän vertaista, joka elämänkohtamme ylle levitettynä sitoo meille elämän meressä kantta, jonka varaan elämäämme rakennamme? Ja olemeko me ihmiset tajunnaltamme niin suppeita,

että todella luulemme ja uskomme tietojemme ja taitojemme taliläikään sitovan ja kansittavan elämän valtamerästä ihmisturvalliseksi pitemmälle sitä haurasta lauttaa, jonka toimeemme ja toivojemme vaivainen hyöde on elämän elementeille valanut ja jonka vaaruvassa varassa kohtalomme hetkiänsä kelluu?

Muistin matkatoverini taaskin ja katselin heidän tunnotonta levollisuuttaan koneemme suorittaessa kolkuttavaa menoaan korkeuksissa, joita ei lintukaan lentoineen saavuta, ja valtameren levittäessä rajatonta avaruuttaan suistavissa syvyyksissä alapuolellamme. Nämä ihmiset ovat koneensa kuurouttamia niin, etteivät he kuule toistensa ääntä, mutta onko tuntokin heillä niin kiskaistu tajuiltaan, etteivät he käsitä, että menomme riitelee kaikkea sitä vastaan, mikä on totta ja todellista! kysyin itseltäni äkkipäisessä mieleni kapinassa, kunnes yht'äkkiä alkoi tuntoani ahdistaa kammonsekainen surku. Ovatko nämä ihmiset vielä auttamattomammin tietojensa ja taitojensa saarroksessa kuin minä olin ihmistä ymmärtänyt kuvitellakaan? Onko taliläikkä näillä levitetty niin lavealle, että elämän näköpiirit ovat katattuja heille? Mitä heillä siis on jäljellä elämästä? Ensi kerran oikeastaan säikähdin seuralaisiani. Minkälaisien ihmisten pariin liennemme joutuneetkaan! kysyin ja kutistuin ihmistunnossani, sekä ajattelin Cartwrightiäkin ja Etheliä

sekä Higginsia. Englantia nämä puhuvat ja englantia minäkin, mutta mitä ihmiskieltä puhua näille? Ihminen tuo oli, niinkuin minäkin, kemisti vierelläni, juustomuistiinpanojansa rauhassa paperilleen merkitsevä ja tuontuostakin suutansa maiskutteleva, koneemme kiitäessä taivaan laella ja parituhatta jalkaa tyhjää ilmaa allamme, mutta mitä inhimillistä yhteistä meillä oli, hänellä, varmalla miehellä varmoine tietoineen ja varmalla istuimellaan ja minulla, jolla vielä oli tunnoissa ja aisteissa Swallow Birdin suistu napanieluilla ja ruumiissa vapisu ihmisitsen puolesta elementtien valloissa? Tartunko kemistiäni kumpaankin hartioon ja ravistan häntä ja huudan hänelle korvaan ihmisluontokappaleen ääntä niin, että hän hyytyy ytimissään ja tuntee ihmiseksi sekä itsensä että minut ja pelkää mukanani? Mitä hän oli muuta kuin minäkään, lihaa ja verta ja henkensä parkuutta, jos leikki päättyi, kone nukahti voimiltaan raudaksi ja valtameri sekä parituhatta jalkaa tyhjää ilmaa alapuolellamme velkoi oikeutensa uhmaajilta!

Uhmaajilta? Todella, uhmaajilta! Uhmaajia olivat nämä: lensivät ilman niskoilla, vaikka selvä taju sanoi, että vain kiito oli kantajamme ja että kojeen oli pudottava, ellei kiito jatkunut. Mutta mikä takasi kiidon jatkumisen? Vain sieluttoman tekokojeen silmitön toimi. Tarkkasin, minkä silmäni kiristin, ohjaajan toimituksia vehkeittensä

parissa. Milloin kohosimme, milloin laskimme, käännyimme vasempaan, käännyimme oikeaan: tarkemmin ei noudattanut Swallow Bird peräsimen pienintäkään vihjettä kuin koneemme heikontakin hipan kosketusta. Nämä siis purjehtivat ilmaa, niinkuin me merta, ajattelin, mutta samalla oli koko elämäntuntoni kuin kumoillaan, ajalehtimassa kuin haaksirikko-alus valtameren valloilla. Mitä on siis kaikki toimmemme ja taitomme? Kierrämmekö elämää, keinottelemmeko olomme ja itsemme ikäänkuin varkain elämän poskitse, niinkuin purjehtija vesillä ilmojen varkaana luovii purtensa vastatuulen poskitse? Varastammeko menestyksemme elämältä ja suvaitseeko elämä rankaisematta, että sitä varastetaan? Me Swallow Birdissä uskoimme alukseemme, ruoriimme ja kompassiimme, ja virkosimme uskoistamme siihen, että alukseemme sieppasi napavirta, ruorimme puutui käsissämme puutelineeksi, joka ei meitä totellut ja kompassimme pilkkasi meitä osoittelemalla uskollisesti ja hengettömästi sitä pohjoistansa, joka oli muuttunut kauhuksemme! Ja nämä, nämä teräskoneen lentäjät ja vallitsijat, heillä on uskosta vielä paljoa enemmän kuin meillä Swallow Birdissä ja heillä istuvat heidän uskonsa ehkä vielä vakuutetumpinakin mielissä, koska ovat enemmän saavuttaneetkin kuin me, mutta ovatko heidän uskonsa sen varmemmilla perustuksilla kuin meidän uskomme Swallow Birdin lankuilla?

Mitä korkeammille nuoli on lentänyt kaartansa ja mitä ylemmäs sen sinka on kantanut, sitä huiummat pudottavuudet sitä odottavat, kun matka kääntyy niskoilta alaskäsin! Näiden taidot ovat verrattomia meidän taitoihimme, mutta taitoina ne ovat vain taitoja, niinkuin nuolen nousukin vain nousua, ja taidon pettäessä ja nousun kaatuessa on suistuminen oleva vain sitä syvempi, mitä ylemmille on saavuttu. Cartwrightin luja, turvallinen ja peräsintänsä totteleva Swallow Bird, sitä muistin vapisevana lastuna napavirran syöksyissä ja nyt puuruotoina napameren jäissä, sekä tunnustelin ruumiissani koneemme rautaista tutinaa ilmojen syöksevissä korkeuksissa.

Tajuavatko nämä ihmiset aistimineen ja aistimissaan enää, että rasitettu ihmiselämä ihmistaitojen niskoilla ja varoilla on yhtä irrallisilla perillä kuin tämän kuormitun koneemme jyskyttävä liito parin tuhannen ilmajalan tyhjillä ja pudottavilla niskoilla? kysyi ajatukseni tyrmistyvä tunto, ja kammoni kasvoi. Kasvaako puu korkeutta koskaan niin mielettömästi, että sen juuret höltyvät maaperistä, ja kostamattako ihmisenkään kehittää taitonsa ja varustaa olonsa siten, että luontokappaleen tajut hänessä kuolevat ja ihmiskeinot silaavat ihmisen hänen ihmisosiltaan?

VII

Emigrant-hotellissa siis olemme nyt, Cartwright ja minä sekä Ethel ja Higgins, pelastettuina, niinkuin sanomme, mutta mihin pelastettuina, kysymme. Olen kokenut matkoja, ja joutunut oloihin ja ihmisiin, jotka ovat järkyttäneet tuntoani outoutensa eriskummallisuudella, mutta sen vierauden ja muukalaisuuden vertaista, joka ensi hetkestä asti täällä hyytää ihmistuntoani, en ole ennen elänyt, en herätessäni jättiläisenä lilliputtien maassa ja lilliputtien köysittämänä enkä vavistessani jättiläisen kämmenellä elopellon vaosta noukittuna ihmisitikkana, en ihmishahmoani hävetessäni hevosten valtakunnassa enkä ihmistietävyyden takaperoisuutta ja kutistunutta nurjuutta ihmetellessäni viisasten lentävällä saarella. Kaikki nämä edelliset kokemukseni ovat vain olleet ruumiillista säikähdystä tai kavahdusta, ruumiillista parkuutta tai pahantuntoa, mutta täällä minun on hengen vilu.

Hengen vilu juuri. Saapuessamme tänne ja

koneemme loputtomalta tuntuneen lentonsa jälkeen vihdoinkin laskeuduttua maahan, olimme sekä ruumiillisten rasitustemme että hengen jännityksemme vuoksi liika uupuneita, ajatellaksemme tai huomioidaksemme enää mitään. Sen vain epämääräisesti muistan, että yht'äkkiä olimme pysähtyneet emmekä liikkuneet enää, ja että kun taas olimme liikkeessä, niin emme enää liukuneet ilman väessä, vaan istuimme ajoneuvoissa, jotka muistuttivat vaunuja ja pyörivät eteenpäin. Cartwright, joka oli ollut paremmin voimissaan ja valveillaan, kertoo nyt jälkeinpäin, että olimme samalla vauhdilla kuin lentäessäkin kiitäneet läpi kaupungin, joka tuntui tavattoman suurelta, mitään hevosia hän ei kuitenkaan ollut huomannut vaunujemme edessä. Cartwright kertoo myös, että tavaramme olivat professorin määräyksestä ja valvoessa kaikki huolellisesti nostetut lentokoneesta ja siirretyt toiseen samanlaiseen ajopeliin, jollaiseen mekin olimme talutellen ja kyyrästä tukien ohjatut. Cartwright kertoo väkivälikolla pysyttäneensä itseänsä valveilla, nähdäkseen, että kaikki tulimme perille samaan paikkaan, me ja tavaramme, mutta sanoo hänkin kadottaneensa muistonsa sen jälkeen, kun vaunumme olivat pysähtyneet korkean ja häikäisevästi valaistun rakennuksen eteen, jonka kolmesta samalla hetkellä avautuvasta ovesta oli juoksujalkaa tullut meitä vastaan kokonainen parvi

koreasti nauhotettuja ja napitettuja kuninkaallisia krenatöörejä. »Kuninkaallisia krenatöörejä», vakuuttaa Cartwright, »kapteenilla kolme keltaista nauhaa lakissa, takin kauluksessa ja hihansuissa!»

Hengen vilu, sanon. Se on mielialanamme meillä jokaisella nyt, kun kukaties puolitoistavuorokautisen unen jälkeen vihdoinkin olemme hereillä jokainen. Minä ensinnä heräsin tovereistani, tuijotin aluksi tolkuttomana ympärilleni, mutta olin melkein tietämättäni jo samassa jalkeillanikin ja saman tien akkunassa. Ulkopuolelta akkunan takaa kuului nimittäin sanoin kuvamaton hälinä ja liikkumisen humina, joka ei ehkä ollut niin luja ja kova kuin sitä aluksi ja ensi hämmästyksessä kuvitteli, mutta sensijaan sellaisella taukoamattomalla tavalla keskeytymätön ja samalla niin tiheästi sekä matalaa että vahvempaa, että olisi saattanut uskoa maailman kaikkien äänien päästetyn samalla hetkellä irralleen. Akkunassa olin ensi hetkessä sekä sokea että kuuro. Siitä olin perillä, että huoneemme, jonka akkunassa seisoin, oli korkealla, ja että juopa, joka alhaalla avautui rakona rakennuksemme edessä, oli katu, puukujan kehystämä, mutta mitä tapahtui tällä kadun juovalla, joka vilisi liikettä, mikä sokaisi silmäni näkemästä mitään, ja joka hälisi pauhua, mikä lumpeutti korvani jokaiselta ääneltä, siitä en hetken toviin tajunnut muuta kuin omien aistieni hämäännöksen. Mikä kiire ja minnekä

kiire, koska kaikkien riento on vastaan ja vastaan? Mikä hälinä ja mitä hälistään, koska kaikki äänet tappavat toisensa? Sen verran minulle vähitellen selkeni, että katu alhaalla oli ahtimilleen täynnä menevää ja tulevaa, mutta menevää ja tulevaa kuin muurahaispesässä, jonka pujottelevan ja tunkemalti edestakaisin tapahtuvan kiireen silmineen näkee, mutta jonka tarkoitusta ei käsityksineen ymmärrä. Merkillinen ja ällistytävä oli sekin havainto, että ajoneuvot, joiden jono, niinkuin tuntui, loppumattomana jatkui kummallakin katuvierustalla, että nämä ajoneuvot kulkevat omin voimin, ilman mitään näkyvää, joka niitä kulljetti, kulkevat pyrähdellen ja pysähdellen, milloin kiitäen, milloin kuin käskystä koko jonolta paikolleen takertuen, ikäänkuin olisi joku näkymätön tuulenpyörre vuoroin siepaissut ne menoonsa, vuoroin jättänyt ne kiepoistaan. Näkymätön sanon, vaikka tuulenpyörre kyllä ainakin on silmin tavottamaton muussa paitsi siinä mitä se pyyhkii mukanaan, mutta tämä pyörre oli näkymätön omalla erikoisella hengettömällä tavallaan, koska puun latvat kadun reunustoilla pysyivät täysin huojahtamattomina lehvistöissään, vaikka raskaat vaunut alhaalla tuontuostakin koko jonoiltaan tuuskahtivat menoon kuin väkipuuskan sysääminä, tuuskahtivat äkkiseen menoon, mutta kummallakin kadunpuoliskolla päinvastaisen vihurin kiidättäminä. Tämäkään, joka sentään jo

sinään pelkällä menonsa vilinällä ja ääniensä huumalla ikäänkuin salpasi aistit, ei riittänyt, vaan kulki kadun keskiosilla — katu oli ilmeisesti paljoa laveampi, kuin aluksi oli osannut sitä reunustavien korkeiden rakennusten vuoksi päätellä — kulki kadun keskiosilla ja pauhasi toinen kaksoisjono vielä jytistävämpiä ajoneuvoja, jotka nekin kulkiivat ominpäin ja ilman vetäjiä, mutta olivat suuria kuin tavallinen talorakennus ja jyräsivät menoa ikäänkuin olisi katu vain heidän varaltaan olemassa.

Missäs ihmisellä enää on tilansa tässä melskassa ja melskeessä, täytyi ihmetellen ja tajuisaan tyrmistyvänä kysyä, varsinkin kun vielä huomasi, että kattojen yläpuolellekin oli pylvästetty ja pingoitettu rautakiskoisia raiteita, joita myöten melkein silmin seuraamattomalla nopeudella syöksi jyristävää menoa riippuva vaunuketju, kuin suunnattomista laatikkomaïsista silmukoista kytketty ankkurikettinki, edessään puhiseva ja puhkuva, paksua nokisavua sisuksistaan puhalteleva rautakummitus. Missäs ihmisellä todella on tilansa täällä, täytyi tosissaan kysyä, kun sen verran oli toipunut ensi huumauksesta, että aistimille alkoi selvitä, että ihmismenoa sittekin katseli. Ihmisiä olivat katuvieret pakillaan, touhuavasti ja kiireen vilkkaa toistensa ohitse ja toistensa lomitse pujottelevia ja puikkelehtivia ihmisolentoja, kaikilla sama joudun hoppu ja

menon silmitön riento, ikäänkuin teräslastukasassa, joka on joutunut lähelle magneettirautaa ja jossa jokainen hitunen on ryöpsähtänyt liikkeeseen, mutta hämmäntävästi sekaiseen liikkeeseen, ikäänkuin olisi magneettirautoja lukematomia, jotka jokainen kiskoivat voimineen haituvia tahoilleen. Suunnattomat magneetitko täällä vaikuttavat, tuli ehdottomasti kysyneeksi itseltään, suunnattomat ja riitelevät magneetit, jotka viritettyinä vaikuttavat jossain näkymättömissä, tempaisevat milloin omaan haluunsa vaunujonot, ihmiset, koko suistun, pyräyttävät menon suuntaansa, vievät huiskin, milloin kyllästyvät taaskin, turtuvat työhönsä ja jättävät riepotetut paikoilleen, toisen, ehkäpä päinvastaisen magneettivoiman samalla kiskaistessa hyljätyt helmoihinsa. Ihmisparat! huokasi auttamattomasti, sillä ihmisolentojen istumiksi huomasi vähitellen vaunutkin puuskuttelevissa jonoissaan, milloin vimmittua menoa sysivinä, milloin kuin paikoilleen noiduttuina.

Onko ihmisolo täällä masennettu vielä tunnottomamman tietokoneen valtoihin kuin kansa Laputassa matemaatikkojen magneettisaaren sortoihin? kysyin neuvoa kokemuksiltani sekä muistin ihmis-tuntoa tukahuttavimman matkani. Ovatko ihmiset täällä magneettivirityksien valloissa, eivät enää vain kukistettuja ja kapinallisia niinkuin Laputassa, vaan tahtomisiaan myöten kytketyt

ja olonsa alistumilta magneettien virroissa? Onko täälläkin, niinkuin Laputassa matemaatikkojen keisari ministereineen lentävässä saarensaan, valtijaana joku ihmisyytensä niskojen yläpuolelle kii-vennyt lentoihmisten munkkikunta, samaa lajia kuin pelastajamme napajäiltä, mutta valtijaana vielä peloittavammalla tavalla kuin Laputan matemaatikot, koska Laputassa magneettisaari vain riitti hallitsijan ja hänen apulaistensa pakolinnaksi ja alamaisten saavuttamattomaksi uhkaksi, kun magneetin huika täällä näkyy tunkeneen ihmisytimiin ihmisessä ja ihmisestä käsin viskelee ihmistä tahdottomana virtojensa pyörteissä.

Kysymykset olivat tavattomat mielessäni, ja mitä enemmän katsoin ja näin, sitä puristavammin kutisti jonkinmoinen jähmetyksen hyhmä elävää ihmistuntoani. Tuo suinpäinen survova kiire, ihmisten sullova, edestakaisin vilisevä riento, ikäänkuin aika olisi ajettavissa takaa siten, ettei se ennätä kulua; tuo tempova, nykähtelevä meno, joka kiirehti takertuakseen omaan vauhtiinsa ja tukki itsensä oman hoppunsa joutuun, tuo ehtymätön hälisevä pauhu ja äänien rämisevä kilpa, joka tappoi kuuluvilta kaiken ja nieli metelinsä meluunsa: rautatomunko vertaisia nämä ihmisparat magneetin virroilta, viskatut ja virmotut niinkuin mieletön voima heitä sysi ja syyti, ajoi kuottona edellään tai lakaisi laumoina mukaansa, kuinka heitteli myötä- tai vastahaku? Professori?

ajattelin. Se ihmislaji, joka lentää rautakotelossa ilman niskoilla, ja joka huomaa haaksirikkoisen ihmiseksi ja pelastettavaksi vasta kun haaksirikkoisen juustonkahvale on huomioitu tieteellisen tarkastelun arvoiseksi ja siis pelastettavaksi, saattaa muussakin ihmisyydessään olla hieman lentajuurinen ja tajujensa irtolainen! päättelin, sekä tunsin ensi kerran edesvastuuta siitä, että tällä kerralla en ollut yksin kokemassa koettaviani niinkuin edellisillä matkoillani, vaan että nyt olivat mukana Cartwright Ethelineen sekä Higgins, osaksi, niinkuin tiesin, juuri minun rikollisen ja auttamattoman näkemisen haluni harhauttamina järjellisiltä valaanpyyntihommilta näihin mielettömiin, joissa nyt olimme.

Katsahdinkin osatoverihini, jotka kolmisiin olivat tunkeneet viereeni samaan akkunaan, jonka ääressä minä olin tuijotellut menoa katukuilussa alapuolellamme. Huoneessa olisi ollut toinenkin akkuna, ja meillä parempi tila katsella, jos olisimme jakautuneet molempiin akkunoihin, mutta nähtävästi ei kenelläkään ollut ollut rohkeutta asettua erikseen vapaaseen akkunaan, vaan sitä mukaa kuin kukin oli herännyt ja saapunut, minun jälkeeni Ethel ja sen jälkeen Cartwright ja Higgins, olimme kaikki yhtenä rykelmänä samassa akkunassa. Ja tämän ymmärsi hyvin, sillä ei rohkeankaan ihmisen mieli ole perin vahva peräti oudoissa olosuhteissa ja sellaisissa, joissa

ihminen havaitsee voimansa heikoiksi. Kuvitellen, että vedenpaisumuksessa kaksi verivihollistakin, samalle oksalle kiivenneinä, syleilevät toisiansa viimeisinä lähimmäisinä, joihin tarrautua ennen kuolemaansa, ja että kuolemaantuomittukin ennen teloitustaan viimeisenä tekonaan vielä hipaisee hihaansa pyövelinsä käsivarteen, koska tämä kuitenkin on lähimmäinen, joka vielä on läsnä hänelle.

Yhdessä siis seisoimme, yhteen takertuneina tai yhteen ahdettuina samassa akkunassa, vaikka kaksin ja kaksin kumpaankin akkunaan jakautuneina meillä olisi jokaiselle ollut paljon vapaampi tila katsella. Etenkin Higginsin silmät, kun hän takaani kurotti päätänsä olkapääni ylitse ja tuijotti alas kadulle, olivat kuin tunkea koloistaan, ja miesparka, joka napakuilun pyörteissä sentään oli Swallow Birdin mielettömimmässäkkin lennossa koko ajan muistanut pursimieskunniansa sekä säilyttänyt merimiespäätänsä selkeänä, miesparka vapisi nyt jokaisessa jäsenessään kuin teuraspenkkiä kohden talutettu härkä. »Helvetin rotkoista» hän höpisi lallattavin kielin, ja ymmärsin, että hän luuli ilmielävältä näkevänsä niihin kuiluihin, joissa lepoa ei anneta ihmiselle, vaan kirottuja viskotaan lihassaan edestakaisin kuin kaunoja välpissä. Cartwright taas, niin, vuoriko voi pehmetä juoksemaan, niinkuin taikina tiinun torosta, mutta Cartwright änkytti! »O-ota minua kädestä, E-ethel,

minä p-pelkään!» tokelteli hän ja tarrautui nyt, mutta tällä kertaa itsensä hädässä, samoin käsin käsin Ethelin ranteimeen, joilla hän Swallow Birdissä oli holhonut poikaansa, mutta silloin pojan turvaksi, samasta ranteimesta. Oli kuin tämä tarttuminen olisi vuotanut häneen voimaa, hän saavutti äänensäkin takaisin, ja minä käsitin hänen kauhunsa veriäni myöten, kun hän sanoi: »Tämä ei ole elämää, täällä kummittelee: elämä tapahtuu juurilta, mutta nuo tuolla ovat irti! Mennään pois, meidän paikkamme ei ole täällä, mennään kotiin, Ethel!» Minun karmi mieltäni: missäs oli Cartwright Swallow Birdistä, mies, jota ei kuolemankaan olisi uskonut tulevan likelle kuin lakki kourassa? Hän oli vanhus nyt, ja piteli Ethelistä, viisitoistavuotiaasta pojastaan kuin ainoastaan turvastaan. Mutta Cartwright oli oikeassa: missä eksymissä elimmekään!

Vähimmän tupertunut joukostamme olikin juuri Ethel. Hän oli poikaikäisessä uteliaisuudessaan suoraa päätä ja tarmokkaasti kohta tunkeutunut Cartwrightin ja Higginsin ohitse minun viereeni akkunan ääreen, sekä tarkkaili nyt ahnein silmin, minkä tähystyspaikaltaan näki ja päätä ennätti kääntämään. Hän puhelikin, oli innokas ja selitti kohta mitä näki.

»Niillä ei ole hevosia ollenkaan, mutta ajavat vaan!» puuskahti hän ensimmäiset sanansa, kun ensin oli ollut ikäänkuin mykistynyt, mutta sen

jälkeen alkanut kurkkia eteen- ja taaksepäin kadunmittaa, niin pitkälle kuin näki. »Niillä on vaunuja pitemmälle kuin jonon päätä näkee ja kuskit istuvat sisällä jokaisessa ja kaikilla on kiiru ja jokainen päristää torvea!» Pojalla olivat silmät päässä kuin näpit ja kieli lateli karkuna semmoista, jota mekin näimme, vaikka emme olleet huomanneet. »Näillä ovat pyörät alla ja kiirivät maata, niinkuin professorin lentosyöstävät haukkasivat ilmaa, ja ratista näitäkin käske-
tään ja pusku näilläkin on jossain, koska kulkevat: minä katsoin lentosyöstävän hyrriä ja kuuntelin jytinää ja katselin kuskin käsimisiä ja tiedän, että pusku on kojeen sisällä ja että kuski päästää sen valloilleen, kun tahtoo, ja pysäyttää, kun tahtoo: katsokaas, kuinka seisauttavat kuin käskystä ja taas päristävät eteenpäin: olisipa kiivasta istua ratissa ja antaa mennä: kuinka malttavatkaan pysähtää, kun vaunuhepo tärisee ja tie on silkasta ja saisi huilia vaan, minkä pyörä kieppaa!»

Ethel oli hengessä ja silmät kiiluivat! »Ovat toistensa tiellä ja sakassa tuolla, mutta Blythissä minä huristaisin!» — Ethel oli muuttunut totiseksi. »Noita komennetaan! Mies kadunristeyksessä seisoo hansikoituna valkoisiin, nostaa kättään ja jono seisahtuu kuin naulaan, laskee kättään ja jonorivi liukuu kuin kaadettu vesi: torjuu tai myötää ja liike kulkee tai kuolee! Kulkee tai kuolee, kuinka käsi viittaa: tyrehtyy tällä kadulla,

virtaa kulman takaisella, virtaa tällä kadulla, tyrehtyy kulman takaa. Sätkyäijä kotona seinällä, hipaseppäs tätä säijettä, niin koipi potka-see, nykäseppäs tuosta, niin käsivarsi viskoo, sieppaappas kaikista, niin leuka häälähtää ja silmät muljahtavat ja mies seinällä on kuin villi: semmoinenkos tämä on ja noinko täällä liikutaan! Minä ajaisin kumoon koko miestolpan, että pääsisin! Mitä varten vaunuja muuten nopeiksi laiteetaan, ellei sitä varten, että niillä pääsee menemään?»

Ethel oli niin innoissaan, ettei pidättänyt suutaan hetkeksikään, paheksui ja ihasteli, koko poika oli kuin valkeassa! »Sotkuvat toistensa tiellä ja survovat paikoillaan kuin koipiinsa taker-
tuvat kärpäset liimapaperilla, vaikka rattaat vapi-
sevat menoa, ikäänkuin olisi rautakupeissakin
tieto, että pääsee, kun päästetään! Kuka kää-
lammaslauman tukkoomaan veräjän tiellään pel-
källä omalla sulloumisellaan, ja mitä järkeä on
kiiruulla ilman pääsyä, ja neuvoilla, jotka veisi-
vät, elleivät olisi toistensa tiellä! Eikö maan pin-
nalla enää teitä ole riittävästi, koska kaikkien
pitää tunkea yhteen sinne, minne ei enää meno
mahdu, vaikka kaikki on menoon viritetty! Aijai,
kuinka minä huristaisin ja tien selkä jäisi, jos
minulla olisi tuollainen vehje ja käsi ratilla, mutta
niin hullu en minä olisi, että minä tulisin puhki-
maan sillä sinne, jossa tie on tukossa!»

Ethelin huudahdukset ja ihmettelyt jatkuivat,

mutta minäkin aloin ajatella, että poika oli oikeassa siinä, että ihmisten toimet täällä näyttivät olevan riidassa itsensä kanssa. Silminnähtävä kiirehän kaikilla oli, sen näki, paitsi kulkuneuvoista kadulla, myöskin ja ehkä elävämmin vielä jalankulkijoiden sullovasta ja hätiköivästi rientävästä ja levottomasta menosta katuvierillä, mutta tämä kiire oli merkillisesti estettyä ja hämmennettyä, ikäänkuin omiin jalkoihinsa takertuvaa. Kaikilla oli kiire, se oli ilmeistä, ja kaikki riensivät, mutta tämän rientämisen mukaista ei suinkaan ollut kenenkään pääsy eteenpäin. Tuli ehdottomasti mieleen sama tunto, kuin unessa joskus, kun on juoksevinaan, ja pitäisi ennättää ja joutua, mutta ei saa parhaalla tahdollakaan jalkojaan liikkumaan tarpeeksi nopeasti, vaan polkee ikäänkuin paikoillaan ja tuntee hädän kasvavan kurkussaan. Ethelin tapaani tuli halu kysyä, mikä ajaa nämä ihmiset, joilla sentään tuntuu olevan elämän hätänä juuri hoppu, mikä ajaa juuri nämä ihmiset semmoiseen kerään omassa hopussaan, jossa kiire ei enää ole muuta kuin vahingoksi. Kun selvittää sekautunutta lankavyyhtiä, niin siinä on viimeisimpää neuvoa ruveta sormenpäineen hätiköimään, mutta näillä tämä neuvo näkyy olevan ainoa. Näenkös näitä ainoatakaan erikseen, mutta kiireen näen, jokaikisen kiireen, yhteisen kiireen, kiireen, joka ei senvuoksi pääse eteenpäin, että kaikki tunkevat, sulkevat

toisiltaan tien ja takertuvat itse! Mikä ajaa nämä ihmiset, joiden meno on kuin pakoa toistensa edeltä, toistensa sikerään, mikä riivaa tätä joutua, joka on niin kiivas, että se itse sotkee jalkansa altaan, mikä on järkenä pääsyllä, joka pääsyineen sitoo itsensä pääsemättömiin! Nuo ihmiset takertuvine kiireineen, nuo vaunujonot pysähtelevine pyräyksineen, tuo toisensa tappava äänien ähky: elämäkö tulipalossa ja kaikilla pako pakotiet tukkoon?

Ajatustani kauhistutti aavistus: ihmiset palavat itseänsä täällä! Kymmenen — kaksikymmentä! laskin akkunakerrokset rakennuksessa vastapuolella katua, ja me akkunassamme samoilla tasoilla! Swallow Birdissä keinuimme, kun valtameri hartioillaan nosti tai laski aluksemme kaarnan, mutta nyt vasta tunsin päässäni heilumisen huimat. Kaksikymmentä kerrosta rakennettua ilmaa kantapäitteni alla! Eikö ihmisillä enää ole tilaa maa-kamaralla, vaan on heidän asuttava toistensa yllä ja yllä? Rakennus tuossa, vastapäisen vieressä, kolmekymmentäkö kerrosta lasken korkeuksissa, kun silmäni kiipee ylöskäsin, ja viimeinkin näkee taivaan rakoa? Ja kauempana, kummallakin taholla: kilpailevaa ja kilpailevaa korkeutta, ikäänkuin olisi aina paremmin ja paremmin keksitty, että ilma ei aseta estettä tielle, kuinka korkealle tiiltä rakentaakin tiilen niskaan! Eikös ihminen pelästy sitä, mitä hän tekee hurjaa? Ja miltäs

ihminen itsensä tuntee huoneessa, joka on laatikko neljänkymmenen laatikon korkeuksissa? Itikaksiko, jolla on kotelonsa neljänkymmenen muun itikkakotelon yllä? Tikkaitahan minäkin kiipesin poikasena, vaikka oli kovasti kielletty, ja kuvittelin miehuuksissani kasvaneeni vähintään toisen mittani pitemmäksi, kun näin maailmaa kolmannen puolapuun korkeuksilta, mutta horjahdin samassa, ja korskaaja makasi parkusuuna maassa, kun töppöseni petti. Äitikös näilläkin hätään juoksee ja korjaa syliinsä kurkun täydeltä kirkuvan, jos vahinko sattuu! Kolmasko puolapuu, vai kolmaskymmeneskö permantokerros, paljokos niillä kummallakaan on eroa, kun ihminen ei kumminkaan yletä taivasta kohden päälakensä kiirettä ylemmäs, eikä tavota maakamaraa muine kuin kantapäineen: pudota vain voi syvemmälle kolmanneltakymmenenneltä permantokerrokselta kuin kolmannelta puolapuulta! Ovatkos nämä ihmiset mitassa kasvaneet, vaikka antura polkeekin kolmenkymmenen kerroksen onttoja allaan? Entä, jos suuri nieleekin pikemmin pienempänsä kuin pieni suurempansa, ja kolmikyynäräinen kymmensyltä-onttoutten yllä ei olekkaan kolmikyynärissään korotettu, vaan kolmikyynäriltään tyhjiyden niskoilla? Entä, jos ihminen kyhää telinettä anturainsa alle niin tuhattomasti, että maakamarat jättäneellä yht'äkkiä onkin hengettömänä elämäntyönä enää vain omien tekoteli-

neittensä elottomien tikkaitten tyhjä polkeminen?

Nyt minä todella kauhistuin niitä ihmisiä, joita minä näin, ja sitä elämänsulkua, jota aloin aavistaa todellisuudeksi täällä. Tai kauhistuminen on epäsopiva sana. Minä pikemminkin jähmetyin ihmistunnoissani, surkastuin, kuristuin, lyötyin menehtymilleni, ikäänkuin minulta olisi evätty oma oloni. Tämä on ahdistavinta, lamaavinta unta, mitä elämässäni olen nähnyt! koetin torjua epätodellisuudeksi luotani jäsenteni salpautuvan hyydyn.

Varjoja, varjoja! vakuutin itselleni, mutta tunsin kuin kylmää hikeä jokaisella jäsenelläni. Jos yht'äkkiä huomasi itsensä suljetuksi ilmattomiin, ja silmät pakahtuvina avoimin kidoin ahmisi ja läähkisi keuhkoihinsa sitä tyhjää, jota ei kuitenkaan mistään saa, kuinka huohottaakin, niin ruumista kääntävämpi ei olisi tämä tuskan tila kuin se sydämen hätä, joka nyt yht'äkkiä oli kouraisut ihmisoloni perustuksiin.

Torjuin ja torjuin, enkä tahtonut uskoa! Ihmisten tuhannet muurahaisvilinänä alhaalla: pakene-millako aika ihmiseltä ja tuhannet käsittämässä katoavaa takaa? Ihmiset kennoissaan rakennustensa lukukerrattomissa komeroissa: elämäntilako ihmiseltä laatikoitu mehiläisten limiksi? Maa-kamara karstettu rakennusten kerroksin kuin pitaalisen iho arpien kuorin, taiyaasta jäljellä vain

raon sätkitty riekale katukuilun särmillä kuin riepottu lehden karsi talven riisumassa tammen oksikossa: ihminenkö toimensa hyörillä maa-aitinsä kiveejä ja taivaansa umpuun muuraaaja, pyrkinsä piiskaaja itsenääntyyn ja itsensä salpaaaja taitonsa sormin?

Mitä aavisteluja ja sekaisia kammontuntoja lieneekin alkanut mieltäni vaivata katsellessani epätodellista menoa katukuilussa akkunamme edessä, niin niistä herätti minun, ja samaten toverini, jos heidänkin aistimensa olivat samonneet samoja painajaisunen taipaleita kuin minun, niistä herätti meidät professorin kuiva ja peräti todellinen ääni, joka odottamatta alkoi narista selkämme takana, ja joka silmänräpäyksessä hajoitti kaikki lumoukset, kuin olisi hämähäkin verkkoja pyyhitty vähän hämmentyneeltä tajultamme.

»Näistä herroista ja heidän hotellilaskuistaan vastaa toistaiseksi minun nimissäni Fantomimian geodeettinen seura, jonka vieraita he ovat», selitettiin siellä sille korkealle herralle, jonka Cartwright kohta oli tuntenut samaksi, jota hän saapuessamme hotelliin oli arvellut kuninkaallisten krenatöörien kapteeniksi hänen kultaisten nauhojensa vuoksi kauluksessa ja hihansuissa, ja joka nähtävästi oli jostain syystä ollut levoton, vaikka hän nyt kumarteli hyvin höylisti ja rauhoittuneena professorillemme.

»Kuinkas ystävämme täällä viihtyvät?» kysäistiin samassa meiltäkin ja Cartwrightille, ja vain Cartwrightille, oijennettiin kaksi oikean käden sormenpäätä pideltäviksi.

»Lehdissä ovat jo uutiset teistä ja teidän löytämistänne mielenkiintoisista muinaisen naparetkikunnan jätteistä! Toin lehden tässä, että saatte tutustua!» sanoi hän sekä kirvotti kainalostaan paksun paperitukun ja oijensi sen Cartwrightille niin rohkaisevalla ilmeellä, ikäänkuin olisi hän tuomassa kuninkaan tervehdyksiä meille. »Juuston kuva epäonnistui, mutta sekstantinkuva luonnisti erinomaisesti», selitti hän, kun huomasi Cartwrightin vähän neuvottomana pitelevän paperipinkkaa kädessään. »Tuossa!» osoitti hän ja näytti sormellaan noin vasikannahan kokoisen lehden alareunaan, jossa todella oli pari pienempää kuvaa, professorin oman kuvan täyttäessä lähes koko yläosan lehtisivua. »Painos on niin selvä, että voi lukea mestarin nimimerkinkin lehdestä: sain asetetuksi sekstantin semmoiseen valaistukseen!» kehui professori tyytyväisenä, ja näytteli meille muillekin kuvaa, joka todella oli Cartwrightin sekstantin näköinen. Vieressä oleva musta tuhraläikkä tarkoitti kait juustoamme.

»Ja paras viimeiseksi! Atlandian New World on sähköttänyt 40-sanaisen pyynnön, että kaikki tiedonantonne löydöstä varataan sen kirjeenvaihtajalle 10 dollarin rivimaksua vastaan!» Professori

julisti tämän, ikäänkuin Englannin pankki olisi avannut arkkunsa meille.

Minä olin ottanut professorin paperitukun Cartwrightin kädestä, koska hän ilmeisesti oli epäselvillä, kuinka sitä oli pideltävä. Vihko oli tukeva, jotenkin minun kirjoitusvihkoni paksuinen, mutta kooltaan, niinkuin jo sanoin, noin vasikannahan kokoinen ja tiheästi painettu, se oli jaettu palstoihin, niinkuin raamattuja painetaan, mutta tässä oli palstoja monta, kun niitä raamatussa tavallisesti vain on kaksi sivulla. Ylimpänä oli, niinkuin mainittu, professorin oma, lähes kolme palstaa täyttävä kuva, ja sen yllä noin neljän tuuman korkuisilla kirjaimilla: Fantomimian lippu pohjoisnavalla, sekä tämän alla hieman pienemmin kirjaimin: Tieteen maailman rekordi: Professori Fantaswrightin uroteko: vuosituhansien unelma täytetty ja maapallon viimeinen tutkimaton kolkka vallattu tieteelle! Tämän jälkeen vielä vähän pienemmillä, vain kahden tuuman korkuisilla kirjaimilla: Kuuluisa maamiehemme kertoo: Pohjoisnapa on jäätä: ensimmäinen tieteellinen esitelmä pohjoisnavalla! Pienillä tavallisilla kirjaimilla oli otsikkoon vielä painettuna: Tutkimusmatkailijat tapaavat napajäätiköllä neljä haaksirikkoutunutta kalastajaa, joilla on hallussaan sekstantti 1600-luvulta sekä samalta ajalta peräisin oleva juusto: onko kysymyksessä tärkeä historiallinen löytö? Joko jo 1600-

luvulla joku tuntematon retkikunta käynyt navalla?

Professori oli seurannut silmiäni, kun minä luin, ja olin päässyt otsikon loppuun. Hän oli harmistuneen näköinen. Otsikoitsija on typerästi käsittänyt väärin minun haastatteluni! Minä en sanallakaan ole puhunut mistään 1600-luvun retkikunnasta navalla, niinkuin tekstistäkin selvästi näkee. Minä ensimmäisenä navalla olen ollut tieteen historiassa! Ja olen vain lausunut semmoisen oletuksen, että mahdollisesti joku tuntematon retkikunta 1600-luvulta on harhailut napajäillä, päätellen heidän jättämistään esineistä. Mutta sanomalehtimiehet hutiloivat aina, ja kuka taas lukee tekstin tarkasti, kun otsikko sanoo kaiken! — Professori oli melkein toivottoman näköinen. — Soitin jo toimituksellekin, mutta mitä toimituksen lupauksista, kun tämä jo on miljoonan painoksena koko Fantomimian luettavana! — Näytti siltä kuin olisi tämä harmi tärvellyt professorilta koko hänen napamatkansa kunnian. Sanomalehdet pilaavat koko aikamme! sanoi hän. Hän oli temmaissut lehden kädestäni itselleen sekä kidutti itseänsä ja luki ties monenteenko kertaan tänä aamuna uudelleen taaskin kovan onnen otsikon. »Joko jo 1600-luvulla joku tuntematon retkikunta käynyt navalla?» matki hän ja kohenteli kärsimättömästi kultasankaisia silmälasejaan. Etteipä pölkkypää olekin töhertänyt paperilleen:

Haaksirikkoutunut kalastajaryhmä pohjoisnavalla: professori Fantaswright osunut lentokoneineen paikalle ja pelastanut onnettomat! sekä viivannut neronleimauksensa korttelin korkuiseksi otsikoksi lehteen!

Professori melkein leppyi oman mahdottoman mielikuvitelmansa vaikutuksesta sekä nytkyi hetken jonkinmoista kuivaa nikotusta kurkussaan, jonka vähitellen ymmärsimme nauruksi onnistuneen pilapuheen niskaan. Minäkin koetin nauraa mukaan, vaikka melkoisesti myöhästyneenä ja vasta sen jälkeen, kun professori jo oli muuttunut vakavaksi taaskin ja nakannut lehtitukun äkäisesti kädestään pöydälle. Maailman kiitos, mitäs siitä: huomenna on jo uusi ja korkeampi otsikko lehdessä: Hast-mir-gesehenin kukko-olympialaisissa on Nothinghamin kannusniekka kiekaissut puolen kukkelikuuta enemmän kuin Nirgendwon hetulaherra!

Professori oli marttyyri, palasi maallisiin ja huokasi. Hän oli nyökäissyt kultanauhaherralle, joka käväisi ovella ja painoi jotain nappulaa. Confection Magazinen lähetti vartoo vestibyyliissä ja saapuu tänne. »Saatte valita puvut, että voitte liikkua ulkona herättämättä huomiota kadulla. Vanhat vaatekertanne toimittaa hovimestari — tapahtui taaskin pieni sivultaisesti osoittava päänyökäys kultanauhaherraa kohden — toimittaa hovimestari desinfiotaviksi, ja tarkastamme sitte,

mikä niistä soveltuu museoon. Muista löytämistänne tavaroista laaditaan luettelo ja pidättää museo itselleen etuoikeuden niiden lunastamiseen, mikäli ne osoittautuvat museon kokoelmia täydentäviksi. Museo suorittaa niistä tietysti arvon mukaisen täyden hinnan!» — tämä lausuttiin erikoisesti Cartwrightille osoitettuna rauhoittavana huomautuksena, Cartwrightille, jonka tarkkuus omistusasioissa nähtävästi oli lähtemättömästi jäänyt professorin mieleen jo sekstanttijupakan yhteydessä napajäätiköllä — »ja muutenkin vastaa Fantomimian Kansallinen Museo toistaiseksi ja kunnes lunastushinnoista on sovittu, lunastusmäärän etumaksuna menoistanne ja kuluistanne täällä. Ellei teillä sattumalta löytörahojenne lisäksi ole käypää rahaa mukana, saatatte Museolle osoitettua kuittia vastaan nostaa hotellin kassasta — taas nyökäys hovimestarille — varoja juokseviin menoihinne kaupungilla. Jätän teidät nyt, sillä minulla on järjestelyjä ja valmisteluja sekä erinäisiä neuvotteluja Fantomimian Geodetical Clubin juhlakokouksen varalta Fantomimian Museon suuressa juhlassa ylihuomenna, jossa tullaan esittämään naparetkemme tieteelliset tulokset. Liput tilaisuuteen lähetetään teille myöhemmin, mutta siihen asti olette vapaat tutustumaan kaupunkiin. Juhlaistunto alkaa ylihuomenna klo 20,30 ja on sinne saavuttava juhlapuvussa. Hovimestarilta — taas takakulmainen pään-

nyökäys — kyllä saatte neuvoja ja ohjeita, jos tarvitsette!»

Professorilla oli ilmeisesti kova kiire, ainakin kymmenesti oli hän viimeisten ohjeittensa aikana vetänyt kellonsa esiin, vaikkei hän kaikkina kertoina ennättänyt edes vilkaista siitä ajanmenoa-kaan ennenkuin se jo oli upotettu takaisin tasakuun. Muutenkin oli hän sekä silmiltään että liikehtimiltään siten ikäänkuin hajallinen, että, vaikka hänen sanansa sattuiivatkin melkein epäinhimillisen kootuiksi ja asiarientoisesti tarkistetuiksi, koko ajan eli mielessä epämääräinen kavahdus siitä, jaksako mies todella pysyä aloillaan niin kauan, että sanottava tulee sanotuksi. Higgins yksinkertaisuudessaan sanoikin, kun professori ikäänkuin nykäistynä oli kadonnut joukostamme, hovimestari jäljissään, sanoi, kun olimme jääneet omin kesken, puolipökertyneenä ja ikäänkuin tunnustellen taas maata järkensä kantapäiden alla, ihmetteli, että minkäs viiston nenänpää viimeinkin sieppasi miehellä, kun oli ollut kuin kiskottu nutun liepeistä viidelle taholle, mutta itse menossa kuudennelle!

Higginsin kursailematon arvelu hieman kirkasti meidän muidenkin tolkkuaamme. Etheliltä helähti kirkas pojan nauru, minä nykäytin olkapäätäni ja Cartwright pyyhki otsiltaan kuin kietovaa hämähäkin seittiä. Olimmehan olleetkin kuin hullun kattilassa siitä kun olimme heränneet,

ensin akkunassa kuin hornan mylly edessämme ja sen jälkeen professori pajaamassa korviimme sellaista, josta tajumme näin ensi alkuun ei voinut omistaa muuta kuin sen, että ihmisolennoiksi meidät kyllä käsitettiin, mutta ihmisolennoiksi, jotka nähtiin kuin kaukoputken nurjan pään loitouksiin sysääminä ja siten typistämänä, että ihmisyytemme meille itsellemmekin alkoi tuntua kuin varjolta. Kuinkas oli professori puhunut meistä ikäänkuin esineen kuvioista edessään, joita kyllä hoidettiin, mutta joihin nähden ei tule ajatuksiinkaan se seikka, että niiltä kysyttäisiin niiden omaa mieltä? Elävät ihmiset täällä siten toistensa likistyksissä, että ihmisuus on kulunut ihmisten väliltä, ja että ihmisestä ihmiseen täällä menetellään samalla asiallisuudella, jolla puuseppä käsittelee työkaluaan? Todellakin, kun muistin professorin pään ratkaisevat viistonyökäykset kumartelevalle hovimestarille hänen selkensä takana, ikäänkuin olisi tämä ollut vain laite, joka sääntilleen kätki ja kirjaimelleen oli noudattava, mitä käskettiin, sekä sen täsmällisen selkeyden, jolla meidän olomme asiakohtaisesti määrättiin, ikäänkuin emme olisi läsnäolevia ihmisiä elävässä lihassamme, vaan siirrettäviä ja asetettavia numerolaattoja, niin alkoi mieltäni kalvata jonkinmoinen kavahduttava ja melkein puistattava tunnon vilu, ikäänkuin olisin pelännyt ihmisten täällä jollain selittämättömällä tavalla liipaistuneen itses-

tään ja joutuneen olemisessaan toistensa ohitse eräänlaiseen tyhjyyteen, josta ikäänkuin puuttui elämän ilmaa. Elihän korvissani sitäpaitsi vielä myöskin Higginsin äskeinen sanansattuma miehestä, joka liepeistään viisille tahoille kiskottuna nenänpää kuitenkin pyrki kuudennettakin suuntaansa, ja karmi muistoani lisäksi edelleen taannoinen näky akkunasta kadunkuiluihin alhaalla, jossa ihmisillä oli niin kiire, että he pelkän kiireensä pyrkimyksessä tukkivat tiet itseltään ja toisiltaan. Olivatko nämä ihmiset toistensa tiety-mättömillä itsensäkin hajoilla ja kokivatko he korvata ihmis- ja itsemenetystään seikkoja sompimalla ja aikaa varastamalla? Tarun kuninkaallekin suotiin hänen pyyntönsä, ja kaikki, mihin hän tarttuikin, muuttui kullaksi hänen käsissään, hänen ravintonsakin: onko taidon pete näillä se pyydetty jumalain lahja, joka suotuna menehtää saajansa? Midaksella muuttui ruoka käsissä kullaksi ja hänen oli rikkaana näännyttävä nälkään: ovatko nämäkin taitoineen koteloinneet olonsa niin tyyten luonnolta, että luonnolla myöskään ei enää ole heille asiaa, vaan hylkää se taiturit kivettymään turviensa kuoriin?

Kummallisia aavistavia ja ahdistavia kysymyksiä tunki tahtomattakin mieleen. Mihinkä olimme sittenkin joutuneet? Tämä kaupunki, nämä ihmiset, koko oma, ikäänkuin irralleen kiskaistu olomme? Kostamattako on ihminen istu-

nut koneessa, joka rautaisena oli riistänyt itsensä maasta, polkenut kuormattuna ilmoja ja kantanut musertuvia pudottavissa korkeuksissa? Olimmeko suistuneet ajasta ja itsestämme ja viskatut elämään, jossa ei eletä?

Ehkä on unen kummittelua kaikki, mikä tapahtuu?

VIII

Olimme nyt kumminkin omin kesken, ja todellisuutta se, että hovimestari — hovimestariksi kultanauhaista herraa siis kutsuttiin, ja hovimestariksi hänet saattoi uskoakin puvulta — erään palvelijan avustamana oli käynyt tuomassa meille vaatekerrat, joihin meidät oli määrätty pukeutumaan. »Herättäisitte liaksi huomiota kadulla, jos menisitte omissa pukimissanne kaupungille», oli hovimestari selittänyt ennen poistumistaan, sekä vilkaissut vähän halpeilevasti vaikka samalla uteliaasti vaatetustamme.

Uteliaita mekin olimme, kun aloimme penkoa tuomisia ja vähitellen pääsimme perille, mikä oli minikin vaatekappaleen tarkoitus. Tämä perille pääseminen ei kuitenkaan ollut niin luonnollista kuin olisi kuvitellut, sillä näillä täällä on pukimissaan monenmoista vehjettä, joiden tarkoitusta emme kohta oivaltaneet, mutta selvisimmehän sentään etenkin Ethelin neuvokkuuden ansiosta. Ethel oli poika-ikäisessä uteliaisuudessaan tarkan-

nut paremmin kuin me muut vieraitten, etenkin professorin, pukeutumista, ja oli hän nyt virkkuna apuna, kun jokaisen oli saatava sopivaa ylleen.

Nopeammin kuin olisi odottanutkaan, olimme siis valmiita, huolimatta erinäisistä kommelluksista, joita kyllä sattui, kuten esimerkiksi, että Higgins kauan sai temppuilla erään vaatekappaleen kanssa, jonka hän oli käsittänyt housuiksi lahkeineen, mutta joka sitte osoittautuikin nutuksi hihoineen: mistä minä tiesin, että lahkeiden täällä on laahustettava kantapäissä asti verhoineen! puolusteli hän väärinkäsitystään, ja että jonkinvertaista yhteistäkin pulmaa ja neuvottelua oli eräästä meille tuntemattomasta vaatekappaleesta, joka kaksihaaraisena mutta kolmipäisenä oli laadittu leveästä ja lujasta nauhakankaasta ja varustettu nahkasilmukoilla päissään, mutta jonka tarkoitusta emme aluksi käsittäneet, ennenkuin Ethel huomasi, että se muistutti kärryvaljaita, jotka kannattavat aisoja ja kytkevät selkävyönä kannatussatulan hevosen hännän taakse: käsitimmekin mekin juuri kärryvaljaiden perusteella ja koska mitään mahavöitä ei vaatekappaleiden joukossa ollut, laitteen lopulta housunkannattimiksi, ja sellaisena hyvinkin näppäräksi ja kekseliääksi — ensimmäinen järjellinen asia, jonka huomaan täällä! tunnustikin Cartwright — oli vain ymmärrettävä viskata laite haaroineen olan ylitse ja napitettava valmiista silmukoistaan housujen mie-

hustaan valmiiksi varattuihin nappeihin ja housut pysyivät yllä kuin ommeltuina ilman mahavyön kiristämisiäkin!

Olimme siis valmiita, ja vaikka liikkuminen uusissa pukimissamme aluksi olikin outoa ja tottumatonta, varsinkin housunlahkeiden löysä liehuminen alhaalla säärissä ja puvun omituinen epävapaa kiristys olkahartioissa sekä takin erikoinen paitamainen ja ikäänkuin puvuttomuudelta tuntuva liepeily keskiruumiissa tuntuivat luonnottomilta ja hämmentäviltä, niin tästä huolimatta käsitti, että oli parempi olla puettuna niinkuin kansa muutenkin täällä. Tietysti oli outoa se, ja vissillä tavalla ikäänkuin joustoa höllittävä liikkumisessa se, että keskiruumis ei ollut tuettu eikä säärillä liehassaan hämmentämätöntä täsmäänsä astumisessa, takin kangotuksen olkapäissä taas häiritessä ryhdin vapautta vaikkapa keinotekoisesti pakottaenkin jonkinmoiseen ulkonäköiseen ryhdinpitoon, mutta käsitti, että tämä oli kärsittävä, ja ymmärsi senkin, että koska täällä kaikki muukin näytti kehitetyn keinotekoiseksi, vaatetuksenkin piti jollain tavoin poiketa siitä, mikä oli luonnollista. Murahteli Higgins kuitenkin — muuten tyytyvä ja tasaisiansa aherteleva mies, mutta täällä muuttunut kärsimättömämmäksi kuin me muut, luultavasti siitä syystä, että tottumukset hänellä olivat olleet ahtaammat ja yksinkertaisemmat ja hänen sen vuoksi nyt työläämpää

suvaita sitä, että kaikki tuntui muuttuneen, jopa oman ruumiin pidossakin — murahteli tyytymättömänä ja kiskotteli kiusattuna hartioitaan nuttunsa pinteissä, puhui jotain siitä, että täällä ovat leikanneet takkinsakin siten, ikäänkuin olisi ihmisellä toimena takin kantaminen hartioilla, eikä nutun veralla tehtävänä hartioiden peittäminen ihmisellä.

Valmiita siis lopulta kuitenkin olimme, ja koska professorin sanoista olimme ymmärtäneet, että meillä oli tämä päivä käytettävänä ja vielä huominaikin semmoiseen tuntiin saakka, jota hän kutsui kahdeksikymmenenneksi, — se tuntilyömä mahtoi olla melko kaukana, sillä meidän kellomme ei tietänyt mitään niin korkeata tuntilukua! — ymmärtäneet siis, että meillä oli hyvä aika vähän perehtyä niihin oloihin, joihin näin olimme älymättämme joutuneet, niin oli lähimpänä ajatukseksi meillä nyt tietysti se, että lähdemme vähän katsomaan kaupunkia ja oheella hakemaan, löydämmekö mistään paikkaa tai majataloa, josta saamme aterian, sillä nälkä alkoi jo todella olla pahimpana käskijänä mielessä, niin ettei paljon muuta enää huomannut ajatellakaan kuin sitä, mistä saisi ruokaa: Ethel esimerkiksi osoitti ilmeisiä aikomuksia käymään pitelemässä juustoammekin, mutta Cartwrightin päänravistukset pysäyttivät pojan.

Läksimmekin huoneestamme, kun ensin olimme

varustaneet jokainen itsemme vähän rahoilla, mutta suljettuamme oven takanamme, olimme kohta ymmällä. Oli tyhjää käytävää edessämme kummallekin taholle, ja kun kävimme tarkastamassa ensin toista ja sen jälkeen toista käytävän päätä, niin avautui kummallakin taholla uusi käytävä, jota kun noudatti, joutui vain uuden käytävän suulle. Ethel muisti nyt, että hovimestari oli painanut huoneemme oven pielessä jotakin nappulaa, ja kohta oli saapunut joku huoneeseemme. Päätimme tietysti palata takaisin ja yrittää hovimestarin keinoa, mutta huomasimme, ettei kukaan meistä enää ollut selvillä, mistä olimme tulleet. Käytävissä oli kaikissa kahden puolen pitkä jono samanlaisia ovia kuin se, jonka me olimme jättäneet lähtiessämme, ja olimmeko enää edes samassa käytävässä, jonka varrella huoneemme oli? »Kompassi kourassako täällä on liikuttava ennenkuin ulos osaa!» hölmisteli Cartwright ja muutkin olimme jotenkin yhtä tupertuneita. Higginskin oli ärtymyksissään muuttunut niin puheliaaksi, että hän kummasteli, riittääkö ihmisillä täällä enää järjen tilkkuakaan askareihin, kun ovat sekottaneet asiansa siten, että on viljeltävä mielen kulta melkein lopulleen, ennenkuin edes luotsaa itsensä makuukoijusta kadulle.

Olimme todella hieman kolkkoja mieliltämme jokainen, sillä oli sentään kummallista eksyä, niin kuin näytti, tietymättömiin ja melkein kuin ihmis-

olentojen jättämään — emme olleet kohdanneet ainoatakaan ihmistä autoissa käytävissä! — ihmisolentojen jättämään erämaahan rakennuksessa, jonka sentään tiesimme kohoavan kymmenlukuisin kerroksin ylös korkeuksiin, ja jossa oli pääteltävä kuhisevan ihmisiä jokaisessa kome-rossa, joita käytävien sokkeloista ja ovien luvusta jokaisessa käytävässä oli arvioitava jokaisessa kerroksessa olevan epälukuinen määrä: kohdallamme sijaitsevan oven yläpuolella luimme numeron 1938.

Tyrmistyneinä ja neuvottomina siis seisoiimme, uskaltamatta enää siirtää askelettakaan siinä pelossa, että mitä enemmän haemme ja pujottelemme, sitä pahemmin eksymme. Olimme kuitenkin alkaneet kuulla epämääräistä huminaa, joka läheni, ylhäältäkö vai alhaalta käsin, siitä emme päässeet perille, ennenkuin samalla seinä lyödään auki takanamme, ja eteemme ilmestyy eräänlaisesta korista tai laatikosta hovimestari, seuranaan joku nuorempi, Ethelin ikäinen poika.

»Siinähan te olettekin; tulin professorin määräyksestä jättämään teille tarverahat kaupungilla käyntiin!» Hovimestarilla oli tukku kirjavaksi painettuja papereja kädessään ja aukaisi hän samaa päätä oven, jonka yllä juuri olimme lukeneet numeron 1938. »Menemme sisään, niin saatte saman tien kuitata rahat vastaanotetuiksi!» sanoi hän sekä viittasi kädellään, että menisimme edeltä.

Omassa huoneessamme me nyt hämmästyk-

seksemme olimmekin, vaikka niin olimmekin harhailumme pökertämiä, ettemme aluksi olleet uskoa asiaa todeksi. Nopeasti luki hovimestari pöydälle vissin määrän papereita kädestään, sekä oijensi Cartwrightille kynänvarren, että tämä kirjoittaisi nimensä eräälle paperiliuskalle, joka hänellä myöskin oli mukanaan. Kirjoitatte kuittauksenne tuohon! sanoi hän ja osoitti sormellaan.

Cartwright oli toistaiseksi ja kaikissa odottamattomissamme niin kadottanut vanhan karvansa, että hän nouteliaasti otti tarjotun kynänvarren käteensä ja valmistautui kirjoittamaan nimensä, mutta kysäisi kuitenkin, ikäänkuin tavalisen tiiveytensä muistoilta: »Mitäs tässä nyt sitte kuitataan oikein?»

Hovimestarin äänessä hivahti jotain, josta en tiedä, oliko se kärsimättömyyttä vai huvittuneisuutta. »No, rahoista tietenkin, jotka professori määräsi suoritettaviksi! Laivuri laskee itse: viisikymmentä dollaria!»

Nyt rupesivat harjakset nousemaan Cartwrightin niskoissa: vanha luonto alkoi palata mieheen. »Ovatko nuo rahaa olevinaan: kirjavia paperilappuja!» Kynänvarsi oli nasevasti laskettu pöydälle ja pari kireätä laivurin silmää tirkisti hovimestariin. »Riepotatte minua ilmojen puhki kuin vanhaa varista ja pistätte asumaan kuin laskotetun vaatteen piirongin laatikon riepupinoihin, mutta raha-asioissa minä en ole eilisen päivän

kananpoika eikä minun nimeäni kirjoiteta maksukuittiin, ellei raha ole kovaa ja veitsen tutkain todista, että kolikko on kultaa! Olen minä ollut valaskaupoissa hollantilaistenkin kanssa, mutta eivät nekään ole tyrkyttäneet minulle paperia maksuksi!» Cartwright tyrkkäsi kynänvarttakin pöydällä loitommaksi itsestänsä, ikäänkuin pelkäisi hän kiusausta senkin taholta.

Nyt oli hovimestari hieman tupertunut. Hän ällisteli Cartwrightiin ikäänkuin olisi hän nähnyt haamun. »Mutta kuka on kultarahaa pidellyt suursodan jälkeen? Kulta on valtakunnan pankin holvissa ja paperilla maksetaan! Oletteko lähteneet retkillenne ennen suursotaa, ettekä tiedä siitä mitään?» — Hovimestari oli puvustaan ja nauhoistaan huolimatta inhimillisen näköinen ja hämmästynyt.

»Suursota ja suursota: aina ne sotivat, ja mikä niistä on suurin!» vähätteli Cartwright, joka huomasi yliotteensa. »Mutta kulta pitää paikkansa, ja kullasta minä pidän kiinni kaupoissa. Sen minä saatan jollakin tapaa ymmärtää, että ihminen pettää painonsa ilmalta, ja keinottelee pyörää niin että ilmat jäävät hurisemaan hänen alapuolelleen, mutta se ei minun järkeeni mahdu, että paperi kelpaa maksuksi ja että ihminen olisi rehellinen ilman kullan panttia! Minä en kuittaa, ellei tule kovaa rahaa pöytään!»

Nyt oli Cartwright taas itseänsä ja sama mies,

joka kiristi Swallow Birdin peräsimen siten, että me nyt olimme napavirran kuiluista ylhäällä. Käsitin, että tässä vaiheessa eivät puheet auttaisi Cartwrightiin nähden, ja käsitin senkin, että meille vastaisuudessa ehkä oli parempikin, että Cartwrightia ei nyt taitettu hänen siltä luonnoltaan, jolta hän oli mies, ja johon hän nyt oli taas palannut, mutta senkin käsitin myös, että meidän olosuhteissamme ja kunnes paremmin olimme perillä mahdollisuuksistamme täällä, oli otollisempaa mukautua välttämättömään ja tehdä, mitä vaadittiin. Tiesinhän entisiltä matkoiltani, että mahdottominkin voi avata mahdollisuuksien rakoa väliltään, kun vain maltaa vartoa, eikä kohta tyrmää päätään lähimpään seinään.

Hivutinkin itseni siis Cartwrightin viereen pöydän ääreen sekä tarjouduin minä Cartwrightin sijasta kuittaamaan paperin, jos minun nimeni kelpasi. Vähän neuvottomaksi joutunut hovimestari katsoi kysyvästi ensin minuun sekä sen jälkeen Cartwrightiin, joka vuorostaan pahasti luimisteli minuun. Olin hakenut rahamassinikin esiin, ja näytin dukaattejani ja floriinejani hovimestarille sekä pyysin Cartwrightin todistamaan, että ne olivat minun omaisuuttani.

Cartwright myönsikin asian todenperäiseksi, mutta kohautti samassa olkapäätään ikäänkuin sanoakseen, että menettele rahoinesi, miten haluat, mutta hän ei hullun yrityksiin sekaannu; hän

kääntyikin selin koko pöytään. Hovimestarin silmät olivat välähtäneet, kun hän oli nähnyt rahani, hänen sormensa melkein koukistuivat. »Minäkin olen kokoilija!» sanoi hän melkein kuin olisi tavannut heimolaisen, »mistä olette saaneetkaan käsiinne nämät!» ratkesi hänestä, ja hän pitelikin jo rahojani, joita olin asetellut pöydälle. »Jos saan nämä viisi tästä» — hän piteli kädessään paria Espanian dukaattia, yhtä Venetian zechiniä ja kahta ranskalaista louis-d'oria — »niin saatte rahat ilman kuittia!»

Eihän minun uskoni hänen paperinpalasiinsa pöydällä paljon vakuutetumpi ollut kuin Cartwrightinkaan, ja sitäpaitsi olin huomannut hovimestarin kädessä hänen pidellessään kultarahojani sellaisen värähdyksen, joka varoitti minua. Mies on ahne, ja luulee nyt, että häntä lykää! ajattelin sekä istuin nopeasti pöydän ääreen ja kirjoitin nimeni kuittiin. »Professori kielsi, niinkuin kuulitte, meitä hukkaamasta mitään tavaroistamme, ennenkuin ne ovat luetteloidut!» selitin kylmästi sekä kokosin levittämäni kolikot pöydältä ja suljin takaisin massiini. Annoin kuittamani paperinkin hovimestarille, joka taas oli muuttunut entiselleen, sillä erotuksella vain, että hänen kumarruksensa tällä kerralla oli varhaisemman mitatun arvokkaisuutensa sijasta jonkin verran nopeampi, melkeinpä hätiköity. Lieneekö mies palvelija vain, ylipalvelija, tuli mieleeni, ja muistin

sen eri kaaren, jolla hänen kumarruksensa ikäänkuin mitatusti oli suoritettu eri henkilöille; professorille oli kumarrettu paitsi päätä ja niskaa, myöskin selkääkin sillä hitaisella pidättyväisyydellä, jota kunnioitus arvohenkilöä kohtaan käski, Cartwrightille taivutettiin niskaa ja päätä, mutta ei enää selkää, ja oli kumarruksessa arvonosoituksen ohessa jonkinmoista rohkaisevaa suojelun alentumusta, minulle oli kumarrus nyökätty kuin ohimennen ja Ethelille hieman toverillisella reippaudella, kun taas Higginsille puhuttiin melkein taapäin kangotetuin kaulakenoin. Ihmisiä nämäkin täällä sentään ovat, kun heitä hiukka oppii huomaamaan! varmennuin itsessäni, sekä oijensin hovimestarille hopeaisen shillingin lantin rahamassistani: nyt oli minulle suotu kumarrus jo melkein niskaa alemmas ylettyvä, vaikka katse ei ollutkaan ystävällinen.

Olemme siis valmiit, sanoin ja korjasin paperirahat pöydältä. Hovimestari ehkä on ystävällinen ja ohjaa meidät alas ja opastaa, että pääsemme aterialle! lisäsin. Nyt oli kädenliike, jolla viitattiin meitä lähtemään, osoitettu minulle, ja kohta olimmekin kaikki käytävässä.

Odottava poika vartioi edelleen käytävässä, ja ovi oli avoinna siihen laatikkomaiseen koriin, jossa hovimestari oli saapunut. Jonkin verran empien siirtyi Cartwright jäljissäni laitteeseen, ja kun kaikki olimme sisällä ja ovi suljettu taka-

namme, lähti kantovehkeemme liikkeeseen, jota ei voinut kutsua muuksi kuin vajoamiseksi. Minunkin saavutettu varmuuteni häkeltyi hetkeksi: liiaksi elävälti välähti mieleeni ne parikymmentä kerrosta, joiden korkeuksissa tiesin olevamme, ja joiden puhki ymmärsin kojeemme kuuden miehen painolla kuormattuna liukuvan syvyyksiin kuin kaivon pohjattomiin. Laskeuminen tapahtui kyllä pehmeästi ja tasaisesti, mutta omituisesti pettävältä tuntui tämä pysähtämätön vajoaminen kuitenkin, ja kerrosten tuontuostainen vilkahteleminen ovilasien takana, kun nopeasti alenimme, vain lisäsi luonnottoman kulkumme hieman huimasevaa vaikutusta. Mitään vaaraa ei tietenkään enää tajunnut varota, siksi monenmoiseen oli jo tottunut ja monenmoisessa paatunut, mutta olihan sekin taas kokemus kerrakseen, että rakennus oli rakennettu nieleväiseksi, ja että sen sisus itse kuljetti ihmistä ilman jalan vaivaa sinne, minne tällä oli meno. Melkein tuli halu lyöttäytyä hirtehiseksi, enkä malttanutkaan kieltäni, vaan sanoa tokaisin perin napitetulle ja perin saranansäätöiselle hovimestarillemme, ihmettelin ja kummastelin. »Kas teitä vain!» sanoin, »kun ette ole sommitelleet katujannekin semmoisiksi, että ne itse saapuvat näpin painamalti jalan alle ja vievät menijän ilman kintun vaivaa sinne, minne nenänpää kullakin pyrkii!» tokaisin. »Minun mielestäni, kun äsken katselin alas akkunasta

kadulle, siinä vielä on vikaa järjestyksessä, että ihmisten täällä edelleen on kuitenkin joko vaivattava jäseniään ja sikin sokin ja kyynärpäin survottava eteenpäin siellä, missä ei kuitenkaan kiireellä mihinkään pääse, tai tukottava kadut sulloilleen menoneuvoilla, jotka puhkuvat vauhtia ilman liikkumisen tilaa, kun kadut sensijaan yksinkertaisemmin saattaisivat liikkua rullilla ja kuljettaa kunkin sujuvasti ja ilman anturan siirtämistä sinne, minne kelläkin on kiire! Eikö esivalta teillä vielä ole varustanut kadulle näppäimiä niinkuin koriin tässä, joita kun painaa, niin saapuu sinne, minne pyrkii?» kysyin.

Hovimestari tuijotti minuun sillä tavalla, että ymmärsin painaneeni hänen järjessään semmoista näppäintä, joka ei toiminut, hän vain kumarsi saranoiltaan, niinkuin hänen toimensa näppäin nähtävästi määräsi, sekä avoi juuri pysähtäneen korimme oven ja ilmoitti, että tässä kerroksessa on hotellin ruokasali.

Edessämme oli nyt pehmoseksi matotettu käytävä, joka eräänlaisella vaateliaalla muhkeudella avautui väljään ja ensi vaikutukseltaan aisteja häikäisevään saliin. Kieltämättä olimme melko hämäytyneitä, kun hovimestarin viittauksesta — hovimestari puolestaan oli nyt jo taas täysin toimensa kantapäillä ja hänen viittauksensa meille niin asiallinen, että pikemminkin tunsii itsensä esineeksi, jonka hän lähetti ja josta hän sillä pääsi,

kuin ihmiseksi, jonka mahdollisia sanoja ja mieleenjohtumia oli aihetta jäädä aprikoimaan — kieltämättä olimme siis hieman hämäytyneitä, kun viittausta noudattaen ja tarpeettomasti toistemme kannoilla ja melkein toisiimme sotkeutuvina lähdimme neljän miehen ryhmänä etenemään julkista ovikäytävää kohden, joka pieliensä laveudella ja korkeudella jollain tavalla ikäänkuin kutisti ja litisti sekä liikkumistamme että yleensä koko ruumiintietoamme. Vielä enemmän lannistui uskaliaisuutemme, kun vihdoin olimme salissa ja eteemme avautui seinäpiiri, joka selittämättömällä tavalla ikäänkuin katosi silmistä loppumattomiin. Mikään säännöttömän korkea ei sali tosin ollut, melkeinpä se vaikutti jopa matalalta verrattuna laveuteensa, mutta seinäpiiri oli, kuten sanoin, sellainen, että silmä ei aluksi siinä tavoittanut rajaa. Eksyttävää oli myöskin se pöytien määrä, joka oli saatu sijoitetuksi saliin, niitä tuntui olevan lukemattomia loputtomissa riveissä, ja enimpien ääressä istui aterioivia ihmisiä. Hälinäkin oli jollain tapaa tavatonta, vaikutti mitenkään kovaäänistä, vain yleistä ja kaikkialtaista, samantaista kuin salin äärirajaa vailla oleva laveus ilman vastaavaa korkeutta. Ehdottomasti oli vaikutelma hämmentävä ja hämmennystä lisäsi se, että olemisessakin ja ihmisten menossa salissa oli jotain samalla tavalla ristiriitaista ja aisteja sekottavaa kuin salin rajattomalta tuntuvassa tilavuudessa-

kin kummallisine vapautumattomine mataluuksi-
neen, ja kuin lakkaamattomassa hälinän humussa-
kin merkillisine äänivaiheuksineen, minne nimit-
täin silmänsä loikin, niin kaikkialla oltiin paikoil-
laan ja istuvaa ja aterioivaa, joutiloivaa ja jutte-
levaa ryhmää työskenteli vakinaisillaan ikäänkuin
olisivat päiväkseen asettuneet sijoilleen, niin monta
kuin pöytää huomasi, mutta silti vilisi ja pujotteli
käytävien rivitse, pöytien lomitse ja tuoliryhmien
taitse tulevien ja menevien, paikkansa jättävien
tai sijaansa hakevien taukoamaton virta, niin että,
mihin silmänsä liittäkin ja mitä jäi katsomaan,
luuli näkevänsä kaiken paikoillaan kuin meren
yltänään, tai kaiken menoillaan kuin laineet ajoil-
laan.

Tottuihan toki vähitellen, huomasi, että salin
seinäpinnat olivat peilejä, jotka kymmensivät tilan
tiedot ja pettivät silmän näkemään ihmismäärän
salissa monikertaiseksi kuvastuneena sekä levitti-
vät huoneenpiiriä loppumattomiin siinä, missä
sentään ehkä oli mitalla rakennettu, ja ymmärsi
senkin, että samat kuvastelevat seinäpinnat har-
hasivat liikkumisetkin ja edestakaiset juoksemiset
salissa siihen hämmentävään epämäärään, joka
aluksi oli sokaissut silmän tajua. Äänenpidossa-
kin ja hälinän melussa alkoi pian havaita jotain
kätkeytyä ja pettävää, sellaista, että alkoi epäillä,
että täällä kerrattiin äänetkin jollain kaikulait-
teilla samaten kuin tilatkin oli levitettävä peili-

heijastuksilla. Paitsi sitä puheensorinaa nimittäin ja ruokailuaseiden kalinaa, joka luonnollisesti syntyy, kun paljon ihmisiä on yhdessä aterioimassa, täytti salin kummallinen epämääräinen humu, jonka lähdettä ja alkuperää ei keksinyt, mutta joka pauhuisella tavalla tulvi ja kumisi kaiken muun äänen yllä, milloin soittoa räikyvänä, milloin laulua kimivänä, milloin sanaa pauhaavana. Onko haluna täällä pettää silmä ja korva enemällä kuin mitä on, peitettävä seinät peiliviksi ja viritettävä katot kaikuviksi, jotta joukko tuntisi itsensä monemmaksi ja ääni vakuuttuisi äänisyydestään? Ehdottomasti tuli kysyneeksi itseltään, onko elämä täällä siten pakenemassa ihmisten käsistä, että todellisuus on kerrattava todellisuuden varjolla, jotta ihminen vielä tavottaisi olemisestaan edes varjon?

Tolkuilleen siis vähitellen oli tulevinaan, vaikka kummallisesti käsittämättömille ja ikäänkuin mieltä väistäville tolkuille. Heitä oli joku ilmestynyt opastamaankin ja hänen johdollaan pujotelimme mekin nyt pöytäsarjojen sokkeloita kiertäen milloin vasemmitse milloin oikeoitse ja hakien tietämme tiheästi sijoitettujen tuolinselkien lomitse. Oli erikoista havaita, että miten likeltä jouduimmekin hipaisemaan sivuuttamiamme ryhmiä ja miten melkein tunkemalti meidän oli keinoiteltava itsemme pöytäpiirin ohitse pöytäpiirin jälkeen, meidän kulkumme ei tuntunut kiinnittävän

mitään huomiota puoleensa, kuinka häiritsevää sen täytyikin olla niille, jotka sivuutimme ja joiden olisi pitänyt saada istua rauhassaan ja aterioimisissaan. Joku kyllä ehkä nosti silmänsä lautaseltaan, kun ohitse mennessämme satuimme aivan liika likelle sekä kiinnitti ne meihin, mutta hänen katseensa oli semmoinen, että se meihin kohdistettunakin meni meidän ohitsemme aivan kuin ei meitä olisikaan. En ole missään tuntenut itseäni niin mitättömyyksiin häviäväksi ja siten itseminässäni ikäänkuin tyhjiin kadotetuksi, kuin tässä pujotellessani ihmistäyhteisen ravintolasalin halki, jossa jokainen minuun sattuva ihmiskatse pudotti minut ikäänkuin olemattomana terältään. Jättiläisten maassa oli vaivainen piskuisuuteni edes herättänyt ällistystä, mutta olinkohan täällä edes tyhjää ilmaa minut näkeväälle? Pikemminkin vain silmään sattuva palanen, joka kulki ohitse ja oli sen ajan tiellä, mutta joka silmän näköpiiristä siirtyneenä oli sen jälkeen poissakin ja olematon! Ovatko ihmiset täällä niin likittäin toisiansa, että he ovat kuluttaneet toisensa ja kuluneet toisiltaan, ja ihminen ihmiselle enää vain esine, joka sivuutetaan niinkuin esine sivuutetaan? Olikohan jätetympi ihmistunnoissaan edes napapyörteen mielettömällä nieluilla Swallow Birdissä, kuin täällä sulloksiin tungetussa salissa, jossa paljous nieli ihmisen, ja jossa ventous näytti olevan ainoa, joka lukemattomilla oli yhteistä?

Olimmepahan toki viimein saapuneet pöydän ääreen, joka oli tyhjä ja jonka ympärille oppaamme johdatti meidät istumaan. Pöydällä oli painettu seteli ja lista, ja kun siltä luin erilaisten ruokalajien nimien joukossa myöskin käristetyyn pihvin, tuli yht'äkkiä mieleeni sekä pureva koti-ikävä Hyvänlykyn majataloon Blythissä että se tieto, että minun oli tavaton nälkä. Ethelkin oli huomannut ja lukenut paperilta saman kuin minä ja pojan silmät melkein levittyivät. Täällä kasvatetaan härkiä ja paistetaan selkäpihviä! pääsi häneltä ikäänkuin olisi ilmestystä julistanut ja käsi ravisti Cartwrightiä käsivarresta. Käristettyä pihviä sipulikastikkein! Ethel osoitti sormellaankin riviä, että Cartwright sai omin silmin lukea. Cartwrightilläkin lämähtivät sieraimet kuin ahmisivat ne jo tuoksua. Laivuri ei nyt vartunut minuakaan, hän oli ymmärtänyt, että edesikäypä seisoi selkämme takana meitä palvellakseen, ja hän itse taas ikäänkuin käskijä Swallow Birdissä tai istumassa kotona Hyvänlykyn ravintolalavitsalla. »Neljä tukevaa viipaletta meille, parasta palasta raavaan ristiluun kohdalta!» määräsi hän ja torkotti vain peukalonharillaan selkähartiansa taakse, että siellä ymmärrettäisiin. »Ja muistakaa että kastike on sakeata, sillä meidän on nälkä!» lisäsi hän äänellä, joka sai ihmiset lähipöydissä kääntymään ja sen verran katselemaan meitä, että ymmärsi heidän kuitenkin pystyvän ihmettelemään.

IX

Edeskäypä oli hävinnyt, hän oli ymmärtänyt Cartwrightin tarkoituksen, eikä meillä toistaiseksi ollut muuta tehtävää kuin odottaminen. Nälkä oli nyt kuitenkin tullut mieleen siksi tuikeana, että huomio ja ajatus nyt enää kiersi melkein yksinomaan siinä pihvissä, jonka saapumista varoimme. Emmehän siitä asti kuin Swallow Birdin olimme jättäneet, olleet maistaneet mitään keitettyä, ja vaikkei siitä vuorokausissa laskien erinomaisia aikoja ollutkaan kulunut, korkeintaan puolisen viikkoa, niin oli kuitenkin olosuhteissamme ja tilassamme tapahtunut sen jälkeen sellaisia vaiheita ja vaihteluita, että tuntui ammuksudelta se aika, jolloin vielä istuimme Swallow Birdin kanssissa ja lusikoimme Ethelin keittämää hernerokkaa höyryäviltään. Mitään varsinaista huomiota ei meiltä nyt siis enää riittänyt ympärillemme, vaan soimme itse puolestamme olemamme missä hyvänsä, kunhan vain ruoka pian ilmestyi pöytäämme. Sanotaan, että ihmisellä voi

joskus olla semmoinen nälkä, ettei hän näe ympärilleen, ja me olimme tällä haavaa siinä tilassa. »Olkoon täällä mitä hyvänsä ja kuinka hyvänsä, niin ruoka on kuitenkin totta, varsinkin jos se tuoksuu pihvinä lautaselta!» lausuikin Higgins yhteisen mielialamme sekä painoi ikäänkuin peukalolla sitä, joka meillä oli ajatuksenamme ja kaikkivaltiaana odotuksenamme.

Pihvimme saimmekin, mutta ei nälkä siihen sammunut ja vasta kun olimme lisäksi saaneet kaalikeittoa silavalla höystettynä, jonka myöskin olimme lukeneet listalta, alkoi ruumis olla saanut sen osansa, että mielikin taas rupesi nostamaan kärkeä. Higgins oli ollut nälkäisin ja sen vuoksi nopein, ja ensimmäisenä hän olikin lusikoinut kaaliliemensä loppuun. »Se kunnia näille kuitenkin on annettava, että tukevaa ruokaa ne osaavat suurustaa!» tunnusti hän ensimmäisenä sanana meidän pöydässämme sen jälkeen kuin olimme ruokaan päässeet.

Ravittuja olimme me muutkin, ja Cartwrightkin myönsi, että ihmisiksi nämä alkoi tuntea nyt kun oli syönyt. Ethelin silmät olivat jo varhemmin kiiluneet hummerivadissa viereisellä pöydällä, ja Cartwright, joka huomasi pojan pyyteet, arveli tyytyvissään, että nyt kun oli ruuma tuuvattu ja tosilasti kannen alla, kelpaa kevyempääkin kannelle. »Jaksaa sitä ruotojakin imeskellä, kun vatsa on ravittu ja nälkä sammutettu!» tokaisi

hän ja nyökkäsi minulle, sekä vilkaisi sivuviistoon hummereihin naapurilla merkiksi, että samoja oli tilattava meillekin. »Ja espanjalaista laseihin niin kuin noillakin, että painuu tarpeeton palanen liukkaammin alas!» lisäsi hän.

Minä melkein säpsähdin, sillä Cartwright oli kaiken sen ajan, minkä minä hänen olin tuntenut, aina ollut tiivis mies, ja sellainen, joka punnitsi jokaisen killingin kädessään, ennenkuin hän siitä hellitti. Onko miehen pään huumannut täkäläinen löysä meno, ja järjen peukalo livastunut huikentelevaksi siinä mielen kämmenessä, joka kuitenkin nosti meidät napakuilustakin! pelästyin, sekä säikähdin meidän kaikkien puolesta. »Saamme silloin nähdä onko taikaa ja mitä taikaa on hovimestarin paperiseteleissä, ja tiedämme senkin asian!» Valaskapteenin ääni narisi, kun hän sanoi tämän, ja minä ymmärsin, että Cartwrightiä ei muuteta Cartwrightistä, ellei miestä nyhdetä niistä luista, joihin hän on kasvanut.

Minä tilasinkin Cartwrightin määräyksen mukaan hummerit ja espanian viinin, ja pian oli pöytämme yhtä korea, kuin missä hyvänsä, minne katseli ympärillä. Ja katselemaan nyt kerkesimme, kun ei enää ollut nälkä. Minä olin jo ennen ennättänyt varmistaa tietoni siitä, että sali, vaikka olikin avara, ei suinkaan ollut niin lavea kuin se oli olevinaan, vaan että enin tila oli peilattua ja valehdeltua tilaa. Näinhän selvästi peili-

seinien heijastellessa ja kerratessa toistensa kuvas-
teluja oman ryhmämme erinomaisesti tunnettavine
Cartwrightin hartiapieliseen ja leukakulmineen ja
Higginsin takkuisine tukanharjoineen toistuvan
yhä himmenevien välimatkojen takana lukemat-
tomat erät mihin suuntaan katsoikin ja kuinka
epämääräisiin loittouksiin silmä olikin kantavi-
naan. Vilkkuvat loistotuikatkin katonlaessa: las-
kettava määrä niitä oli säännöllisissä riveissään,
jos kiristi silmänsä ja piti tarkkaa lukua siitä,
missä katto kohtasi seinäpinnat, vaikka aluksi ja
yleisittäin katsoen niiden paljous oli peilikuvas-
telujen petteissä tuntunut sekoittavalta kuin tai-
vaankannen tähtiseula. Ja ihmismääräkin ja liik-
kumisen kirjavuus: paljonhan väkeä oli ryhminä
ja yksitellen salissa ja alinomaista saapumista ja
lähtemistä tapahtui, sitä mukaa kuinka uusia tuli
tai entisiä poistui, mutta sitä summattoman väen-
paljouden huumaa ja sitä sekasortoista edestakai-
suuden sakeutta, joka aluksi oli melkein eksyttä-
nyt ihmisen aisteiltaan, ei nyt enää kokenut, kun
levossa ja ravittuna istui paikallaan ja raittiisti
katseli, sekä oli oppinut sen, että seinät olivat
sokeata peilipintaa ilman syvyyttä.

Peilipintaa ilman syvyyttä! Petettäkö nämä
ihmiset rakastivat? Sali, ihmisvirva, aterioimisen
hälinä, valojen huika, äänien kohu: missä lumeen
ja todellisuuden raja? Olivatko nämä ihmiset
joutuneet niin loitoille elämän todellisuudesta,

että heidän oli tekaistava korviketta, jollei itselleen, niin silmilleen ja korvilleen edes? Seinäthän peilivät ja pettivät epäkertaiseksi sen, mikä silmään sattui, mutta sama janoko täällä oli korvillakin ja oliko äänten kaikujenkin peilittävä olemattomia kuuleville, koska lakkaamatta tulvi, mistä tulvi, muun äänen hälyn sekaan milloin soittoa, humua tai laulun liittoa, milloin puheen loputonta rajaa? Olemattomia kuuleville? Papatava tanssirummutus on juuri lakannut rämisemästä korviin, kun suoltea ääni latelee: »Päivän uutiset: Peipingin kaupunki tuhottu ilmahyökkäyksessä, 40 000 ihmistä saanut surmansa, vaimoja ja lapsia. Hawas tiedottaa: Keltaisen virran padot puhkaistut, puolitoista miljoonaa ihmistä tulva-alueella!» Olemattomia kuuleville! sillä ruoka-aseet kalahtelevat edelleen, ateriointi jatkuu ja puheenkerta sorisee. »Kaksikymmentä kenraalia likvidoitu Stalinovskissa.»

»Annos liikkiötä väkevässä kastikkeessa!» kuuluu tilaus viereisestä pöydästä ja kiirehtivä edeskäypä juoksee toimilleen. Annos liikkiötä siis — ja »kaksikymmentä kenraalia teloitettu Stalinovskissa». »Puolitoista miljoonaa ihmistä Keltaisessa virrassa» — ja kahvelit kalahtelevat kuten ennenkin ja ruoka maistuu! Äänikin latelee edelleen: »Sam Nigro tyrmännyt toisessa erässä maailmanmestari Hirzel Rassehahnin. Rassehahnilta katkesi kylkiluu ja kolme hammasta. Kansallis-

riemu Cincinnatissa: sähkötetty parlamentille vaatimus, että Nigro on julistettava valkoihoiseksi!» — Nytpä sentään kohahti salissa, kahvelien hälinä taukosi hetkeksi, kaikissa pöydissä näytti jokaisella yht'aikaa olevan jotain sanottavaa toisilleen ja salin täytti sellainen puhumisen ja väittelemisen sorina, että ääni toistaiseksi sai turhaan kuulutella, mitä sillä vielä mahdollisesti oli ilmoitettavaa.

Oliko siis äänen kaikuilu sittenkin jotain todempaa, kuin seinäheijastusten peilailu? Korva ei siis ollut valehdellut sitä, että pato oli puhkaistu ihmistoimin, ja puolitoista miljoonaa ihmistä hukumassa Keltaiseen virtaan, koska kolme neekerin survimaa hammasta oli tosi tieto jokaiselle, ja tekivät survijasta valkoihoisen. Tosinhan, kun ihmislaadun tuntee ja ihmiset, niin myöhempi ihme oli suurempi, mutta sittenkin on puolitoista miljoonaa hukkuviakin sentään puolitoista miljoonaa hukkuvaa ihmistä ja kaksikymmentä ammuttua kenraalia kaksikymmentä ammuttua lähimmäistä, ja kylmeneehän toisaalta paisti lautasella sinäkin aikana, jonka haltioituu uhraamaan ateria-ajastaan ihailukseen nyrkiniskun tukevuutta toisen ihmisen naamaan! Nurjalta tuntui suhta huomion vilkkaudessa joka tapauksessa kuitenkin, ja minä ihmettelin liikkiön tilaajasta saaneeko hän sittenkään tarpeeksi väkevää ja oikeaan kirpeyteen höystettyä kastiketta liikkiönsä. Näillä ovat omat kielen makunsa ja

mielen makunsa, ajattelin sekä päätin, että tois-
taiseksi en kummastele mitään.

Kutsuinkin tarjoilijan — tarjoilijaksi olin
ymmärtänyt meitä opastaneen edeskäyvän — ja
pyysin maksaa siitä, mitä olimme nauttineet.
Olin ottanut kellarimestarin paperiseteleistäkin
yhden, ja tarjosin sitä kokeeksi tarjoilijalle. Hie-
man jännittynyt olin tässä vaiheessa ja huomasin,
että Cartwrightinkin silmät olivat muuttuneet
teräviksi. Kummempaa ei kuitenkaan tapahtu-
nut kuin että tarjoilija otti setelin vastaan luon-
nollisena asiana sekä luki pöydälle meille takaisin
koko joukon uutta rahaa, nyt paperisetelien lisäksi
metalliakin, vaikkei kultaa ja hopeata, vaan mes-
sinkiä ja muuta lanttia, joka ei kilahtanut hopealle,
vaikka oli hopean väristä. Higginskin oli muut-
tunut tarkkaavaksi, sekä noutanut käteensä erään
lantin, koettanut pöydän kanteen sen kilahdusta
sekä riipaissut peukalon kynnellään sen pintaakin,
hän purasikin sitä hampaissaan. »Tämä ei ole
hopeata, mutta tinaakaan tämä ei ole: mitä lakki-
peltiä puijaavatkin, ja dukaatinlaatat ovat selvää
messinkiä, vaikka paksuja ovatkin!» Higgins oli
ennen merimieskauttansa ollut Cornwallin tina-
kaivoksissa. »Minä en ulkomaan kapakoissa kos-
kaan usko rahaan, ennenkuin olen sitä pidellyt
ja puraissut hampaissani!»

»Me olemme sitä jo pureksineet ja vähän sul-
juttaneet kurkkuihimmekin!» Cartwright oli käy-

nyt neuvomaan puosuansa. »Paperiahan meidän maksummekin vain oli ja sijaan olemme saaneet vatsamme ravituiksi ja kurkkumme kirkastetuiksi! Tottahan neljän miehen pihvipidot ja neljä sarkallista espanian viiniä yhden paperinpalasen hinnan maksaa! Ja paperiahan meillä vielä on pöydällä jäljellä enemmän kuin maksoimmekaan, ja lisäksi läjä kolikoita, joiden taika kyllä tulee ilmi, kun taas joudutaan maksamisen vuoroon! — Montakos sinä niitä hovimestarin papereita sait?» Cartwrightin viimeinen kysymys oli kohdistettu minulle.

»Neljä niitä vielä on jäljellä, kaikki samanlaisia!» Cartwrightin ajatuksenjuoksu alkoi tehota minussakin, laskin uudelleen hovimestarin setelit sekä talletin ne huolellisemmin ja kokosin tarkasti pöydältä kaikki tarjoilijan jättämät rahat.

Tarjoilija oli jo poistunut ja Cartwright näytti vaipuvan ajatuksiinsa. »Mitäs kultarahakaan oikeastaan muuta on kuin kovaa metallia, joka ei kelpaa syötäväksi silloin kun on nälkä, eikä vaateta ihmistä silloin kun hänen on vilu? Onkos kulta hyötykappaleena tarkasti ottaen hituista-kaan sen merkillisempi palanen kuin mikä tante-tilta kouraan poimittu kiven muhkura hyvänsä? Kulta on uskonkappale, ja mikseipä voisi olla muitakin uskonkappaleita kuin kulta?» Cartwright oli nyt yhtä tuikassa ajatuksen työssä kuin silloin Swallow Birdissä, kun hän oli pääsemässä perille

siitä kuinka ruorinlehti oli napavirrassa pakattava, jotta virta paineinen pusertaisi meitä kuiltusta ylöskäsin. »Katselin ja pidin silmää siitä, mikä taika täällä oli paperilla maksuna, ja koska saimme pihvimme ja viinimme, ja näillä siis on rahan usko paperiin, niin paperi on rahanveroista täällä! Ja mitäs sanansijaa järkiasiassa! Plootutaalareita, vaikka ne ovatkin aineeltaan hyödyllisempiä kuin kulta, on ajettava hevoskuorma, ennenkuin läjästä tulee summa edes valasprikin ostamiseen, ja kultaakin, sitäkin on rahdattava laivanlastein yli Atlantin, jotta Espanian hovi pysyy leivässä, mutta paperi, kun vain usko riittää ja sille on kirjoitettu riittävän suuri numero — ja paperille mahtuu runsaskin numero! — sillä voisi Ranskan kuningaskin tapella vaikka kaikki sotansa! Tämä on ensimmäinen asia, jonka minä täällä huomaan järjellisesti järjestetyksi, ja kun me palaamme Englantiin, niin minä sanon ystävälleni Jellicoele, joka on whig ja parlamentin jäsen ja joskus istuu seurassamme Hyväntoivon kapakassa, että hän selittää pääministerille asian. Mitä me silloin enää teemme Itä-Intialle ja Uuden Yorkin intiaaniaalueilla?»

Cartwright oli hetkeksi niin kotiutunut, ikäänkuin istuisimme jo todella taaskin turvallisina Hyväntoivon kapakassamme Blythissä ja parta olisi miehellä leuassa vain heiluakseen tarinapitoa. — »Viisihän seteliä sinä laskit saaneesi hovi-

mestariilta ja ne kaikki yhdestä dukaatista?» kysäsi hän samassa minulta ja silmät muuttuivat laskeviksi. »Meillä on varaa paljon tavaroissamme, jos vaan pidämme silmämme auki kaupoissamme professorin kanssa! Kun' päättelen tästä setelistä ja siitä, mitä sillä olemme saaneet ja mitä siitä vielä maksettiin takaisin, ja tiedän, mitä meillä vielä on kaupittavanamme, niin vielä minä ostan Swallow Birdin vertaisen uuden aluksen ja purjehdimme takaisin Blythiin, kun ensin olemme eläneet mukavasti ja vähän tarkkailleet, onko täällä muutakin semmoista esimerkin kelpoista, joka sopii neuvoksi Jellicolle Blythissä!»

Espanian viini oli vaikuttanut, ja Cartwright niin jutun vireessä, että naurahti. »Sinä, Gulliver, jaarittelit muinen Hyväntoivon kapakassa tuopin ääressä istuessamme, että matkoillasi olit vaihdellut lasihelmillä ja värjätyillä kanansulilla neekeri-kuninkailta kultaa ja timantin murusia! Minä uskoin puheitasi niin syväälle kuin tuoppisi huomaisin tyhjenneeksi, mutta sen soisin, että täällä muutkin kuin edeskäypä uskoisivat hovimestarin setelipapereihin! — Minun mielestäni me olemme nyt ravitut ja virkistyneitä ja saisimme lähteä katselemaan kaupunkiakin, ja koettelemaan kuinka paperimme pätevät muuallakin kuin edeskäyvällä!»

Cartwrightin reipas ehdotus sopi meille kaikille, ja pikaan olimmekin pystyssä joka mies. Luoviminen ja pujottelemisen pöytien lomitse

onnistui nyt erinomaisesti, sillä sali ei nyt enää, kun olimme perillä pettävistä peilikangastuksista sen seinillä, vaikuttanut hämmäntävästi aistimiimme ja oli Cartwright sitäpaitsi tarkkana merilläkävijänä etukäteen jo varhemmin viitoittanut silmälleen väylät, joita myöten väen keskitse tie johti salin ulko-ovelle. Cartwrightin jäljissä astellen, ja koska itsekin jokainen olimme tottuneet luotsaamaan itseämme pahemmissakin meriharhoissa, olimmekin kohta onnellisesti kolmi-osaisella sisäänkäytäväovella ja pian sen jälkeen ulkona hotellistakin ja kadun vilinässä

X

Kadun vilinässä olimme! Vilinässä todella! Tai mitä puhun: vilinässä? Räminässä, räikyssä, semmoisessa korvat särkevässä, silmät sokaisevassa, aistit pökerryttävässä äänien, valojen, liikumisen yht'aikaisessa ja henkeäsalpaavassa ylenpalttisuudessa, että melkein meni sykkyrään tajuissaan ja katu ikäänkuin pakeni sitä tietoa, että ihminen sittenkin oli ja mukamas läsnä siinä, missä omalla ololla oli vaakaa saman verran kuin tomun tupralla tuiskan pyörteessä. Mitä taannoin päivällä olimme akkunamme korkeuksista huumautuvina ja huimautuvina katselleet ja kavahdelleet kuin näkyä, joka ei ollut mahdollinen, vaikka se oli todellinen, sen pyörteiden vedoilla olimme nyt itse, ei enää rannan töyryillä virran ryöpyn turvattuina näkijöinä, vaan itse jo itsinemme menon suistuilla ja kuirujen imuilla.

Niinpä, kosken vihjoon kun tuijottaa, niin vie sen vuolu kuruihinsa ensinnä silmät, sen jälkeen

tahdon viehtyvät halut ja viimeksi vaivaisen ruumiin. Ihmisjonojen sullova tungos, kulkuneuvojen pakkautunut kiire, pauhunsa nielevä äänien rämy, huikansa sokaiseva valojen räiky: kuumetta, houretta, mielettömyyden pyörrettä silmään, korvaan, aistien villiin! Oli sytyttävää tämä, huimaisevaa, huikaisevaa tämä, semmoista, että mielummin suistui kuin jäi oheen, suistui suinpäin, jottei jäisi jäljelle! Seisoppas virran syöksyillä, seiso vaikka paadella hyökyjen keskellä, niin paasikin jalkojesi alla tuntuu riistyvän vuorijuuriltaan ja pääsi huimii menoa, huimii menoa, niin että suistut, vaikka jalkasi kuinka tanaisit!

Me olimme virrassa, Cartwright ja minä, Higgins ja Ethel, olimme viskeillä, niinkuin muutkin, kiireessä niinkuin muutkin, vaikkei tajumme tietänyt minne. Sen verran olin selvillä, että luin kyynärkorkuiset punatulikirjaimet jättämämme uloskäytävän yllä: Emigrant-Hotel ja että laskin rakennuksessa enemmän kerroksia kuin ylöskäsin ennätin lukea. Kuulin Cartwrightinkin visun äänen korvani juuressa: »katu kulkee pohjoisesta etelään ja sitä leikkaa toinen idästä länteen, itäpäässä silta, joka johtaa yli virran, ja jolla on neljä kivileijonaa kummallakin sivullaan kannatinpilarien merkkeinä, länsipäässä kirkko kaksin tasatornein ja ympärillään puisto!» Huomasin senkin, että Cartwrightillä oli käsikompassi kourassaan,

ja ymmärsin, että laivuri painoi merimerkkejä muistonsa maissakin ja että saimme olla huolehti paluustamme niin kauan kuin Cartwrightin silmät ja merenkulkijan järki pysyivät langoillaan. Ethelin kädenkin oli Cartwright ottanut vapaaseen kouraansa taaskin, niinkuin Swallow Birdissä silloin kun napavirran pyörre oli alkanut näytellä juoniaan. Minä jätinkin itseni kävelemään Cartwrightin viereltä Higginsin kanssa rinnan, jotta paremmin mahduimme näin kaksittain kulkemaan väen joukossa, me Higginsin kanssa Cartwrightin ja Ethelin takana tarkasti heidän kanta-päissään.

Emme me mitään huomiota herättäneet kenessäkään, vaikka tietenkin muodostimme sekä ällistyneen että ällistyttävän neliryhmän joukossa. Ja miksi huomiota? Kenellä täällä yleensä olisi ollut aikaa ja tilaa ottaa huomioon muuta kuin sitä, kuinka kukin parhaiten puikkelehti toistensa lomitse ja pääsi eteenpäin? Kaikilla oli kiire ja ilmeisesti joku päämääränsä.

